

DIKSMUIDE

Funerair erfgoed begraafplaats Arnout Zwaenepoel

FEBRUARI 2023

00000

Colofon

Wijze van citeren: Zwaenepoel, A. (2023). Funerair erfgoed begraafplaats Diksmuide. WVI i.o.v. stad Diksmuide, 218 p.

Opdrachtgever: stad Diksmuide

Tekst: Arnout Zwaenepoel

Inventarisatie: Arnout Zwaenepoel, Saskia David, Lena Vereecke & Eric Cosyns

Foto's: Arnout Zwaenepoel, stadsarchief Diksmuide (Diksmuide verbeeldt, afbeeldingen archief) en geciteerde bronnen.

Inventarisatie-app: Luong Hung Chau

Databank: Saskia David, Bart Boute, Tom Desmet

Kaartopmaak: Saskia David

Lay-out: Lena Vereecke

Begeleiding: Sylvie Anzempamber (coördinator Vrije Tijd), Cindy Bakeland (Dienst cultuur, evenementen en erfgoed), Chris Vandewalle (archivaris), Katrien Debevere (dienst burgerzaken, coördinator stuurgroep), Wouter De Zutter (diensthoofd Natuur & Landschap), Anniek Durnez (directeur mens), Lies Laridon (burgemeester), Martin Obin (schepen begraafplaatsen, kerkfabrieken, groenonderhoud...), Nathalie Vanraepenbusch (coördinator Burger, toerisme en lokale economie), Katleen Winne (schepen cultuur, evenementen, erfgoed en welzijn)

INHOUD

1.	METHODE.....	4
1.1.	Databank.....	4
1.2.	Terreinopname.....	4
1.3.	Archiefonderzoek.....	6
1.4.	Rapportage.....	6
2.	RESULTATEN.....	7
2.1.	De Sint-Niklaaskerk van Diksmuide.....	7
2.2.	De begraafplaats en de leeftijd van de graven.....	12
2.3.	Stijl.....	60
2.4.	Typologie.....	81
2.5.	Materiaal.....	85
2.6.	Epigrafie.....	96
2.7.	Heraldiek.....	99
2.8.	Graffoto's.....	102
2.9.	Steenkappers-grafmakers en geologie.....	104
2.10.	Ingewerkte sculpturen.....	118
2.11.	Kleine sculpturen.....	120
2.12.	Iconografie.....	126
2.13.	Familienamen.....	159
2.14.	Voornamen.....	169
2.15.	Geboorteplaats en sterfteplaats.....	172
2.16.	Beroep, functie, soldatenverleden, onderscheiding.....	173
2.17.	Te bewaren graftekens, ZEN of andere subsidiemogelijkheden.....	198
2.18.	Beplanting van de begraafplaats (door de gemeente).....	205
2.19.	Spontane plantenbegroeiingen, mossen en korstmossen, hogere . planten.....	205
2.20.	Cultuurplanten (bij de individuele graftekens).....	207
2.21.	Plan van het kerkhof met de nummers van de graftekens.....	211
3.	AANBEVELINGEN.....	212
3.1.	Keuzes maken.....	212
3.2.	Financiële ondersteuning.....	212
3.3.	Beplanting.....	212
3.4.	Informatie verlenen.....	212
3.5.	Lapidarium.....	212
3.6.	Biodiversiteit.....	212
4.	LITERATUUR.....	212

1. METHODE

1.1. Databank

Voor het inventariseren van de twee kerkhoven en een begraafplaats te Diksmuide werd een app aangemaakt binnen WVI, zodat de invoer van de gegevens via een GSM kon gebeuren. De app heet Survey123 en laat toe alle waargenomen graftekenkenmerken en de begroeiing in te geven.

De aanmaak van de app gebeurde in hoofdzaak op basis van het rapport 'Versteende getuigenissen. Inventariseren van funerair erfgoed' opgesteld door TERF (www.versteendegetuigenissen.be). Een groot aantal kenmerken zoals epigrafie, foto's, grafische vormgeving, heraldiek, architectuur, typologie, materiaal, stijl, sculpturen en iconografie staan daarin opgesomd en werden in de app ingevoerd. Daarnaast werden velden voorzien voor beschadigingen aan de grafmonumenten, indicatiemogelijkheid om het monument als 'te bewaren' aan te duiden, alsook de aangeplante of spontane begroeiing in te voeren.

De app werd voor het eerst uitgetest op het kerkhof van Keiem en al snel werd duidelijk dat een aantal aanpassingen nuttig zouden zijn. Met die tweede versie van de app werd de rest van het kerkhof van Keiem geïnventariseerd. De gegevens uit de eerste en de tweede versie werden in aparte bestanden opgeslagen.

Met dezelfde versie werd nadien ook het kerkhof van Esen geïnventariseerd. Met een derde, verbeterde versie werd tenslotte de begraafplaats van Diksmuide geïnventariseerd.

Na de opname van de kerkhoven van Keiem en Esen werd met de rapportage gestart, waarbij veelvuldig gebruik werd gemaakt van de filterfunctie in de databank. Daarbij werden opnieuw een aantal zaken opgemerkt, die beter konden in de app. Met name het veld epigrafie, dat in de beide eerste versies als één geheel werd ingevoerd, leidde tot moeilijkheden bij het opzoeken van de leeftijd van het graf, omdat er meerdere data in dezelfde epigrafie voorkwamen. Hierbij werd het nuttig geacht een apart veld te voorzien voor de leeftijd van het graf. In de eerste versie werd ook gewerkt met een veld materiaal 1 en een veld materiaal 2. Dit maakt dat bij een analyse van de materialen telkens dubbel moet gezocht worden en nadien een optelsommetje gemaakt om wat statistieken te kunnen genereren. Analoge andere dubbele velden (voor begroeiing, mossen en korstmossen, ...) gaven analoge problemen. Voor de inventarisatie van de begraafplaats Diksmuide werd daarom een derde aangepaste versie van de app gemaakt worden, waarbij verholpen werd aan de vastgestelde moeilijkheden.

Bij de analyse van de gegevens werd veelvuldig gebruik gemaakt van de filterfunctie in de databank, waardoor jaartallen, personen, enz. vlot konden opgespoord worden. Deze informatie diende als basis voor het uitschrijven van dit rapport.

1.2. Terreinopname

De snelheid van inventariseren werd op voorhand vrij optimistisch ingeschat, met een vijftigtal graven per dag. In Keiem bleek meten dat dit te optimistisch geoordeeld was, omdat de epigrafie van de oudere graven, meestal op in arduinstein ingekapt, vaak erg lastig te lezen was. Op een dergelijk ouder kerkhof is een aantal van een dertigtal graven per dag realistischer gebleken. Ook in Esen hadden we een gelijkaardig probleem, hoewel er moet aan toegevoegd worden dat op het recentste deel van het kerkhof soms tot 75 graven per dag konden geïnventariseerd worden, door de eenvoudig leesbare epigrafie en het ontbreken van mossen en korstmossen op de veelal gepolijste granieten en recent nog onderhouden grafstenen.

De inventarisatie van de begroeiing bij een eenmalige inventarisatie leverde een zeer tijdsgebonden spectrum aan soorten op. Alleen al voorjaar en najaar kunnen een sterk verschillend beeld opleveren van de aangeplante soorten. De novembermaand wijkt daarenboven nog eens zeer sterk af door de massaal aanwezige chrysanten op dat moment. Daarom werd de inventarisatie in eerste instantie uitgevoerd, los van de opname van de individuele grafmonumenten. Met een lente- en een

nazomerinventarisatie in combinatie met een novemberbezoek konden de aangeplante bloemen en planten wél vrij volledig gekarteerd worden. Ook de globale beplanting van het kerkhof (door de gemeente aangebracht) werd apart gekarteerd.

Voor het inventariseren van bepaalde items was het niet altijd eenvoudig exacte informatie weer te geven en moesten daarom keuzes gemaakt worden.

- De epigrafie was vaak bij oudere graven gedeeltelijk onleesbaar geworden. Met behulp van wit bordkrijt werd de leesbaarheid van de letters vaak toch een stuk beter. Waar we letters, woorden of data niet met zekerheid konden ontcijferen werden drie puntjes of een vraagteken ingelast.
- Voor het bepalen van de leeftijd van de graven gingen we meestal voort op de sterfdatum van de oudste overledene onder een bepaald grafteken. Af en toe kan het voorkomen dat een eerder overledene herbegraven werd onder een recenter grafteken. Als dat duidelijk zichtbaar was aan de stijl en/of het materiaal van het grafteken, werd voor de sterfdatum van een recenter overleden persoon geopteerd.
- Het bepalen van de stijl van een grafteken is voor een zeer groot aantal graven niet eenvoudig. De overheersende typologie is die van een stèle, al dan niet met een vlakke grafzerk of sarcofaag en al dan niet met extra kruis. Dit type bleef decennialang ongewijzigd en is niet eenvoudig aan een bepaalde stijl toe te wijzen. Voor de meeste graftekens werd dit kenmerk dan ook niet ingevuld.

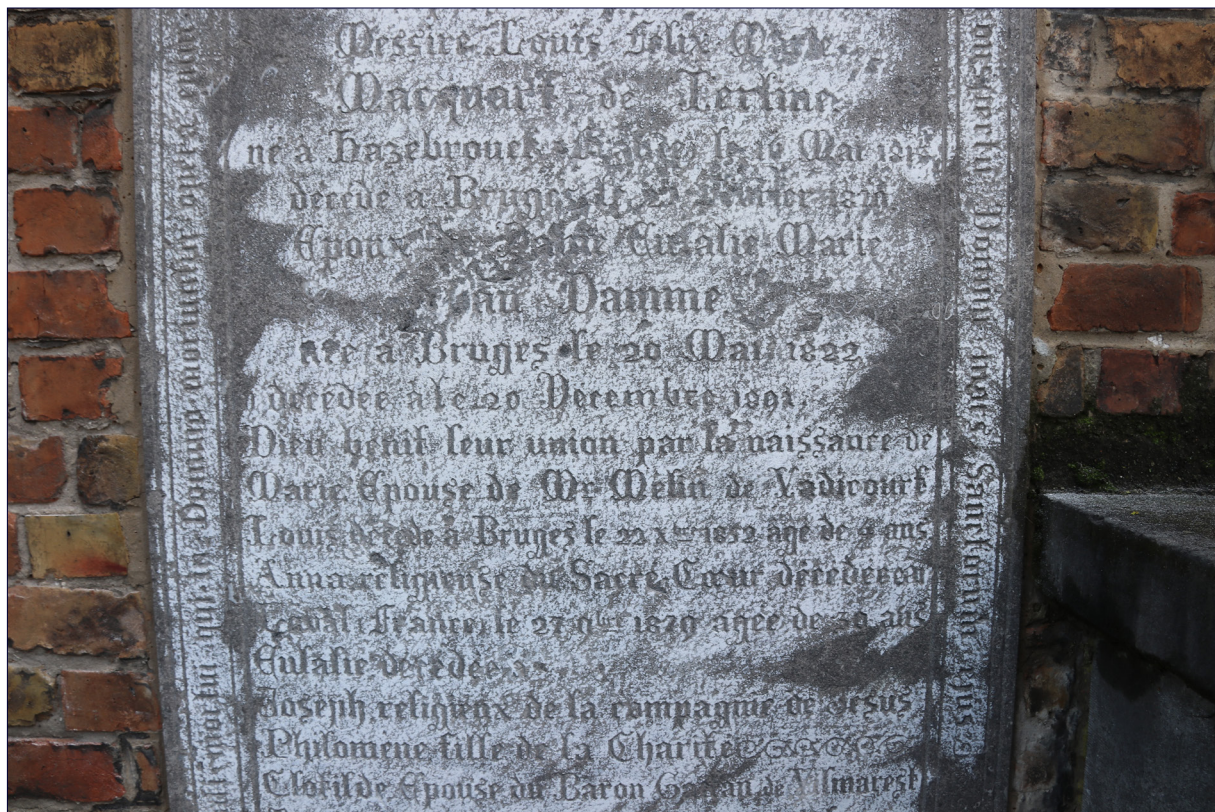

Foto. Voor het leesbaarder maken van lastig te ontcijferen epigrafieën werd soms gebruik gemaakt van wit bordkrijt.

Om de waarde van de begraafplaats van Diksmuide beter te kunnen inschatten in een groter kader brachten we ook een terreinbezoek aan de kerkhoven of begraafplaatsen van alle andere deelgemeenten van Diksmuide (Beerst, Esen, Kaaskerke, Keiem, Lampernisse, Leke, Nieuwkapelle, Oostkerke, Oudekapelle, Pervijze, Stuivekenskerke, Vladslo, Woumen). Daarnaast bezochten we ook een reeks andere West-Vlaamse begraafplaatsen ter vergelijking.

Tijdens het terreinwerk ontmoetten we verschillende mensen die ons waardevolle mondelinge getuigenissen konden mededelen. We danken hiervoor in het bijzonder Dirk Coopman, die heel veel achtergrondinformatie ter beschikking had bij personen die op de begraafplaats begraven liggen.

1.3. Archiefonderzoek

In het archief van Diksmuide werden alle voorhanden zijnde publicaties die specifiek Diksmuide als onderwerp hadden nagekeken op aspecten die betrekking hadden op kerk, kerkhof en persoonsgegevens van personen op het kerkhof begraven liggen.

Archivaris Chris Vandewalle was ook zo vriendelijk ons een aantal namen op te zoeken in de bevolkingsboeken, waardoor we onleesbaar geworden epigrafieën konden aanvullen. Hij wees eveneens een aantal documenten aan die flink hielpen bij de reconstructie van de geschiedenis van het kerkhof, zoals de kaart én de legger P.C. Popp van 1842, een 'Plan der stad Dixmude' van 1885, het handschrift van Vandeputte over de grafplaten in de Sint-Niklaaskerk, de grondvergunningen van de begraafplaats Diksmuide uit 1921, de plannen De Stobbeleir (1947-1948), ...

Diksmuide verbeeldt leverde ons eveneens een aantal oude foto's en prentbriefkaarten op met betrekking tot kerk en kerkhof.

De publicatie van Havermans (2012) en de bevolkingsboeken leverden ons ook details over de steenkappers die grafmonumenten nalieten op het kerkhof.

Over het onderwerp gietijzeren grafkruisen bestaat een behoorlijk uitgebreide literatuur in Wallonië, omdat daar heel wat gieterijen gevestigd waren. We raadpleegden daarvoor Anoniem (1891), Hourant (1992), Lempereur, Tulliez. & Hourant (1992), Perchet (2017) en Saenen & Fourny (2002). Voor het Vlaamse landsgedeelte is de literatuur heel wat beperkter. We raadpleegden onder meer Depestel (2006), Havermans (2012a en b), Kennes (2012), Nijssen (2001) en Onroerend Erfgoed (2021). Voor de begraafplaats van Diksmuide bleek deze informatie niet relevant, aangezien de gietijzeren kruisen al in de jaren 1980 verwijderd werden.

Over het onderwerp art deco-grafmonumenten vonden we nuttige informatie bij Depestel (2006), Desmedt (2005), Havermans (2006), Havermans (2012 a en b) en Havermans & Celis (2006).

De databank kan in een later stadium eventueel ook nog aangevuld worden met meer literatuurbronnen. De Vlaamse Vereniging voor Familiekunde Afdeling Westkust beschikt bijvoorbeeld over een grote collectie bidprentjes. Die zouden eventueel nog aan de databank kunnen toegevoegd worden.

1.4. Rapportage

Er werden twee types rapporten opgemaakt.

Een eerste rapport is een pdf-weergave van de databank waarin alle geïnventariseerde data voorkomen samen met minstens één, maar vaak enkele foto's van het grafteken. De volgorde van de inventarisatie volgt de nummering van de graftekens op het plan. Het rapport vergezelt de digitale databank.

Het tweede, hier voorliggende rapport bestaat beschrijft de methodiek van werken en de resultaten op een meer inhoudelijke, samenvattende manier. Het rapport biedt zowel een overzicht van wat er op de begraafplaats aangetroffen werd alsook een aantal aanbevelingen voor de toekomst.

2. RESULTATEN

2.1. De Sint-Niklaaskerk van Diksmuide

De begraafplaats van Diksmuide is geen kerkhof. De begraafplaats ontstond door de verhuis van het kerkhof rond de Sint-Niklaaskerk.

Wikipedia schetst kort de situering en de geschiedenis van de kerk.

De Sint-Niklaaskerk is de kerk in het stadscentrum van Diksmuide vlak bij de Grote Markt, achter het stadhuis. De kerk werd in 1939 beschermd als monument. De Sint-Niklaaskerk is de decanale kerk voor het decanaat Diksmuide, dat vier federaties omvat, bestaande uit 23 parochies op het grondgebied van de gemeenten Diksmuide, Houthulst en Lo-Reninge.

De oorspronkelijke kerk werd in 1144 gewijd door bisschop Milo van Terwaan en in de loop van de dertiende eeuw geleidelijk aan uitgebreid. In 1333 werd de kerk door brand in de as gelegd. Restanten van het oorspronkelijke gebouw worden in de nieuwe constructie verwerkt. Ook in 1573 en 1672 werd de kerk door brand geteisterd, met de nodige restauratie- en herstellingswerken tot gevolg. Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd de kerk volledig verwoest. De Duitse artillerie, die opereerde vanuit Klerken, gebruikte de torenspits als oriëntatiepunt voor de beschieting van Diksmuide. De Brugse architect Jozef Viérin leidde van 1923 tot 1925 de heropbouw naar vooroorlogs model. Op 27 mei 1940, een dag voor de capitulatie van het Belgische leger, werd de kerk opnieuw verwoest toen de Duitsers haar met brandbommen bestookten. De daaropvolgende restauratiewerken onder leiding van de architecten Jozef en Luc Viérin sleepten aan tot het begin van de jaren 50. Van het oorspronkelijke interieur bleef na de vernielingen door oorlogsgeweld niets meer over.

Een kroniek van de Sint-Niklaaskerk, in de kerk zelf, geeft meer details.

- 1089. Robrecht II, markgraaf van Vlaanderen, bevestigt met een oorkonde de bezittingen en voorrechten van het kapittel van Sint-Donaas te Brugge. Hierin worden Diksmuide en Klerken vermeld als afhankelijke kapellen van de moederparochie Esen.
- 1110. In een bul van paus Paschalis II wordt Diksmuide als zelfstandige parochiekerk (altare) vermeld.
- 1144. Bisschop Milo van Terwaan (Thérouanne) zegent op 11 'oughst' de kerk plechtig in en wijdt ze toe aan de H. Nicolaas van Myra.
- 1333. Na een stadsbrand wordt de Sint-Niklaaskerk, toen nog een romaans bedehuis, in gotische stijl heropgebouwd.
- 1548. De bisschop van Terwaan, François de Créqui, bevestigt het jaarfeest van de Sint-Niklaaskerk op de dinsdag vóór het feest van de H. Maria Magdalena, het begin van de jaarmarkt of kermis.
- 1559. Met de oprichting van de nieuwe bisdommen door Filips II komt het decanaat Diksmuide met zijn 15 parochies onder de jurisdictie van het bisdom Ieper.
- 1566. Tijdens de godsdienststroeibelen, o.a. de Beeldenstorm, blijft de schade aan de kerk eerder beperkt dankzij het tijdig ingrijpen door de stadsoverheid.
- 1578. De katholieke eredienst in de Sint-Niklaaskerk wordt opgeheven en overgenomen door calvinistische predikanten.
- 1750. Midden de 18de eeuw wordt de spitse naald van de toren vervangen door de huidige klokvorm.
- 1784. Een edict van keizer Jozef II verbiedt het begraven binnen en rondom de kerk.
- 1797 Afschaffing van de religieuze instellingen en kerken door de wet op de eredienst van 7 vendémiaire (oktober) van het jaar IV. De armen van het torenkruis worden afgezaagd.
- 1802. Afschaffing van de bisdommen Ieper en Brugge door het concordaat tussen Pius VII en Napoleon. Het decanaat Diksmuide komt bestuurlijk onder het bisdom Gent. De openbare eredienst wordt weer toegestaan.
- 1834. De Sint-Niklaaskerk wordt opnieuw een decanale kerk onder de jurisdictie van het pas heropgerichte bisdom Brugge.

- 1837. Conflict tussen de kerkfabriek en het liberale stadsbestuur van Diksmuide omtrent het eigendomsrecht van kerktoeren, klokken en begraafplaats, dat uiteindelijk toegewezen wordt aan de stad.
- 1842. Bij de vernieuwing van de kerkvloer verdwijnt een eeuwenoude schat aan grafstenen, die openbaar verkocht worden.
- 1914. Door Duits artillerievuur op 21 oktober gaat de torenspits in de vlammen op, het begin van de totale verwoesting van de stad.
- 1919. In 1919 kon voor de reeds schaars teruggekeerde bevolking in de Grauwe Broederstraat een ruime, houten barak als noodkerk opgericht worden. Deze werd gebruikt tot aan de inwijding in 1926 van de heropgebouwde St-Niklaaskerk.
- 1920. Onder leiding van de Brugse architect Jozef Viérin start de wederopbouw van de kerk naar haar vooroorlogse uitzicht.
- 1926. Inwijding van de heropgebouwde kerk.
- 1939. Bij Koninklijk Besluit wordt de Sint-Niklaaskerk als monument beschermd.
- 1940. Een Duits vliegtuigbombardement op 27 mei vernietigt opnieuw de Sint-Niklaaskerk. Enkel de muurpanden, toren en sacristie blijven overeind. Gelukkig konden heel wat waardevolle voorwerpen tijdig geborgen worden.
- 1942. De Duitse bezetter legt de herstellingswerken stil die reeds begonnen waren onder regie van het kerkbestuur. Een jaar later worden de klokken opgeëist met uitzondering van het kleinste klokje.

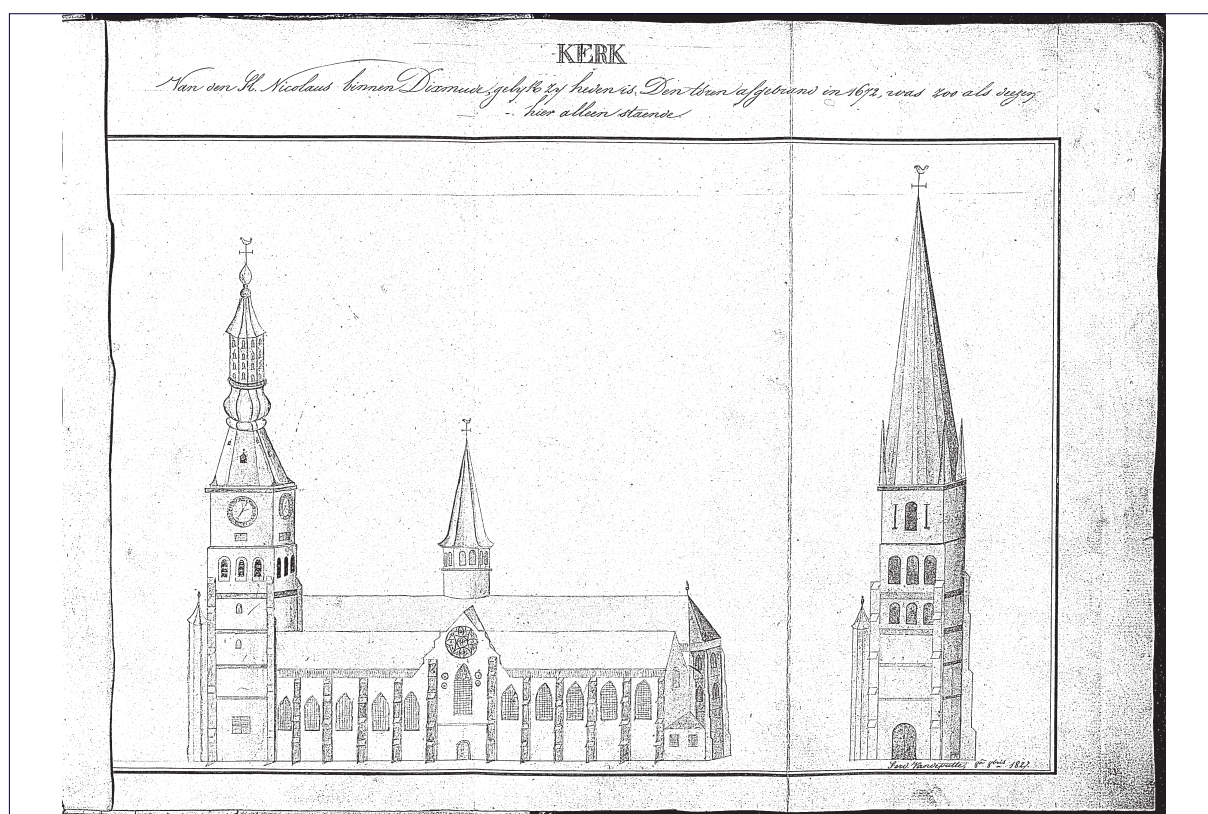

Foto. De oude en de huidige torenspits van de Sint-Niklaaskerk, volgens een tekening van Vandeputte (1827).

Foto. In de Sint-Niklaaskerk hangt dit schilderij dat de brand en de verwoesting van de kerk in de Eerste Wereldoorlog afbeeldt.

Foto. De Sint-Niklaaskerk in 1918. Foto in de Sint-Niklaaskerk.

Foto. De bouwwerf van de Sint-Niklaaskerk na WOI. Vanuit de De Breyne Peellaertstraat kijken we op het hoogaltaar van de kerk. Bron: Musée Départemental Albert Kahn, Archives de la Planète en tentoonstelling stadsarchief Diksmuide.

Foto. De Sint-Niklaaskerk anno 2022, slechts gedeeltelijk zichtbaar door het stadhuis in de voorgrond, dat op het middeleeuwse kerkhof van de kerk gebouwd werd.

Foto. In de Sint-Niklaaskerk komt een 20ste-eeuwse kopie voor van de disbank uit 1542. Daarop werden in de tweede helft van de 17de eeuw de zeven werken van barmhartigheid afgebeeld. Het begraven van de doden is het zesde schilderijtje in de reeks. Ook in de 17de eeuw werd er al in houten kisten begraven, alhoewel de armste mensen wellicht vaak slechts een plank kregen in plaats van een volledige kist.

2.2. De begraafplaats en de leeftijd van de graven

2.2.1. Het kerkhof rond de Sint-Niklaaskerk

Over het middeleeuwse kerkhof rond de Sint-Niklaaskerk kennen we bovengronds weinig of geen details. In 1489 is er een eerste vermelding van een kerkhof rond de kerk. Mogelijk was er voordien ook al een kerkhof aanwezig, hoewel de exacte datering hiervan nog niet gekend is (Laisnez & Acke 2013).

De oudste kaarten geven ons een idee over de ingepalmde ruimte rond de kerk.

Foto. De kaart van Jacob van Deventer (1550) beeldt het kerkhof af als een groene ruimte rond de kerk.

De kaart van Blaeu uit 1649 (overgenomen van Sanderus) duidt een open ruimte aan rond de kerk, zonder dat er expliciet een kerkhof duidelijk is.

Foto. De kaart van graaf De Ferraris (1770-1780) toont nog altijd het kerkhof rond de Sint-Niklaaskerk zelf. Ook hier geven kruisvormige symbolen aan dat er nog een kerkhof aanwezig is. Laisnez & Acke (2013) schatten in dat het kerkhof op dat moment zelfs zijn grootste omvang bereikte.

Een edict van keizer Jozef II in 1784 verbiedt het begraven binnen en rondom de kerk. Hoe de reactie in Diksmuide was weten we niet. Uit Brugge weten we dat op dit edict heel veel verontwaardigde reacties kwamen en dat er een zeer tumultueuze overgangsperiode was, waarbij buiten de stad begraven personen weer ontgraven werden en terug naar het kerkhof rondom de kerk gebracht werden. Daarop volgde een periode waarin het edict niet nagevolgd werd, tot Napoleon de maatregel definitief doordrukte. Hoe de toestand in Diksmuide precies verliep is helemaal in het duister gehuld. Werd het kerkhof verwijderd? Werd het gedeeltelijk overgebracht naar de nieuwe begraafplaats? Werd er op de nieuwe begraafplaats herbegonnen vanaf nul? Allemaal nog open vraagtekens. In elk geval geven de 19de-eeuwse kaarten geen kerkhof meer weer rond de Sint-Niklaaskerk.

Foto. Foto's of prentbriefkaarten van de Sint-Niklaaskerk van vóór WOI laten geen spoor meer zien van een kerkhof. Vermoedelijk werd het kerkhof grotendeels opgeruimd bij de herbouw van het stadhuis in 1875.

Bron: Stadsarchief Dixmuide, Westhoek verbeeldt, fotonummer HEUO14507337.

Wél weten we dat er in de vloer van de Sint-Niklaaskerk of ingemetseld in de buitenmuren tal van oude grafplaten voorhanden waren. S. Vandeputte maakte in 1827 een handschrift op ('Oudheden en Graf-steden der kerk van Dixmuide') waarin hij deze grafstenen in detail beschreef en waarbij hij ook tal van afbeeldingen op die grafstenen overtekende. Helaas werden de grafstenen zelf in 1842, bij het vernieuwen van de vloer, openbaar verkocht. Hieronder geven we slechts een greep uit de talrijke grafschriften die hij ontcijferde, als voorbeeld voor welke functies en in welke tijden de grafstenen in de kerk terecht kwamen.

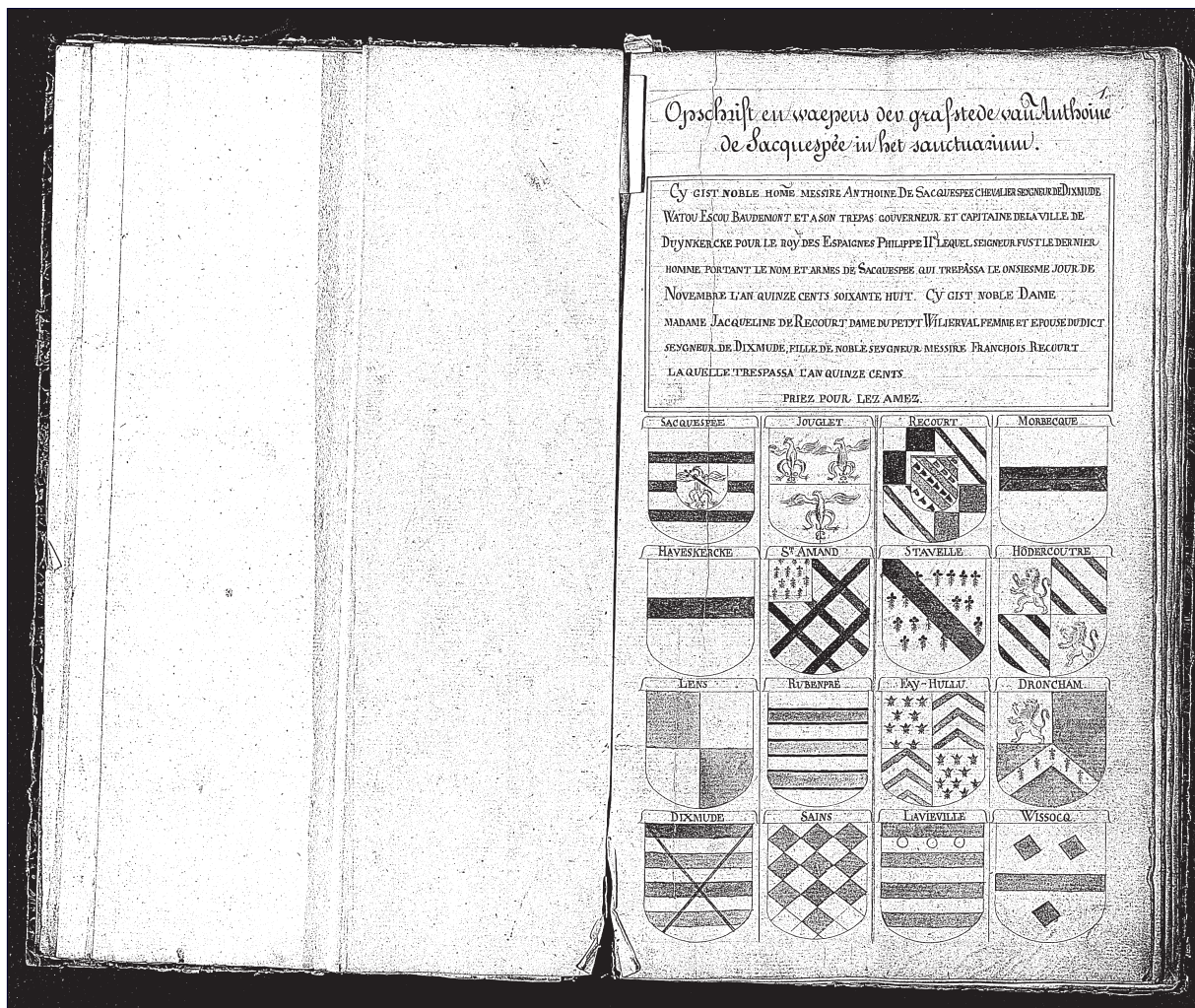

Foto. Pagina uit het handschrift van Vandeputte (1827) met beschrijving van de grafsteen uit 1574 voor Anthoine (Antheunis) de Saquespée. De familie de Saquespée was ook al eerder gekend in Diksmuide, bijvoorbeeld door Willem de Saquespée, die op 18 december 1549 overleed in Diksmuide. Willem was burggraaf van Diksmuide. Maria de Saquespée, de echtgenote van Jan de Trezaignyes, was de laatste leenvrouw van Diksmuide met de familienaam Saquespée. Zij overleed in 1607, maar liet al in 1589 een testament na, waarin ze onder meer een aantal brandglasramen in de kerk liet aanbrengen ter nagedachtenis van haarzelf en haar familie (Hosten 1905). Ook zij kreeg een gedenksteen in de zijmuur van de kerk, maar haar testament voorzag een grootser praalgraf: 'Voorts, voornoemde Mevrouw begeert ter plaatse van hare begraafing gestelt te worden eene sepulture veel hooger dan de sepulture van Mijnheere Antheunis de Saquespée en dit van marmereen steene, daarboven liggende twee doode personagien, zonder booge, bringende al de kwartieren rondomme van Mevrouw en Mijnheer Jan de Trezaignyes, haren laatsten overleden man met de opschriften van hunne particuliere herlijkheden en kwaliteiten op de eene zijde en op de andere zijde van dezelfde sepulture zullen geschreven worden in gouden letters de fondatien hiervooren verhaald'.

In 1598 kreeg ook Balthazar Hortigosa, Spaans gouverneur in Diksmuide, zijn grafplaat in de kerk (Van de Putte 1842).

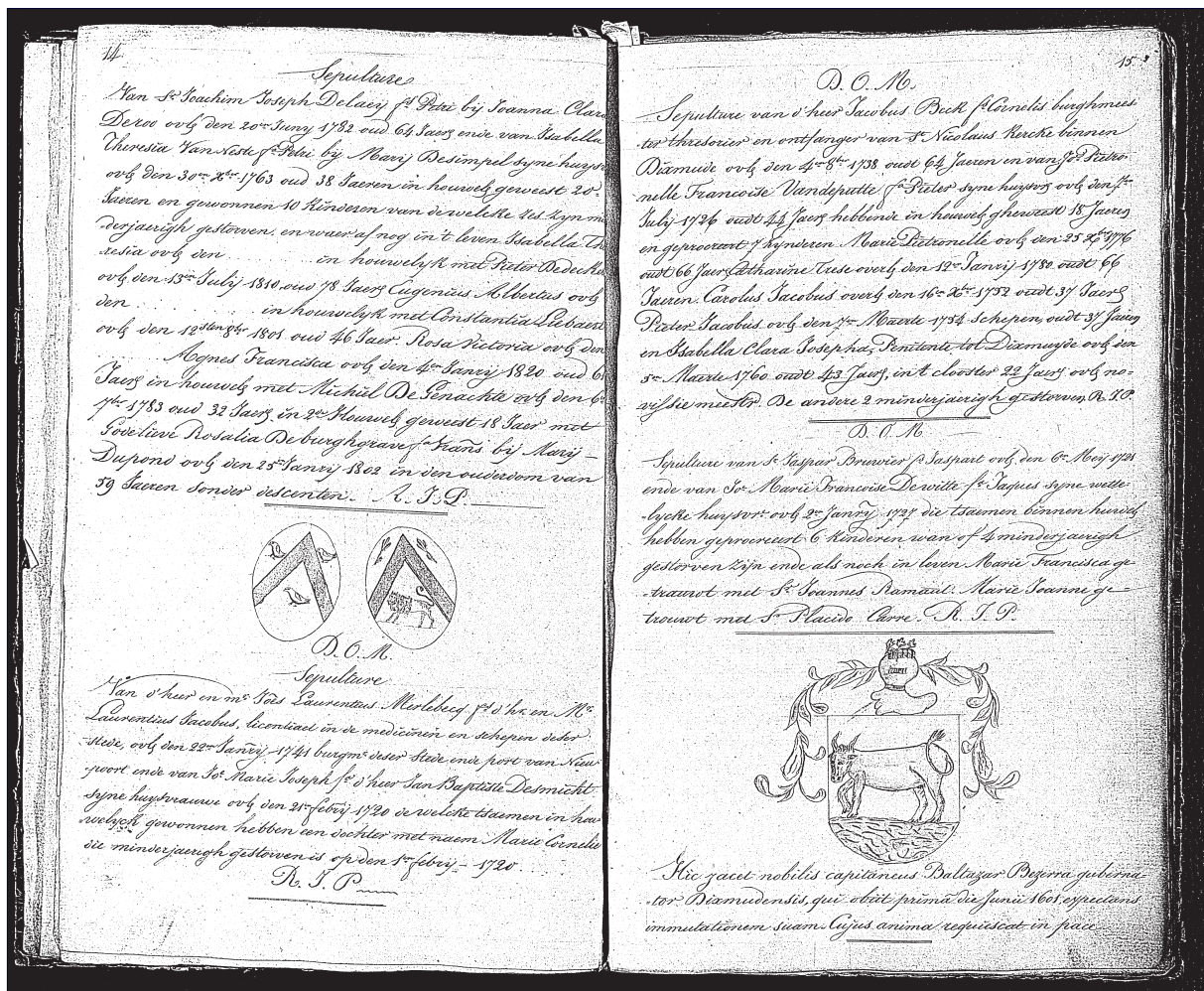

Foto. De Spaanse gouverneur, kapitein Baltazar Bezerra, die overleed op 1 juni 1601, werd begraven onder een grafzerk met de beeltenis van zijn wapenschild.

Matthijs Delebaere, gestorven in 1623, en Franchoise Peullemeuille, gestorven in 1634, worden op een grafsteen met familieschild in het middenkoor herdacht, omdat ze een som geld aan de dis schonken.

Jonckman Jacques van Ravenbrouck, overleden in 1647, kreeg zijn grafsteen in de kerk, mede omdat hij landmeter was van het 'land van den vryen'.

De 'eersaemen' Jan Verleure, overleden in 1648 en zijn 'huysvrouwe' Josynken Van de Eeckhoute, overleden in 1621, liggen eveneens in het middenkoor begraven.

Enkele grafstenen met Latijnse opschriften vermelden onder meer de namen Petronillia Lofschaert, Adrianus Hilfoort, Ioannis Huughe, Alexius Ferdinandus, Maria Magdalena Terlinck en de jaartallen 1623, 1666, 1688 en 1699.

Jacques De Heere was bij zijn overlijden in 1653 nog spitsvondig genoeg om dit grafschrift op zijn grafplaat te laten zetten: 'Vreest Godt De Heere'.

Joos Donche werd begraven onder een grafsteen in 1661.

'Jongman' Hendrijck Dumont, 'in zijn leven balliu deser stede van Dixmude' kreeg zijn grafsteen in 1673.

Hier voore licht begraven den eersamen Michiel Esther fs. Hubrecht die overleet den 1en Februarij 1679 ende van Willemynthen Patou fa. Niclaeys, die overleet den 18 september 1699 en hebben tsamen in houwelick gheweest 26 Jaere ghewonnen elf kynderen.

In 1690 overlijdt Aernoudt Verleure, maar het is zijn vrouw Elisabeth Jansseune, die pas in 1716 overlijdt, die de grootste aandacht krijgt op de grafsteen. Zij heeft namelijk 'gefonciert in dese kercke een eeuwig Jaergetyde op den dag van haer overlijden met uytdeelen van 12 pond pars in brood waer-vooren d'heeren van de pitance ontfanghen hebben de somme van 90 pond grooten vlams'.

Pastoor Joannes Franciscus Dammaert kreeg zijn grafsteen in 1692.

Ook burgemeester Jan Debats, gestorven in 1693, kreeg ook zijn grafsteen in de kerk.

Dat was ook het geval voor overste Martine Chys, die in 1657 een broederschap van Sint-Godelieve oprichtte, het begin van het Begijnhof van Diksmuide. Op haar grafsteen in de Sint-Niklaaskerk stond: 'Naar het Paradijs is juffrouw Chys' (Demoen 1984).

In 1701 kreeg ook 'den eersaemen Wouter Bouchout' zijn grafsteen in de kerk.

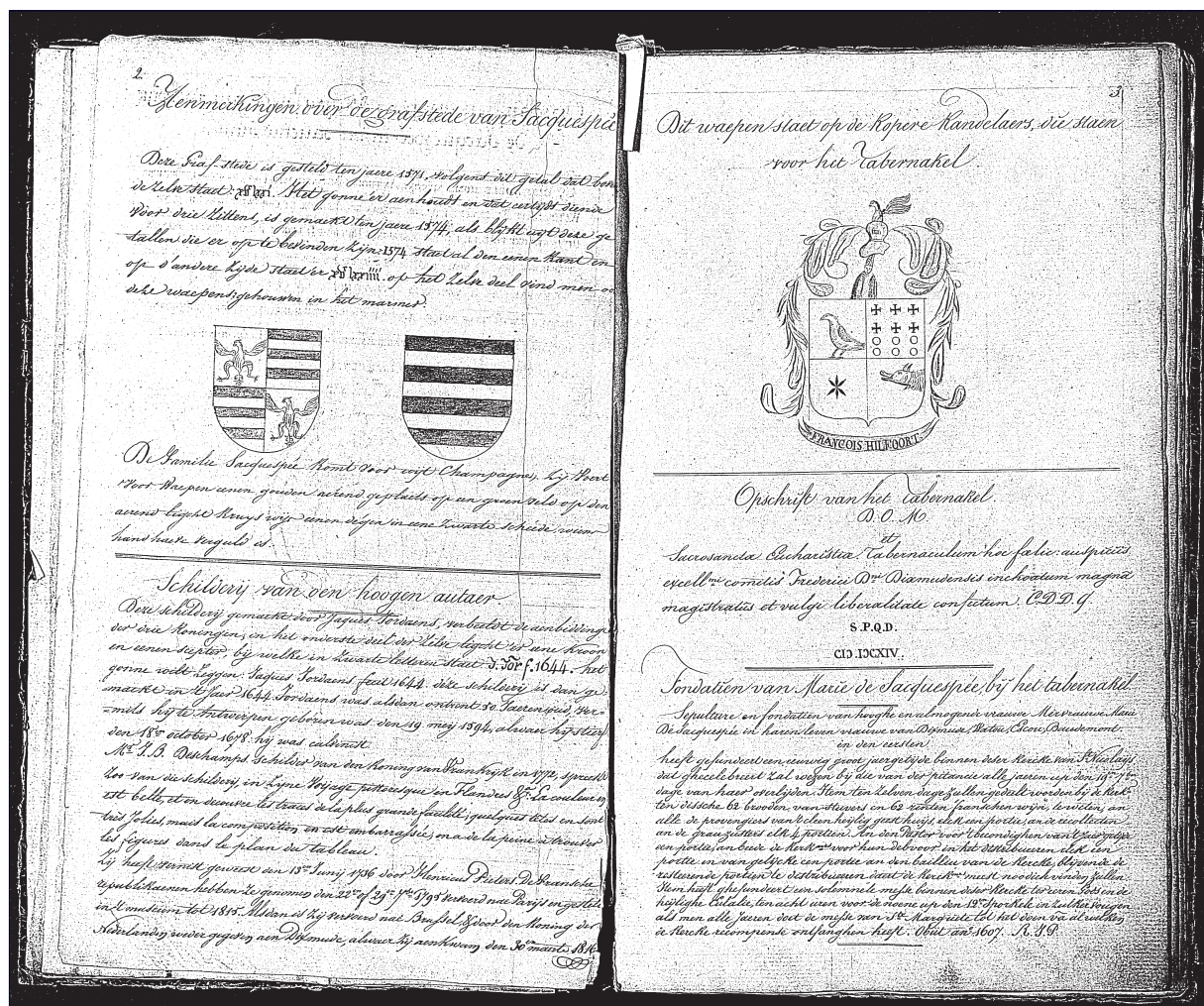

Foto. Eveneens in het Latijn en met mooie tekening van het familieschild was de 'doodkelder' ('sarcophaga' in de Latijnse tekst) onder het oxaal voor Philippus Andreas Willaert, die stierf in 1721.

Ook Jacobus Beck kreeg als burgemeester thresorier en ontfanger van St Nicolaus kercke in 1738 zijn grafsteen.

Michiel Jos Reynaert kreeg zijn grafplaat bij zijn overlijden in 1750, waarschijnlijk mede doordat hij 'pitancier deser kercke' was. 'De 'pitance' was de portie brood, wijn, vlees, ... die bij elke maaltijd toebedeeld werd in religieuze gemeenschappen. De 'pitancier' was de persoon die daarvoor verantwoordelijk was. Op de grafplaten in de Sint-Niklaaskerk worden meerdere personen genoemd met deze functie.

Er was ook een grafsteen voor Joseph Delaey, die stierf in 1782 en daar begraven werd samen met zijn echtgenote Isabella Theresia Van Neste, die stierf in 1763.

'Memorie van Marie Rosalia Van Lichtervelde, fa. Jacob, geestelycke dochter van den derden regel van den H. vader Franciscus, costerinne deser kercke, overl. den 15en Janry 1782, oudt 48 jaeren RIP'.

De grafsteen voor Bernardus Emmanuel Deghey; administrateur van de heerlijkheid Diksmuide, overleden in 1789, 'was eertijds in de kerk geplaatst, maar sedert eenige jaeren afgebroken om dat hij ontcierde'.

Gedacgtenis van Jv. Anna Francisca Elle fa. d'heer Pieter bij Jv. Anna Claire De Vos, geboortig van Woomen ende overleden Jonge Dogter tot Dixmude op den 30en Mey 1808 in den ouderdom van 83 Jaeren.

Volgens de grafsteen voor Pieter Joannes Ludovicus Dedeckere, echtgenoot van Theresia Delaey, overleed deze in 1810.

Er was ook een grafsteen voor Dr. Josephus Benedictus de Maziere (1770-1824), die 21 jaar lang pastoor-deken van Diksmuide was.

Twee foto's. Anno 2022 resteren er nog twee grafstenen op de buitenmuur van de Sint-Niklaaskerk. Eentje is ingemetseld in een boogvormige nis in de muur, de andere wordt door ijzeren haken rechtop gehouden. De oudste zou een 15de-eeuws grafteken zijn. De onderste, een 17de-eeuwse grafsteen, is momenteel amper nog leesbaar, maar Vandeputte (1827) slaagde er toch nog in deze grotendeels te ontcijferen:

'Sepulture ... Lowys Lieven fs. Jan ... kerckm. en ontf. van den dese kercke mitsgrs. hooftman van de titel 'Nu, morghen niet', ... ofverleden 22 ... 1682 ende van ... Marie fa. ... Diericx syn huysvrouwe in houwelick tsaemen gheweest hebbe 35 Jaere en ghewonne 8 kynderen overl 15 Febrij 1695'. 'Nu morgen niet', met daarboven een doodshoofd tussen twee bloemen, is volgens Vandeputte het wapen van de Sint-Barbara-gilde. Dat wapen was ook geschilderd op een venster van de Sint-Niklaaskerk. Op twee andere vensters waren ook de wapens te zien van de Sint-Sebastiaans- en de Sint-Jorisgilde. De Sint-Barbara-gilde was een rederijderskamer. Bovenop de grafsteen prijkt het familiewapen van Lowys Lieven, gevormd door drie sterren en een wassenaar (halve maan) op een veld.

Ook Hosten (1905, p. 38-39) geeft nog enkele aanduidingen over wie er in de Sint-Niklaaskerk begraven lag. De leden van de 'Confrerie van Onze Lieve Vrouwe Kalande', later 'Onze Lieve Vrouwe Roozenkrans' genoemd werden begraven in het 'Onzen Vrouwen Choor'. het reglement van 1437 schrijft voor dat ze daarvoor een bepaalde som moesten bepalen: *'Ten 16°, van al de dooden die zouden begraven zijn in de Onzen Vrouwen choor, moest den deken ontvangen 22 schellingen parisis, waarvan 9 st. parisis ten profijte van de 'kalande' en 13 stuivers om de misse en den dienst te betalen. (De priester heeft 5 st., den diaken, subdiaken en cantor, te zamen 3 st. en de zes andere bijzitters, 5 st.). Ten 18°, voor alwie begraven was in Onze Vrouwen choor moesten de erfgenamen geven een vierendeel wijn en drie brooden. Ten 19°, indien eenig broeder of zuster van het broederschap in St Nicolaus kalande begraven wierd, den deken van O.L.V. Kalande moest ten koste van dit broederschap doen lezen eene misse van Requiem voor Onze Vrouwe, en daar zoude men over offeren, behoudende 't was en 't recht van de Kalande'.*

Weten we heel erg weinig hoe het middeleeuwse kerkhof rond de Sint-Niklaaskerk er bovengronds uitzag, een archeologisch onderzoek van 2011-2012 op de plaats van het stadhuis bracht wél heel wat details aan het licht over het ondergrondse kerkhof. Het stadhuis werd immers gebouwd en later ook uitgebreid op het voormalige kerkhof van de Sint-Niklaaskerk. Dewilde (2011) en Laisnez & Acke (2013) geven uitgebreid verslag over de vondst van onder meer tientallen skeletten die op deze plaats werden aangetroffen. We geven hieronder een samenvatting van hun rapporten.

Voor 1400 was het 'raethuus' ondergebracht in de lakenhalle. In 1428 werd een stadhuis gebouwd op de plaats van het huidige stadhuis (eerste bouwfase). Dit stadhuis was gedeeltelijk op het kerkhof van de Sint-Niklaaskerk gesitueerd. Aangezien het stadhuis in 1566 reeds in verval was, besloot men een nieuw stadhuis te bouwen (tweede bouwfase). Dit stadhuis van 1567 werd meermaals verbouwd en vergroot. In 1875 maakte het oude gebouw plaats voor een nieuw en veel groter stadhuis in neogotische stijl (derde bouwfase). De architect van dienst was Louis Delacenserie die eveneens zorgde voor een bijhorend belfort aan het stadhuis. Het nieuwe stadhuis werd in WOI bijna volledig met de grond gelijk gemaakt. In 1923 werd het stadhuis opnieuw heropgericht in een eclectische vormtotaal met referenties aan de laat-gotiek en de renaissance (vierde bouwfase). De architecten Jozef Viérin (Brugge) en Valentin Vaerwyck (Gent) kozen voor een regionalistische architectuur. In tegenstelling tot het vorige neogotische stadhuis was het stadhuis van het Interbellum veel kleiner van omvang. Het belfort daarentegen werd wél massiever van omvang. Tijdens de Tweede Wereldoorlog onderzocht het stadhuis minder schade. Het werd gerestaureerd in 1984 en in 1999 werd het hele complex beschermd als monument.

Bij de eerste archeologische opgravingen van 2011-2012 werd de oude kerkhofmuur aangetroffen. Hiertegen werd in 1428 het stadhuis gebouwd (eerste bouwfase). Er werd ook versmeten kerkhofgrond gevonden waar af en toe menselijk bot uitkwam, maar waar geen stratigrafie in op te merken was. Bij verder onderzoek werden heel wat onverstoord skeletten gevonden. Deze werden geregistreerd, gerecupereerd en gereinigd voor eventueel verder fysisch antropologisch onderzoek. Opvallend is dat de skeletten die zich stratigrafisch bovenaan in het kerkhof bevonden vaak in betere toestand verkeerden en steviger botten bevatten, maar dat er slechts heel zelden een kist-aflijning zichtbaar was. De skeletten die zich stratigrafisch onderaan in het kerkhof bevonden, lagen vaak nog in een volledig bewaarde kist, maar waren heel wat brozer doordat het ingeklapte deksel de skeletten beschadigde. Op het terrein was een duidelijke overgang te zien van een meer zandige puinige kerkhofgrond naar een meer kleiige bodem tot zelfs pure klei in de moederbodem. De vochtige zuurstofvrije kleibodem zorgde ervoor dat de grafkisten goed bewaard bleven (net zoals

organisch materiaal in sommige gevallen zoals de hersenen binnen een beschermende schedel). Naast het recupereren van de skeletten werd ook telkens een houtstaal genomen om eventueel dendrochronologisch onderzoek op te verrichten. Er werden in totaal 53 houtstalen genomen.

Normaal gezien worden skeletten begraven in een west-oost as, dit wil zeggen met het hoofd in het westen en de voeten in het oosten. De reden waarom de meeste skeletten in een katholieke context op die manier begaven worden, is omdat men bij de heroprijzing dan naar het oosten kijkt. Enkel priesters werden met het hoofd in het oosten begraven. Vaak worden deze in een aparte zone begraven. Bij de opgraving van het Diksmuidse stadhuis werden drie individuen onderzocht die in een oost-west as lagen. Aangezien slechts een beperkt deel onderzocht werd van het kerkhof kan niet achterhaald worden of dit toen de gangbare plaats was waar de priesters begraven werden, of dat er elders ook nog werden begraven. Op basis van de leeftijd konden twee van de drie bedoelde skeletten van priesters afkomstig zijn.

Een ander opmerkelijk skelet was op zijn buik gepositioneerd. Er bestaan hypothesen die verklaren dat criminelen of personen die zelfmoord gepleegd hadden op deze wijze begraven werden. Hebben het feit dat dit skelet in de zuidoostelijke hoek van de opgravingsput werd aangetroffen en het feit dat er aan de oostzijde van het stadhuis in 1634 een gevangenis stond iets met elkaar te maken of is dit louter toeval? Volgens het archeologisch vooronderzoek en het kaartmateriaal werd de achtergevel van de gevangenis gefundeerd bovenop de oude kerkhofmuur.

Foto. Een skelet werd op zijn buik begraven, zichtbaar aan de schouderbladen die bovenop de ribben liggen. De linkerhand ligt naast het skelet en de rechterhand ligt onder het lichaam. Bron: Laisnez & Acke (2013, p. 52).

Over het algemeen zijn er geen giften aangetroffen bij de inhumaties. Bij één skelet is wél een bronzen ring aangetroffen aan de rechterhand. De vinger waarrond de ring zat was dan ook groen verkleurd. De ring was zeer broos en bestond uit vier fragmenten. Mogelijk wordt na reiniging en conservatie duidelijk of er al dan niet inscripties op terug te vinden zijn.

Algemeen zijn er bij Vlaamse kerkhofsites meerdere graftypes te onderscheiden, zoals begravingen in volle grond, in (houten) kisten, onder/op houten planken, in grafkelders, graven van het antropomorfe type, waarbij het lichaam al dan niet in een lijkwade wordt gewikkeld.

Er werden geen voorbeelden geconstateerd van antropomorfe graven. Begravingen in volle grond ingewikkeld in een lijkwade werden evenmin vastgesteld. Er werden in elk geval geen restanten van textiel teruggevonden in de vochtige bodem. Toch kunnen inhumaties die niet in een kist lagen (en waarbij de handen op het bekken lagen) in aanmerking komen voor begraving in volle grond. Binnen het kerkhof van de Sint-Niklaaskerk werden voornamelijk twee manieren van begraven geconstateerd. Als eerste is er sprake van de gewone begraving in een houten kist, die zowel in de onderste als de bovenste lagen aangetroffen werd. Als tweede werden er inhumaties aangetroffen die enkel onder een grote (dikke) plank lagen. Er werden dus geen zijplanken of een bodemplank gevonden bij deze inhumaties. Beide types komen ruimtelijk verspreid voor op het opgravingsterrein. Het is opvallend dat de begravingen onder een plank enkel in de onderste vlakken voorkomen (vanaf een diepte van 6,42 m TAW). Dit is met andere woorden iets meer dan 2 m onder het maaiveld. Beide manieren van begraven zouden chronologisch bepaald kunnen zijn en erop duiden dat het gebruik van begraving onder een plank vroeger voorkwam dan de begraving in een volwaardige kist. Een andere oorzaak kan het financiële luik zijn, waarbij het toepassen van de begraving met een plank voor de minder bedeelden was weggelegd. Op andere plaatsen (Gent bijvoorbeeld) werden skeletten aangetroffen *bovenop* een enkele plank. Deze inhumaties werden in zones aangetroffen die het verst verwijderd waren van de kerk en die mogelijk voor de armere bevolking waren weggelegd.

Naast de onverstoorde inhumaties in anatomisch verband werd er ook een grote kuil aangetroffen. Deze kuil bevatte honderden menselijke botfragmenten. Deze kuil is in profiel 118 cm breed en 74 cm hoog. In grondvlak was deze kuil bijna 2,5 m lang en 1,5 m breed. De knekelput dook al op in het grondvlak op een hoogte van 7,99 m TAW. Vermoedelijk heeft men destijds het kerkhof voor een deel geruimd en verzameld in deze knekelput. Wanneer dit juist gebeurde, kan niet met zekerheid bevestigd worden, maar vermoedelijk valt dit samen met de aanleg van de riool die ernaast ligt of met de bouw van het nieuwe stadhuis in 1875.

De vondsten aangetroffen in de kerkhofgrond zijn zeer beperkt. Rood geglazuurd aardewerk werd als 17de à 18de-eeuws gedateerd. Bij een skelet werd op een hoogte van 6,83 m TAW een fragment gevonden van rood beschilderd aardewerk. Algemeen wordt deze categorie gedateerd van de 10de tot de 12de eeuw. Is deze scherf intrusief of kan dit skelet werkelijk gedateerd worden in die periode? Indien er sprake is van deze laatste optie kan ervan uitgegaan worden dat het kerkhof van de Sint-Niklaaskerk teruggaat tot de volle middeleeuwen.

2.2.2. De begraafplaats ten westen van de Woumen-kalsijde (1785-1918)

Kort na het edict van 1784 werd dus het kerkhof rond de kerk ingeruild voor een nieuwe begraafplaats ten zuiden van de stad, langs de Woumen-kalsijde, op de uiterste grens van Diksmuide en Esen, op de laatste percelen die nog eigendom waren van Diksmuide.

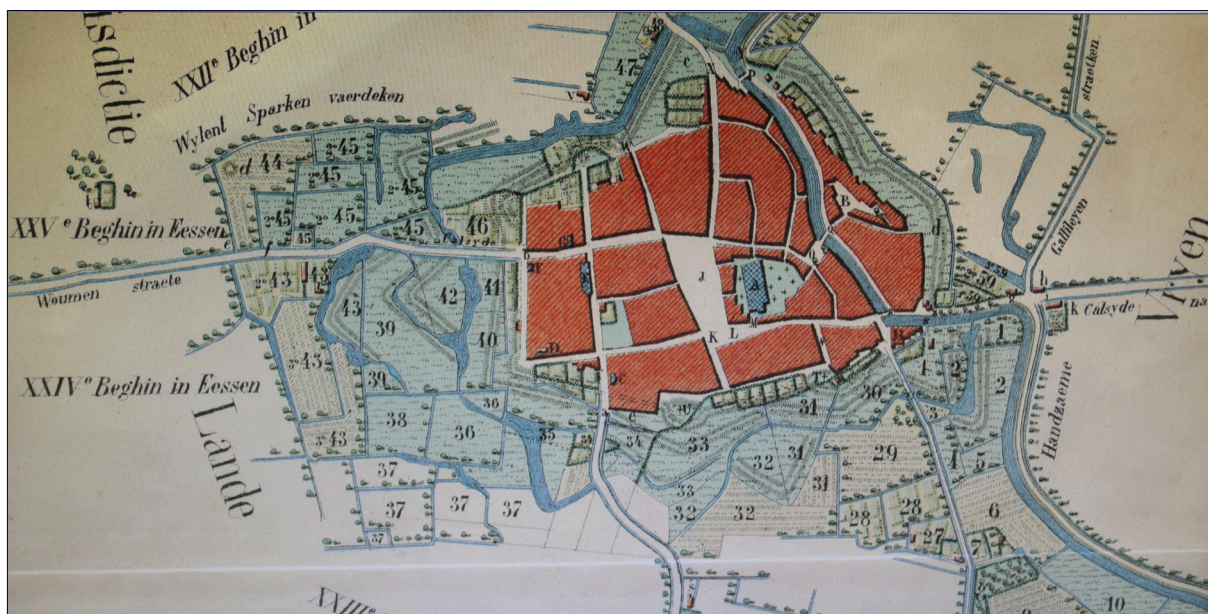

Foto. De Caerte Figurative van de Stadt van Dixmude, opgemeten door de landmeters J. J. Van Iwaede & J. Mer-gaert-Dejonghe in 1752-1753, geeft het perceel waarop de nieuwe begraafplaats moet aangelegd worden weer als grasland en bouwland.

De Popp-kaart van 1842 toont het perceel waarop de nieuwe begraafplaats in 1785 aangelegd werd. Op de kaart is het perceel genummerd als perceel 153. Het perceel werd in 1785 ommuurd langs de vier zijden en in het noordoosten is een huisje voor de grafdelver weergegeven.

In 1902 was Désiré Ryckebusch grafmaker. Hij was dan 44 jaar oud en zijn naam is terug te vinden op overlijdensakte nr. 33 van 3 mei 1902 (schriftelijke mededeling Dirk Coopman 2022).

Het Plan der stad Dixmude van Pieters (1885) geeft ook expliciet de kruisjessymbolen voor een kerkhof weer, naast de muur en het huisje voor de grafdelver.

De begraafplaats had ook een toegangshek. Westhoek verbeeldt.be toont nog een stuk van het hek en de woning bij het oud kerkhof. Bij de foto op Westhoek verbeeldt.be staat dat de ingang van het oude kerkhof zich bevond recht voor de ingang van het huidige kerkhof. Uit opzoekingen in de Poppkaarten en de huidige kadastrale indeling blijkt dat dit niet zo was. De ingang lag een honderdtal meter meer naar Diksmuide (schriftelijke mededeling Dirk Coopman).

Foto. Toegangshek, kerkhofmuur en huisje van de grafdelver op de begraafplaats van 1785-1918, langs de westzijde van de Woumenstraat, vóór 1914. Bron: Prentbriefkaart Westhoek verbeeldt.be, fotonummer HEUO14505685.

Pieters (1885) beschrijft de nieuwe begraafplaats, die hij nog altijd 'kerkhof' noemt, ondanks het feit dat er geen sprake meer is van een aangrenzende kerk. *'Zoals hiervoren gezegd is, bestonden te Dixmude verscheidene kerkhoven (n.v.d.r.: behalve het kerkhof rond de kerk was er minstens nog een kerkhof bij het Grauwebroedersklooster. Wellicht begroeven ook andere kloosters hun overledenen bij hun eigen klooster. Er was bovendien ook een paardenkerkhof in Diksmuide aanwezig). Het stadskerkhof, waarvan in 1489, melding werd gemaakt, was gelegen rondom de groote kerk, plaats welke nog deze naam draagt. Tot in 1784 werden daar de dooden begraven. In dat jaar werd het nieuw kerkhof gemaakt langs de Woumenkalsijde, waar het nu nog is. in 1785 werd daar de afscheidingmuur aangemaakt. In 1856 werd het kerkhof merklijk vergroot. Thans is deze rustplaats zeer schoon versierd met kostbare grafzerken en ze wordt in den zomer door de geloovigen veel bezocht'.*

De uitbreiding van 1856 waarvan Pieters (1885) melding maakt, gebeurde vermoedelijk zuidwaarts en dat dit wellicht enige tijd in beslag genomen heeft, mag duidelijk zijn, want Diksmuide moest waarschijnlijk een deel van de grond voor deze begraafplaats afkopen van het aangrenzende Esen (mondelijke mededeling Dirk Coopman).

2.2.3. De begraafplaats ten oosten van de Woumenweg (1921-heden)

In de Eerste Wereldoorlog wordt de begraafplaats van 1785 volledig verwoest. Na de oorlog wordt deze niet meer heringericht, maar er wordt geopteerd voor een verhuis naar de overzijde (oostzijde) van de Woumenweg. Ook die percelen liggen op grondgebied Esen en moeten dus door Diksmuide verworven worden.

grasland en hoveniersgrond op de Poppkaart van 1842. Nochtans zijn er al grondvergunningen vanaf 1921 volgens de zittingen van de gemeenteraad.

Zitting van		28 ^{de} Juni 1921.	
	Ambr	Dagorde:	Handteel
	Burgemeester	1 ^{de} Schikkingen Kerkhof 1921	M. V. V. V.
	Schepers	2 ^{de} In beschikkingstelling van	M. V. V. V.
	Schepers	3 ^{de} Grondvergunningen	M. V. V. V.
	Landshid	4 ^{de} Grondvergunningen	M. V. V. V.
	.s.	5 ^{de} Grondvergunningen	M. V. V. V.
	.s.	6 ^{de} Grondvergunningen	M. V. V. V.
	.s.	7 ^{de} Grondvergunningen	M. V. V. V.
	.s.	8 ^{de} Grondvergunningen	M. V. V. V.
	.s.	9 ^{de} Grondvergunningen	M. V. V. V.
	.s.	10 ^{de} Grondvergunningen	M. V. V. V.

Foto. Goedkeuring grondvergunning op de nieuwe begraafplaats, op een zitting van de gemeenteraad van 28 juni 1921.

Missiaen, H. & Vanneste, P. (2005) geven een erg summiere beschrijving van 'erfgoedobject Begraafplaats van Diksmuide, ID: 78154'. 'Omhaagde begraafplaats op een rechthoekig grondplan, aan de straatzijde lindebomen. Geaxeerd op laan, arduinen calvarie van na de Eerste Wereldoorlog. Gesigeneerd Destobbeleir-Smeyers (bouwkundige van Vilvoorde). Voorts wordt de begraafplaats getypeerd door arduinen grafmonumenten vanaf het interbellum. Onder meer soldatengraven van Diksmuidenaren, elders in West-Vlaanderen gevallen, kruisen in boomstamimitatie. Tevens oorlogsgraven van het Gemenebest. Kleine arduinen grafkapel van de familie Vantroyen-Dufoort (begraaving vanaf 1931), marmeren altaar met beeld Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes. Begraafplaats van de zusters van de Heilige Augustinus of de zwarte zusters (begraaving vanaf 1923), eenvoudig arduinen monument. Van de graftekens uit de achttiende en negentiende eeuw bleef helemaal niets bewaard. De oudste graftekens zijn gesitueerd aan weerszijden van de centrale laan die naar de calvarie leidt'.

Foto. Arduinen calvarie gesigeneerd Destobbeleir-Smeyers, bouwkundige van Vilvoorde.

Van de oorspronkelijke inrichting van het nieuwe kerkhof krijgen we een goed beeld door een plan van de 'Stedelijke Begraafplaats' opgemaakt in 1931 en bewaard in het stadsarchief (classificatienummer 1.776.1. Kerkhoven). Het is een plan op schaal 1/250, dat ons onderaan de 'Steenweg van Dixmude naar Yper' (de huidige Woumenweg) toont en rechts de 'Duyninckstraat' (de huidige Pluimstraat). Het plan toont vier min of meer gelijke blokken, gescheiden van elkaar door een hoofdlaan, die van de steenweg richting een calvarie leidt en een dwarse zijlaan, circa halweg het terrein, dat 69 aren 04 centiares groot is. In de linkerbenenhoek is een 'Huis van den Bewaker Grafmaker' getekend. Tussen de steenweg en de vier blokken zijn een aantal plantvakken getekend, waarin op de hoeken symbooltjes van bomen weergegeven zijn. Ook langs de zijanten zijn op regelmatige afstanden boomsymbooltjes getekend. De begraafplaats is duidelijk al een tijdje in gebruik. Alle plaatsen onmiddellijk grenzend aan de hoofdlaan zijn al door graven ingepalmd. De naam van de overledenen is er telkens bijgeschreven. Ook langs de dwarslaan is al circa drie vierden van de onmiddellijk aanpalende plaatsen ingepalmd. Op de hoofdlaan staat nog de kostprijs bijgeschreven voor een eeuwigdurende vergunning: '1000 voor 2m² eeuwig'. Het plan komt niet overeen met de huidige situatie, waar zes blokken aanwezig zijn in plaats van vier. De blokken op het plan van 1931 stemmen overeen met de huidige blokken A, B, C en D. Hier plan inlassen van 1931; zie studies natuur i.o.v. gemeenten of provincie/Diksmuide/funerair erfgoed/archief Diksmuide/wetransfer 1931_1947_uitbreiding kerkhof/1931_kerkhof_plan Volledige bladzijde gebruiken

Dirk Coopman (mondelinge en schriftelijke mededelingen, 2022) geeft ook toelichting bij de aanvangssituatie van de begraafplaats direct na WOI.

De eerste overledene die kerkelijk werd begraven was Ludovicus Ooghe (°Oostkerke 18 december 1834). Hij overleed in Diksmuide op 4 mei 1919. Gezien er nog geen kerk of kerkhof was, werd hij dezelfde dag nog begraven in Lampernisse.

De tweede overledene, Joannes Vanden Berghe (°Brugge 4 december 1832) overleed te Diksmuide op 11 maart 1920 en werd op 13 maart 1920 begraven te Esen.

De volgende overledenen werden begraven op de nieuwe begraafplaats in Diksmuide. Dat blijkt uit de Liber Memorialis 1918–1960 van de Deken van Diksmuide. Daarin staat te lezen dat Emiel Dekeyrel (°Diksmuide 17 juni 1863) overleed op 26 augustus 1920 en werd begraven op 28 augustus 1920 op het nieuwe kerkhof te Diksmuide.

Minder waarschijnlijk, maar niet helemaal uit te sluiten, werden een gering aantal graftekens overgebracht van de westelijke naar de oostelijke begraafplaats. Afgaande op de overlijdensdata komt grafteken C01/01/06, rechts van de hoofdlaan naar de calvarie, hiervoor misschien in aanmerking. De epigrafie luidt: *'A la pieuse mémoire de Basile Louis Baert, chevalier de l'ordre de Leopold, Bourgmestre de Dixmude, conseiller provincial, né à Ramscapelle le 18 avril 1857, décédé à Syden Ham (Londres), le 21 avril 1915, et son épouse, Eléonore Louise Van Ackere, née à Menin le 12 novembre 1844, décédée à Dixmude le 4 Aout 1909'*. Basile was burgemeester van 1896 tot aan zijn dood in 1915.

Het grafteken voor dichteres Maria Doolaeghe is een verhaal apart. De dichteres overleed in 1884 en werd begraven ten westen van de Woumenstraat. Het grafteken verdween in WOI, maar werd heropgericht op de huidige begraafplaats door de vzw familiegraven in 1976.

De oudste nog aanwezige graftekens op de nieuwe begraafplaats, ten oosten van de Woumenweg, dateren vooral van de twintiger jaren van de 20ste eeuw. Minstens één grafteken verwijst nog naar de begraafplaats aan de overzijde van de Woumenweg. Het is het mooie eclectische, arduinen grafteken D01/01/02, links van de hoofdlaan richting calvarie. Het valt meteen op door het opvallende Lam Gods met vaandel, uitgekapt in het bovenste gedeelte van het grafteken. De vierzijdige sokkel is ook aan de vier zijden met epigrafieën bedacht. Eén van de zijden vermeldt: *'De familie Van De Woude werd begraven in het voormalig kerkhof, door den oorlog 1914–1918 vernield'*. De naar de hoofdlaan gerichte zijde vermeldt: *'Hier rust Theresia Louwagie, geb. te Wulpen den 2 april 1839, overl. te Veurne 25 januari 1926, weduwe van de heer Pamphile Van de Woude'*. Een derde zijde vermeldt: *'Tot nagedachtenis van mejuffrouw Virginie Van de Woude, geb. te Caeskerke den 18 april 1826, overleden te Dixmude 25 augustus 1901'*. Een vierde zijde vermeldt: *'Tot aandenken van den heer Joannes Van de Woude, geb. te Caeskerke den 4 april 1786, overleden te Dixmude den 9 juni 1876, echtgenoot van vrouw Rosalie De Grave, geb. te Stuivekenskerke 9 april 1801, overleden te Dixmude den 30 juni 1878'*. Vermoedelijk is het jaartal 1926 niet het jaartal waarop dit grafteken opgericht werd, want in de notulen van de gemeenteraadszittingen vinden we al een aanvraag in het jaar 1921 en heeft mevrouw Louwagie al vijf jaar voor haar overlijden een grafteken laten oprichten voor haar en haar eerder overleden familie, die voorheen op de begraafplaats aan de overzijde van de weg begraven waren. De insignering van de steenkappers is *'D. Beckaert & A. Hatse Veurne'*. Er bestaat nog altijd een bedrijf met de naam Hatse, gevestigd te Veurne.

Foto. Eclectisch arduinen grafteken D01/01/02 voor Theresia Louwagie (1839-1926) en haar eerder overleden familie die voorheen aan de overkant van de Woumenweg begraven lagen.

Ook de dagorde van de gemeenteraadraadszittingen in een handgeschreven boek dat de periode van 9 mei 1921 tot 24 januari 1936 bestrijkt, verschaffen ons regelmatig details over vroege grondvergunningen die toegekend werden op de nieuwe begraafplaats. In de eigenlijke verslagen kunnen we dan ook de details vernemen over de discussies, aanvragen en beslissingen van de gemeenteraad.

Op 28 juni 1921 vernemen we een eerste keer een passage over een grondvergunning op het kerkhof.

'De Raad: overwegende dat het oud kerkhof van Dixmude tengevolge van oorlogsfeiten geheel en gansch verwoest is; overwegende dat er dringende noodzakelijkheid bestond voor een nieuw stadskerkhof aan te leggen, hetwelk is geschied door den tusschenkomst van den heer ... Hoogkommissaris en na ... door den Provinciale ... Commissies; overwegende dat er vroeger op het oude en vernielde kerkhof een groot aantal grondvergunningen werden toegekend; Beslist eenparig in principieel een perceel grond af te staan in verruiling van dit die de belanghebbende begraven op het oud kerkhof, doch eerst zich te vergewissen over den duur en oppervlakte der vroeger toegestane vergunningen. Overwegende dat de tarieven, verordeningen van de vergunningen van grond op het stadskerkhof en vóór den oorlog vastgesteld door onzen gemeenteraad, beliepen tot 1) eenen frank per vierkante meter en per jaar tot aan vijftig jaar plus een vierde voor het armbestuur 2) honderd vijftig frank (doorschraapt en vervangen door honderd vijf en dertig frank) per vierkante meter voor de eeuwigdurende plus een vierde voor het armbestuur; overwegende dat de tijdsomstandigheden onzen stad verplichten bovengemelde tarieven te verhoogen, beslist eenparig: De prijs verordeningen voor de vergunningen van grond op het nieuw Stads Kerkhof te verdubbelen. Gezien de vraag van den heer Léon Hindryckx, secretaris der Burgelijke Godshuizen van en te Dixmude, ... ter vastlegging van eene vergunning van twee vierkanten meters grond voor vijf en twintig jaren op het nieuw Stads Kerkhof, alwaar zyne overledene echtgenootte ligt begraven. Gezien art. 10 en 11 van het decreet van 23 Prairial, jaar XII op de begrafenis en 15 der wet van 30 December 1887; Gezien de tarieven-verordeningen van de vergunningen van grond op het nieuw Stads Kerkhof, vastgesteld door den gemeenteraad in zitting van heden; Besluit: Eene vergunning van twee vierkanten meters grond van voor vijf en twintig jaren op het nieuw Stads Kerkhof, waarvoor de plaats reeds aangeduid ...

Zitting van 28 juni 1921

3) Grondvergunningen kerkhof

Gezien de vraag ingediend door den heer Ernest ..., ... van het jaar 1895 op het nieuw Stads Kerkhof te bekomen in verruiling van deze die den belanghebbende bezat op het oud Kerkhof.

Gezien de vraag ingediend door Mevrouw ...Van de Woude-Louwagie, ...eeuwigdurende grondvergunning van 2 m x 2 m op het nieuw Stads Kerkhof te bekomen in verruiling van deze die de belanghebbende bezat op het oud kerkhof, ...

Overwegende dat er eertijds op het oude en gansch verwoeste Kerkhof, ... een groot aantal grondvergunningen ...

... beraadslaging ...

Beslist eenparig aan beide aanvragers hetzelfde grond ... af te staan op het nieuw Stads Kerkhof en om denzelfden ... van ...van dit die de belanghebbenden bezaten op het oud kerkhof, ...van oppervlakte der vroegere toegestane vergunningen.

7) Benoeming grafmaker.

Ingevolge art 7 v. den gemeentewet wordt de openbare zitting geheven en de vergadering voortgezet met gesloten deuren. Overwegende dat er dient overgegaan te worden tot het vervullen der openstaande plaats van grafmaker op ons nieuw Stads Kerkhof; Gezien de aanvragen ingediend door de heeren De Keyrel Achille, Delporte Medard en Dewulf Henri tot het bekomen der opengevallen plaats; Gezien art. 66, 71, 84, 6° in ... 5° der Gemeentewet; Gaat over in geheime stemming en met toegevoegde briefjes tot de benoeming van eenen nieuwen grafmaker; Elf leden nemen aan de

stemming deel; Elf briefjes worden ... gelegd; De opening der briefjes bevestigd negen stemmen voor den heer Achille De Keyrel en twee stemmen voor den heer Dewulf Henri. De heer Achille De Keyrel de meerderheid der stemmen bekomen hebbende wordt onmiddellijk tot grafmaker uitgeroepen. Ingevolge art. 84, 1° geeft den raad opdracht aan het schepencollege om de vergoeding voor grafmaker vast te stellen.

5° Aanvraag grondvergunning kerkhof

Gezien de vraag van den heer Edmond Lippens, secretaris-ontvanger van het ..van Weldaad dezer stadt, strekkende tot het bekomen van eene vergunning van twee vierkante meters grond voor vijftig jaren op het nieuw Stads Kerkhof, alwaar zijne overledene echtgenoot ligt begraven. Gezien art. 10 en 11 van het decreet van 23 Prairial, Jaar XII op de begrafenis en 15 der wet van 30 December 1887; Gezien de tarieven-verordening voor de vergunningen van grond op het nieuw Stads Kerkhof, vast gesteld door den Gemeenteraad in zitting van 10 maart 1921, Besluit: Eene vergunning van twee vierkante meters grond voor vijftig jaren op het nieuw Stads Kerkhof, waar de plaats reeds aangeduid is door het Schepencollege, wordt verleend aan den heer Edmond Lippens ...: 1° Te storten in de Stads kas voor prijs van de vergunning de som van twee honderd vijftig frank waarvan het vierde zal besteld worden aan het Armbestuur; 2° Zich te gedragen naar de bestaande schikkingen of degene welke in het vervolg zouden kunnen genomen worden en naar de maatregelen van orde, welke laten de dienst der begrafenis zouden kunnen vereischen; 3° Op hoegenaamd geen schadeloosstelling aangaande te maken uit hoofde van deze vergunning, zoo in het vervolg de verplaatsing van het kerkhof noodzakelijk geoordeeld wierde; in dit geval zal de concessionaris geen ander recht hebben dan de kosteloze vergunning op het nieuw kerkhof van dezelfde uitgestrektheid als die hem vergund werd.

1923

1°) Aanvraag grondvergunning Kerkhof

Gezien de vraag van mevrouw Camiel Jonckheere-Feryn, rentmeester te Dixmude, strekkende tot het bekomen van eene eeuwigdurende (moet vervangen worden door vijftig jaren) grondvergunning voor vier vierkante meters op het nieuw Stads Kerkhof, alwaar haar overleden echtgenoot ligt begraven; Gezien art. 10 en 11 van het decreet van 23 Prairial, Jaar XII op de begrafenis en 15 der wet van 30 December 1887; Gezien de tarieven-verordening voor de vergunningen van grond op het nieuw Stads Kerkhof, vast gesteld door den Gemeenteraad in zitting van 10 maart 1921, De Raad Besluit: Eene vergunning van vier vierkante meters voor vijftig jaren grond op het nieuw Stads Kerkhof waarvan de plaats reeds aangeduid is door het Schepencollege, wordt verleend aan Mevrouw ... Camiel Jonckheere-Feryn.

Foto. Grafteken D01/01/05 voor de familie Camiel Jonckheere-Feryn, een van de eerste graftekens op de begraafplaats, getuige de aanvraag die van 1921 dateert.

Grondvergunningen Stads Kerkhof

A Gezien de vraag van Mevrouw weduwe Emiel Vande Castele-Tratsaert, hotelierster binnen deze stad, strekkende tot het bekomen van eene eeuwigdurende (hier moet eeuwigdurende doorschraapt en vervangen worden door vijftig jaren) grondvergunning op het nieuw Stads Kerkhof, alwaar haar overledene echtgenoot ligt begraven;

B gezien de vraag van den heer Adolf Duyver (?), plafonneerder binnen deze stad, strekkende tot het bekomen van een e vergunning van éénen vierkanten meter en half grond voor vijf en twintig jaren op het nieuw stadskerkhof, alwaar zijne overledene echtgenoot ligt begraven; Gezien art. 10 en 11 van het decreet van 23 Prairial, Jaar XII op de begrafenis en 15 der wet van 30 December 1887; Gezien de tarieven-verordening voor de vergunningen van grond op het nieuw Stads Kerkhof, vast gesteld door den Gemeenteraad in zitting van 10 maart 1921; Besluit:

Eenen grondvergunning van vier vierkante meters 78 vierkante decimeters voor vijftig jaren op het nieuw Stads-Kerkhof waarvan de plaats reeds aangeduid is door het Schepencollege, wordt verleend aan Mevrouw Weduwe Emiel Vande Castele-Tratsaert ...

Eene vergunning voor éénen vierkanten meter en half grond voor vijf en twintig jaar op het nieuw Stads-Kerkhof wordt verleend aan den heer Adolf Duyvers (?) voornoemd op last van den ... van: 1) te storten in de stadskas voor prijs van de vergunning de som van drie en negentig frank vijf en zeventig centiemen, waarvan het vierde zal besteld worden aan het Ambbestuur 2) Beiden zich te gedragen naar de bestaande schikkingen of degene in het vervolg zouden kunnen genomen worden en naar de maatregelen van orde, welke later de dienst der begrafenis zouden kunnen vereischen. 3) op hoegenaamd geen schadeloosstelling aanspraak te maken uit hoofde van deze vergunningen, zou in het vervolg de verplaatsing van het kerkhof noodzakelijk geoordeeld wierde, in dit geval zullen de concessionarissen geen ander recht hebben dan de kosteloze vergunning op het nieuwe kerkhof van dezelfde uitgestrektheid als die hen vergund was...

... Besluit: Eene eeuwigdurende grondvergunning van twee vierkante meters grond op het nieuwe Stads-Kerkhof wordt verleend aan de Kinders Hennico...

Bij enkele graftekens wordt geen datum vermeld, maar de ligging op de buitenste rij van het blok langs de hoofdas van de begraafplaats en de vormgeving doen eveneens vermoeden dat het hier om enkele van de oudste graftekens gaat. Grafteken C01/01/08 voor de familie Cappoen-Crevits is een dergelijk voorbeeld.

Foto. Grafteken C01/01/08 voor de familie Cappoen-Crevits is gezien zijn ligging en vormgeving ook wellicht een van de oudste graftekens van de begraafplaats.

VERMOEDELIJKE LEEFTIJD GRAFTEKENS	A	B	C	D	E	F	TOTAAL
1920-1929	10	3	13	10			36
1930-1939	46	19	7	6		1	80
1940-1949	79	18	11	7		1	117
1950-1959	12	4	31	25	20	41	132
1960-1969	5	5	8	14	49	68	148
1970-1979	4	7	7	3	90	53	164
1980-1989	5	23	20	7	16	128	199
1990-1999	5	69	114	4	5	20	217
2000-2009	1	114	156	7	1	8	287
2010-2019		179	45	46	1	1	272
2020-2029		26	6	46			78
?	43	28	35	17	18	18	159
Totaal	210	495	453	192	200	339	1889

Uit het tabelletje hierboven blijkt duidelijk dat de oudste graftekens uit de jaren 1920 allemaal gesitueerd zijn in de blokken A, B, C en D, wat logisch is uiteraard, want blokken E en F werden pas nadien toegevoegd bij de uitbreiding van de begraafplaats. Voor de graftekens uit de jaren 1930 geldt hetzelfde en de enige uitzondering daarop het kindergrafteken F02/02/21, dat vermoedelijk verplaatst werd. Ook de graftekens uit de jaren 1940 zijn nog allemaal in blokken A, B, C en D gesitueerd, met

uitzondering van F01/01/05 uit 1940. Al deze graftekens liggen langs de buitenzijde van deze blokken en zijn gesitueerd langs de belangrijkste paden die de begraafplaats doorkruisen. Zij vormen de kern van het oudste gedeelte van de begraafplaats en de meeste van deze graftekens zijn daarom ook aangeduid als 'te bewaren'. Graftekens uit de jaren 1950 liggen gelijkmatig verspreid over alle zes de blokken. Voor de jaren 1960–1990 krijgen we een concentratie van graftekens in de recentste blokken E en F. Vanaf de jaren 1990 werden waarschijnlijk veel oudere graftekens verwijderd om plaats te maken voor nieuwe graftekens, want er ligt een concentratie van dit en het volgende decennium in blok C. Het tweede decennium van de 21ste eeuw ligt dan weer geconcentreerd in blok B, waar vermoedelijk ook een reeks oudere graftekens verwijderd werden. In het derde decennium is er voorlopig een concentratie van graftekens te bespeuren in blok D.

In de gemeenteraad worden ook de bedragen vastgelegd voor de grondvergunningen en de verschillende duur van de toegekende concessies. Vier vijfden van dat bedrag ging naar de stadskas en één vijfde naar de plaatselijke Commissie van Openbare Onderstand. Die bedragen werden in de volgende decennia regelmatig aangepast. In de jaren '20 bedroegen ze 237 f.50 voor 1m² eeuwigdurende vergunning, 62 f.50 voor een 1m² concessie van 25 jaar en 125 f. 00 voor 1m² concessie voor 50 jaar. In de meeste gevallen werd er een grondvergunning aangevraagd voor 2m². De aanvragers konden een verzoek uitdrukken over de plaats die ze wensten te bekomen, maar het was de gemeenteraad die de uiteindelijke beslissing nam voor de toegekende plaats.

In 1934 werd een *'ontwerp van politie- en taksverordening betreffende de overlijdens, het vervoer van lijken, de begrafenissen en het stedelijk kerkhof'* opgesteld. Het is een document van 9 pagina's en 76 artikelen, met tal van details, waaronder bijvoorbeeld de bepaling dat het graf 1,5–2 m diep moet zijn en 80 cm breed, dat er een afstand van 30 tot 40 cm tussen de graven moet zijn, ... Ook de betalingen aan de grafmaker werden gedetailleerd weergegeven. Hij was ook belast met het toezicht: *'De grafmaker zal het woonhuis op 't Kerkhof bewonen en zal ervoor zorgen dat er op ieder uur van den dag iemand ten huize aanwezig is. Het is den grafmaker streng verboden om 't even welken drank te verkoopen, 't zij te zijnen huize, 't zij op 't kerkhof. Hij zal mogen natuurlijke bloemen verkoopen mits jaarlijksche goedkeuring van den burgmeester. Kransen mag hij echter niet verkoopen noch eenigen anderen handel drijven, op straf van afstelling'*.

In 1934 waren de prijzen voor de grondvergunningen al verhoogd tot *'1000 fr. voor 2 m² voor een eeuwigdurende vergunning langs de middenwegel en 675 fr. langs de zijwegel gelijklopend met de steenweg naar Woumen. Buitenrand: eeuwigdurende vergunning aan 500 fr. voor 2 m². Vergunningen van 25 of 50 jaar mogen toegestaan worden mits de som van 2 fr. 50 per meter en per jaar, voor de vergunningen van 50 jaar 't zij dus 250 fr. per vergunning van 2 m². Voor de vergunningen van 25 jaar zal er 3 fr. per meter en per jaar moeten worden betaald 't zij dus 150 fr. per vergunning van 25 jaar'*.

In 1934 richtte de vereniging 'Lourdes Vrienden' een verzoek aan het gemeentebestuur om een Mariagrot te mogen oprichten op het oude kerkhof (ten westen van de Woumenweg dus) *'ter herdenking aan de overleden Dixmuudsche families aldaar begraven en wiens grafsteden door den oorlog zoo plotselings zijn vernield geworden'*.

In 1935 werd de grafmaker na herhaaldelijke verwittigingen *'tot meer plichtsbetrachting'* uit zijn ambt ontzet wegens *'zorgeloosheid en veronachtzaming'*. Het stedelijk kerkhof *'welke een juweel van orde en netheid dient te zijn'*, liet hij *'tot eene wildernis vervallen'*.

Handelsregister van Veurne 1827.

IN DE ROODE BOL
HUIS GESTICHT IN 1892

BENODIGHEDEN
voor Schilders
en Glasbewerkers

KLEUREN
..
VERNISSEN
..
MEUBELPAPIEREN
..
VENSTER- en
SPIEGELGLAS
..
SPONSEN
en ZEEMVELLEN
..
SCHEIKUNDIGE
VOORTBRENGSELEN
..
BORSTELS
..
TOILET-ZEEPEN

ÉMILE POUBLON-GODDELIÈRE
Schilder = Glasbewerker
WESTSTRAAT, DIXMUDE.

FOLIO
Dixmude, den 1936
Debet M

OVER HETGENE VOLGT :

Druk. M. & G. Desmyter, Dixmude

Aan den Heeren Burgemeester en Schepenen
— der Stad Dixmude —

Mijn heeren,

Ik ondergeteekende Poublon William, west-st.
in stad, heb de eer u te verzoeken, mij eene
opfer vlaakte van twee v.m. grond te willen afstaan
op stedelijk herf hof - midden wegel - juist nevens
de door mij aangekochte grond, zijnde het graf
van wijlen mijne overleden vader.

Aanvaardt Mijn heeren, de gevoelens mijner
hoogachting.

William Poublon

Dixmude den 28 oktober 1936.

Gemeenteraad

Foto. Aanvraag tot grondvergunning voor de stedelijke begraafplaats, anno 1936, door Emile Poublon, schilder-glasbewerker van 'In de Roode Bol, huis gesticht in 1892'. Bron: stadsarchief Diksmuide.

Foto. Uithangbord van het huis 'In de Roode Bol', nu bewaard in het Stadsarchief van Diksmuide.

In 1938 doet André Vanthuyne uit de Eessenweg 99 te Diksmuide een voorstel aan de gemeenteraad voor het verzorgen van het lijkdienstvervoer. Hij stelt als beginsel voor dat de stad zelf de aankoop doet van de lijkkoets en geeft vervolgens een prijsvoorstel voor het vervoer met eigen paarden en getuig aan de volgende prijzen, naargelang de aard van de begrafenis:

‘Vervoer voor een kerkelijken dienst om 8 ure, met 1 paard: 30 fr.

Idem, om 8 ½ ure, met 1 paard: 60 fr.

Idem om 9 ure met 1 paard: 75 fr.

Idem om 9 ½ ure met 1 paard: 100 fr.

Idem om 10 ure met 1 paard: 150 fr.

Idem om 9 ure met 2 paarden: 100 fr.

Idem om 9 ½ ure met 2 paarden: 150 fr.

Idem om 10 ure met 2 paarden: 200 fr.

Idem om 10 ½ ure met 2 paarden: 200 fr.

Idem om 11 ure met 2 paarden: 200 fr.

Vervoer bij burgerlijke begraafing, met 1 paard: 100 fr.

Idem, met 2 paarden: 200 fr.

De stad bepaalt zelf, naar goeddunken, den prijs voor het vervoer per lijkkoets aan de families van den aflijvige. Het tarief hierboven is wat den ondergeteekende ten goede komt voor het vervoer van het lijk.’

Bron: Stadsarchief Diksmuide, classificatienummer 1.776.1 Kerkhoven.

Op 17 april 1946 bericht de stad Diksmuide aan de ‘36 Graves Registration, United te Utrecht-Holland’ dat er op de stedelijke begraafplaats 2 Britse en 1 Canadese militairen begraven liggen. Het gaat om de Brit H. Fokes met stamnummer 1070797, 58 F.L.D., Reg. R.A. 230 B.T.Y. overleden op 22 mei 1940 in het hospitaal te Diksmuide, om de Brit John James Goodger, met stamnummer 6396597 overleden op 22 mei 1940 eveneens in het hospitaal te Diksmuide en de Canadese Luitenant Robert Henry Deugo, geboren op 23 december 1921 en overleden op 20 juli 1943, verongelukt met vliegtuig.

PROCES-VERBAAL van OPMETING.

Wy, ondergetekenden:
Prosper DE STOBBELEIR, Architect in het Immatriculatieregister der Provincie Brabant onder nummer 829 ingeschreven, Urbanist, Landmeter by de Rechtbank van Eerste Aanleg te Brussel op 6 April 1922 beëdigd, Deskundige in Gebouwen, gehuisvest te Vilvoorde, 68 Groenstraat, associé by De Stobbelsir Smeyers, architecten te Vilvoorde, -
en
Albert HENNEMAN, Gezworen Landmeter, Meetkundige Schatter van Onroerende Goederen, beëdigd by de Rechtbank van Eerste Aanleg te Brugge op 27 Juli 1937, gehuisvest te Diksmuide, 7 Laure Fredericq-
laan, -
Verklaren door deze:
Ten Jare duizendnegenhonderdachtenveertig, op twintig Augustus, -
Ten verzoeken van het Stadsbestuur van Diksmuide, -
Te zyn overgegaan tot de opmeting en de afpaling van twee percelen grond zoals hierna beschreven en hiertegen afgetekend.

STAD DIKSMUIDE.

LOT 1.

Perceel hofgrond, gelegen te Diksmuide, naby de Woumenweg en een nieuwe straat waarvan het ryvak reeds is aangelegd, -
Gekend ten kadaster, of er gekend geweest, onder Sectie B., ex nummer 154 B., -
Palende te Westen aan lot 2, ten Noorden aan de Stad Diksmuide, ten Oosten aan Heer Wynsberge, ten Zuiden aan de Commissie van den Openbare Onderstand van Diksmuide, -
Hebbende, naar gedane meting, een oppervlakte van 43ca. 80 (zegge: drieënveertig centiare tachtig), met een breedte van 3,00 M. (zegge: twee meter) tussen gelyklopende zygrenzen gemeten.

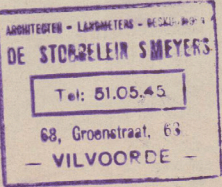
LOT 2.

Perceel bouwgrond, gelegen te Diksmuide, naby de Woumenweg en een nieuwe straat waarvan het ryvak reeds is aangelegd, -
Gekend ten kadaster, of er gekend geweest, onder Sectie B., ex nummer 154 B., -
Palende ten Westen en ten Noorden aan de Stad Diksmuide, ten Oosten aan lot 1, ten Zuiden aan de Commissie van den Openbare Onderstand van Diksmuide, -
Hebbende, naar gedane meting, een oppervlakte van 3A. 98ca. 50 (zegge: Drie Are acht en negentig centiare vyftig), met een breedte van 15,00 M. (zegge: vyftien meter) tussen gelyklopende zygrenzen gemeten.

Verders zoals in gele (lot 1) en in groene (lot 2) tinten op hiertegenstaande schets afgebeeld.
Belanghebbende worden byzonder attent gemaakt op het feit dat beschreven loten bouwgrond aan geen openbare weg grenzen.

Op lot 1 mogen geen gebouwen opgericht worden, van welke aard zy of hoe gering ook hun omvang mogen wezen.
Voor het bepalen der aflyningen der buitengevels der op lot 2 op te richten gebouwen, zal de koper zich moeten gedragen naar de aanduidingen van de bevoegde ambten, besturen of beheren. Het op te richten gebouw moet gebouwd worden met een blinde zygevel op de Westergrensyn, en in geen geval, mogen gebouwen opgericht worden op mindere afstand dan drie meter (3,00 M.) van de Noorder, Ooster en Zuider grensynen.

Onze opdracht volbracht zynde, hebben wy dit proces-verbaal van meting, met plan, opgesteld en ondertekend, ten huize van één onzer, op drieëntwintig Augustus 1900 achtenveertig, om te dienen als naar recht.

STAD DIKSMUIDE
SECTIE B - EX NR. 154 b
ex 154 c (deel)
RR

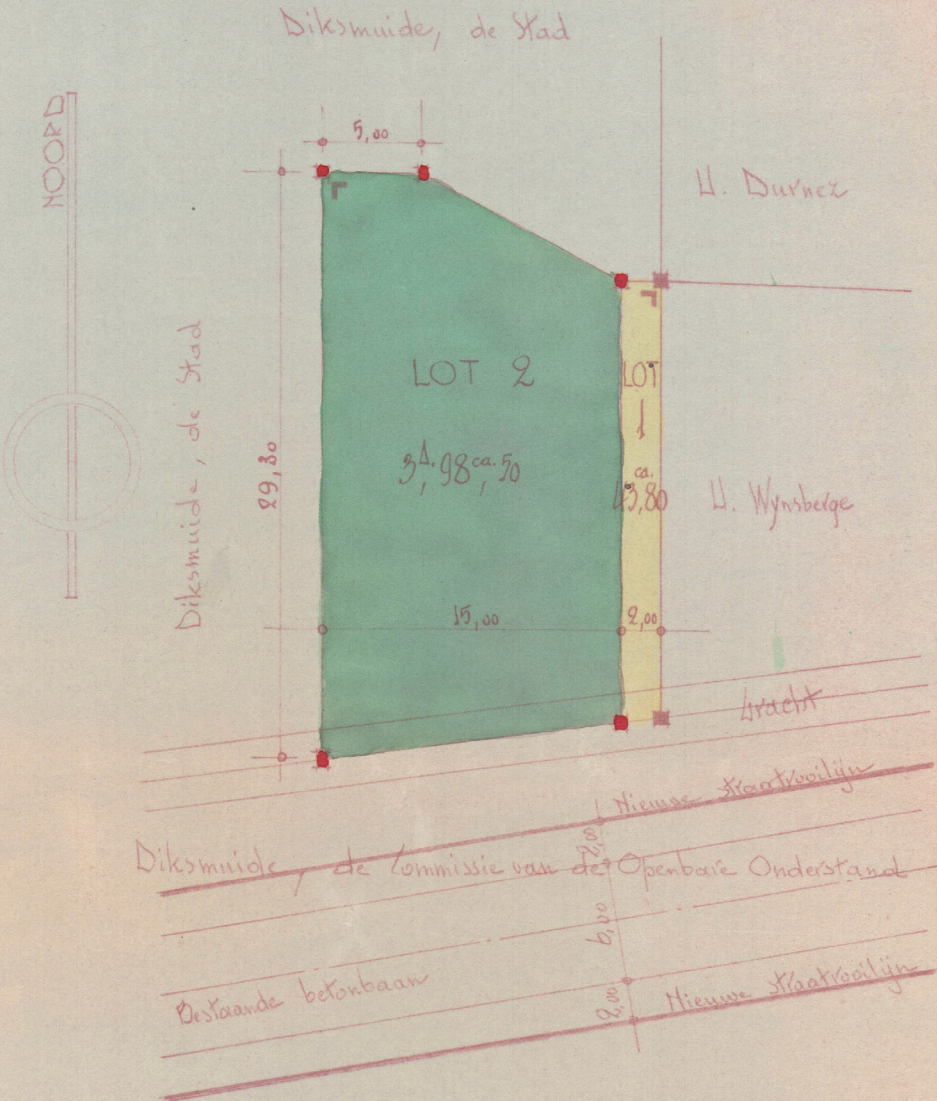

Foto. In 1947 wordt een lot grond van de oude begraafplaats (ten westen van de Woumenweg) verkocht.

Lot. 1	Voorgevelbreedte 12 M.	Oppervlakte 34.96 ca.
2	12 M.	34.96 ca.
3	12 M.	34.96 ca.
4	18 M.	ca. 64.30 ca.
5	18 M.	ca. 54.94 ca.

STAD DIKSMUIDE

SECTIE B - EX NR. 154b

Approx. Schaal 1/500

Eigendom H. Tittera

Nieuwe straatrolijnen

Non aedificandi

Bestaande uitweg

Non aedificandi

N.
Diksmuide, de Stad

Beboste

Wijwaringszone tussen Hg-
verbeids- en Woonwijken
50

(mag niet worden bebouwd)

H. A. Joseph

Lot 1

Lot 2

Lot 3

Lot 5

Lot 4

H. Durnez

H. Wynsberge

WOMENWEG

Best. Gracht (wordt afgesloft)

Diksmuide, Comm. van

Opab. 18

Onderstand 18

Bestaande betonbaan

Non aedificandi

Nieuwe straatrolijnen

Half gracht
d.w.z. scheidingsgrens
tussen stadsgronden
en eigendom Comm.
van Openb. Onderstand

Voor de bebouwing d. loten 1 à 5 : voorgevellijnen zijn
verplichte bouwlijnen ; zij- en achtergevellijnen zijn slechts
uiterste grenzen welke niet mogen overschreden worden.

571.22.2073

Foto. Kort daarop (1947? 1948) worden nog vijf loten grond van de oude begraafplaats (ten westen van de Woumenweg) verkocht. De 'bestaande uitweg' en de 'Bestaande betonbaan' links van de Woumenweg zijn respectievelijk de huidige Diamantstraat en Nijverheidsstraat.

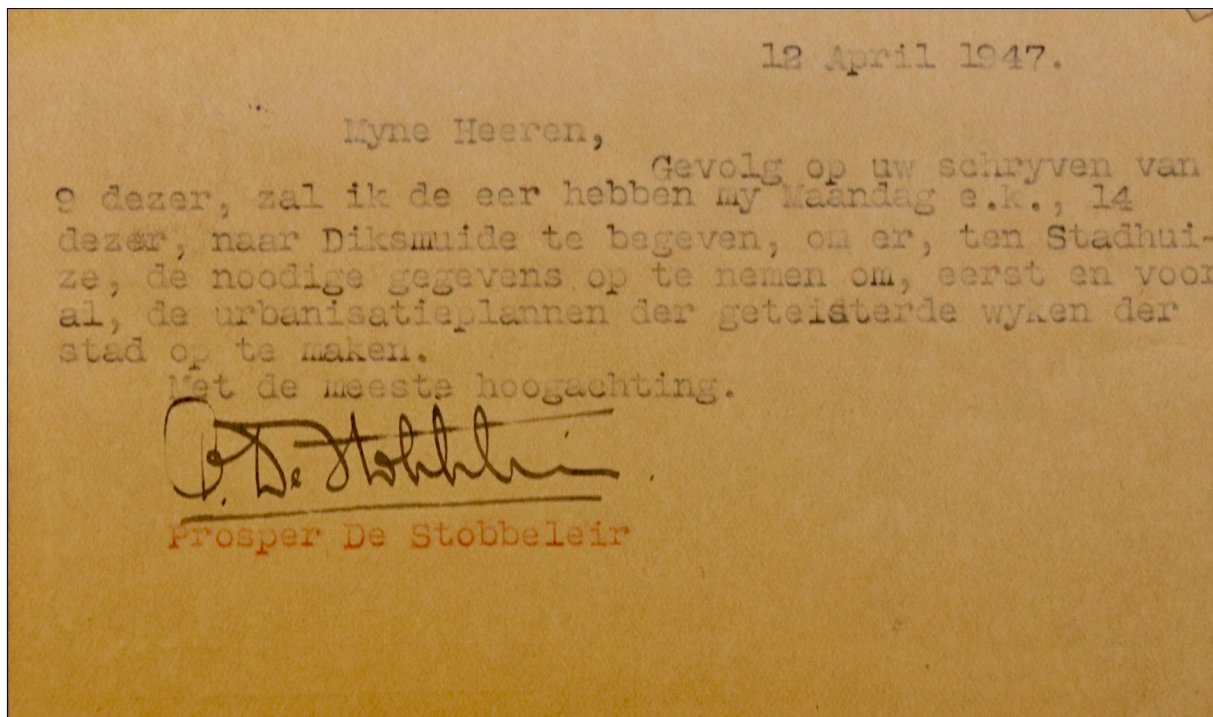

Foto. In 1947 werd de noodzaak vastgesteld om de begraafplaats uit te breiden. Hiervoor werd beroep gedaan op de Vilvoordse urbanist Prosper De Stobbeleir (bron: Stadsarchief Diksmuide, classificatienummer 1.776.1 kerkhof- ven, ontwerp van uitbreiding 1947-1948, plannen).

De noodzaak tot het vergroten van het kerkhof was vooral een gevolg van het grote aantal 'besten- dige familiekelders die meer dan 1/3 van de totale nuttige oppervlakte innemen'.

In een brief van 24 november 1947 maakt De Stobbeleir duidelijk hoe groot de uitbreiding zal zijn: *'Geachte heer burgemeester, Stedelyk Kerkhof – Gevolg op uw verzoek, heb ik de eer U te melden, ter inlichting, dat de in te nemen gronden voor het vergroten van het Stedelyk Kerkhof, op 40 meter achter de bestaande aflying van het kerkhof, een oppervlakte bedragen, van ongeveer 37a. 86 ca. Deze oppervlakte wordt begrepen, op 40 meter diepte, tussen de verlenging van de afsluitingsmuur links (buitenwand van de muur) en die van de haag langs de zyweg rechts (buitenkant van de haag)'.*

Uit het schattingsverslag van Abel Lecoutre, ontvanger der registratie en Domeinen, blijkt dat de uitbreiding gebeurde op een stuk zaailand in eigendom van de Commissie voor Openbare Onderstand (COO), waarvan de waarde op tien frank per m² werd geschat. Het ging om de kadastrale perce- len Sectie B, deel van de nummers 139a en 141/2b. Uiteindelijk betaalt de stad 14 fr. de m² of 53.004 fr. voor het hele perceel.

In 1948 legt Prosper De Stobbeleir zijn plannen van de bestaande toestand en de voorontwerpen voor de uitbreiding voor aan de burgemeester. Uit zijn briefwisseling vernemen we onder meer dat de blij- vende elementen zoals kelders, langdurige concessies, begraafplaatsen van oud-strijders van 14-18 en begraafplaatsen voor kloosterlingen niet zullen gewijzigd worden. Wél zullen gewone begraaf- plaatsen voor volwassenen en kinderen meer methodisch aangelegd worden. Beplantingen moeten helpen een duidelijker rechthoekige vorm te verzekeren. De hoofddreef zal worden versmald om het onderhoud van de aanpalende kelders te verbeteren. De 'kruisbeeldheuvel' aan het einde van de hoofddreef dient gesloopt te worden, zodat de hoofddreef kan verlengd worden op het nieuwe deel. Er zijn ook duidelijke gegevens over de aan te brengen beplantingen. Voor de beplantingen zijn voor- afgaand 'grondaanvullingen' noodzakelijk. *'Het peil wordt vastgesteld, gaande uit het hoogste peil van de langsheen vroeger bestaande omheininghaag gelegen weg, met een zachte en regelma- tige daling naar de nieuwe grenslyn, om daar in de nieuw gedolven gracht de kerkhofvlakte te laten afwateren'.*

'Het principie van de voorgestelde beplantingen is wel aan het kerkhof het uitzicht van kerkhof in het groen te geven'. Er wordt een ligusterhaag van anderhalve meter hoog voorgesteld op de begrenzing (A.). B. 'Gelykaardige beplanting is niet doeltreffend, voornamelyk achter zekere ryen kelders welke ten zeerste onregelmatig aangelegd zyn, daar de voorgestelde beplantingen als eerste doel moeten hebben de bestaande onregelmatigheden te maskeren. Immers regelmatig gesnoeide ligustrum, dat noodzakelyk deze onregelmatige kerlderlynen zou volgen, zou integendeel de te maskeren onregelmatigheden meer zichtbaar en treffend maken. Hier wordt dan ook voorgesteld: massieve doch onregelmatige beplantingen van allerlei sierplanten zoals abies, pinsabies koste-riana, hortensias, lilas, mahonia japonica, cerisier du japon, cognassier du japon, buis, hagedoorn, enz. en worden door ligustrum beplantingen zoals onder A. aangegeven. Er dient aangestipt dat deze beplanting byzonder aan de voorname dreef aangelegd wordt, en dusdoende een algemeen uiterst geslagen uitzicht aan het ganse kerkhof geven zou'. C. 'Het verdwynen van de buitenrand van de bestaande heuvel onder het kruisbeeld, zal als gevolg hebben de noodzakelykheid van het bouwen van een steenmuur tegen de te behouden gronden. Deze muur zou ook in ruwe natuursteen van grote afmeting kunnen gebouwd worden, terwyl rotsplanten de oppervlakte ervan zouden bekleden. Deze muur zou op 1,5 m afstand binnen de buitenrand van de cirkel gebouwd worden, terwyl de overblyvende ruimte voorbehouden blyft aan het planten van sierlyke bloemen. Het hoger deel van de heuvel, dat achter de beschreven muur behouden wordt, alsmede de bestaande beplanting, zou aangevuld worden met beplantingen van zelfde aard als die onder B. beschreven.

Er worden ook nog extra rijen ligustrum voorgesteld tussen de rijen bestaande kelders en:

'Benevens hoger beschreven beplantingen, wordt de luchtruimte van het kerkhof bekleed door sierlyke treurwilgen, door cirkels op het voorontwerp aangewezen. Deze treurwilgen worden zodanig uitgedeeld dat, alhoewel een al te methodische aflyning vermeden wordt, hun ligging toch zodanig wordt vastgesteld dat hunnen gewassen aan het algemeen ordentelyk uitzicht van het kerkhof oop allersierlykste wyze medehelpen. De omtrek van het kerkhof wordt dan ook voltooid rondom het nieuw gedeelte, met muur, ligustrum haag en hoge stambomen van zelfde aard als rondom het huidige kerkhof. Haag en bomen op de huidige achterafsluiting van het kerkhof worden vanzelfsprekend uitgeroeid'.

PROVINCIE WEST - VLAANDEREN

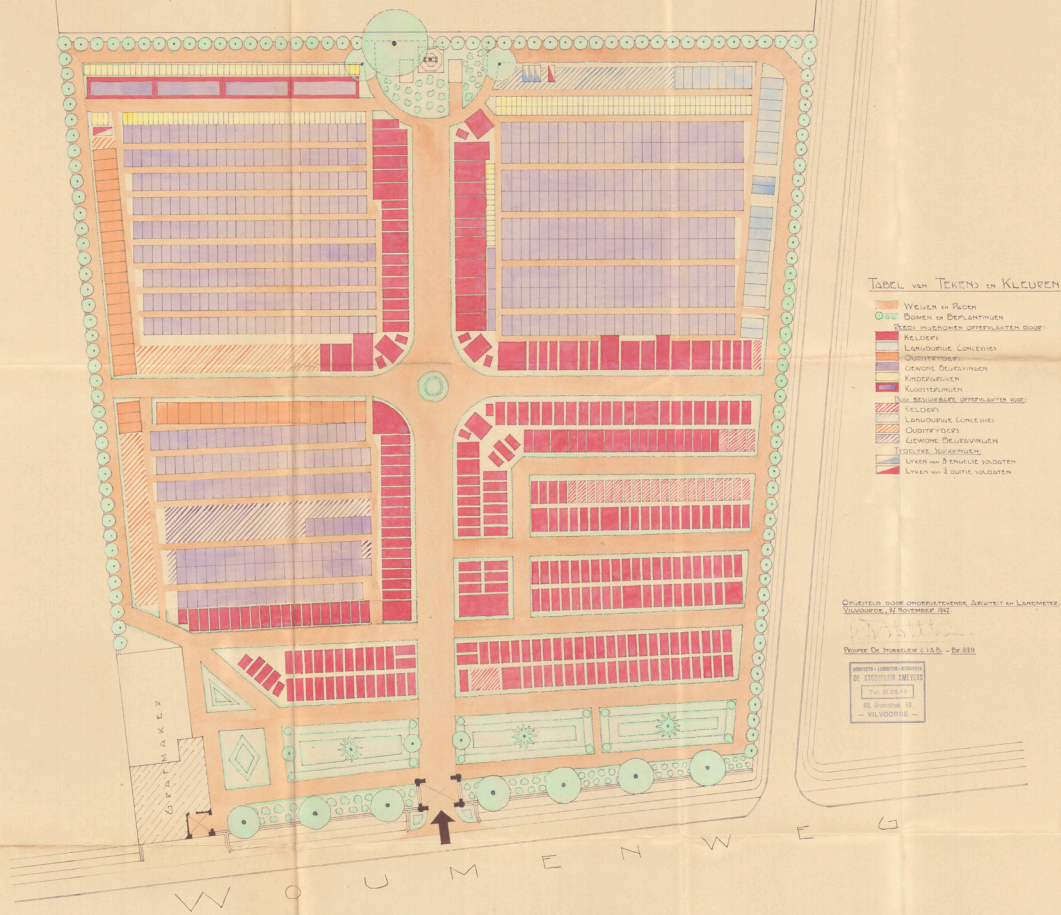
STAD DIKSMUIDE

ONTWERP TOT VERGROTING VAN HET STEDELYK KERKHOF

ALGEMEEN PLAN VAN DE TOESTAND VAN HET BESTAAND KERKHOF OP 18 OKTOBER 1947.

SCHAAL 1/200

BECHIKBARE OPPERVLAKTE VOOR VERGROTING
37 A. 86 ca.

VOOR HET BETREFFT GEWONE BEGRAVINGEN EN KINDERGRAVEN, DIENT DIT PLAN ALLEEN DE ALGEMEEN INRIJENING OP BECHIKBARE OPPERVLAKTEN AAN, EN NIET HET JUISTE AANTAL WERKELIJKE GRAVEN.

4768

Foto. Ontwerp tot vergroting van het Stedelyk Kerkhof. Algemeen Plan van de toestand van het bestaand kerkhof op 18 oktober 1947. P. De Stobbeleir 1947. Bron: stadsarchief Diksmuide. De legende geeft in verschillende kleuren de plaats aan van wegen en paden (bleek oranje), bomen en beplantingen (groene cirkeltjes), kelders (rood), langdurige concessies (grijsgroen), oud-strijders (fel oranje), gewone begravingen (paars), kindergraven (geel), kloosterlingen (paars met rode omranding), nog beschikbare oppervlakten voor kelders (rood gearceerd), langdurige concessies (grijsgroen gearceerd), oud-strijders (oranje gearceerd) en gewone begravingen (paars gearceerd), tijdelijke schikkingen voor lijken van 3 Engelse soldaten (kleur niet meer duidelijk) en lijken van 2 Duitse

WVI | FEBRUARI 2023 | Stad Diksmuide | Funerair erfgoed begraafplaats 48

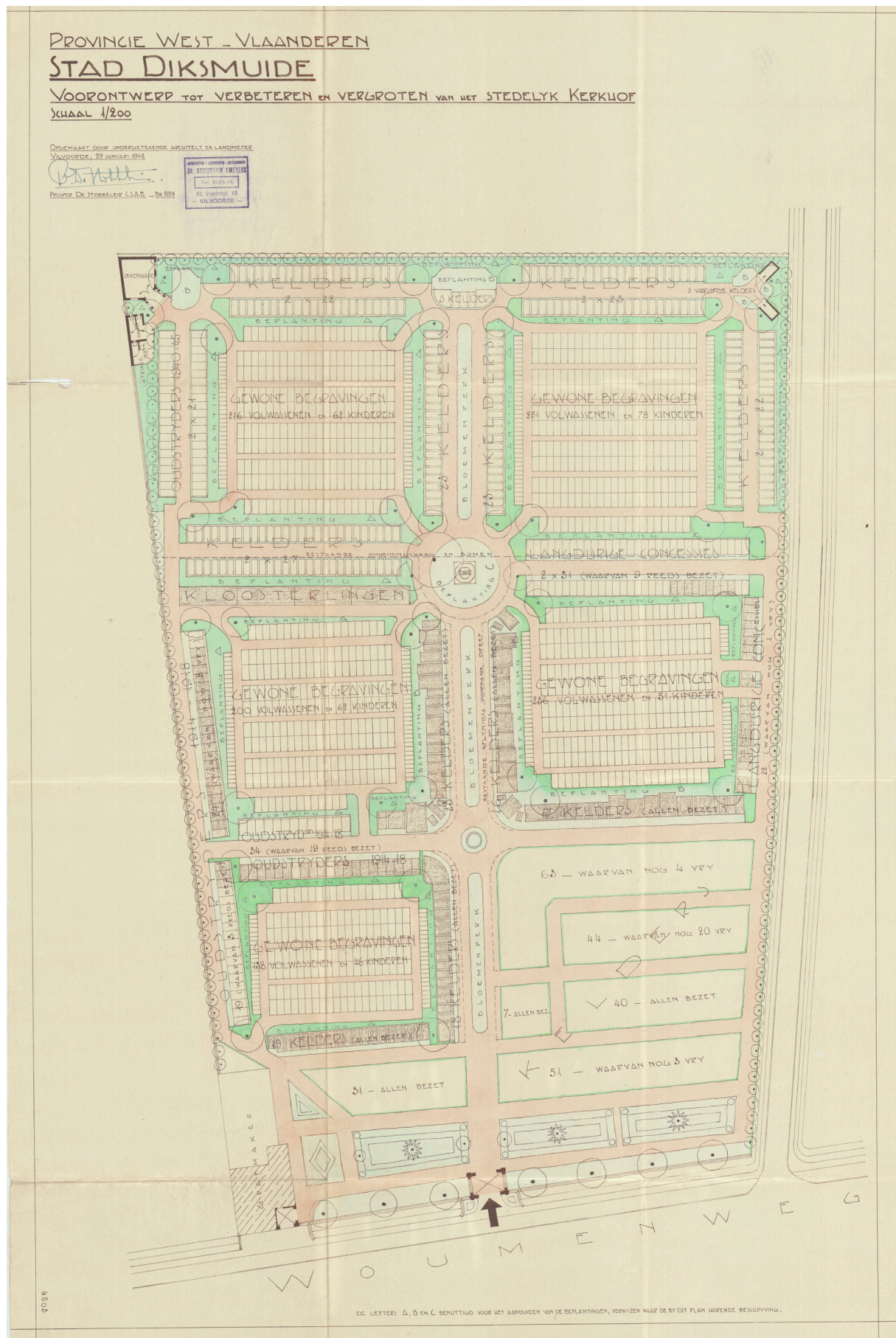

Foto. Voorontwerp tot verbeteren en vergroten van het Stedelyk Kerkhof. P. De Stobbeleir, 29 januari 1948. Bron: stadsarchief Diksmuide.

ARCHITECTEN - LANDSCAPEN - INTERIEUR
DE STODDELEIR SMYERS
Tel. 51.05.45
63, Groenestraat, 68
— VILVOORDE —

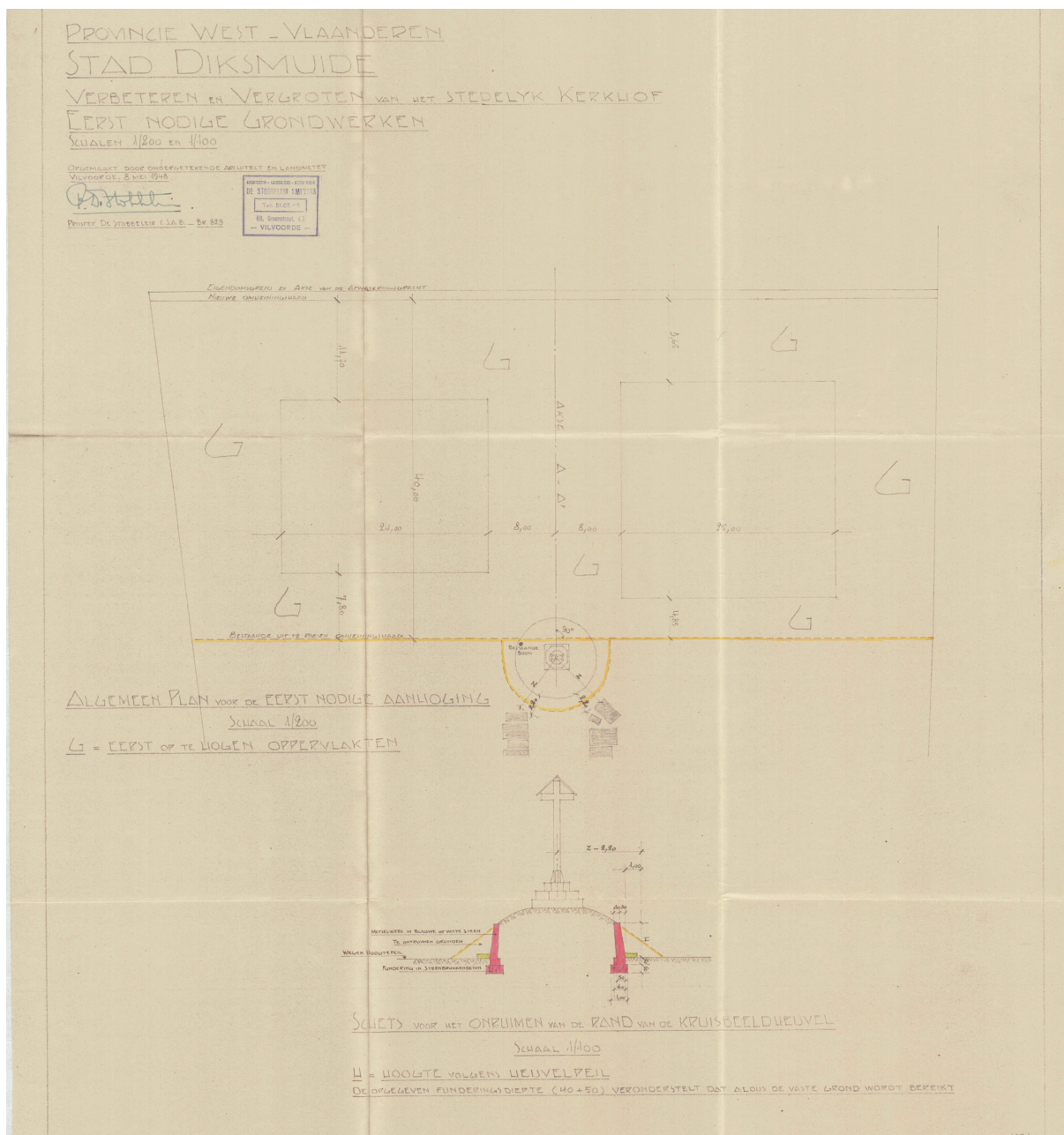
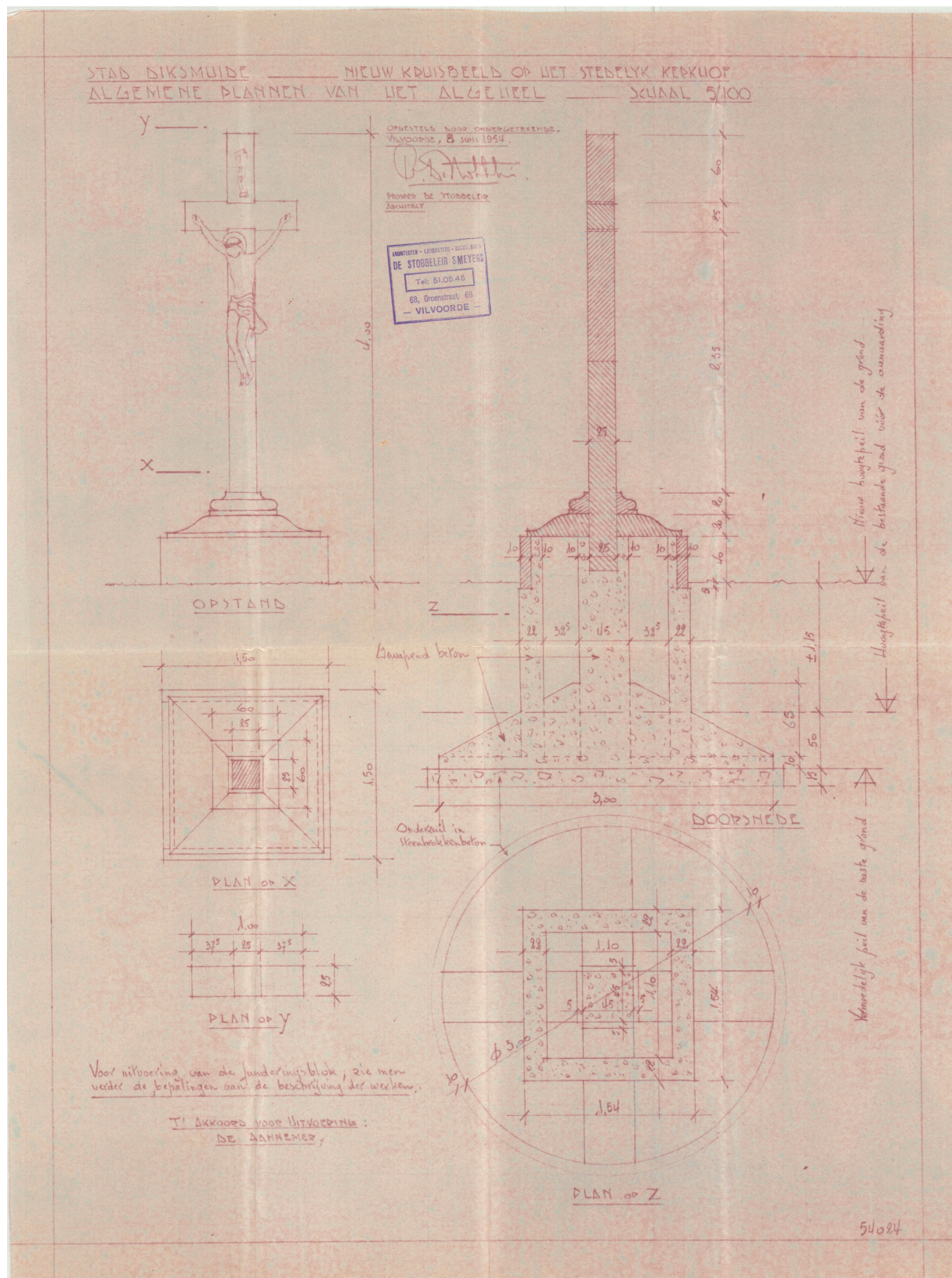

Foto. Schets voor het ontruimen van de rand van de kruisbeeldheuvel. De Stobbeleir 1948. Bron: stadsarchief Diksmuide.

Uit allerlei inlichtingen die Diksmuide moet verlenen aan de Rijksgezondheidsinspecteur vernemen we ook het aantal sterfgevallen in Diksmuide van de laatste tien jaar: 1936: 35, 1937: 34, 1938: 73, 1939: 64, 1940: 113, 1941: 60, 1942: 65, 1943: 50, 1944: 65, 1945: 61, 1946: 75. Daarbij valt vooral het hoge cijfer van het eerste oorlogjaar van de Tweede Wereldoorlog op.

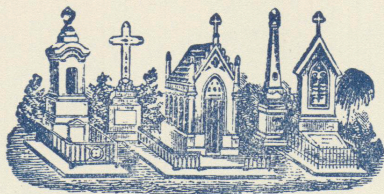
In 1948 richt het Provinciaal bestuur van West-Vlaanderen een brief aan de gemeenten met de vraag om Britse graven op hun begraafplaatsen kosteloos af te staan aan de Belgische Staat, met het doel deze over te dragen aan het bestuur der Britse graven, die ze verder zal onderhouden. Op de stedelijke begraafplaats van Diksmuide komen drie Britse graven voor (C07/01/01, 02 en 02bis).

In 1954 wordt beslist een nieuw kruisbeeld voor de begraafplaats te plaatsen en het is opnieuw Prosper De Stobbeleir uit Vilvoorde die de plannen mag opmaken. Het lastenboek en de beschrijving der werken worden in het stadsarchief bewaard. Twee firma's dienen een offerte in voor de plaatsing: Alphonse Bossaert en Alphonse Tackoen. Het is Bossaert die de opdracht binnenrijft, zoals blijkt uit een brief van stad Diksmuide aan Alfons Bossaert van 6 augustus 1954.

Twee foto's. Nieuw kruisbeeld op het Stedelyk kerkhof. Algemene plannen van het algeheel. De Stobbeleir, 8 en 9 juni 1954. Bron: stadsarchief Diksmuide.

DIKSMUIDSCHE STEEN- EN MARMERWERKERIJ

ALLE SLACH VAN ARDUIN VOOR GEBOUWEN

GRAFKELDERS IN CIMENT

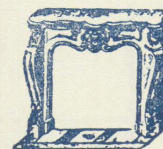
IN ALLE GROOTTEN

BIJZONDER WERKHUIS VOOR GRAFZERKEN, MARMEREN SCHOUWEN, ENZ.

ALPHONSE BOSSAERT

HANDELSREGISTER VEURNE 1575
POSTCHECK 438441

Woumenstraat, 56, DIKSMUIDE TEL. 199

Diksmuide, de 9 Juli 1954 .

Aan de Heren van het Gemeentebestuur Diksmuide

Aanbesteding Kruis op het Stedelijk Kerkhof

Aardewerk zonder vervoer	700 Fr.
Fundering	1.200 Fr.
Beton	10.000 Fr.
Afbraak oud kruis	+ 3.000 Fr.

===== 14.900 Fr. 7

Nieuw kruis volgens plan in blauw hardsteen
Geleverd en geplaatst

===== 11.500 Fr. 1

Kristus in brons (Model hier ingesloten)

Creux 5.580 Fr. 1

Massif 9.760 Fr.

Luxe model Massif 14.250 Fr.

Termijn voor levering: Onmiddellijk

Hoogachtend,

14.900
11.500
26.400
5.580
31.980

Foto. Offerte van Alphonse Bossaert voor plaatsen nieuw kruisbeeld op het Stedelijk Kerkhof, 9 juli 1954. Bron: stadsarchief Diksmuide.

Om beteding Kruis Kerkhof
dz Sted Diksmuide.

C)	Leveren van 2,999 arduin	14500,00	} Totals 4,8%
	Leveren van Kruis Hooft en Hoogtemplest	16000,00	
A)	afbraak van bestaande Kruisbeeld		
B)	Maaktenig Nieuw Kruisbeeld		
	14,482 m ³ grondroerker		
	1,207 m ³ fundering in steenbrokker - beton		
	3,769 m ³ gewapend beton	17,125,00	
E)	met alle nodigheden		
		47626,00	

Diksmuide, den 9 Juli 1954

Alphonse Tackoen en Loon
Heenkhuizen
H/P

Foto. Offerte van Alphonse Tackoen voor plaatsen nieuw kruisbeeld op het Stedelijk Kerkhof, 9 juli 1954.
Bron: stadsarchief Diksmuide.

Foto. Bronzen kruisbeeld van 1954 naar ontwerp van bouwkundige De Stobbeleir uit Vilvoorde Dirk Coopman (mondelinge mededeling 2022) verwijst naar het huisje voor de grafdelver dat in de hoek van het kerkhof stond aan de straatzijde van de Woumenweg (NW-hoek van de begraafplaats). De laatste grafdelver die der woonde was Alex Degraeve. Het huisje werd enkele decennia geleden afgebroken om plaats te maken voor het columbarium. De muur, of toch een gedeelte ervan, die het kerkhof scheidt van de Gamma, is gebouwd met stenen van het afgebroken huis. De stenen van de binnenmuren werden gebruikt door de vader van Dirk voor de uitbouw van zijn keuken. Dirks vader was op dat moment werkzaam als stadsarbeider (metselaar en onderhoudsman) en had samen met zijn collega Albert Versyck de woning afgebroken.

De nieuwe begraafplaats had ook een toegangspoort. Ook die is inmiddels verdwenen, maar de poort is nog te zien op een foto van maart 1955, wanneer er een begrafenisstoet aankomt op het kerkhof. Zij betreden het kerkhof via de toegangspoort. De poort is wellicht afgebroken ergens tussen 1955 en 1966. Rechts op de foto is nog een stukje zichtbaar van de woning van grafdelver Alex Degraeve (schriftelijke mededeling Dirk Coopman). De foto toont ook nog een deel van de voormalige beplanting van het kerkhof. We herkennen een treurboom (de hierboven vermelde treurwilg?), een opgaande loofboom en een naaldboom. Fotobron: Westhoek verbeeldt.be, fotonummer HEUO14507570.

Westhoek Verbeeldt: foto HEU014507570—maart 1955

Toegang tot kerkhof Diksmuide (poort lang verdwenen) en rechts een deeltje van de woning van de puttendelver Alex Degraeve.

Foto. Toegangspoort van de begraafplaats anno 1955. Bron: Westhoek verbeeldt.be, fotonummer HEU014507570.

In 1955 werden de tarieven voor de eeuwige grondvergunningen verhoogd. *'Middenwegel: 3000 Fr per 2 m², wordt gebracht op 5000 Fr per 2 m². Zijwegen: 1250 Fr per 2 m², wordt gebracht op 2500 Fr per 2 m²'.*

In 1958 worden opnieuw twee percelen grond *'uit het voormalig kerkhof van Diksmuide'*, dit is de dus de begraafplaats ten westen van de Woumenweg, verkocht. Plannen in het stadsarchief tonen aan dat in dezelfde periode een vijftal loten grond verkocht worden.

Vanaf 1 januari 1964 werden de tarieven voor de grondvergunningen opnieuw verhoogd: *'Eeuwig, middenwegel: 6500 fr. voor 2 m², zijwegel: 3000 fr. voor 2 m². Tijdelijk, voor 25 jaar: 500 fr. voor 2 m², voor 50 jaar, 1500 fr. voor 2 m², kelders, voor 2 personen: 2500 fr., voor 1 persoon: 2000 fr'.*

Op 24 februari 1964 laat de adviseur-dienstchef van de minister, J. Schobbens, in een brief gericht aan het stadsbestuur van Diksmuide, weten dat het stoffelijk overschot van de Duitse militair P. Raufsen, oud-strijder van 1914-1918 afgehaald zal worden.

In 1966 werden de prijzen voor de grondvergunningen opnieuw gewijzigd, naar aanleiding van de samenvoeging van de gemeenten Esen, Diksmuide en Kaaskerke. *'Alleen tijdelijke grondvergunningen voor dertig jaar met mogelijk tot vernieuwing bij het verstrijken der termijn volgens de prijs die op dat ogenblik der vernieuwing van kracht is: 1^e categorie: 3250 fr de m², 2^e categorie 1500 fr de m². De oppervlakte per graf wordt bepaald op 2,5 m². Ieder bijkomend gedeelte van een halve m² wordt berekend op 0,50 m², zodat iedere normale grondvergunning kost: 1^e categorie: 8125 fr., 2^e categorie: 3750 fr. Kosteloosheid – het park der oudstrijders – alleen voor oudstrijders van 1914-1918- zonder kelder. Prijzen der kelders door de stad geplaatst: kelder 1 persoon: 5000 fr, kelder 2 personen: 7000 fr., kelder 3 personen: 9000 fr'.*

In 1975 werden de tarieven nogmaals aangepast: *'Eenvormig tarief van 3000 fr per m², zodat een normale grondvergunning van 2,5 m² 7500 fr kost, en dit voor de drie kerkhoven'.*

In 1977 werd een uniforme regeling voor de prijzen van de grondvergunningen uitgevaardigd voor alle stedelijke begraafplaatsen van de verruimde stad Diksmuide.

In 1979 volgde opnieuw een aanpassing van de prijzen voor de grondvergunningen. 'Te rekenen vanaf de 01 januari 1980 zullen op alle stedelijke begraafplaatsen van de huidige stad Diksmuide grafconcessies voor de duur van 30 jaar worden toegestaan tegen de hiernavolgende tarieven: een grafconcessie van twee vierkante meter en half : eenvormig tarief van 7500 fr.; een concessie in een nis van het gemeentelijk columbarium, eenvormig tarief van 7500 fr. Bij afwijking van de tarieven inzake grafconcessies, vastgesteld bij het voorgaand artikel 2, wordt het aan de oudstrijders van de oorlog 1914-1918 toegestaan kosteloos op het ereperk te worden begraven'.

In 1980 wordt er in de senaat gedebatteerd over de verplichting tot installatie van columbarium en strooiweide. Is die verplichting er ook voor elke deelgemeente? Het antwoord is genuanceerd: *'Als de gemeenteraad oordeelt dat hij een objectieve reden kan aanvoeren om van deze beginselen af te wijken, komt het hem toe daarover te beslissen onder de controle van de toeziende overheid'.*

4.1. Stijl

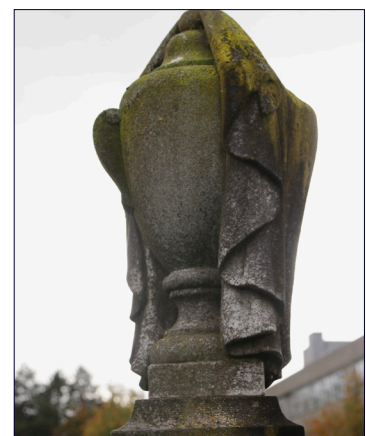
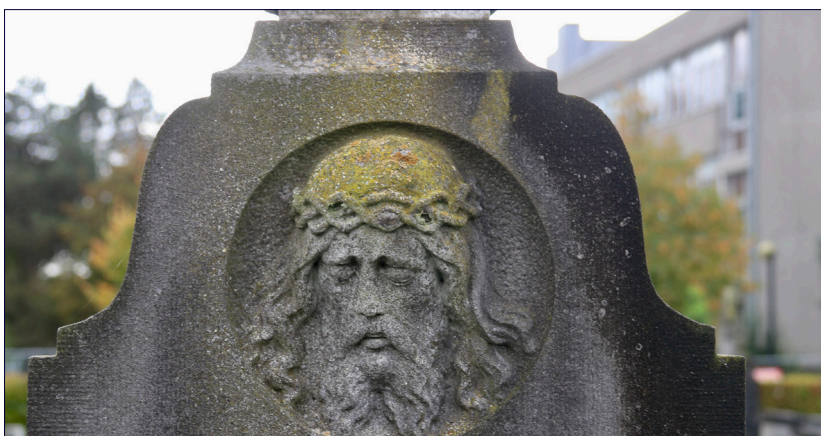
De meeste graven zijn eenvoudige stèles, al dan niet gecombineerd met een vlakke grafzerk, sarcofaag of iets wat het midden houdt tussen die twee, typisch voor de periode 1945-1980. Ze zijn weinig typisch voor een uitgesproken stijlperiode. Vanaf de jaren 1930 volgden de graftekens niet langer een bepaalde stijl, waardoor er een vervlakking optrad. Enkele grafmonumenten, kunnen wél aan een duidelijke stijlperiode gelinkt worden.

4.1.1. Neogotiek.

Neogotische monumenten werden gebruikt vanaf het midden van de 19de eeuw en werden vooral gekozen door katholieken. Pinakels, gotische boognissen, hogels, kruisbloemen als bekroning, ornamenten in de vorm van een gekruld blad, knoppen of bloemen op de snijvlakken van spitsen, glasramen zijn typische stijlelementen. Zuivere neogotische voorbeelden ontbreken op de begraafplaats van Diksmuide.

4.1.2. Neoclassicisme

Vanaf halfweg de 18de eeuw waren classicistische graftekens en in de hele 19de en begin 20ste eeuw neoclassicistische graftekens populair. Tempelvorm (aediculum), baldakijn (een overkapping of fronton gedragen door zuilen), cyppe of cippe (afgeknotte piramide), obelisk, sarcofaag, zuilen, friezen, architraven, kroonlijsten, frontons, acroteria, en decoratieve elementen als palmet, meander, rozet, lauwerkrans, fakkels, schelp, acanthusbladeren, voluten, palmtakken, ouroboros e.d. zijn kenmerkend voor deze stijl. In Diksmuide zijn zuivere neoklassieke grafmonumenten zeldzaam. Vaak gaat het om eclectische graftekens met nog enkele neoklassieke elementen of zelfs om art deco graftekens met neoklassieke elementen.

Vier foto's. Grafteken C01/01/17 voor Arthur Beernaert (1878-1923) en Ida Sabbe (1883-1962) is het meest neoklassieke voorbeeld van de begraafplaats Diksmuide. De sarcofaag op zuiltjes, palmtak, lauwerkrans, gesluerde urne en arduinstein als materiaal zijn typisch. Het grafteken dateert vermoedelijk van 1923 en is daarmee een van de oudste van de begraafplaats.

Foto. Eclectisch grafteken A01/01/10 met neoclassicistisch element (aediculum) voor August Faes (1861-1932).

4.1.3. Eclecticisme

Tussen 1830 en 1890, met de nadruk op het einde van de 19de eeuw, was ook het eclecticisme belangrijk als architecturale stijl. Het gebruikt een divers gamma aan architectuurstijlen. Diverse elementen van vroeger stijlen worden gecombineerd om een nieuw geheel te vormen.

4.1.3.1. Arduinstenen graftekens en cementrustiek

Op de Diksmuidse begraafplaats zijn eclectische graftekens hoe dan ook zeldzaam. Dat is volledig te wijten aan het tijdstip waarop de begraafplaats aangelegd werd, namelijk in de jaren 1920. Slechts enkele later herinneringen aan deze stijl zijn nog sporadisch aanwezig: enkele cementrustieke boomstamkruisen, een grafkapel met neogotische en neoclassicistische elementen, ...

Foto. Karakteristiek eclectisch arduinen grafteken C01/01/23 voor Eduard Soete (1858-1928) en Leonie Devos (1854-1929). Dergelijke graftekens komen nog quasi uitsluitend voor op de buitenste en oudste rijen van de blokken A, B, C en D.

Foto. Eclectische, arduinen sarcofaag bij grafteken C01/01/39 voor de familie Bossouw-Alderweireldt (zonder data).

Foto. Grafteken A04/01/17 voor Medard Tanghe (1883-1951) en Helene Biervliet (1889-1953) is een typisch eclectisch grafteken, waarbij het kruis op de calvarieberg in cementrustiek uitgevoerd is. Het grafteken werd gemaakt door Bossaert uit Diksmuide en is een van de laatste die nog in deze stijl uitgevoerd werden.

Foto. Grafteken C01/01/31 voor de familie Hoet-Gryffroy (zonder data) is een eclectisch grafteken in cement-rustiek. Het werd gemaakt door steenkapper R. Schotte uit Brugge.

Foto. Grafteken A04/01/22 voor de familie Hennigo-Vanhoutte (zonder data) toont een eigenaardige mix van eclectische en art deco-kenmerken, waarbij een cementrustiek kruis tussen twee art deco-pilasters geplaatst wordt.

4.1.3.2. Gietijzeren grafkruisen

Op de begraafplaats van Diksmuide zijn er geen gietijzeren grafkruisen meer aanwezig. Ze waren nochtans talrijk aanwezig op het gedeelte van het kerkhof waar voornamelijk in volle grond begraven werd. In de loop van de jaren 1980 werden echter de laatste resterende gietijzeren grafkruisen in één keer verwijderd (mondelinge mededeling Dirk Coopman 2022). Daarmee verdween een belangrijk stuk volkskundig en kunsthistorisch erfgoed van de begraafplaats.

4.1.4. Art nouveau

Vrijzinnige families hadden een voorkeur voor art nouveau. Art nouveau ontstond rond 1890 en eindigde aan het begin van de Eerste Wereldoorlog. Op de begraafplaats van Diksmuide zijn geen voorbeelden aanwezig.

4.1.5. Art deco

Art deco is een stroming die een grote bloei kende in de jaren 1920 en 1930. Een geometrische belijning en machinaal vervaardigde producten zijn kenmerkend. In de funeraire traditie wordt art deco pas volledig gebruikt vanaf 1940. Gebeeldhouwde rozen, geometrische vormen en motieven zijn typerend.

Binnen deze stijl vallen volgens Depestel (2006) nog drie types of strekkingen te herkennen.

- De eerste strekking binnen de art deco is gericht op het verleden waarbij men inspiratie put uit het neoclassicisme, de neorenaissance, de neobarok, de art nouveau en andere historische stijlen.
- Een andere strekking binnen de art deco leunde aan bij de 'Nieuwe Zakelijkheid', die gekenmerkt wordt door een strakkere geometrische vormgeving en een functionele gerichtheid.
- Bij de laatste strekking, het autonome art deco-type, is een drang naar schoonheid merkbaar waarbij het decoratieve aspect het wint van de functionaliteit. Deze drie types worden ondersteund door de nieuwe technologische en wetenschappelijke verworvenheden uit die periode. In Diksmuide is ook de laatste strekking goed vertegenwoordigd. Kenmerkend zijn de talrijke bronzen en porseleinen grafversieringen (voor een belangrijk deel het werk van Sylvain en Pascal Norga). Ook de vegetatieve afbeeldingen worden vaak niet meer als een symbolisch motief gebruikt, maar simpelweg als versiering. De in brons gegoten of in arduin machinaal gekapte art deco-roosjes zijn karakteristiek.

Art deco-graftekens zijn talrijk aanwezig op de begraafplaats van Diksmuide. De steenkappers Bossaert, Delameilleure en Tackoen uit Diksmuide zijn de belangrijkste vervaardigers van deze graftekens. Het is duidelijk dat de concurrerende steenkappers naar elkaars werk kijken en er komen dan ook veelvuldig gelijkende graftekens voor die nochtans gemaakt zijn door de concurrentie. Verschillende van deze graftekens zijn ook versierd met bronzen grafversieringen van de hand van de bronskunstenaars en -gieters Sylvain en Pascal Norga.

Foto. Art deco-grafteken van de eerste strekking, met nog duidelijk neoclassicistische elementen: graf-
teken B08/01/03 voor Irma Feryn (1870-1934) en Achiel Pil (1868-1954), gemaakt door steenkappers
Bossaert-Delameilleure uit Diksmuide.

Foto. Art deco-grafteken A01/02/09 voor Leon Maseman (1878-1962) en Esther Houck (1886-1938).

Foto. Art deco-grafteken A01/02/10 voor Maurice Joole (1895-1938) en Julie Brouckaert (1868-1955) met bronzen engel en roosjes van de hand van Sylvain Norga.

Foto. Art deco-grafteken A02/01/12 voor de familie Vandamme-Sinnaeve (zonder data), gemaakt door de Diksmuidse steenkapper Bossaert.

Foto. Grafteken A04/02/00 voor de familie Hosten-Defever (zonder data) is een indrukwekkend groot, arduinen art deco-grafteken, gemaakt door Bossaert uit Diksmuide.

Foto. Art deco-grafteken B02/01/08 voor Gustaaf De Jonckheere (1873-1938) en Clementina Deschoolmeester (1872-1936), gemaakt door steenkappers Bossaert-Delameilleure uit Diksmuide.

Foto. Art deco-grafteken B02/02/02 voor de familie Hindryckx-Nauwynck (zonder data), met bronzen art deco-plaat zonder signering. De steenkapper was Bossaert.

Foto. Art deco-grafteken B02/02/09 voor Marie-Louise Vanraepenbusch (1852-1939). De steenkapper is Tackoen uit Diksmuide.

Foto. Art deco-grafteken D01/01/25 voor Julien Joole (1892-1955), oud-strijder 14-18. De steenkapper was Bossaert uit Diksmuide.

De rol van de familie Norga verdient een extra woordje toelichting. Desmedt (2005) en Havermans & Celen (2006) geven volgende uitleg. De stamvader van deze familie van beeldende kunstenaars was Frans Norga. Zijn zoon Sylvain Norga (1892-1968) werd een erkend beeldend kunstenaar die zich specialiseerde in de grafsierkunst. Omdat hij trachtte naar tijdsbestendige voorwerpen op grafmonumenten koos hij voor brons. Daartoe had hij een bronsgieterij nodig. Hij stimuleerde zijn broer Pascal (°1900-†1974) om met de bronsgieterij te beginnen. Tussen de twee wereldoorlogen begon Pascal Norga dan inderdaad een bronsgieterij te Etikhove (nabij Geraardsbergen in Oost-Vlaanderen). Daar hij zich echt specialiseerde in het gieten van bronzen letters, kruisen en religieuze motieven voor grafzerken had de zelfstandige bronsgieterij – mede door de ontkerking – na de Tweede Wereldoorlog onvoldoende overlevingskans en werd tenslotte opgeslorpt in de gieterij 'Art Casting bvba', nu gelegen in de Industriezone Meersloem-Leupegem, 9700 Oudenaarde. Het werk van de broers Norga vinden we in grote of kleine getale terug over gans het Vlaamse land tot in Brussel toe. Het is wellicht de enige kunstenaar die in brons zoveel graforamenten heeft gecreëerd.

Niet alle bronzen grafdecoraties in Diksmuide zijn ondertekend, maar de stijl verraadt bij een groot aantal wel degelijk het werk van de Norga's. Enkele zijn expliciet gesignd. Ook Edgard Hautfenne maakte vergelijkbare art deco bronzen plaques als grafversiering en signeerde deze vaak als 'Hautfenne Bruxelles' of met E.H. In Diksmuide ontbreken echter gesignde exemplaren van deze Hautfenne.

Foto. Bronzen engel van de hand van Sylvain Norga, op grafteken A01/02/10 voor Maurice Joole (1895-1938) en Julie Brouckaert (1868-1955).

Foto. Bronzen plaquette ontworpen door Sylvain Norga, op grafteken A01/01/16 voor Henri Soete (1876-1933) en Leonie Pierrar (1874-1937).

Foto. Bronzen Norga-ensemble met Christus aan het kruis, knielende engelen en typische art deco-roosjes, op grafteken A02/02/07 voor de familie Compagnol-Wouters (zonder data).

4.1.6. Modernisme en hedendaagse graftekens

Het modernisme was populair tussen 1920 en 1945. Het is een stroming die volledig afstand neemt van de ornamentiek. Deze architectuur is gebaseerd op pure geometrische volumes en functionaliteit. Het is de architectuur van de democratische egalitaire samenleving en de industriële productie. Architectuur is niet langer een individuele uitdrukking van de opdrachtgever en de architect. Het drukt niets specifiek meer uit.

Heel wat grafmonumenten van na 1980 in Diksmuide kunnen als 'hedendaags' bestempeld worden, maar er is geen scherp breuk met het verleden. Deze stroming ontstond in de jaren 1980. De stijl is in Diksmuide nog altijd geïnspireerd op de veel voorkomende typologie stèle met kruis en vlakke grafzerk. Het materiaal arduin wordt amper nog gebruikt en graniet heeft het absolute overwicht.

Enkele recentere graftekens vertonen toch een heel bijzondere vormgeving, die moeilijk als één enkele stijl kan omschreven worden. Het zijn meestal zeer persoonlijke graftekens, met een duidelijke artistieke meerwaarde ten opzichte van de bulk aan standaardtypes.

Twee foto's. Het mooie zandstenen grafteken C06/01/14 voor Tom Vanhecke (1972-1999), Godfried Vanhecke (1942-2007) en Rita Sercu (1943-) wijkt sterk af van de bulk aan recente graftekens zonder individualiteit.

Foto. Eenvoudig en stijlvol grafteken E04/01/29 voor Gaston Vincke (1925-1981), Joséphine Hennen (1928-1986) en hun zoon François Vincke (1949-2017).

Twee foto's. Stijlvolle stèles van grafteken E06/01/01 voor Greta Colaert (1949-1994).

Foto. Beeldhouwwerk op grafteken E05/01/20 voor Ronald Speliers (1939-1969), echtgenoot van Claudine Willems.

Foto. Uiterst sober en stijlvol vlak arduinen grafteken F08/01/07 voor Jan Verstraete (1945-1982) en Beatrice Vanhaelewyn (1947-2013).

4.2. Typologie

Bij gebrek aan een duidelijke stijl is de typologie van de graftekens de eenvoudigste manier om ze te beschrijven.

In Diksmuide zijn stèles veruit de meest voorkomende vorm. Deze rechtopstaande plaat is zeer dik-wijls gecombineerd met een vlakke grafplaat, een sarcofaag of iets dat het midden houdt tussen deze beide. Stèles kunnen voorkomen zowel bij neogotische, neoklassieke, eclectische, art nouveau, art deco of hedendaagse graftekens.

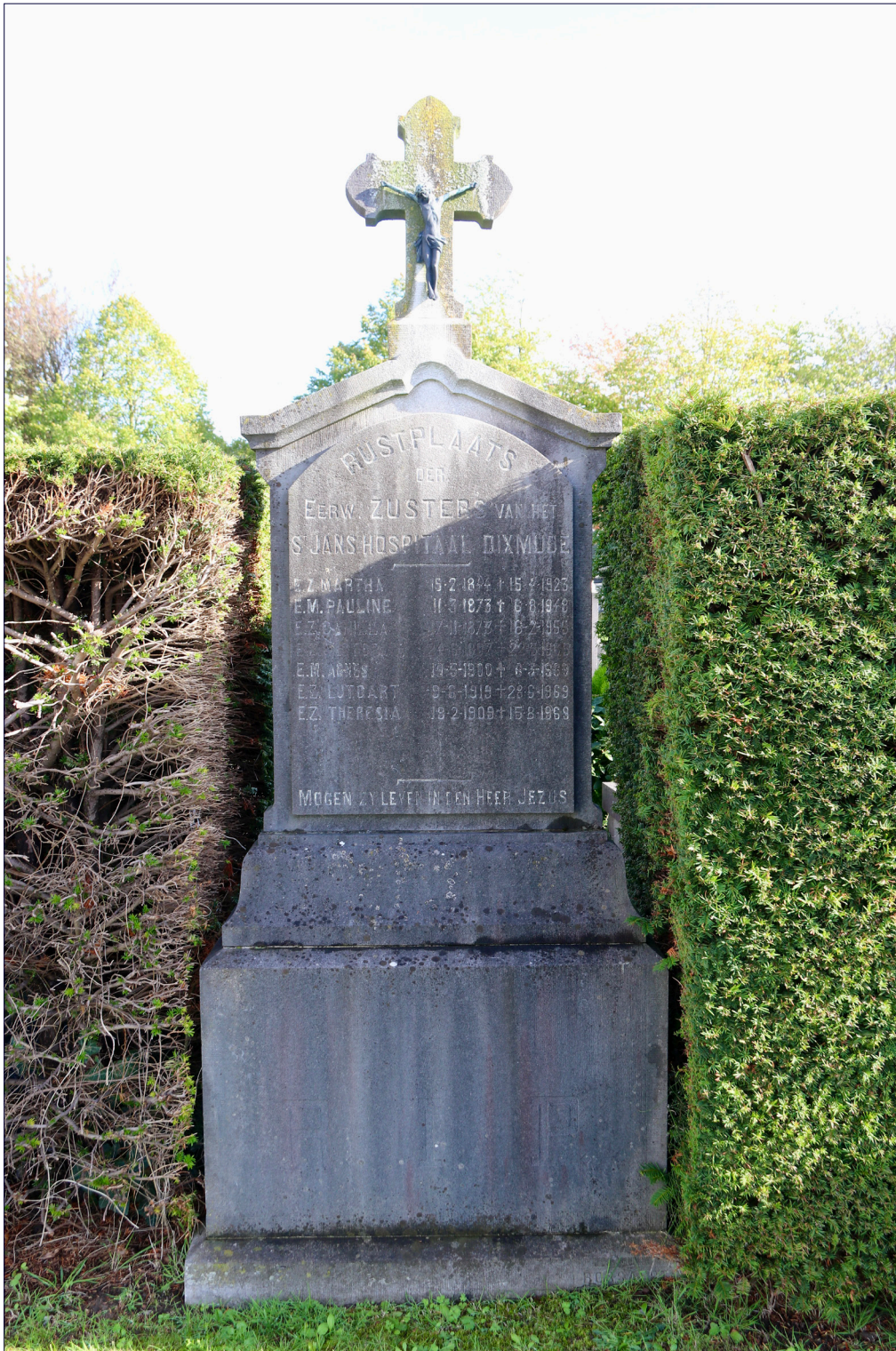

Foto. Grafteken D08/01/01, een arduinen stèle voor de Eerw. Zusters van het Sint-Janshospitaal Dixmude, met begravingen van 1923 tot 1968.

Grafkruisen zijn op de begraafplaats van Diksmuide eerder uitzonderlijk. In tegenstelling tot de meer landelijke kerkhoven van Keiem en Esen zijn er geen betonnen grafkruisen bewaard. Er zijn een beperkt aantal houten grafkruisen. Ook cementrustieke grafkruisen zijn zeer zeldzaam. De gietijzeren grafkruisen werden allemaal verwijderd in de jaren 1980 (mondelinge mededeling Dirk Coopman).

Sarcofagen zijn in Diksmuide aanzienlijk beter vertegenwoordigd dan in Keiem en Esen. Zowel de grafmakers Bossaert-Delameilleure als Tackoen produceerden er een flink aantal en inspireerden zich op elkaar voor de vormgeving. De meeste sarcofagen zijn zeer eenvoudige, balkvormige graftekens. De enige versieringen vinden we terug als palmtakken, een Maltezerkruis, ... op de zij-, voor- en bovenpanelen. Op het voorpaneel is de inscriptie RIP of 'Mijn Jezus bermhertigheid' frequent aanwezig. Op de bovenzijde is vaak een bronzen of porseleinen Christusbeeld aanwezig op een eenvoudig, in het arduin gekapt, rechthoekig kruis of niet zelden ook op een lelie- of klaverkruis. Slechts enkele sarcofagen herinneren nog enigszins aan de sterk versierde neoklassieke sarcofagen, door de golvende arduinen stukken die vooraan de sarcofaag versieren. Slechts per grote uitzondering komt er nog een; druk versierde neoklassieke sarcofaag voor, zoals het grafteken C01/01/17.

Ook grafplaten zijn meestal zeer eenvoudige graftekens. De graftekens van de urnenkelders of van het columbarium zijn standaard kleine vierkante granieten platen, met verdiepte ingekleurde epigrafie, een Latijns kruisje en slechts enkele details die af en toe verschillen (afbeelding van kruis met rozen of korenaren bijvoorbeeld).

De aedicula zijn een zeldzaam type in Diksmuide. Het zijn hier niet de typische neoklassieke, maar eerder eclectische of art deco-graftekens. We lieten ze hogerop al aan bod komen bij de stijlen.

Ook de zuil (de ziel symboliserend) is een zeldzame typologie in Diksmuide.

Foto. Grafteken D08/02/17, een cementrustieke, afgeknotte boomstam/zuil voor Remi Ranson (1883-1969) en Jeanne Nemery (1881-1952) is een zeldzame typologie op de begraafplaats van Diksmuide.

Verschillende van deze types kunnen gecombineerd worden met een 'grafuin'. Meestal is dat een eenvoudig plantbed, afgeboord door drie arduinen boorden. Bij oudere graftekens waren arduinen zuiltjes verbonden door kettingen gebruikelijk, maar in de begraafplaats van Diksmuide komen die niet meer voor. Eigenaardig is wél het gebruik van zuiltjes en kettingen boven op het grafteken C01/01/11.

Foto. Zuiltjes verbonden door kettingen bij grafteken C01/01/11 voor Pieter Delahaye (1828-1896) en Emma Somers (1840-1925).

Er komt slechts één grafkapel voor op de begraafplaats van Diksmuide. Het is het grafteken D01/01/21 voor de familie Vantroyen-Dufoort.

Foto. Grafteken D01/01/21, grafkapel voor de familie Vantroyen-Dufoort.

4.3. Materiaal

Arduin of Belgische blauwe hardsteen (Pierre bleue de Belgique) is veruit het meest gebruikte materiaal voor de oudere graftekens van Diksmuide. De oudste exemplaren uit de jaren 1920 zijn vaak uitsluitend uit arduin vervaardigd. Ook de misleidende naam 'petit granit' slaat op een arduinsoort en niet op graniet! Vanaf de periode na de eerste wereldoorlog werd arduin zeer vaak gecombineerd met graniet. De basis van het grafteken bestond dan meestal uit arduin, terwijl een afdekplaat of de plaat met de epigrafie uit graniet bestond. Niet zelden werden oudere arduinen graftekens ook later 'vernieuwd', door toevoeging van een granieten deel, bijvoorbeeld bij het latere overlijden van een partner.

Graniet (syeniet), bijna altijd in gepolijste vorm, komt voor bij de meeste graftekens vanaf halfweg de 20ste eeuw. De combinatie met arduin is frequent voorkomend bij de oudere graftekens die niet uitsluitend meer uit arduin bestaan. Bij de graftekens van de laatste vier decennia is meestal uitsluitend graniet gebruikt. Meestal gaat het om zwart graniet. Zeldzamer en meestal bij wat recentere graftekens is er ook grijs, blauw of rood syeniet gebruikt. Die verschillende granietsoorten worden vooral uit Zuid-Afrika, maar ook uit Indië en China aangevoerd. Het graniet is meestal gepolijst. Per uitzondering vinden we ook wel doelbewust gekozen, ruw onbewerkt graniet.

Larvikiet lijkt wel wat op graniet, maar de veldspaatvlekken zijn aanzienlijk groter. De naam is afkomstig van de Larvik Fjord-regio in Noorwegen, waar deze steen wordt gewonnen. Larvikiet wordt soms foutief 'zwarte maansteen' en 'labradoriet' genoemd, omdat dit allemaal veldspaatmineralen zijn, die sterk op elkaar lijken. Dit gesteente is meestal donkergrijs, donkerblauw of zwart van kleur.

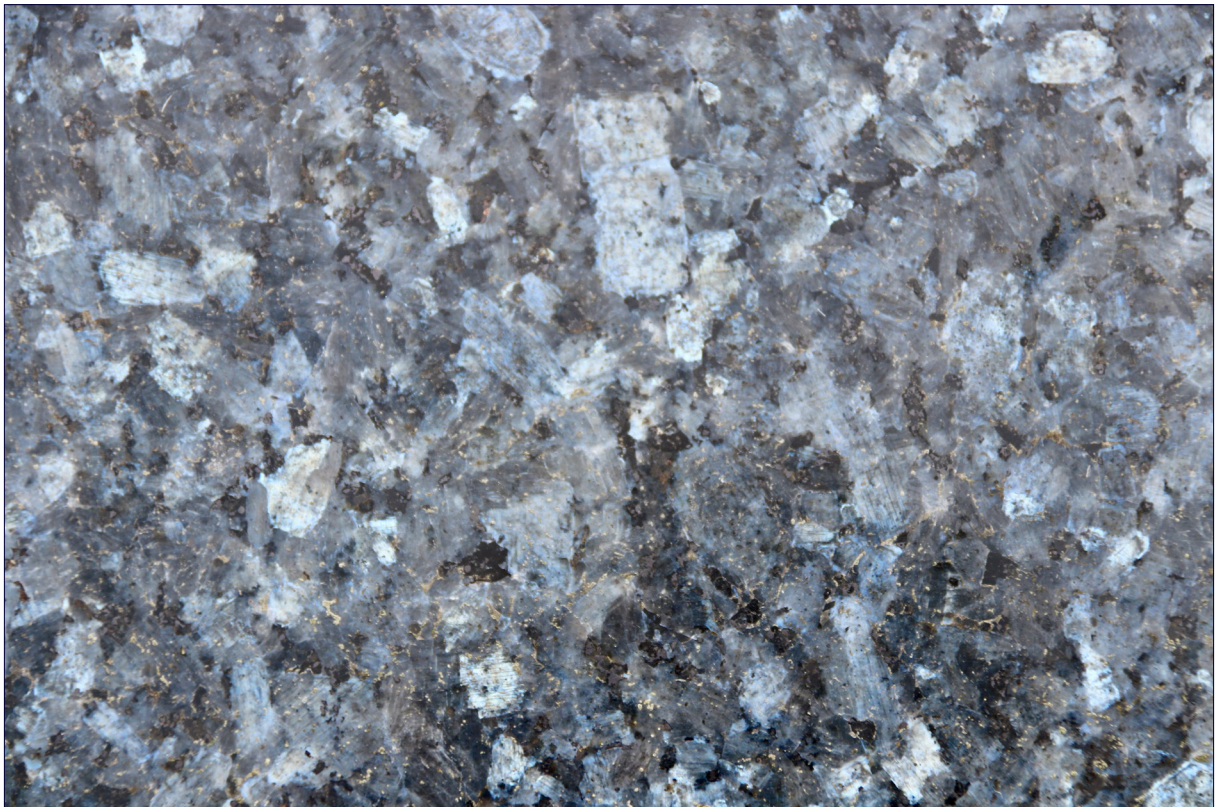

Foto. Larvikiet als materiaal voor graftekens F03/02/22.

Andere materialen zijn een flink stuk zeldzamer.

Er resteren geen gietijzeren grafkruisen meer. Deze werden in één keer opgeruimd in de jaren 1980 (mondelinge mededeling Dirk Coopman 2022).

Er komen een beperkt aantal houten grafkruisjes voor. Dat zijn de allereenvoudigste graftekens, die vaak niet meer dan een naam en een datum dragen. Soms ontbreekt zelfs een datum.

Eveneens een bijzondere materiaalsoort is de zogenaamde cementrustiek, die typisch voorkomt bij de eclectische stèles met takkenkruis of calvaries met takkenkruis, waarbij vaak een arduinen stèle of sokkel gecombineerd werd met een cementen calvarieberg en takkenkruis.

Brons komt vooral voor als plaquettes met grafsierkunst bij de art deco-graftekens. Verder zijn ook de opgelegde letters van de epigrafie in messing of brons en er zijn ook nogal wat bronzen Christus-aan-het-kruis-figuren. Ook de stangen van graftuinen zijn vaak uit brons vervaardigd.

Foto. Bronzen grafsierkunst op grafteken A01/02/04 voor Justin Syoen (1867-1937) en Leonie Depla (1871-1940). De plaat is niet gesigineerd, maar heeft veel kenmerken van het werk van Sylvain Norga.

Foto. Bronzen plaat met knielende engel, niet gesigneerd, maar erg Norga-achtig qua stijl, op grafteken B02/02/09 voor Marie-Louise Vanraepenbusch (1852-1959). De steenkapper van dit art deco-grafteken is Tackoen uit Diksmuide.

Foto. Bronzen Christus aan het kruis, geflankeerd door Maria en Johannes, niet gesigneerd, op grafteken B08/01/07 voor Aloïs Demeulemeester (1852-1934) en Silvie Cornette (1848-1901).

Foto. Bronzen fakkel (niet gesigineerd) op grafteken F07/01/13 voor oud-strijder Gustaaf Courcelle (1894-1978) en Charlotte Courcelle (1891-1974).

Foto. Graftuin met bronzen stangen bij grafteken C01/01/35 voor Hector Moenaert (1860-1929) en Euphrasie Delye (1863-1948).

Marmer is een eerder uitzonderlijk materiaal in Diksmuide. Er zijn zeer weinig volledig marmeren graftekens, maar het materiaal werd vooral gebruikt voor witmarmeren reliëfplaten of epigrafieplaten. Vaak wordt marmerstof verwerkt tot 'marbriet' voor dergelijke platen.

Foto. Marmeren grafteken F03/01/13 voor Dokter André Sierens (1931-1983) en Monique Vandewalle (1942-).

Foto. Marbriet grafplaat met kruis dragende Christus op grafteken A01/02/13 voor de familie Deschacht-Hauteoeur (zonder data).

Foto. Marmeren kruis dragende Christus op grafteken A01/02/24 voor de familie Flouw-Houvenaeghel (zonder data).

Foto. Marbriet Christus met doornenkroon op grafteken A02/01/05 voor de familie Deschepper-Vanblaere (zonder data).

Foto. Marmeren Christus aan het kruis, ontworpen door Sylvain Norga, op grafteken A02/02/11 voor Theophiel Vanhoutte (1865-1951) en Elisa Goemaere (1879-1944). Dezelfde plaat werd ook in brons gemaakt.

Foto. Marmeren engel op grafteken B03/01/02 voor Nestor Savat (1927-1940).

Foto. Marbriet Heilig Hartbeeld op grafteken C01/01/22 voor Julien Vanhaute (1850-1927) en Maria Steculorum (1855-1928).

Foto. Marmeren pleureuse op grafteken F01/01/29 voor Albert Peeters (1915-1985) en Cecile Vanblaere (1915-2008).

Porselein wordt frequent aangewend voor kleine grafornameentiek als Christus met doornenkroon, engeltjes op kindergraven, uiteen glijdende handen, eeuwig brandende vlammen, ...

Foto. Porseleinen Christus met doornenkroon op grafteken A01/02/14 voor de familie Deman-Chielen (zonder data).

Foto. Porseleinen Christus met doornenkroon op grafteken A01/02/17 voor Benjamin Swyngedouw (1866-1938).

Foto. Porseleinen Christus met doornenkroon op grafteken A03/01/14 voor Henri Decock (1870-1947) en Irma Vanden Berghe (1871-1949).

Zandstenen graftekens zijn eveneens zeer zeldzaam. Er zijn twee exemplaren, die ongetwijfeld iets met elkaar te maken hebben, aangezien het in beide gevallen gaat om de familienaam Laridon. Eén grafteken werd opgericht voor Eugène Laridon, hulpbisschop van Brugge, het andere voor Anna Laridon.

Foto. Zandstenen grafteken C01/01/09, met Keltisch kruis, voor Eugène Laridon (1929–1999), hulpbisschop van Brugge.

4.4. Epigrafie

4.4.1. Schriftsoort

De meeste grafopchriften zijn in normaal schrift, in hoofdletters angebracht. Vaak wordt echter ook Latijns schrift gebruikt. De kleine accentjes op de hoeken van de letters zijn karakteristiek.

Per uitzondering is de epigrafie in gotisch schrift weergegeven. Dat is bijvoorbeeld het geval bij het grafteken E02/02/01 voor steenkapper-grafmaker Noël Tackoen.

Foto. Gotisch schrift op grafteken E02/02/01 voor Noël Tackoen (1921-1974) en Aline Parmentier (1917-1998).

De meeste epigrafieën werden uitgevoerd in verheven letters, meestal ongekleurd of zeldzamer zwart gekleurd. Verdiepte letters werden ook zeer talrijk gebruikt en vaak werden die letters ook ingekleurd. De inkleuring is meestal wit, zeldzamer zilver- of goudkleurig. Vermoedelijk waren er oorspronkelijk nog wat meer inkleuringen, maar zijn die inmiddels vaak verdwenen door de tand des tijds. Bij recentere graftekens zijn de letters vaak opgelegd, in brons, messing of zilverkleurig metaal. Die opgelegde epigrafie is frequenter bij de meer recente graftekens in graniet. Bij een beperkt aantal graftekens bestond de epigrafie uitsluitend uit geschilderde letters.

De steenkapper R. Schotte uit Brugge, bracht zijn naam aan in verdiepte letters in Latijns schrift, op grafteken C01/01/31.

Foto. Zeldzaam voorbeeld van paars ingeleurde verdiepte epigrafie bij grafteken C01/01/09 voor Eugène Laridon (1929-1999), hulpbisschop van Brugge.

4.4.2. Geijkte formules

De epigrafie is op de meeste graftekens erg eenduidig. Er zijn een beperkt aantal vaste formuleringen die standaard voorkomen.

De meest eenvoudige aanduidingen bestaan enkele uit een naam, een geboortjaar en een sterfjaar. Bij de recentere graftekens is dat ook de standaard. Per uitzondering zijn zelfs die beide jaartallen weggelaten.

Meer standaard bij de oudere graftekens is een korte inleiding:

- Aandenken aan ...
- Bidt den heer voor hun ziele ...
- Bid voor de ziel van ... of in het Frans 'Priez pour le repos de l'ame de' ...
- Dierbaar aandenken aan/van ...
- Duurbaar aandenken aan/der familie/van ...
- Duurbare gedachtenis ...
- Grafstede van ...
- Heer ... geboortedatum-sterfdatum, echtgenoot van vrouw ...geboortedatum-sterfdatum (als de vrouw eerder overlijdt, dan wordt de volgorde omgekeerd). Bij de oudste graven is de formulering soms 'in houwelyck geweest met' ... of 'in huwelyke geweest met', maar in Diksmuide ontbreken dit soort oude vermeldingen, aangezien de begraafplaats pas na WOI aangelegd werd.
- Hier ligt begraven ...
- Hier rust ...
- Rustplaats der familie
- Rustplaats van ...
- Troostend aandenken aan ...
- Zalig aandenken aan ...

Na deze formulering volgt soms nog wie de vader en moeder van de overledenen waren, vaak voorafgegaan door de afkorting f. (filius/filia; zoon of dochter van) ..., ofwel zoon van/dochter van ... Bij de oudste graven luidt het : 'verweckt by' ... Dit soort vermeldingen ontbreken op de Diksmuidse begraafplaats, wegens de vrij late oprichting, na WOI.

Frequenter is de opsomming van de kinderen, die daar al dan niet ook begraven zijn:

- Hunne kinderen ... Bij de oudste graven luidt het soms: 'Hebben 't saemen verweckt' ... of 'by de welke hy gewonnen heeft dry kinderen, ...', 'Dieu benit leur union par la naissance de' ... Gezien de vrij jonge leeftijd van de huidige begraafplaats te Diksmuide (na 1920) komen dit soort vermeldingen hier niet meer voor. Wél nog: 'en hun(ne) kinderen'

Ter afsluiting volgt soms:

- Een gebed a.u.b.
- Gegroet o kruis onze enige hoop
- Mijn Jesus bermhertigheid
- R.I.P. (Requiescat in Pace)
- R.I.V. (Rust in Vrede)
- Zijt hun gedachtig

Eerder uitzonderlijk komen losse zinnen of woorden voor of na de standaard-epigrafie. Een voorbeeld uit Diksmuide: 'Mijn Jezus bermhertigheid'.

4.5. Heraldiek

Op de begraafplaats van Diksmuide liggen amper adellijke families begraven. Dat was zoals hogerop al vermeld, wel anders in de Sint-Niklaaskerk, waar tal van familiewapens de grafplaten sierden. Niet alle dergelijke tekeningen zijn echter adellijke wapenschilden. Er kwamen ook vrij veel familieschilden voor van niet adellijke families.

Meest opvallend was wellicht de grafplaat van Anthonius de Sacquespée, waarop de zestien wapens van de familie stonden, namelijk Jonglet, Recourt, Morbecque, Haveskerke, St-Amand, Stavele, Hodecoute, Lens, Rubenpré Fay-Hullet, Dronchem, Dixmude, Soins, Lavieville en Wissocq. Het opschrift bij dat praalgraf luidde: *'Cy gist noble home Messire Anthoine de Sacquespée, chevalier de Dixmude, Watou, Escout, Baudemont, et à son trépas gouverneur et capitaine de la ville de Duynkercke pour le roy des Espagnes Philippe II, le quel Seigneur fust le denier home portant le nom et armes de Sacquespée, qui trépassa le onsiesme jour de Novembre l'an quinze cents soixante huit'* (Hosten 1905).

Ook Philippus Andreas Willaert, Matthijs Delebaere, Jan Ignatius Desmicht, Pieter Desmicht, Jan Debats, Joos Donche, Hendrijck Dumont, Laurentius Merlebecq, Baltazar Bezerra, Jacques van Ravenbrouck, Henricus Moenyn, Baltazar Hortigosa, Joos Coop, Jan Ploenyn (?), Bonifacius Rabaut, Cornelis Vanderpoorte, Joannes Zwinghedau, Franchois Acqaet, Adrian Hilfoort, Guillielmus DeJonghe, Jacques De Heere, de familie Hildfoordt-Brix, Matthyas Decuypere, Ferdinandus Van Vossem, Adrianus Donche, Jan Wynckelman, Pieter Van Vossem, Jan Bevaert, Jan Desmicht, Maerten De Wyze, Marie Francoise Baeteman, Pieter Vandercarre, Jan Valcke, Matthijs Areboot (?), Jacob Debaere, Anthoine Baeteman, Jan Vandercarre, Jacobus Coude, Charles Thoores, Mathtys Erreboot, Adriaen De Leeuw, Carolus Delauwere, Isabelle Ryckaert, Adrianus Thoores, Robert Devin, Philippus Van Provyn, Charles Thoores, Renault Elias, Pieter Elias, Jacques Pierloot, Lodewijk De Vos, Lowys Lieven en Pieter Baillet werden begraven onder een grafsteen met familiewapen op.

Op de begraafplaats van Diksmuide komen slechts twee adellijke familienamen voor: Bernier d'Hongerswal en Dumont de Chassart.

Henri Bernier d'Hongerswal (Veurne, 4 juni 1780 – 19 april 1850) was een Zuid-Nederlands edelman en burgemeester van Veurne. Pierre François Placide Bernier was een zoon van Roland-Antoine Bernier (° 1739) heer van Hongerswal, officier van de Zwitserse Wacht in het Frans leger, en van Anne Lefebvre. Onder het Consulaat werd zijn vader in 1800 burgemeester van Veurne, maar hij werd al in 1802 door prefect Justin de Viry afgezet vanwege zijn te welwillende houding tegenover de Boetprocessie in Veurne. Henri werd in 1825 erkend in de erfelijke adel onder het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden en opgenomen in de Ridderschap van West-Vlaanderen. Hij werd districtscommissaris voor Veurne, met rang van luitenant-kolonel. Hij werd ook nog burgemeester van Veurne. Hij trouwde in 1806 met Marie Barbe Deschoolmeester (Veurne, 1782-1870), dochter van onderzoeksrechter Philippe Deschoolmeester en Antoinette Looten. Het echtpaar bleef kinderloos. (Bron: https://nl.wikipedia.org/wiki/Henri_Bernier_d%27Hongerswal).

Foto. Familiewapen van de familie Bernier d'Hongerswal. Op de begraafplaats aan de Woumenstraat ligt Gabriëlle Bernier d'Hongerswal (1863-1951) begraven onder het grafteken C07/02/14. Zij was de dochter van Henri Maria Bernier d'Hongerswal (1836-1906) en Mathilde Noëmi Marie Louise Despot (1842-1926) en huwde in 1883 met Leon Charles Felix Cornet.

Emmanuel Joseph Eugène Dumont de Chassart (Saint-Amand-lez-Fleurus, 13 februari 1830 – Sart-Dames-Avelines, 1 mei 1909) werd in 1906 in de Belgische erfelijke adel opgenomen en kreeg in 1908 vergunning om *de Chassart* aan de familienaam toe te voegen. Hij werd voorzitter van de Etablissements de Chassart en van de Carrières de Ligny. Hij was lid van de Hoge Raad voor de Landbouw. In 1866 trouwde hij in Anhée met Nelly Bauchau (1839-1876) en hertrouwde in 1877 met Clémentine Bauchau (1845-1934), zus van zijn eerste vrouw. Hij kreeg vijf kinderen uit het eerste huwelijk en drie uit het tweede.

Gabriel Dumont de Chassart (1870-1925), afgevaardigd bestuurder van de Etablissements Dumont de Chassart, trouwde in 1893 in Elsene met Marie van den Corput (1874-1895), dochter van senator Bernard van den Corput. Hij hertrouwde in 1899 in Gembloers met Madeleine Descampe (1879-1956). Hij kreeg twee kinderen uit het eerste huwelijk en acht uit het tweede. Met talrijke afstammelingen tot heden.

Emmanuel Dumont de Chassart (1901-1944) was burgemeester van Saint-Amand-lez-Fleurus, bestuurder van de Etablissements de Chassart, voorzitter van de *Sucreries Réunies*. Hij trouwde in Brussel in 1931 met Monique de Limelette (1910-1999) en ze kregen acht kinderen, met afstammelingen tot heden. Als vergelding voor de moord op een rexist door partizanen, werd Emmanuel Dumont op 24 juli 1944 door rexisten ontvoerd en vermoord.

Paul Dumont de Chassart (1872-1946), voorzitter van de Etablissements Dumont de Chassart, bestuurder van de Forges de la Providence, trouwde in 1899 in Artres met Marie-Louise D'Haussy (1880-1928). Ze kregen drie kinderen, met afstammelingen tot heden.

Jean-Xavier Dumont de Chassart (1874-1947), bestuurder van vennootschappen, burgemeester van Marbais, trouwde in 1897 in Leuven met Maria Pauls (1875-1927). Ze kregen vijf kinderen, met afstammelingen tot heden.

Auguste François Louis Marie Dumont de Chassart (1859-1921), burgemeester van Villers-la-Ville en senator, werd in 1906 opgenomen in de Belgische erfelijke adel en kreeg in 1908 vergunning om *de Chassart* aan de familienaam toe te voegen. Hij trouwde met Alice Glibert (1864-1946). Ze kregen vijf kinderen, met afstammelingen tot heden.

Guillaume François Xavier Marie Renelde Ghislain Dumont de Chassart (Sart-Dames-Avelines, 17 augustus 1863 - 11 februari 1939) was voorzitter van de Etablissements de Chassart, bestuurder van de Forges de la Providence en van ARBED, burgemeester van Sart-Dames-Avelines. Hij werd in 1906 opgenomen in de Belgische erfelijke adel en kreeg in 1908 vergunning om *de Chassart* aan de familienaam toe te voegen. Hij trouwde in 1894 in Hogné met barones Ida de Bonhome (1872-1964). Ze kregen dertien kinderen, met afstammelingen tot heden.

Onder grafteken F02/02/17 ligt Nicole Dumont de Chassart (1912-...) begraven.

4.6. Graffoto's

Bij een groot aantal graftekens in Diksmuide zijn porseleinfoto's aanwezig, met een foto van een of meerdere van de overledenen.

Porseleinfoto's zijn de oudste vorm van fotografie op begraafplaatsen en kerkhoven. Rond 1900 verdreven ze de traditie van bustes en medaillons van de overledenen op grafmonumenten. Een porseleinfoto wordt gemaakt door een foto in een porseleinen oppervlak te branden. Bij een fotograaf wordt het portret van een overledenen in het materiaal gegraveerd.

Bij die porseleinfoto's is er vaak een signering van de steenhouwer of grafmaker aanwezig en het gaat daarbij vooral om Tackoen en Bossaert, allebei steenhouwers-grafmakers uit Diksmuide. Een zeldzame keer is ook de naam van Cortier-De Vos uit Veurne te lezen. De namen van de overledenen zelf zijn bijna nooit op de porseleinfoto aanwezig. Op de recentere porseleinfoto's is ook de naam van de vervaardiger niet meer vermeld.

Twee foto's. Porseleinfoto's zonder signering, op grafteken A01/01/19 voor Aloïs Dewulf (1855-1946) en Leonie Rosseel (1863-1941).

Foto. Porseleinfoto op grafteken A01/02/17 voor Benjamin Swyngedouw (1866-1938). De foto is gesigneerd door de steenkappers 'Bossaert-Delameilleure Dixmude'.

Foto. Porseleinfoto op grafteken F01/02/15 voor oud-strijder Ernest Vincke (1878-1967), gesigneerd Alf. Bossaert, Diksmuide.

Foto. Porseleinfoto op grafteken B08/01/05 voor Fernand Vandenberghe. De foto is gesigneerd Vandelannoote Comines.

4.7. Steenkappers-grafmakers en geologie

De meeste van de steenkappers-grafmakers waren lokale mensen uit Diksmuide (drie generaties Tackoen, drie generaties Bossaert, 1 generatie Delameilleure, uit Lichtervelde naar Diksmuide gekomen). Ook 2 generaties van de familie De Keyser uit Diksmuide waren grafmakers, maar zij maakten geen graftekens meer voor de begraafplaats van Diksmuide, wél nog voor het oudere kerkhof van Esen.

Ook Cordier uit Veurne en R. Schotte uit Brugge maakten enkele graftekens in de beginjaren van de begraafplaats.

Recentere graftekens dragen ook de signering A. Bruneel (Koekelare), Albert Coolman-Roegiers (Maldegem), Alfons Kaesteker-Gouwy (Poperinge), Allemeersch (Oudenburg), Arseen Craeymeersch (Ardoie), BVBA Dewadal (Lichtervelde), Debacles Raphael (Wervik), Deceuninck (Edewalle-Kortemark), Demeyere-Minne (Wevelgem), Depoortere-Lefevere (Zwevezele), Derix (Ichtegem), G. Verfaillie (Ieper), Ghesquiere (Houthulst), Ghesquière-Dewulf (Houthulst), Jerome Wybaillie (Oostnieuwkerke), Kaesteker-Morel (Poperinge), M. Govaere (Lichtervelde), Nevejans-Verhoeven, Raeman-Dewulf (Houthulst), Vandekerkckhove (Zarren), Vandekerkckhove (Diksmuide-Esen) of V. Desoete (Sint-Andries).

De namen Ghesquière, Ghesquière-Dewulf en Raeman-Dewulf houden verband met elkaar. Ghesquière was steenhouwer in Houthulst. Zijn zoon volgde hem op en signeerde met Ghesquière-Dewulf. Na zijn overlijden hertrouwde mevrouw Dewulf met een Raeman en werd de signering van de graftekens Raeman-Dewulf.

Het bevolkingsboek van Diksmuide, Havermans (2012), mondelinge en schriftelijke mededelingen van Dirk Coopman, Wikipedia, bidprentjes en graftekens van de overleden arduinkappers geven ons een aantal details over de oudere lokale steenkappers.

■ Arduinkappers De Keyser

Over 'Dekeyser' uit 'Dixmude', die enkele van de oudste graftekens op het kerkhof van Esen maakte, krijgen we in eerste instantie enkel informatie door de graftekens zelf en de data erop. Het grafteken B17/01/06 voor Desiderius Bonvarle en Carolina Maes, uit 1877, is een mooi voorbeeld van zijn vakmanschap en is een uniek stuk op het kerkhof van Esen. Dirk Coopman kon ons mondeling en schriftelijk wijzer maken over twee generaties arduinkappers De Keyser. Gentiel-Amatus Dekeyser (De Keyser geschreven in de akte) was arduinbewerker en was gehuwd met Juliana Selschotter. Hij is de maker van het hierboven vermelde graf.

Alphonse of Alfons Gentiel Amatus Carolus Dekeyser (DeKeyser geschreven in de akte) was de zoon van Gentiel. Hij werd geboren te Diksmuide op 31 oktober 1871. Hij werd eveneens arduinkapper en huwde op 24 november 1898 te Esen met Paulina Cloet. Alfons was burgemeester van 1927 tot 1933 (buiten de raad gekozen). Hij woonde vooraan in de Generaal Baron Jacquesstraat. Het huis werd later door een kapper gekocht.

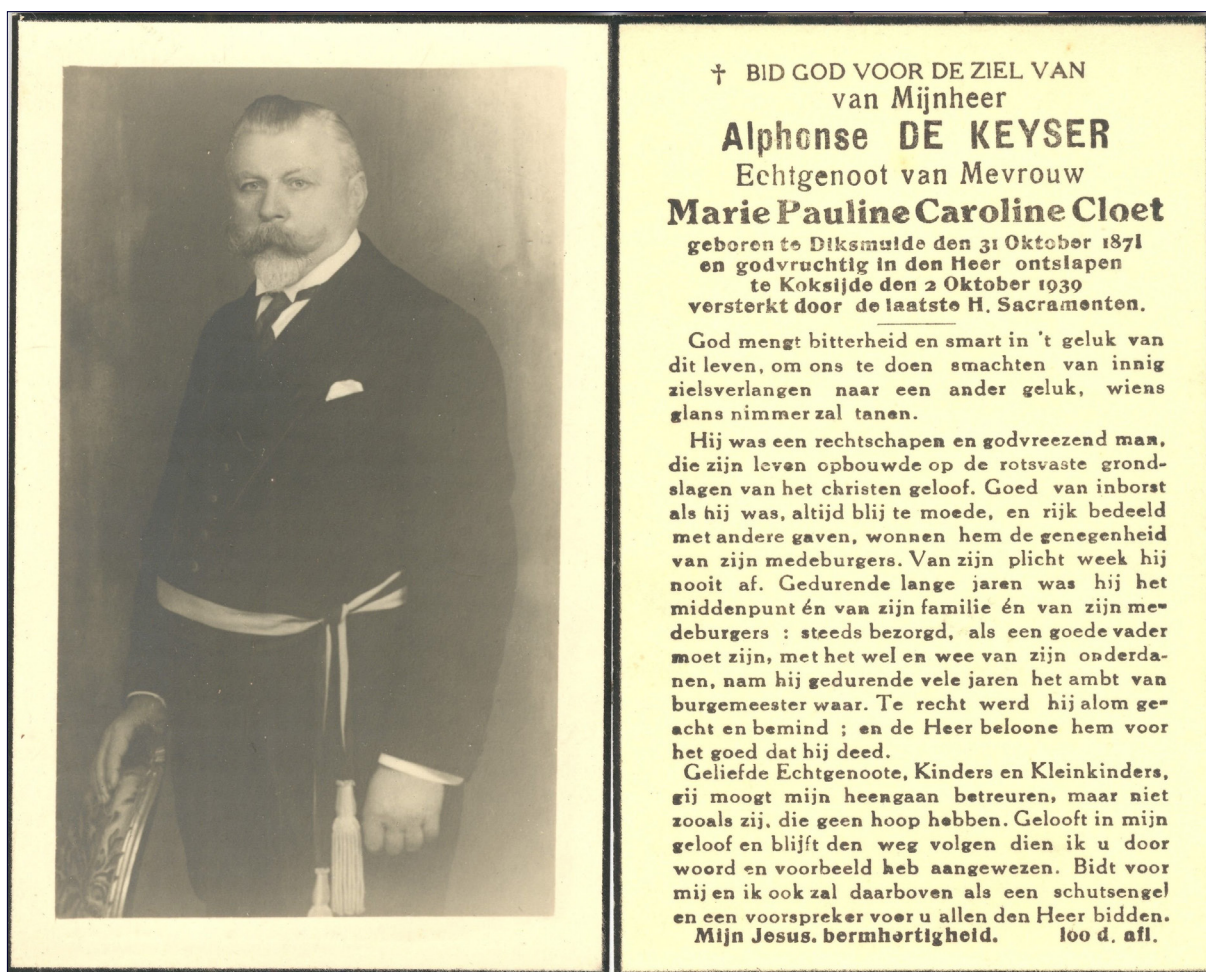

Foto. Bidprentje van arduinkapper en burgemeester Alphonse De Keyser. Bron: Stadsarchief Diksmuide, Westhoek verbeeldt, fotonummer HEUO14500074.

Foto. Alphonse De Keyser op het huwelijk van zijn dochter (periode 1933-1939 onder burgemeester Titeca). Bron: archief Diksmuide, Diksmuide verbeeldt, foto HEUO14506438.

Foto. Signering Dekeyser Dixmude op grafteken B17/01/06 uit 1877 op het kerkhof van Esen.

■ Arduinkappers Tackoen

Alfons Tackoen (1891-1966), geboren in Diksmuide, is in het bevolkingsregister aangeduid als 'arduinwerker'. Bij zijn huwelijk in 1910, met Romanie Vandamme (1891-1962) was Alfons Tackoen nog dagloner. Later wordt in enkele stambomen zijn beroep als arduinbewerker opgegeven. Alfons hield na WOI een café open in de Molenstraat (Reuzemolensteraat) en is daar gestart met een steenkapperij (mondelinge mededeling Maria Tackoen aan Dirk Coopman, 2022). Hij werkte niet alleen, want in het bevolkingsboek van 1920-1930 p. 273 staat ook dat er bij hem een 'steenkapper' Damien Schollaert werkte, die van Aalst afkomstig was. Alfons en Romanie liggen samen begraven op de begraafplaats van Diksmuide, samen met hun dochter Maria (1910-1921). Een porseleinfoto van Alfons toont een grote reeks medailles die hij toegekend kreeg als oud-strijder van WOI.

Foto. Grafteken D01/01/03 voor Alfons Tackoen (1891-1966) en Romanie Vandamme (1891-1962).

Alfons Tackoen was de vader van Noël Tackoen, die in de Reuzemolenstraat een steenkapperij - arduinbewerker had aan de overzijde van de werkplaats die zijn vader voorheen had opgebouwd. Noël (1921-1974) huwde met Aline Parmentier (1917-1998). Ook zij liggen begraven op de begraafplaats van Diksmuide (grafteken E02/02/01).

Foto. Porseleinfoto's van Noël Tackoen en Aline Parmentier op grafteken E02/02/01.

Foto. September 1957. Zoals wat overal in Vlaanderen, trok ook in Diksmuide een processie door de straten van de stad, ter ere van Onze-Lieve-Vrouw van Barmhartigheid. Haar beeld werd dan op de schouders of op een praalwagen aan de stad getoond. In 1609 werd in Foy bij Dinant in een vermolmde eik een stenen Onze-Lieve-Vrouw-beeldje met kind op de arm gevonden. Het werd in een kapel ter verering geplaatst en van dan af, zo gaat de legende, gebeurden er wonderbaarlijke dingen. In 1623 verwierven de Diksmuide minderbroeders een klein beeldje van de maagd van Foy, gemaakt van hout van de eik. Onder de Franse bezetting namen de Minderbroeders, uit hun klooster verdreven, het beeldje op hun zwerftocht mee. Gardiaan Huyghe, die niet meer geloofde in een terugkeer naar het klooster in Diksmuide, schonk het beeldje aan de parochie. In de 19de eeuw werd een neogotisch altaar voor het beeld opgericht. In 1914 werd het beeldje in de broeikas van de dekenij verborgen. Graafwerk na de oorlog leverde niets op. Het beeldje was verdwenen. De kopij kwam na de oorlog naar de Sint-Niklaaskerk terug. Het beeldje, samen met waarschijnlijk een stukje van de boom van Foy, staat nu in een nis naast het Onze-Lieve-Vrouwaltaar. Programma en uurrooster in bijlage. De processie passeert hier in de Molenstraat (de huidige Reuzemolenstraat). Links ziet u een stukje van het Schoolplein. Daar was ook de steenkapperij van Noël Tackoen gevestigd. Duidelijk ziet u nog wat restanten liggen van of voor een grafzerk. Bron: Stadsarchief Diksmuide, Westhoek verbeeldt, fotonummer HEUO14505978.

Na het overlijden van Noël, heeft diens zoon, opnieuw een Alfons Tackoen (*1944, † 2015), op 22 december 1974 de zaak overgenomen. De signering 'Tackoen en zoon' op graftekens slaat op Noël en Alfons Tackoen. De steenkapperszaak van Alfons is uiteindelijk in faling gegaan. Ook Alfons werd samen met zijn echtgenote Lieve Dewanckele (1944-2015), begraven op de begraafplaats van Diksmuide, onder een eenvoudige granieten plaat in het urnenveld (B05/02/06).

Foto. Brandweerkorps Diksmuide met zowel vader Noël Tackoen als zoon Alfons Tackoen. We herkennen: 1. Albert Brussee (diamantbewerker en kunstschilder), 2. Roger Callewaert, 3. Maurits Doheyn, 4. Henri-André Cappoen (gemeenteraadslid), 5. Georges Desmyter (drukker en schepen), 6. André Muylle (ere-brandweerman en stadswerkman), 7. Firmin Rouzée (geneesheer), 8. Jozef Crombez (schepen), 9. Eugène Debruyne, 10. Gustave Schallier (brandweercommandant en juwelier), 11. Jules Vancoillie (burgemeester), 12. Ludo Debruyne (zoon van Eugène, luitenant), 13. Noël Tackoen (sergeant en arduinkapper), 14. Dionys Slosse (schilder), 15. Jules Leyre, 16. Robert Ghysdael, 17. Lucien Nys, 18. Roland Dejonghe, 19. Robert Vanoutryve, 20. Alfons Tackoen, 21. Raphaël Verhelst, 22. Roger Willaert, 23. Roger Vandamme, 24. Franz Crombez, 25. Daniël Ghysdael, 26. Jules Ossaer, 27. J. Ghysdael, 28. Noël Vandamme, 29. Camiel Steen, 30. Roland Veryser, 31. Albert Huyghebaert, 32. Charles Bruynooghe (politieagent), 33. Lucien Holvoet, 34. Firmin Ghysdael, 35. Maurice Borny, 36. Omer Vermote en 37. Martin Devisch. Bron: Stadsarchief Diksmuide, Westhoek verbeeldt, fotonummer HEUOI4500445.

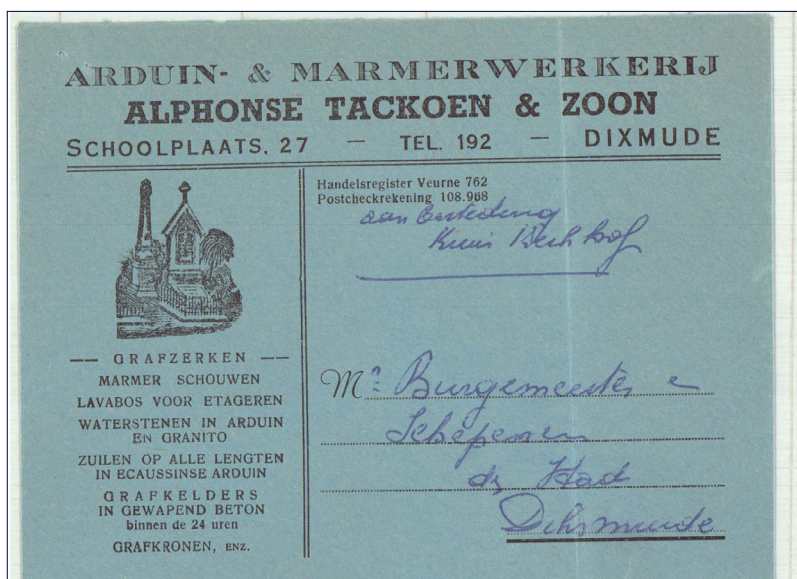

Foto. Firmakaartje van Alphonse Tackoen & zoon, circa 1954. Bron: stadsarchief Diksmuide.

■ Arduinkappers Bossaert

Op de begraafplaats van Diksmuide vinden we de graftekens terug van drie generaties arduinkappers Bossaert.

Alfons-Joseph Bossaert (1876-1951) werd in Roeselare geboren en kwam naar Diksmuide tussen 1905 en 1909. Hij huwde met Emma Vancalberg (1878-1951). Veel oudere graftekens in Diksmuide en ook op het kerkhof van Esen zijn gesigneerd Bossaert-Delameilleure Dixmude. Dit slaat op Alfons Bossaert en een collega steenkapper Leon Delameilleure (zie verder). Alfons ligt begraven in een sober grafteken, vlakbij de ingang van de begraafplaats van Diksmuide.

Foto. Grafteken A01/01/03 voor Alfons Bossaert (1876-1955) en zijn echtgenote Emma Vancalbergh (1878-1955).

Alfons' zoon, Alfons-Maurice Bossaert (° Roeselare 8 juni 1902-† Roeselare 9 februari 1974, maar begraven te Diksmuide) volgde zijn vader op en staat in het bevolkingsboek aangeduid als 'steenkappersbaas', wat doet veronderstellen dat ook hij andere mensen in dienst had (bron: bevolkingsboek p 325). Alfons-Maurice huwde met Magdalena Steyaert (°Koolskamp 21 januari 1905-† Diksmuide 25 februari 1978). Het zwarte, granieten grafteken van het echtpaar Bossaert-Steyaert, naast dat van zijn ouders, is zeer opvallend van vorm, maar uiterst sober van epigrafie. Er staan voornamen noch data op vermeld.

Robert Bossaert (° Diksmuide 13 november 1932-† Oostende 19 april 1970, begraven te Diksmuide), gehuwd met Josette Godderis (°Diksmuide 13 april 1929, † Diksmuide 12 februari 1968), is de zoon van Alfons-Maurice en was de derde generatie steenkappers. Hij ligt begraven onder hetzelfde grafteken als dat van zijn ouders, eveneens met zeer sobere epigrafie, zonder voornamen of data.

Foto. Grafteken A01/01/02 voor twee generaties steenkappers Bossaert, namelijk Alfons Maurice Bossaert (1902–1974) en zoon Robert Bossaert (1932–1970) en hun echtgenotes.

Graftekens van de periode omstreeks 1986 dragen soms de signering Jos Bossaert Diksmuide. Dit is de vierde generatie Bossaert. Jos Bossaert is de zoon van Robert Bossaert en Josette Godderis. Doordat zijn ouders erg vroeg overleden, verbleef hij eerst als wees bij zijn grootouders en later fungeerde de familie Miroir uit Oostende als voogd voor Jos. Later heeft Jos het bedrijf nog een tijdje verdergezet en is het verhuisd van de Kasteelstraat naar de Kleine Dries op het industrieterrein. Het is daar in faling gegaan. Het was dan ook niet meer op grafzerken gericht maar op de invoer van arduin en marmer (schriftelijke mededeling Dirk Coopman).

De Bossaerts lieten veel werk na in Diksmuide, maar ook een flink eind daarbuiten. Een gedenkteken voor de militaire doden van Ramskapelle (Nieuwpoort) uit 1929 is bijvoorbeeld ook van hun hand. Ook op andere begraafplaatsen in West-Vlaanderen (Koekelare, Oostende, ...) vinden we werk van Bossaerts terug.

Foto. Briefhoofding van de Diksmuidse arduinkapper Alphonse Bossaert anno 1954. Bron: stadsarchief Diksmuide.

■ Arduinkapper Delameilleure

Léon Achille Delameilleure werd geboren op 29 augustus 1879 in Lichtervelde. Hij huwde in 1910 met Marie Vanwalleghem (1887-1956). Het bevolkingsboek van 1930-1947 blad 1130 vermeldt dat hij op 25 juli 1922 in Diksmuide kwam wonen als 'steenhouwer'. Ongetwijfeld was er kort na de oorlog veel werk voor steenhouwers, niet alleen als grafmakers, maar ook voor het maken van dorpels, trappen en dergelijke bij de wederopbouw. Léon vormde een vennootschap samen met Alfons Bossaert en zijn signeerden hun werk met Bossaert-Delameilleure. Bij de tweede generatie arduinkappers Bossaert verdwijnt de naam Delameilleure. De mutatieveranderingen vermelden de verkoop van grond en een werkhuis van Bossaert Delameilleure aan de opvolgers Bossaert-Steyaert in 1939. Léon ligt begraven op de begraafplaats van Diksmuide naast de graftekens van de drie generaties Bossaert, vlakbij de ingang van de begraafplaats.

Foto. Een groep Vladslonaren vertrok op 12 mei 1943 naar Duitsland om daar verplicht te gaan werken. Zij kwamen in Bautzen, bij Dresden terecht. Kort na hun thuiskomst uit Duitsland, vanaf mei 1945, kwamen een aantal weggevoerden uit Vlad slo, maar ook uit andere gemeenten, terug samen, vergezeld van hun echtgenotes/vriendinnen. De precieze locatie is niet duidelijk. We herkennen 1. Clara Staelens, 2. Cyriel Devos (Vlad slo), 3. Godelieve Staelens, 4. Henri Demey (Komen), 5. x x, 6. Camiel Delaere (Snaaskerke), 7. x x, 8. Paula Staelens, 9. Antoon Verwarde (Bikschote), 10. Roger Derthoo (Vlad slo), 11. Mariëtte Delameilleure, 12. Irma Deprez, 13. x x, 14. Leon Delameilleure, 15. Valère Staelens (Bovekerke), 16. x x, 17. x x, 18. Jacobus Co Dommecent (Vlad slo), 19. Georges Dedecker (Boezinge), 20. Maurits Veraverbeke (Vlad slo, krijgsgevangene?), 21. Henriëtte Delameilleure, 22. x x en 23. Julia Staelens. Bron: Stadsarchief Diksmuide, Westhoek verbeeldt, fotonummer HEUO14504104.

Foto. Grafteken A01/01/04 voor steenhouwer Leon Delameilleure (1879-1972) en zijn echtgenote Marie Vanwalleghem (1887-1956).

■ Arduinkappers D. Beckaert & A. Hatse

Deze steenkapperszaak uit Veurne liet een grafteken uit 1926 na voor de familie Louwagie-Van De Woude op de begraafplaats van Diksmuide. We kennen deze steenkappers ook van graftekens op het kerkhof van Gijverinkhove (Alveringem) met een grafteken uit 1913. Er bestaat nog altijd een bedrijf met de naam Hatse gevestigd te Veurne (Havermans 2012).

Foto. Inscriptie van de arduinkappers D. Beckaert & A. Hatse op het mooie arduinen, eclectische grafteken D01/01/02 voor Theresia Louwagie en haar familieleden Van De Woude. Dit is een van de allereerste graftekens van de begraafplaats.

■ Arduinkappers Hosten

Aloïs Hosten is op de begraafplaats van Diksmuide veel minder vertegenwoordigd dan op het kerkhof van Esen. Het bevolkingsboek van Esen 1920-1930 blz. 109 maakt ons duidelijk wie A. Hosten was. Het gaat om Aloïs Hosten, geboren te Vladslo op 18 januari 1886 en ingeschreven als 'arduinkapper'. Aloïs huwde op 17 september 1921 in Handzame en kwam op 8 augustus 1922 in Esen wonen, meer bepaald in de 'Vladsloo Kalsyde'. Er was in de streek alleszins werk genoeg voor arduinkappers. Met de wederopbouw na de oorlog was er een grote behoefte aan bijvoorbeeld arduinen dorpels, etc. Aloïs en zijn vrouw kregen in Esen zes kinderen tussen 1922 en 1930. Hij stierf in 1969.

Foto. Bij de aanstelling op 26 maart 1961 van E.H. Jules Foulon (°9 december 1904, Rumbeke, †26 augustus 1991, Roeselare) tot pastoor in de Sint-Martinusparochie te Vladslo, staan volgende mensen klaar voor de plechtigheid: we zien van links naar rechts Aloïs Hosten (arduinkapper in Esen en plaatser van grafzerken), Maurice Vandenberghe, Marie Verbeke (hield café 'Rome' open in de Werkenstraat) en haar echtgenoot Henri Vanoverschelde. Bron: Stadsarchief Diksmuide, Westhoek verbeeldt, fotonummer HEU014502807.

Aloïs' zoon, André-Roger-Emiel Hosten, werd geboren in Esen op 25 april 1925. We weten dat hij afgekeurd werd voor het leger en dat hij zijn hele leven ingehuwd bleef. Hij volgde zijn vader op als 'arduinkapper' (Bevolkingsboek Esen-Diksmuide 1961-1970) en signeerde zijn graftekens ook meestal met A. Hosten. Alleen de spelling van zijn woonplaats werd niet meer aangeduid als 'Eessen' zoals bij zijn vader maar in een modernere spelling als 'Eesen of Esen'. André stierf in 1987 in Diksmuide. Zijn werk situeert zich vooral in de art deco-stijl, terwijl het werk van zijn vader nog vooral eclectisch is. Toch weten we niet altijd met zekerheid door wie van de twee precies wat gemaakt is.

■ Arduinkappers Bailleul

De zaak Bailleul uit Veurne, gesticht in 1888, wordt al sinds vijf generaties door dezelfde familie geleid. Timmerman Henri Bailleul en een Waalse steenhouwer stichtten het bedrijf in de Ooststraat, vlakbij de Nieuwpoortbrug. In 1913 kocht zoon Alfons Bailleul het huis op Kaatsspelpplaats 2 en bouwde achteraan een werkplaats. In 1915 werd het huis gebombardeerd en de werkplaats volledig vernield. De familie vluchtte naar Frankrijk, waar Alfons terecht kon als steenhouwer in de 'carrières de la vallée heureuse' in Hydrequent bij Marquise. Na de oorlog werd alles terug opgebouwd en heropgestart. In 1926 kwam de oudste zoon van Alfons, Karel in het bedrijf en reeds in 1932 werd een nieuw, groter atelier gebouwd in de Karel Coggelaan. Er werd in 1957 grond bijgekocht om uit te breiden met een modern machinepark met rolbrug,, elektrische zaagmachines enz... Dit alles werd in 1968 afgebroken om een volledig nieuwe werkplaats te kunnen bouwen. In 1971 kwam Roger, de zoon van Karel in de firma. Nieuwe investeringen werden gedaan met de installering van de eerste elektronisch geprogrammeerde zaagmachine. Dan kwam de 5de generatie op het voorplan. Na zijn studies bouwkunde en architectuur zorgt Wim Bailleul al een twintigtal jaar voor de opvolging binnen deze familieonderneming. De steeds groter wordende stock en het uitgebreid machinepark werden ondergebracht op de Albert I-laan 31b te Veurne (bron: Havermans 2012 p. 30-31).

■ Arduinkappers Kaesteker

Havermans (2012) onderzocht ook de historiek van de bedrijven Kaesteker uit Poperinge. Zij noteerde het verhaal verteld door Marie Joseph Kaesteker op 13 februari 2010. Alphonse Kaesteker was de stichter van de zaak in het Rekthof, tegenover de oude begraafplaats van Poperinge. Toen Alphonse vrij jong stierf werd de zaak verdergezet door zijn zonen Etienne en Julien. In de jaren 1950 stond Etienne erop dat Julien zijn deel overkocht. Daarop begon Etienne een nieuwe zaak op de nabijgelegen Paardenmarkt te Poperinge. Etienne runde zijn zaak met zijn zoon Alfons. Julien en zijn echtgenote Orinda Morel behielden de zaak in het Rekthof. Op nummer 55 was de winkel, op nummer 53 was het woonhuis en erachter liep de Vleterbeek en stonden er diverse ateliers. Het ruwe kapwerk gebeurde in openlucht. Deze zaak werd in de jaren 1960 verplaatst naar het industriepark, waar meer ruimte was tot uitbreiding. De zaak, ondertussen gekend onder de naam KAMO, was geëvolueerd naar groothandel in zerken, steen en majolica. Ze waren bij de eersten in de streek die graniet leverden. Marie-Joseph, Fabien en Paul werkten samen in deze zaak. Sedert enkele jaren is Ruth, dochter van Fabien, mee in de zaak gekomen. De voormalige winkel en de woning zijn verbouwd. In de vernieuwde woning zijn de twee reliëfplaten bewaard die ingewerkt zijn in de muur; de ene plaat toont de attributen van een steenhouwer (hamer, beitels, passer), de andere plaat toont o.m. een takel en blokken steen en het opschrift: 'Arbeid adelt'.

■ Geologie

De reputatie van Écaussinnes is vooral gemaakt door petit-granit (Belgische blauwe hardsteen, Pierre bleue de Belgique). Deze steen, daterend uit het Onder Carboon, werd ongeveer 350 miljoen jaar geleden onder de zee gevormd. Het is geen graniet (magmatisch gesteente), maar een sedimentair gesteente dat vroeger «Marble de Ligny» of ook «Écaussinnes» heette. Dit gesteente bevat voornamelijk fossielen van crinoïden (zeelelies, dieren van dezelfde familie als zee-egels), waarvan het skelet is samengesteld uit calciëtkristallen, de zogenaamde crinoïdenkalksteen. Deze kristallen glanzen als het kwarts in graniet. Het is ongetwijfeld deze gelijkenis die ten grondslag ligt aan de benaming «petit-granit». Het Onder Carboon wordt in België onderverdeeld in twee deelseries: het Tournaisiaan en het Viseaan. De Tournaisiaan-gesteenten omvatten drie formaties: de formatie van Hastière of Tournaisiaan-1, de formatie van Maredsous of Tournaisiaan-2 en de formatie van Celles of Tournaisiaan-3. Het is uit deze laatste formatie dat de Belgische blauwe hardsteen gewonnen wordt. Een typisch fossiel is de brachiopode *Spirifer konincki* (Goossens 1984). Daarnaast is dit gesteente rijk aan allerlei andere 350 miljoen jaar oude organismen als zeelelies (crinoïden), koralen (o.a. het tabulata-honingraatkoraal of *Michelinia*-koraal, rugosa-koralen, *Caninia cornucopiae*, *Cyrtaxonia cornu*, *Syringopora reticulata*, ...), zeer veel brachiopoden (spiriferide brachiopoden, *Productus* brachiopoden), mosdiertjes of *Bryozoa* en in geringe mate ook schelpdieren (zoals de rostroconchen-bivalf).

De exploitatie van steenafzettingen in Écaussinnes is erg oud, zoals blijkt uit documenten uit de veertiende eeuw. Een sterke ontwikkeling vond plaats in de 19e eeuw, met de komst van stoommachines

voor pompen, hefbomen en dergelijke. Uit deze periode dateert de ontwikkeling van het district Écaussinnes-Carières, vooral aangespoord door de komst van de spoorlijn in 1842. Het was ook vanaf het einde van de 19e eeuw dat de immigratie naar Écaussinnes begon, zoals van Italiaanse steengroevewerkers uit de regio Pietrasanta, Carrara en Seravezza (Toscane).

Na een eeuw van welvaart kwam het verval en de sluitingen. De exploitatie in Écaussinnes werd op 21 december 2004 stopgezet met de sluiting van de steengroeve Nocarcentre, voorheen de steengroeven van Restaumont. In 2009 volgde een hervatting met de oprichting van een nieuwe steengroeve op een plaats genaamd "Tellier des Prés" aan de grens van Écaussinnes, Soignies (Zinnik) en Braine-le-Comte (s-Gravenbrakel).

Aan de rand van de oude steengroeve van Nocarcentre werd in 2007 een ontwateringscentrum voor de steengroeven van Soignies en de steengroeve Tellier des Prés in gebruik genomen. Dit vertegenwoordigt 13 miljoen kubieke meter water dat zal worden gezuiverd om de industriezone nabij Feluy en de Waalse Waterleidingmaatschappij te bevoorraden en zo onttrekkingen uit het grondwater te beperken.

De steengroeven hebben het landschap van Écaussinnes gevormd. Het is bezaaid met overstroomde gaten en "tiennes". De oude steengroeven van Scouflény zijn opgenomen in de inventaris van sites van groot biologisch belang in het Waals Gewest, waarbij Trou Barette en Trou Rivière dienen als drinkwaterreservoir voor Vivaqua, voorheen CIBE (Compagnie Intercommunale Bruxelloise des Eaux). (Bron: <https://nl.wikipedia.org/wiki/%C3%89caussinnes>)

Ook al kan arduinstein van verschillende Waalse groeven afkomstig zijn, in Diksmuide zijn er verschillende aanwijzingen dat Ecaussinnes de overheersende bron van het arduin was. Niet alleen kwamen steenkappers uit Ecaussinnes zelf graftekens leveren, maar ook de briefhoofding van de Diksmuidse steenkapper Alphonse Tackoen vermeldt expliciet: 'zuilen op alle lengten in Ecaussinse arduin'.

4.8. Ingewerkte sculpturen

Bij een groot aantal graftekens is een ingewerkte sculptuur in laag- of hoog-reliëf aangebracht. Meestal gaat het om sculpturen op een arduinen of granieten stèle, waarbij een Christushoofd met doornenkroon, Christus aan het kruis of een kruis dragende Christus meest voorkomen. Het materiaal van deze sculpturen bestaat meestal uit porselein, brons of cementrustiek. Zeldzamer is de sculptuur in de arduinen stèle zelf gekapt. We verwijzen naar de passage over de art deco-stijl voor meer details over de bronzen grafversieringen van Sylvain en Pascal Norga. Havermans (2012) maakt gewag van de porseleinen figuurtjes en platen gemaakt door de Luikse porseleinfabriek Téco en van de naam van beeldhouwer Jacques Laloux, een ontwerper die een aantal modellen leverde voor Téco. We vonden die ook in Diksmuide terug.

Foto. Bronzen Christus met doornenkroon op grafteken A01/02/06 voor Aloïs Theuninck (1855-1943) en Marie-Louise Hogier (1856-1943).

Foto. Bronzen Christus met doornenkroon op grafteken A04/02/36 voor Clémence Debou (1851-1932).

4.9. Kleine sculpturen

Bij veel graftekens komen kleine sculpturen voor, waarbij votiefplaten van familie, vrienden of buren zeer talrijk zijn. Ook Jezus aan het kruis komt zeer frequent voor. Verder zijn keramieken bloemstukken, een meestal porseleinen Christushoofd met (goud geschilderde) doornenkroon, een porseleinen engeltje, een stenen, keramieken of bronzen vaas, een keramieken bloemenkrans, een eeuwig brandende vlam (in porselein), een vrededuif (in porselein) en een treurende Maria of treurende vrouw ('pleureuse') aanwezig. Veel van die kleine sculpturen hebben een symbolische betekenis.

Bloemstuk of Krans. Soms is er een bloemstuk of krans met bloemen en planten ter versiering bij het funerair monument gelegd. Vaak hebben de bloemen en planten in zo'n krans symbolische connotaties.

Foto. Keramieken bloemstuk op grafteken F01/02/11 voor Maurice Savat (1900-1963) en Elvira Van Reybroeck (1900-1982).

Duif. De duif is het symbool van de Heilige Geest en de verlostte ziel van de overledene. Daarnaast symboliseert de duif ook vrede, verzoening, eenvoud, onschuld, zuiverheid en oprechtheid. De vleugel van een duif staat symbool voor de dag en het leven (tegenover de vleugel van een vleermuis die symbool staat voor de nacht en de dood).

Engel. Op grafmonumenten van kleine kinderen wordt vaak een engeltje geplaatst als symbool voor de onschuld van het kind. Het engeltje beeldt het ontroostbare verdriet van de ouders uit. Ook bij de decoratieve platen van art deco-graftekens is een knielende engel een geliefkoosd onderwerp.

Foto. Grafteken A04/02/12 voor de op tweejarige leeftijd overleden Gaston Cornelis (1940-1942). Een engel siert het kindergraf.

Foto. Porseleinen engeltje op het grafteken B02/01/15, kindergraf van Marleen Vandecasteele (1952-1952).

Foto. Porseleinen engeltje op het grafteken B02/01/21 voor Jacqueline Vincke (1943-1943).

Foto. Porseleinen engeltje op het kindergrafteken F02/02/20 voor Rachel Seys (1930-1931).

Foto. Porseleinen engel op grafteken F03/02/22 voor Marcel Allary (1933-2015) en Marie-Thérèse Knockaert (1953-).

Foto. Knielende engel op art deco-grafteken D01/01/25 voor Julien Joole (1892-1955).

Kindje. Als alternatief voor een engel wordt er ook vaak een kind als kleine sculptuur op een kindergraf geplaatst.

Plaat. Vaak zetten nabestaanden een plaat op het funerair monument, ter nagedachtenis aan de overledene. De plaat is meestal voorzien van een klein gedichtje of een dankbetuiging.

Vaas. Funeraire monumenten worden vaak gedecoreerd met vazen of amforen in verscheidene modellen en materialen. De vaas is niet louter een decoratief element, ze is ook symbolisch als de houder van leven en dood. Hierbij wordt de parallel gelegd met het menselijk lichaam.

Foto. Arduinen art deco-vaas met keramieken bloemstuk op grafteken C01/01/04 voor Paul Harteel (1894-1954) en Sylvie Geldof (1903-1965).

Vleermuis. De vleugel van een vleermuis staat symbool voor de nacht en de dood.

4.10. Iconografie

Op heel wat graftekens komen symbolische ornamenten voor, meestal in de steen ingekapt, waarbij diverse motieven kunnen voorkomen. Een (Latijns) kruis is veruit het meest voorkomend, gevolgd door afbeeldingen van een roos. Ook een palmtak, wijn- of druivenranken, klimopranken, een doornenkroon, een eeuwig brandende vlam, een boek of een lelie zijn vaak voorkomend. Cirkel, zeis, kelk met hostie, lantaarn, anker, ineengestrengelde handen, een treurende vrouw ('pleureuse'), korenaren, afgeknotte boomstam, krans, laurierkrans, gestileerde plant, guirlande, bloemenfries, ster, een duif of een poes komen zeldzamer voor.

Acanthusblad. Acanthusbladeren werden veel toegepast door de Grieken en Romeinen maar ook in de Renaissance, de Barok en het Classicisme. De acanthus staat symbool voor het leven met zijn beproevingen die overwonnen worden (doornen en snelle groei). Een Griekse mythe verhaalt over een acanthus die op het graf van een held opschiet.

Anker. Een anker is het symbool van standvastigheid, vastberadenheid, trouw en hoop. In het christendom symboliseert het anker ook de onverbreeklijke band van de gelovige met Christus over de dood heen. In de beroepensfeer verwijst het anker naar het beroep van de overledene als zeeman.

Afgeknotte boomstam of takkenkruis. De afgeknotte boomstam is het symbool van de onverwachte, plotse dood. Vaak komt dit symbool voor op een funerair monument van iemand die veel te jong stierf.

Bloemenfries. Een slinger van bloemen en bladeren symboliseert de levensloop, de eindigheid van het leven, de rouw en de droefheid van de nabestaanden.

Boek. Een boek op een funerair monument symboliseert het 'boek des levens', de Bijbel. Als er een hoek van het boek is omgevouwen of als er een bladwijzer in zit, symboliseert dit een plots overlijden.

Foto. Votiefplaat in boekvorm op grafteken A03/01/09 voor Marcel Pil (1923-1947) en Fernand Pil (1936-1955).

Foto. Grafteken B08/01/01 voor de familie Delheye-Van Damme (zonder data) is helemaal in boekvorm ontworpen. Het is een uniek exemplaar op de begraafplaats van Diksmuide.

Cirkel. De cirkel vertoont geen begin of einde en is daarom het symbool van het eeuwig leven.

Doorboord hart. Motieven die een hart afbeelden dat wordt doorboord door een of meer nagels of scherpe wapens zoals zwaarden of pijlen. In de westelijke christelijke kunst symboliseren deze motieven het lijden van Christus aan het kruis en het verdriet van de Maagd Maria.

Doornenkroon. De doornenkroon symboliseert het lijden van Christus.

Foto. Porseleinen christus met gouden doornenkroon op grafteken D08/02/29 voor Elisa Van Aelst (1878-1963).

Duif. De duif is het symbool van de Heilige Geest en de verlostte ziel van de overledene. Daarnaast symboliseert de duif ook vrede, verzoening, eenvoud, onschuld, zuiverheid en oprechtheid. De vleugel van een duif staat symbool voor de dag en het leven (tegenover de vleugel van een vleermuis die symbool staat voor de nacht en de dood).

Foto. Porseleinen duif op het kindergrafteken B02/01/21 voor Jacqueline Vincke (1943-1943).

Eeuwig brandende vlam. De vlam is het symbool van het verdienstelijke leven van de overledene.

Engel. Engelen staan symbool voor zuiverheid. Op het kerkhof worden ze heel vaak gebruikt bij kindergraven. Vaak zijn engelhoofdjes met vleugelparen op een grafsteen of grafkruis afgebeeld. Vaak fungeren engelen ook als engelbewaarder voor kinderen of ook voor volwassenen. Engelen zijn ook de dienaren van God. Ze bezorgen zijn boodschappen aan de mensen (engel Gabriël aan Maria).

Twee foto's. Muziek spelende engelen en stenen engel op grafteken B07/02/06 voor Christiane Van Schelvergem (1953-2005) en Jurgien De Gieter (1974-1996).

Foto. Musicerende engel (die zijn dwarsfluit verloren heeft?) op het kindergrafteken F02/01/03 voor Ingrid Hoornaert (1958-1958).

Esculaapteken. Het esculaapteken is de term voor een slang die zich rond een staf kronkelt. Dit is het symbool van de artsen.

Fakkel. De fakkel die naar boven gericht is, is het symbool van de vrijzinnige.

Twee foto's Bronzen fakkel omgeven door prikkeldraad, op grafteken F07/01/09 voor oud-strijder Kamiel Lynseel (1880-1973) en Irma Laleman (1892-1983). De fakkel is gesigeneerd PN (Pascal Norga).

Guirlande. Een guirlande of festoen is een slinger van bloemen en bladeren. Dit symboliseert de levensloop, de eindigheid van het leven, de rouw en de droefheid van de nabestaanden.

Hulst. Hulst is het symbool van de onvergankelijkheid van het leven.

Ineengestrengelde of uit elkaar glijdende handen. Ineengestrengelde handen symboliseren echte trouw, liefde en verbondenheid. Uit elkaar glijdende handen verwijzen naar het afscheid tussen geliefden.

Foto. Ineengestrengelde handen op grafteken F03/02/22 voor Marcel Allary (1933-2015) en Marie-Thérèse Knockaert (1933-).

Foto. Ineengestrengelde bronzen handen, gesigineerd Blondan, op grafteken F05/01/20 voor Alice Vandercruysse (1906-1987) en Louis Huyghe (1908-2000).

Foto. Ineengestrongelde bronzen handen, gesigineerd P(ascal) Norga, op grafteken F06/02/11 voor Gilbert Lerminez (1923-1984) en Madeleine Vanhaelewyn (1928-2009).

Kelk (met hostie). De kelk symboliseert het offer van Christus voor de mensheid en de overgave van de gelovige aan God. Vaak wijst dit op een funerair monument van een priester.

Foto. Kelk met hostie op grafteken A02/01/30 voor eerwaarde heer Henri Leroye (1862-1944).

Foto. Kelk met hostie op grafteken E05/01/23 voor E. P. Norbert Vancoillie (1929-1967), priester-missionaris van Scheut.

Foto. Kelk met hostie op grafteken F02/01/22 voor Z.E.H. kanunnik Oscar Vanden Abeele (1874-1954).

Foto. Kelk met hostie op grafteken F02/01/23 voor Z.E.H. Hector Speybrouck (1889-1964), aalmoezenier van het Sint-Janshospitaal te Diksmuide, oud-strijder 1914-1918.

Ketting. De ketting is het symbool van twee geliefden die door de dood van elkaar gescheiden worden. Daarnaast is dit ook het symbool van onvergankelijkheid.

Klaproos. Symboliek. De klaproos of papaver staat symbool voor troost, maar ook voor de dodenherdenking. De klaproos dankt deze symboliek aan de slagvelden in Noord-Frankrijk en de Westhoek, die na de Eerste Wereldoorlog rood kleurde van de klapprozen. De kenmerkende kleur van de klaproos is rood. Grafteken B02/02/01 voor Abraham Folle Degoede (1863-1939) en Irma Ego (1860-1939) is het enige grafteken op de begraafplaats van Diksmuide die de klaproos als iconografisch motief gebruikt.

Klaver. De geschiedenis van het klavertje vier gaat ver terug, tot in de Middeleeuwen. De vier blaadjes van het plantje staan symbool voor de perfecte eenheid. Ze staan voor voorspoed, vertrouwen, liefde en natuurlijk, voor Geluk. Nochtans komt het klavertje vier zelden voor op kerkhoven. Het klassieke klavertje met drie blaadjes daarentegen is wél zeer frequent aanwezig, zowel in de vorm van een grafkruis met klaverblad op de uiteinden van de kruisarmen, als afgebeeld op het graf zelf. De driebladige klaver ofwel het klavertje drie is het symbool van de heilige drie-eenheid. De heilige drie-eenheid, drievuldigheid of triniteit is de theologische opvatting in veel takken van het christendom dat god bestaat in drie heilige personen: de vader, de zoon (Jezus Christus) en de heilige geest.

Klimopranken. Klimop is een altijdgroene plant en staat daarom symbool voor het eeuwig leven, de onsterfelijkheid, eeuwige vriendschap en blijvende herinnering.

Korenaren. Korenaren op een grafmonument verwijzen naar het Laatste Avondmaal, de eucharistie en de offerdood van Christus.

Foto. Stereotype afbeelding van korenaren naast kruis, bij grafteken F02/02/12.

Krans. De krans is het symbool van de sterfelijke roem.

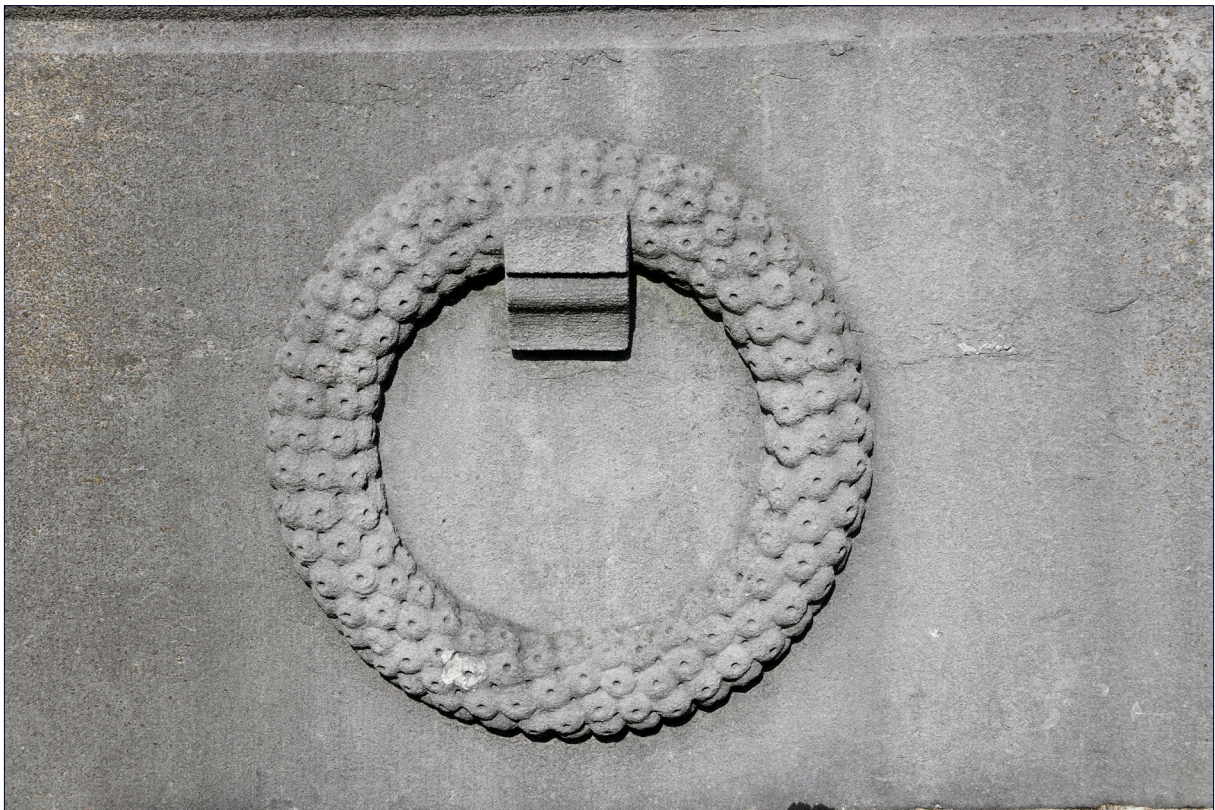

Foto. Krans op het eclectische, arduinen grafteken D01/01/02 voor Theresia Louwagie (1839–1926).

Kruis. Christus aan het kruis, Christus met kruis of het kruis op zich symboliseert de christelijke overtuiging en het lijden van de mens tijdens zijn leven. Op het kerkhof van Keiem komen heel wat verschillende kruisvormen voor:

- het klaverkruis: de kruisarmen eindigen in de vorm van een klaverblad. Een dergelijke behandeling van de kruisarmen vindt men in Esen bij verschillende betonnen grafkruisen. In Diksmuide komt het ook voor op arduinen graftekens. Het klaverblad symboliseert de heilige drievuldigheid.
- het Latijns kruis: het christelijke of Latijnse kruis is een kruisvorm waarvan de verticale arm langer is dan de horizontale, dit in tegenstelling tot het Griekse kruis, dat gelijke armen heeft. Dit is het meest frequente type in Esen.
- het leliekruis: de uiteinden van de kruisarmen hebben de vorm van gestileerde leliebladeren. Een leliekruis symboliseert vaak dat de vrouw als eerste gestorven is.
- het pijlkruis: de uiteinden van de kruisarmen nemen de vorm aan van pijlpunten. Een dergelijke behandeling van de kruisarmen vindt men in Esen bij verschillende betonnen grafkruisen.
- het spitse kruis: de uiteinden van de kruisarmen nemen de vorm aan van een spitse top. Een dergelijke behandeling van de kruisarmen vindt men in Esen bij verschillende betonnen grafkruisen.
- het takkenkruis: hierbij worden de kruisarmen uitgewerkt in de vorm van boomstammen. Dat gebeurt in zogenaamde cementrustiek. Het takkenkruis is vaak op een calvarieberg geplaatst. De afgeknotte boomstam symboliseert het abrupt afgebroken leven.

Foto. Klaverkruis op grafteken B02/01/06 voor Romanie Hubert (1851-1935) en Theophile Goquel (1855-1904).

Foto. Leliekruis op grafteken A01/01/17 voor Elodie Vaneeckhoute (1865-1934).

Lam Gods. Het Lam Gods symboliseert Jezus die de christenen naar een veilig oord leidt, Jezus als zoon van God, de offerdood van Christus en het paaslam dat de zonden wegneemt door zijn onschuld. Het Lam Gods wordt vaak afgebeeld met een kruis en een nimbus of stralenkrans.

Foto. Lam Gods op het arduinen, eclectische grafteken D01/01/02 voor Theresia Louwagie (1839-1926).

Foto. Lam Gods op het schilderij Johannes de Doper van Alvaro Sanchez (± 1450/1499). Bron: Groeningemuseum Brugge.

Foto. Lam Gods op het schilderij het Laatste Oordeel van Jacques van den Coornhuse (1578). Bron: Groeningemuseum Brugge.

Lantaarn. De lantaarn of een olielamp symboliseren het leven na de dood.

Foto. Lantaarn op grafteken F07/02/23, een van de talloze voorbeelden op de begraafplaats van Diksmuide.

Lauriertak of krans. Een lauriertak of –krans staat symbool voor de onsterfelijkheid die verworven is door overwinning. Daarnaast is een lauwertak of –krans ook bedoeld als eerbetoon en symbool voor geestelijke roem.

Leeuw. De leeuw staat symbool voor de evangelist Marcus en symboliseert daarnaast ook adel, macht en kracht.

Lelie. Een lelie symboliseert zuiverheid, maagdelijkheid en onschuld. Er is vaak een lelie afgebeeld als er een vrouw als eerste werd begraven.

Maltezerkruis. Het maltezerkruis is het symbool van de wedergeboorte. De acht punten verwijzen naar de acht zaligsprekingen uit het evangelie van Mattheus.

Foto. Maltezerkruis op grafteken A01/01/22 voor Serafien Mus (1855-1936) en Renilde Laleman (1864-1950).

Foto. Maltezerkruis op grafteken D08/01/05 voor de zusters van de H. Augustinus, 'gezeid de zwarte zusters van het klooster van Dixmude'.

Muziekinstrument. Muziekinstrumenten verwijzen vaak naar beroepsmuzikanten of instrumentenbouwers. Het grafteken A16/06 is met orgelpijpen versierd als verwijzing naar orgelbouwer Gerard Loncke (1923–2013).

Olielamp. Een lantaarn of een olielamp symboliseren het leven na de dood.

Ouroboros. De ouroboros is een slang die zichzelf in de staart bijt. Dit is het symbool van de eeuwigheid en de overgang van het leven naar de dood.

Palmtak. Een palmtak is het symbool van onsterfelijkheid, het martelaarschap en de overgang van de dood naar het eeuwig leven.

Foto. Palmtak op grafteken F01/01/20 voor Cyriel Vanblaere (1877–1942) en Emerence Dereumaux (1879–1965).

Papaver. De papaverbloem is het symbool van de kortstondigheid van het leven en de gelukzalige eeuwige slaap.

Pelikaan. De pelikaan staat symbool voor de offerdood van Christus. Hij offerde zijn eigen leven op voor zijn volgelingen.

Roos. De roos is het liefdessymbool bij uitstek en is na het kruis, met overwicht het meest voorkomende symbool op graftekens in Diksmuide. Een specifieke roos, de egelantier, staat bovendien symbool voor de eeuwige slaap.

Foto. Typische art deco-roosjes, zowel in steen als in brons, op grafteken A01/02/10 voor Maurice Joole (1895-1938) en Julie Brouckaert (1868-1955).

Foto. Art deco-roosjes in de vier hoeken van het kruis op grafteken A02/01/13 voor de familie Timmerman-Desplentere. Grafteken gemaakt door de Diksmuidse arduinkapper A. Tackoen.

Foto. Socialistische roos op grafteken F04/01/08 voor Charles Vandamme (1921-1993) en Morella Adam (1923-1982).

Votiefplaat in boekvorm met roosjes, op grafteken F06/02/12 voor Jean-Gerard Verslype (1919-1983) en Antoinette Antoine (1924-1985).

Ster. Net zoals licht schijnt in de duisternis, zo wordt de ster vaak beschouwd als een symbool van waarheid, geest en hoop. Het stersymbool belichaamt het idee van spirituele openbaring in ieder van ons. Hun nachtelijke schepping vertegenwoordigt het conflict met de energieën van het duister en het onverklaarbare. De ster is ook het symbool van succes, gezondheid en hoop. De vijf punten van de ster verwijzen ook naar de vijf wonden van Christus.

Stralenkrans of aureool. De stralenkrans of aureool symboliseert de machtige eeuwige cirkel, die geen begin of einde heeft.

Treurende vrouw of 'pleureuse'. Symboliseert het verdriet van een vrouw voor haar overleden man of van een moeder voor haar overleden kind.

Foto. Art deco-pleureuse op grafteken A01/01/01 voor de familie Vilain-Debruyne.

Foto. Bronzen pleureuse (niet gesigneerd, van de hand van Sylvain Norga?) op grafteken A01/01/21 voor Irma Bou-ry (1882-1935) en Theophile Vanblaere (1873-1935).

Foto. Bronzen pleureuse, niet gesigneerd, op grafteken C01/01/04 voor Paul Harteel (1894-1954) en Sylvie Geldof (1903-1965).

Tulp. Rode tulpen staan onlosmakelijk symbool voor liefde en romantiek, net zoals dat bij rode rozen het geval is. Paarse tulpen staan voor spiritualiteit, maar geven ook de balans tussen leven en dood aan. Ze worden gegeven in tijden van lijden en diepe rouw, maar met paarse tulpen straalt je ook discretie en welvaart uit. Gele tulpen staan voor waardering en sympathie, maar ook wel voor hopeloze liefde. Witte tulpen staan voor vergeving.

Foto. Votiefplaat met tulpen op grafteken F08/01/05 voor Georges Vandenbussche (1925-1981) en Madeleine Desaeveer (1933-). De tulpen hebben hier niet zozeer de traditionele symbolische betekenis, maar zijn afkomstig van de burens uit de Tulpenstraat.

Vaandel van de verrijzenis. Christus wordt vaak voorgesteld met het vaandel van de verrijzenis. Het dubbel kruis is in de kerk een teken van een aartsbisdom, de aartsbisschop kon dit achter zijn bla-
zoen zetten, maar het kan ook gewoon een versterking zijn van het kruissymbool, om alles nog meer in de verf te zetten.

Foto. Marbriet plaat op grafteken A01/02/02 voor de familie Vranckx-Delahaye (zonder data): Christus met het vaandel van de verrijzenis. De suggestie van over de wolken, dus in de hemel, te wandelen wijst op Christus. Veel van de afbeeldingen van de verreezen Christus tonen hem als triomfator, met dit vaandel van de overwinning, en heel vaak ook met dit dubbelkruis.

Vergeet-me-nietjes. Symboliseren uiteraard de letterlijke betekenis van de bloem.

Foto. Keramieken bloemstuk met vergeet-me-nietjes op grafteken A02/01/05 voor de familie Deschepper-Vanblaere (zonder data).

Viooltje. Het viooltje staat symbool voor nederigheid en bescheidenheid. Het wordt geassocieerd met Christus en is soms te zien op oude afbeeldingen van Christus. Daarnaast heeft het viooltje een symbolische betekenis van liefde tussen twee vrouwen. Een iconografie met viooltjes vinden we onder meer op de graftekens B02/02/11, E04/01/22, ...

Foto. Viooltjes op votiefplaat van grafteken E04/01/22 voor Gilberte Plaisier (1930-1979).

Foto. Ook levende viooltjes worden nog zeer frequent gebruikt als grafversiering.

Vis. Ichthus (Oudgrieks: ἰχθύς – “vis”) is van oorsprong een Oudgrieks woord dat in het christendom een symbolische waarde heeft gekregen. In de letters van dit woord zagen de vroege christenen de kern van de Bijbelse boodschap, het is voor christenen een belangrijke afkorting. De letters van het woord hebben in de loop der tijd tot verschillende christelijke symbolen geleid. Het *ichthusteken* stelt een vis voor. De vis staat in verband met de doop in het water, maar ook met de wonderbare visvangst. Het is een acroniem, want iedere letter in het woord ἰχθύς is een afkorting voor een woord. Die woorden tezamen vormen de zin (vertaald): *Jezus Christus, Gods zoon, (en / de) Redder*. Zie onderstaand schema.

LETTER	GRIEKS	OMGEZET GRIEKS	NEDERLANDS
I (I)	Ιησους	Ièsous	Jezus
X (CH)	Χριστός	Christos	Christus
Θ (TH)	Θεου	Theou	Gods
Υ (U)	Υιός	Huios	Zoon
Σ (S)	Σωτήρ	Sootèr	redder

Bron: Wikipedia

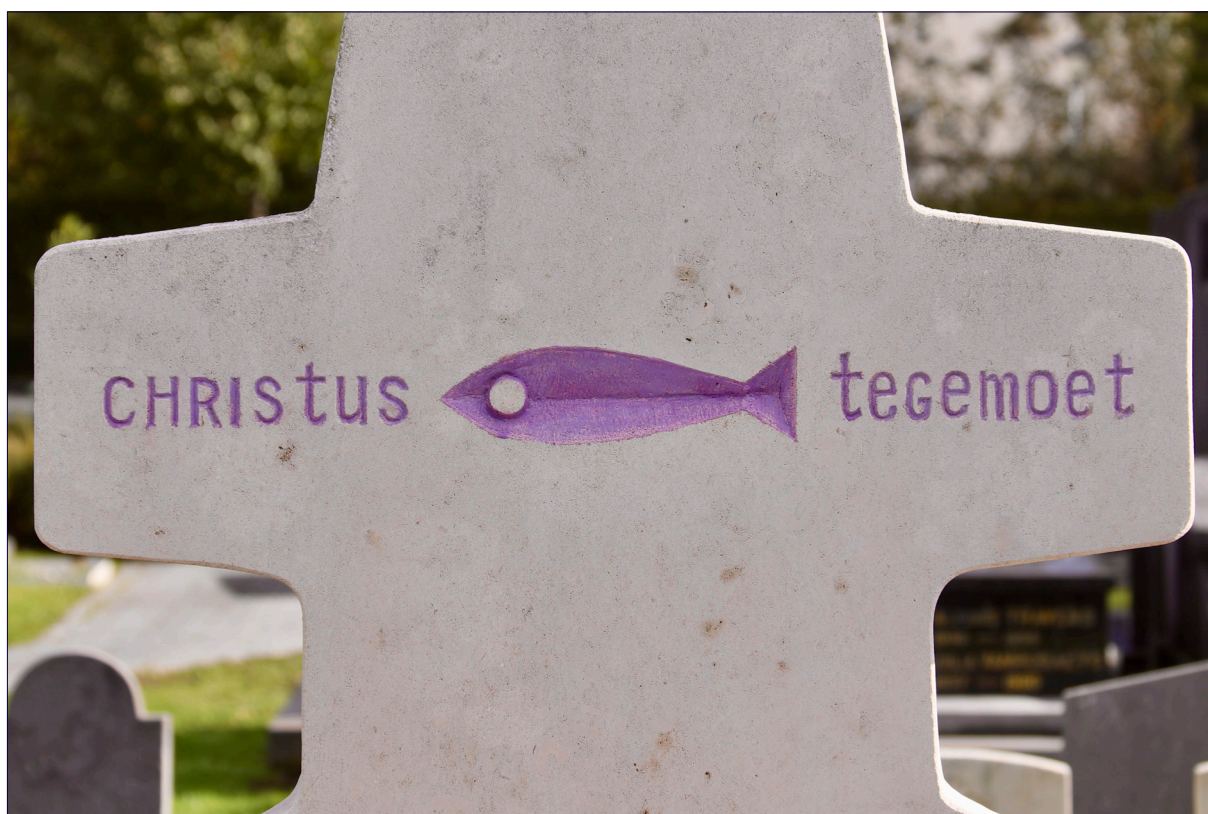

Foto. Vissymbool op het grafteken C06/01/01 voor Anna Laridon (1932–1995).

Vlam. De vlam is het symbool van het verdienstelijk leven van de overledene.

Foto. Porseleinen vlam op grafteken D08/02/29 voor Elisa Van Aelst (1878-1963).

Vleugel van een duif. De vleugel van een duif staat symbool voor de dag en het leven.

Vleugel van een vleermuis. De vleugel van een vleermuis staat symbool voor de nacht en de dood.

Vuurpot. De vuurpot symboliseert het leven na de dood en het goddelijk licht dat de overledene van het dodenrijk naar het hemelrijk leidt.

Wijn- of druivenrank. De wijnrank is het symbool van het geduldig wachten op de verrijzenis. Daarnaast verwijst de wijn naar het bloed van Christus dat de zonden van de mensheid heeft gewegewassen.

Foto. Wijnsrank op grafteken F02/02/05 voor Edmond Sansen (1891-1972) en Madeleine Vandamme (1896-1983).

Zeis. De zeis is het symbool van de onverwachte en plotse dood. Dit ornament symboliseert het doorkappen van de levensdraad of het wegmaaien uit het leven.

Daarnaast zijn er ook een aantal lettersymbolen frequent aanwezig.

Alfa-Omega: Deze twee Griekse letters symboliseren het begin en het einde.

Foto. Alfa- en omega-aanduidingen aan weerszijden het Christusmonogram X/P, op grafteken A03/01/12 voor Leonia Cornelia Symoen (1867-1949) en Eugene Hypoliet Laridon (1865-1918).

AM staat voor Ave Maria en komt bijvoorbeeld frequent voor op verschillende types van metalen grafkruisen.

AVV-VVK staat voor Alle voor Vlaanderen, Vlaanderen voor Kristus.

Foto. AVV-VVK-aanduiding op grafteken A02/01/01 voor Nelly Croo (1904-1983) en Gilbert Vandamme (1929-1980).

Foto. AVV-VVK-aanduiding op grafteken F02/01/23 voor Z.E.H. Hector Speybrouck (1889-1964), aalmoezenier van het Sint-Janshospitaal te Diksmuide.

B.H.H. staat voor de Bond van het Heilig Hart. De devotie tot het Heilig hart van Jezus is een uitdrukking voor een specifieke spiritualiteit, zoals deze in de Rooms-Katholieke Kerk vorm krijgt. Het hart van Jezus wordt in de kunst gewoonlijk afgebeeld als een geopende borstkas met daarin een bloedrood hart met een vlam. Het hart staat voor de persoon van Christus' leven en lijden, terwijl de vlam liefde en barmhartigheid representeert. De devotieprentjes en -borden zijn een niet altijd als kunstzinnig ervaren weergave, voor velen zijn de afbeeldingen eerder kitsch. Aan het eind van de 19de en begin van de 20ste eeuw kreeg de Heilig Hartverering nieuw impulsen onder invloed van het Eerste Vaticaans Concilie. Het werd een van de kernsymbolen in de katholieke sociale doctrine in de strijd tegen het opkomend socialisme. De derde vrijdag na Pinksteren is het Hoogfeest van het Heilig Hart en de maand juni werd de Hart-van Jezus-maand. De voornaamste activiteit van de bond was de bondsmis. Wie de mis bijwoonde kreeg een stempel op zijn getrouwheidskaart.

Foto. Heilig hart-afbeelding op grafteken F08/02/23 voor Achiel Caryn (1894-1971) en Madeleine Debruyne (1907-1986).

Foto. Plaatje Bond Heilig Hart op grafteken A02/02/02 voor Joseph Vanblaere (1871-1959) en Augusta Vandooren (1879-1952).

D.O.M staat voor het Latijnse 'Deo Optimo Maximo', in het Nederlands 'Naar God, de Beste, de Grootste' of 'toegewijd aan de hoogste, grootste God'.

E.V. (eeuwige vergunning) of *V.E.* (voor eeuwig) komt zeer vaak voor en niet zelden zijn deze woorden ook voluit geschreven, meestal links vooraan op het grafteken, terwijl rechts vooraan dan de steenhouwer of grafmaker zijn insigne nalaat. De eeuwige vergunningen werden afgeschaft in 1971. Ze werden vervangen door concessies die nog maximaal 50 jaar kunnen duren en daarna eventueel nog kunnen verlengd worden.

I.H.S. is de afkorting van Iesus Hominum Salvator (Jezus redder der mensheid of van In Hoc Salis' (hierin ligt de zaligheid). Dit lettersymbool is te lezen op de graftekens B03/01/11 en C01/01/25.

Foto. I.H.S.-lettersymbool op grafteken C01/01/25 voor Achiel Harteel (1861-1931) en Leonie Billiouw (1858-1929).

I.N.R.I. komt op verschillende graftekens voor, meestal op een porseleinen of bronzen plaatje dat bovenaan een arduinen grafteken is bevestigd, en staat voor 'Iesus Nazareus Rex Iudaeorum', Jezus van Nazareth, koning der Joden.

Foto. I.N.R.I.-aanduiding op grafteken A01/02/01 voor de familie H. Demaegt-De Wulf (zonder data).

Foto. I.N.R.I.-aanduiding op grafteken A02/02/03 voor de familie Caemerlynck (zonder data).

PAX is het Latijn voor vrede en staat symbool voor Christus die vrede op aarde bracht.

Foto. PAX-aanduiding op grafteken A01/02/02 voor de familie Vranckx-Delahaye (zonder datum).

Foto. PAX-aanduiding op (niet gesigneerde) bronzen grafplaat, Christus met doornenkroon, op het grafteken A03/01/09 voor Marcel Pil (1923-1947) en Fernand Pil (1936-1955).

R.I.P. (Requiescat In Pace: hij/zij ruste in vrede) is een van de frequentste lettersymbolen op graftekens. Veel arduinkappers kaptten de letters standaard uit in de voorplaat van een grafteken.

4.11. Familienamen

Op de graftekens van Diksmuide komen 1139 familienamen voor op een totaal van 1889 graftekens. Het aantal namen is natuurlijk niet gelijk aan het aantal graftekens, want ook de echtgenoot/echtgenote wordt meestal genoemd en niet zelden is er ook een tweede echtgenoot of echtgenote, of een moeder en vader van een overleden kind genoemd, zonder dat die daar zelf begraven zijn.

Slechts een beperkt aantal namen vallen op door hun frequente aanwezigheid: Vandamme (28), Maes (17), Vincke (16), Vandenberghe (14), Deschepper (13), Pil (13), Verhaeghe (13), Amery (12), Debruyne (12), Huyghe (11), Leyre (11), Millecam (11), Vanblaere (11), Vandecasteele (11), Vermeersch (11), Bruynooghe (10), Dewulf (10), Ghysdael (10), Ranson (10) en Vanhoutte (10).

Op de begraafplaats van Diksmuide valt vooral het gebrek aan namen die frequent voorkomen op. Dat feit valt vooral op in vergelijking met de kerkhoven van deelgemeenten zoals Keiem en Diksmuide, waar bepaalde familienamen een belangrijk deel uitmaakten van de dorpsgemeenschap. Heeft dat te maken met de inwijking van allerlei mensen van buiten de regio die Diksmuide opnieuw bevolkten na WOI, of is dat een stadsverschijnsel tout court?

Ook opvallend is een groot aantal familienamen die in West-Vlaanderen niet zo algemeen voorkomen met Ailliet, Alosery, Anzempamber, Bagage, Baillius, Bauven, Belgey, Belissant, Bourdeau, Chieux, Courcelle, Crociani, De Handsetters, Den Blijden, Dumon de Chassart, Fach, Geiregat, Harrod, Hivin, Hots, Kellner, Lipinois, Lynneel, Moeneclae, Moeyersoms, Notchale, Ooghe, Petitguillaume, Prophete, Pxossy, Reichel, Saeyse, Sumaripa, Traisnel, Trauwaen, Van Cutsem, Vandenmessynck en Witdouck als slechts een kleine greep uit de talloze voorbeelden.

Foto. Grafteken F01/02/32 voor Fosco Crociani (1903-1957), epoux de madame Rachel Dewulf (1910-1979).

De volledige naamlijst met het aantal keer waarop een familienaam voorkomt, volgt hieronder.

Adam 4, Acket 1, Adet 1, Aesaert 1, Ailliet 1, Albrecht 1, Alderweireldt 1, Allaert 1, Alleman 1, Allewaert 1, Alosery 1, Alossery 1, Ameel 3, Amery 12, Ampe 1, Anseel 1, Anzempamber 1, Arbois 1, Arickx 1, Arnaert 1, Asaert 2, Avanzo 1, Avereyn 1

Backers 1, Baeckelandt 1, Baeckeroot 4, Baekelandt 1, Baelen 1, Baert 4, Baerten 1, Baetens 1, Bagage 1, Baillius 1, Balloey 2, Barbier 2, Bardijn 1, Barra 1, Barzele 3, Bauven 1, Bauwens 1, Beauprez 1, Becuwe 3, Beeckaert 1, Beele 1, Beerlandt 5, Beernaert 4, Beeusaert 2, Behaeghel 1, Bekaert 1, Beirlandt 1, Belgey, Belissant 1, Benoot 1, Bergman 1, Bernauw 2, Bernier D'hongerswal 1, Berquin 1, Beun 1, Beuselinck 3, Beydts 5, Biervliet 3, Bilcke 2, Billiet 2, Billiouw 2, Bintein³², Blanckaert 1, Blomme 7, Blontrock 1, Boddez 2, Boey 1, Bolky 1, Bolle 8, Bonduel 1, Bonte 5, Boonefaes 2, Borny 4, Borra 1, Bossaert 2, Bossuwe 1, Bossuyt 2, Bossy 1, Bouckaert 3, Bouden 2, Bourdeau 1, Boury 2, Boussaert 1, Boussemaere 1, Boutens 1, Bouttens 1, Bouttry 1, Bouve 1, Boyen 1, Bracke 3, Braeckevelde 2, Braem 2, Brandt 1, Bril 3, Broeckaert 1, Brouckaert 2, Bruloot 1, Bruneel 1, Brussee 6, Bruynooghe 10, Brys 2, Buffel 3, Bulcke 7, Buseyne 1

Cackaert 1, Caekaert 4, Caestecker 2, Callens 1, Cailliau 2, Callebert 1, Callewaert 3, Calliau 1, Cambier 1, Camerlinck 1, Camerlynck 5, Canele 1, Capoen 1, Cappoen 3, Carette 2, Carnier 3, Carrebrouck 1, Caryn 2, Casier 5, Castelein 4, Casteleyn 2, Cattaert 4, Catteeuw 5, Cattryse 3, Caufriez 1, Cherlet 1, Chielens 1, Chieux 1, Christiaen 4, Christiaens 1, Claerebout 5, Claes 1, Claeys 2, Clarus 1, Claus 1, Clauw 5, Clauwens 1, Clement 2, Cloet 4, Clybouw 2, Cneut 1, Cnops 1, Colaert 5, Comein 2, Compernel 1, Cool 3, Cools 5, Cooreman 1, Coppein 1, Coquel 8, Cordier 1, Cornelis 3, Cornet 1, Cornette 1, Costenoble 1, Cosyiy 1, Cottyn 1, Coulier 1, Courbain 1, Courcelle 1, Coutereel 1, Crabbé 1, Craye 1, Cremmery 1, Crevits 1, Crociani 1, Crombez 1, Croo 2, Cuyille 1

Daems 1, Dalle 1, Damanet 1, Dansonville 2, Dautricourt 1, Debacker 2, Debackere 1, Debaille 1, Debandt 1, Debeer 1, Deberck 1, Deberdt 1, Deblonde 1, Deboeuf 1, De Boeuf 1, De Bondt 4, Debou 2, De Brabander 1, Debreuck 1, De Breyne 1, Debruyne 12, De Bruyne 2, De Buck 1, Deburghgraeve 2, Debussche 1, Debyser 4, Decaestecker 5, Decan 1, Decap 3, Deceuninck 4, De Caunynck 1, Declercq 4, Declercq 6, Declier 1, Decloedt 1, De Cloedt 1, Decock 3, Decoene 3, Deconinck 1, Decoster 3, Decraemer 3, De Craemer 1, Decramer 1, Decreus 1, Decrock 4, Decroix 1, Decroo 1, Decru 4, Decuyper 7, Dedecker 1, Dedeser 1, Dedeyne 1, Dedeyster 1, Dedulle 1, Deeren 2, De Fauw 1, Defever 3, Defrancq 1, De Goede 1, Degraeve 9, Degrauwe 3, Degrave 1, De Grave 3, De Grendele 1, De Groote 2, Degryse 1, Dehaemere 1, Dehaemers 2, Dehaese 1, De Handsetters 1, Dehouck 2, Dejaegher 3, Dejonckheere 1, De Jonckheere 3, Dejonghe 8, Dekemel 1, De Ketelaere 2, Dekeyrel 8, Dekeyser 9, De Kimpe 1, Deknock 1, Dekoker 1, Delacauw 1, Delaclyse 1, Delahaye 4, Delaleeuw 2, Delameilleure 2, Delanghe 1, De la Royere 1, Delarue 1, Delarve 1, Delchamber 1, Deleforterie 2, Deleu 2, Delhaye 2, Delheye 2, De Lille 1, De Loddere 1, Deloose 1, Delye 3, Demaeght 1, Deman 2, Demarey 1, Demartelaere 1, Demeerseman 1, De Meerseman 1, Demeester 2, Demeulemeester 2, De Meulemeester 1, Demeulenaere 1, Demeuninck 1, Demeyer 1, Demol 1, Demolder 3, Demoor 1, Demunck 1, Demuynck 4, Den Blijden 1, Denduyver 4, Den Duyver 1, Denecker 2, Deneve 2, Denolf 1, Denouyver 1, Denyft 2, Denys 3, Deopere 1, Depaepe 1, De Paepe 1, Depauw 2, Depeser 1, Depla 1, Deplae 2, Depoorter 9, Depoortere 2, Depover 1, Depreytere 1, Depuydt 6, Depuyt 1, Dequeker 1, Dequidt 1, Deraedt 2, Dereumaux 1, Deroubaix 1, Deroye 1, De Roye 1, Deruysscher 1, Deruyter 1, Deruytter 2, De Saever 1, Desain 1, Desbuquois 5, Descamps 1, Deschacht 3, Deschaecht 1, Deschepper 13, Deschoolmeester 2, Deschrijver 2, Desimpel 2, Desmedt 2, De Smedt 1, Desmet 2, Desmijter 2, Desmyter 4, Desmytter 1, Desnoux 1, Desodt 9, Desoete 1, Desot 1, Despeghel 1, Desplentere 2, Destadbader 1, Deugo 1, Deurinck 1, Devaere 1, Develter 1, Dever 1, Devick 1, De Vick 1, Devisschere 1, De Vlaemynck 1, Devliegheer 1, Devloo 6, Devodder 1, De Vooght 1, Devos 6, Devriendt 4, Devries 2, De Vries 1, Devriese 1, Devroe 2, Devuysder 3, Dewachter 1, Dewael 1, Dewaele 3, De Waele 1, Dewever 1, Dewicke 1, Dewilde 1, De Winter 1, Dewispelaere 1, Dewitte 1, Dewulf 10, Dezillie 1, Dezuttere 1, Dezwarte 4, D'Haene 2, D'Haenen 1, D'Hert 1, d'Hiedt 1, D'Hondt 3, D'Hooghe 1, Dieussaert 5, Doheyn, Dolfen 1, Dolphen 3, Dommarle 1, Doom 6, Dorny 2, Dossaer 1, Dryepondt 1, Dubois 1, Duchatelez 3, Dudal 1, Dufoort 1, Dumarey 1, Dumolin 2, Dumon 1, Dumont de Chassart 1, Dupon 1, Dupond 1, Dutry 1, Duwein 1, Duyck 1, Duysburgh 1, Duyver 3, Duyvers 1

Eduwaere 4, Eggermont 1, Embo 1, Emmery 1, Ervinck 1, Esther 1, Everaert 2, Exter 2

Fach 1, Faes 2, Ferdinand 1, Ferlin 1, Feryn 3, Feys 4, Flameygh 1, Florin 1, Florizoone 2, Flour 4, Flouw 2, Focke 5, Fokke 2, Fonteyne 2, Fornet 3, Forrest 1, Forrier 1, Fraeyman 1, François 1, Francq 1, Frans 1, Fredericq 2, Fremout 1

Gadeyne 1, Gakyere 1, Galle 1, Garwig 2, Gat 2, Geenaerre 1, Geeraert 2, Geiregat 1, Geldhof 4, Geldof 2, Gheeraerdyn 1, Gheeraert 2, Ghekiere 1, Ghielens 2, Ghuysdael 1, Ghyllebert 2, Ghysbrecht 2, Ghysdael 10, Ghyselen 5, Glauw 1, Glorie 3, Goddeliere 1, Godderis 8, Goddyn 2, Godelie 1, Godurna 1, Goedert 1, Goemaere 2, Gombert 1, Gommans 1, Goodger 1, Goossens 1, Gould 1, Gouwy 5, Govaert 1, Grootaens 1, Grootaert 1, Gryffroy 1, Grymonprez 1, Gysel 4

Haegeman 1, Haemers 1, Haenhouts 1, Haest 1, Hamers 2, Haneca 1, Hardy 3, Harrod 1, Harteel 3, Hatse 1, Hauteceur 2, Heemers 2, Hemeryck 1, Hendryckx 3, Hennico 5, Heps 1, Herbiet 2, Heymans 1, Heyte 1, Hillebrandt 1, Hillebrant 5, Hindryckx 3, Hivin 1, Hoebeke 3, Hoedt 1, Hoenraet 1, Hoet 3, Hogier 1, Holbrouck 1, Hommez 1, Hooghe 2, Hoorelbeke 1, Hoornaert 6, Horteel 4, Hoskens 1, Host 1, Hosten 6, Hostens 1, Hots 1, Houck 1, Houvenaeghel 1, Houwen 1, Hox 1, Hubert 2, Huizing 1, Huyghe 11, Huyghebaert 3, Huyghevelde 1, Huygevelt 1

Jaecques 1, Jacques 1, Janssens 5, Jansseune 3, Janssoone 2, Jeanne 1, Jonckheere 8, Jongbloet 2, Joole 4, Jooris 1, Joos 1, Joseph 1, Jouret 3, Joye 1

Karmier 1, Keirschietier 1, Kellner 1, Kemel 2, Kempynck 1, Kina 1, Kind 1, Kindt 3, Knockaert 2, Koelman 1

Labaere 1, Labis 1, Lageirse 3, La Geirse 1, Lagrange 2, Lahaye 1, Laleman 4, Lambert 1, Lammens 2, Lamon 1, Lamoot 1, Lamote 1, Lamotte 1, Lampo 1, Lams 1, Lanoye 1, Lapon 1, Laridon 5, Laseure 1, Laurens 3, Lebleu 1, Le Bon 1, Lebrun 1, Ledene 4, Leeman 1, Lefevere 2, Leirman 1, Le Jeune 1, Le Mahieu 1, Lenaers 1, Lenaerts 1, Lenois 1, Lenvain 4, Leper 1, Leplae 2, Leroeye 1, Leroy 1, Le Roy 2, Lewis 1, Leye 1, Leyre 11, Lijnneel 1, Lileire 1, Linglau 1, Lipinois 1, Lissnijder 1, Lobbedey 1, Loeters 1, Logghe 3, Lombaert 1, Loncke 1, Loones 1, Lootens 1, Losseff 1, Louwaeghe 1, Louwagie 2, Luca 1, Lust 4, Luycks 1, Luyssaert 1, Lydou 1, Lynneel 1

Maddelein 1, Madelein 1, Maeckelbergh 1, Maeckelberghe 3, Maertens 1, Maes 17, Maeseman 4, Mahieu 3, Manaert 3, Marchand 2, Margodt 1, Marien 1, Markey 1, Maseman 1, Masschaele 1, Masschaline 1, Matsuert 1, Matta 1, Matte 2, Matteh 1, Matten 1, Matthijs 1, Meernhout 1, Meerschout 1, Meese 1, Menard 1, Merlevede 1, Merseman 1, Millecam 11, Millecan 1, Minne 2, Misselyn 1, Missiaen 4, Missian 1, Missinne 1, Missuwe 2, Missy 1, Mistiaen 2, Moelans 1, Moeneclae 1, Moens 1, Moerman 4, Moeyersoms 1, Mollet 3, Mombert 1, Monteyne 1, Moraal 3, Moreels 1, Morteel 1, Mortier 2, Mostrey 1, Muchez, Mus 1, Muylaert 1, Muyliaert 1, Muylle 4

Nachtegaele 1, Naert 2, Nauwynck 1, Neese 1, Neri 1, Neterman 1, Neut 1, Neyrinck 2, Nevejan 2, Nieuwland 1, Nijs 1, Noens 1, Noez 4, Notable 1, Notchale 1, Nouwynck 2, Nys 3

Ollevier 4, Onraedt 2, Ooghe 1, Opsomer 1, Opstaele 1, Osaer 3, Ossaer 1, Ostyn 1, Ozaer 4

Paesbrugghe 1, Paesschezoone 1, Pante 1, Pape 1, Pardaens 1, Parmentier 4, Patfoort 2, Pattyn 1, Paulin 1, Pauwels 8, Peel 1, Peelman 1, Penninck 1, Peper 1, Perdu 1, Permentier 1, Perou 1, Persoone 1, Persyn 1, Pesch 1, Petitguillaume 1, Pierrar 1, Pieters 4, Pil 13, Pillaert 1, Pissens 1, Plaisier 3, Plysier 2, Plyson 1, Pollentier 2, Pollet 3, Ponsaert 1, Porreye 1, Porteman 1, Poublon 2, Proost 1, Proot 6, Prophete 1, Prosec 9, Provoost 1, Puis 1, Pynseel 1, Pypen 1, Pysson 1, Pxosy 1

Quaghebeur 2, Quartier 1, Quatannens 1, Quincke 1

Rabau 1, Rabaut 2, Raes 1, Raman 1, Ramant 1, Ramaut 2, Ramboer 2, Ranson 10, Reichel 1, Rent 1, Renty 1, Rethy 1, Retsin 1, Reynaert 7, Riem 1, Riviera 1, Riviere 2, Robbe 5, Robbelen 1, Robert 1, Robeyns 1, Roelens 3, Rollez 1, Rommelaere 4, Room 1, Rooms 1, Roos 1, Roose 3, Roots 1, Rosseel 3, Rosseeuw 5, Rossey 1, Rotsaert 1, Royen 1, Ryckebosch 1, Ryckebusch 5, Ryckewaert 2

Sabbe 3, Saeyse 1, Salembier 1, Salenbien 1, Salomé 1, Sameyn 1, Samoy 1, Sandele 1, Sanders 2, Sansen 4, Sarazijn 1, Sauvage 1, Savat 2, Schallier 1, Schamp 1, Schauvaute 1, Scheirens 1, Scheirsens 2, Schepens 1, Segaert 1, Selschotter 1, Senesael 4, Serlez 2, Serpenier 1, Serpieters 4, Serrijn 1, Seyrynck 1, Seynaeve 2, Seys 6, Silos 1, Simoen 2, Simoens 1, Sinia 1, Sinnaeve 3, Sissau 1, Six 1, Slembrouck 2, Slosse 1, Sobrie 1,

Sobry 2, Soenen 1, Soetaert 1, Soete 4, Somers 1, Speecke 2, Speliers 2, Speybrouck 1, Spruytte 1, Staelen 3, Staelens 3, Stechelman 2, Steculorum 1, Steen 3, Steyaert 2, Storm 1, Storme 1, Stroobant 1, Stroom 3, Strubbe 1, Stubbe 2, Stukkens 1, Subbe 1, Sumaripa 1, Swaans 1, Swanckaert 3, Swinnen 1, Swijngedouw 5, Swyngedouw 1, Symoen 1, Syoen 3

Tackoen 4, Tahon 1, Tampere 1, Tampère 1, Tanghe 4, Tant 3, Teetaert 1, Terrier 1, Terriere 2, Teugels 1, Theimynck 1, Thery 1, Theunynck 4, Thevelein 3, Thieuw 1, Thill 2, Timmerman 5, Timmermans 1, Timperman 2, Titeca 3, Tjolle 1, Top 1, Torreele 2, Torrelle 1, Touquet 1, Tourlouse 3, Tourlousse 1, Traen 1, Traisnel 1, Tratsaert 2, Trauwaen 1, Travers 2, Trio 1, Trouwaen 1, Tryho 1, Trypsteen 2, Tyberghein 1

Vackier 1, Valais 1, Valck 1, Valcke 1, Valkenier 1, Vallaeys 2, Vanacker 2, Van Acker 5, Vanackere 3, Vanaelst 3, Vanalderweireldt 8, Van Alderweireldt 1, Vanallemeersch 3, Vanantwerpen 1, Vanbavinckhove 3, Van Belle 1, Vanbelleghe 2, Vanbesien 1, Van Beylen 2, Vanbiervliet 1, Van Biervliet 1, Vanblaere 11, Van Blaere 2, Vancayzeele 1, Vancallenberg 1, Vancampenhout 1, Vancoillie 3, Vancoppenolle 4, Vancothem 1, Van Cutsem 1, Vandaele 6, Vandamme 28, Vandebussche 2, Vandecapelle 2, Vande Capelle 1, Vandecasteele 11, Vande Castele 2, Van de Castele 1, Van De Ginste 1, Vande Kerkckhove 1, Van De Kerkhove 2, Vande Kinderen 1, Vandelaere 1, Vandemeeren 2, Vandenabeele 2, Vanden Abeele 2, Van Den Abeele 1, Vandenameele 1, Vanden Ameele 1, Van Den Ameele 1, Vandenbergh 14, Vanden Berghe 1, Vandenborre 2, Vandenbrouhede 1, Vanden Bouwede 1, Vandenbroucke 8, Van Den Broucke 3, Vandenbusche 1, Vandenbussche 4, Vanden Cappele 1, Vandendaele 1, Van Den Daele 1, Vandendriessche 1, Vanden Driessche 1, Vandenmessynck 1, Vandensteen 1, Vandepitte 4, Vandepoele 1, Vandeputte 1, Vandercammen 1, Vanderhaeghe 3, Vanderhelst 1, Vanderheyden 1, Vanderpeperstraete 1, Vanderscheuren 1, Vandersteen 1, Vandersteene 4, Vanderstichelen 1, Van de Schoor 1, Vandeveld 2, Vandevenne 3, Vande Venne 1, Vandevoorde 1, Vandewalle 5, Vandewinkel 1, Vandewynckel 1, Van De Woude 3, Vandewoude 2, Vandooren 1, Vantorpe 9, Vanduyfhuys 1, Van Duyfhuys 1, Vanduyfthuys 1, Van Eecke 1, Vaneekhout 1, Van Elslander 2, Van Eyghen 2, Vangaever 2, Vangheluwe 2, Vanhalst 1, Vanhaute 2, Vanhecke 4, Vanhee 3, Vanheste 5, Vanheule 3, Vanhevel 1, Vanhille 3, Van Hille 3, Vanhooren 2, Van Houcke 1, Vanhout 7, Vanhoutte 10, Van Houtte 1, Vanhove 1, Vanhuele 1, Van Hulle 1, Van Kerkhove 1, Vankerrebrouck 1, Vanlerberghe 6, Van Ierberghe 1, Van Maele 1, Vanmaldegem 1, Vanmassenhove 1, Vanmechelen 1, Vanneste 1, Vannieuwenkerke 2, Vannieuwenkerke 1, Van Outryve 3, Vanoverberghe 1, Vanoverschelde 2, Van Parijs 1, Vanparys 7, Van Parys 2, Vanpeperstraete 2, Van Peperstraete 1, Van Poppel 1, Van Raepenbusch 1, Van Rentergem 2, Van Reybrouck 1, Vanrobaeys 1, Van Robaeys 1, Vanryckegem 1, Van Ryckeghem 1, Vansassenbrouck 1, Vansevenant 4, Van Sevenant 2, Vanseveren 1, Vanslembrouck 1, Vansteelandt 5, Vansteenkiste 2, Vanthuyne 2, Vantoortelboom 3, Vantrooven 1, Vantroyen 4, Van Troyen 3, Van Uxem 1, Vanviane 1, Van Vlaenderen 1, Vanwalleghem 1, Vanwelsenaere 1, Vanzieleghem 1, Velle 3, Verbanck 1, Verbeke 2, Verbroeck 1, Verbrugge 2, Vercruysse 4, Verdonck 1, Vereecke 2, Verfaillie 1, Verfaillie 2, Vergote 1, Verhaeghe 13, Verhasselt 1, Verheeeke 3, Verhelst 6, Verheve 1, Verheye 2, Verhulst 1, Verleene 1, Verleye 1, Verlinde 2, Vermandel 1, Vermander 1, Vermeersch 11, Vermeire 3, Vermeulen 6, Vermote 6, Vernack 1, Verplancke 4, Versaavel 2, Verschaeve 2, Verschelde 1, Verscheure 2, Verschoore 1, Verslype 3, Verstraete 7, Versuyt 1, Versyck 1, Vervick 1, Vervinck 1, Vervisch 1, Vervloet 1, Veryser 1, Viaene 1, Victoor 1, Victor 1, Vienne 1, Vierstraete 1, Vilain 4, Vilaine 1, Vinck 1, Vincke 16, Visscher 1, Vlaeminck 1, Vlaminck 2, Voerman 1, Voeten 1, Voets 1, Volcke 1, Vranckx 1, Vroome 2, Vuylsteke 4, Vuylsteker 1, Vynck 1

Waeghe 1, Waeyaert 3, Warmoes 1, Warreyn 1, Werbrouck 2, Willaert 4, Willekens 2, Willemeys 1, Witdouch 1, Witrock 1, Woets 5, Wolfs 1, Wouters 4, Wybou 4, Wyllie 7, Wynsberghe 1

Zwaenepoel 6

Heel wat van die familienamen krijgen een minder abstracte betekenis als we de literatuur van Vandeputte (1827), Van de Putte (1842), Demoen (1984), Vandewalle & Augustyn (2020), familiestambomen, Wikipedia en de mondelinge toelichtingen van Dirk Coopman of toevallige bezoekers erbij nemen. Ook de epigrafie van de graftekens zelf geeft vaak enige extra uitleg. We citeren hieronder kort een aantal van de familienamen, in alfabetische volgorde, waar deze bronnen meer details over

geven. Heel wat namen worden ook genoemd in de paragraaf 2.9 als het om steenkappers gaat en in de paragraaf 2.16 als het over de beroepen, eretekens of het soldatenverleden van mensen gaat. Om herhaling te vermijden verwijzen we bij die namen naar deze paragrafen.

Anzempamber. De overgrootvader van Sylvie Anzempamber (coördinator Vrije Tijd Diksmuide) was postbode in Firenze en was tegelijk ook goochelaar-illusionist. Na de Eerste Wereldoorlog was er wel wat geld te verdienen met pret en verzet aanbieden aan de mensen. Daardoor begon Olinto Anzempamber ('Colleti') rond te trekken en kwam hij via Nieuwpoort in Diksmuide terecht. Hij had een zoon mee, Umberto. Die huwde met Emelie Deconinck. Dat waren Sylvie's grootouders. Anzempamber is geen Italiaanse naam, maar een Duitstalige naam die via de Oostenrijkse bezetting van Italië daar terecht is gekomen (bron: schriftelijke mededeling Sylvie Anzempamber 2022).

Foto. Grafteken F01/02/09 voor Umberto Anzempamber (1898-1963) en Emilia Deconinck (1894-1970).

Foto. Deze foto uit 1932 toont ons grootvader Olinto Anzempamber met kleinzonen links Charles Boyen en op de schoot Olinto Boyen. Olinto Boyen kreeg aldus de voornaam van zijn grootvader. Olinto Anzempamber werd geboren als in Firenze (°13 november 1868) en stierf in Lecce Italië (1 mei 1945). Olinto Anzempamber was een gekend en degelijk illusionist die optrad onder de artiestennaam Professor COLLETTI. Bron: Stadsarchief Diksmuide, Westhoek verbeeldt, fotonummer HEU014506944.

Baert. Basile Baert, zie 2.16.

Bossaert. Steenkappers Bossaert, zie 2.9.

Dautricourt. Jozef Dautricourt, zie 2.16.

De Keyser. Alphonse De Keyser, zie 2.9 en 2.16.

Delameilleure. Leon Delameilleure, zie 2.9.

Doolaeghe. Maria Doolaeghe werd geboren te Diksmuide op 25 oktober 1803. Haar vader Josephus Doolaeghe was pottenbakker in de Paaphoekstraat, de huidige Fuselierstraat. Ze volgde onder-richt in Diksmuide bij meester Huyghe en meester Gheysen, alsook twee jaar in de Zusterschool te Ieper. Daarna vestigde ze zich definitief te Diksmuide. Ze begon al op jonge leeftijd te dichten over haar ervaringen. In 1826 nam ze voor het eerst deel aan een dichtwedstrijd waarbij ze de eerste prijs haalde. Hierdoor kwam ze in contact met bekende dichters uit die tijd, onder meer Prudens Van Duyse die haar nauw genegen was. Ze schreef in de daarop volgende jaren ruim 2000 letterkundige brieven en handschriften die helaas tijdens de Eerste Wereldoorlog verloren gingen. Haar moeder overleed in 1834 en haar broer zette de pottenbakkerij verder. Maria opende vervolgens een kruidenierszaak. Ze huwde uiteindelijk met de Kortrijkse vroed- en heelmeeester en cichorei-fabrikant Bruno van Ackere, geboren in 1807 en overleden in 1880. Dat bracht haar materiële welstand. Ze dichtte voornamelijk over kinder- en moederliefde. Ze schreef daarnaast hulde- en gelegenheidsgedichten en vaderlandse en intimistische poëzie. Ze werd ook in Nederland populair met haar lieflijke vrouwelijke versjes. Haar verzameld werk werd in drie delen uitgegeven tussen 1876 en 1878 in Den Haag. Ze schreef ook enkele volksliedjes. Ze vertaalde bovendien buitenlandse gedichten en ook haar gedichten werden vertaald, onder meer in het Engels, Frans en Duits. Haar dichtwerk kreeg een droevig karakter als gevolg van het vroegtijdig overlijden van haar enige zoon en jongste van twee dochters, en later haar man. Ze overleefde ook vrijwel al haar vrienden. Haar eerste dichtbundel Madelieven werd in 1840 gepubliceerd, een tweede, Avondlamp, in 1850. Ze was lange tijd de populairste onder de Vlaamse dichters geweest en droeg met haar werk bij tot de ontvoogding van de Vlaamse identiteit en taal. Ze was liberaal, maar ook sociaalvoelend, ze zette zich in voor vrouwenemancipatie, ze streefde naar een verbetering van het materieel bestaan van de armen en voor volksonderwijs voor de jeugd. Maria Van Ackere-Doolaeghe bleef creatief tot aan haar overlijden te Diksmuide op 7 april 1884. Bron: Stadsarchief Diksmuide, Westhoek Verbeeldt, foto-nummer HEUO14506829.

Foto. Grafteken B01/01 aan de straatzijde van de begraafplaats van Diksmuide, voor Maria Doolaeghe (1803-1884).

Foto. Een lithografie van J.B. Lammens uit 1852 met een afbeelding van de Diksmuidse dichteres Maria Doolaege. Het werk gaat gepaard met een gedicht van de haar erg genegen dichter Prudens Van Duyse. Het is niet duidelijk of het om een blad uit een publicatie gaat of om een affiche. Bron: Archief Diksmuide, Westhoek verbeeldt, fotonummer HEUO14506829.

Foto. Een portret van schrijfster Maria van Ackere-Doolaege (°25 oktober 1803, Diksmuide + 7 april 1884, Diksmuide). Ze trouwde in 1836 met Bruno Van Ackere. Als jonge dichteres werd ze in 1826 bekroond met goud in een plaatselijk prijskamp. Verdere bekendheid verwierf ze met haar 'ode aen de Belgische dichters'. In Nederland werd in 1876-1878 haar volledige verzameld werk uitgegeven te 's Gravenhage. Bron: Stadsarchief Diksmuide, Westhoek verbeeldt, fotonummer HEUO14502464.

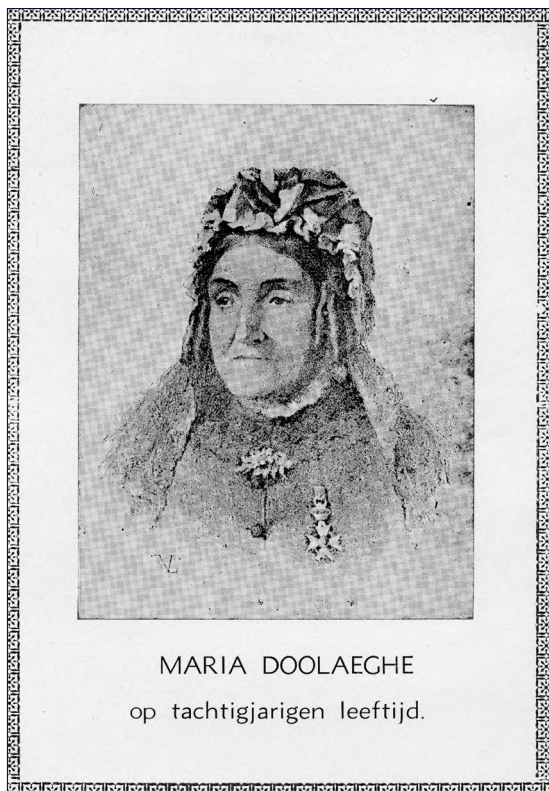

Foto. Tekening met een afbeelding van de Diksmuidse dichteres Maria Doolaeghe op tachtigjarige, zoals ze er uit zag omstreeks 1884. De tekeningen werden gepubliceerd als illustraties in de dichtbundel Bloemlezing uit de Vereenigde Dichtwerken van vrouwe Maria Van Ackere geb. Maria Doolaeghe uit 1934. De publicatie was een bloemlezing voor de jeugd uit de gedichten van Maria Doolaeghe, ook bekend als Mevrouw Van Ackere, 1803-1884. Het werd geïllustreerd met portretten en tekeningen. De inleiding en de levensschets werden geschreven door Napoleon Willaert. Bron: Stadsarchief Diksmuide, Westhoek verbeeldt, fotonummer HEUO14506822.

Foto. Een foto van Cecile Reynaert en burgemeester Hendrik Laridon (1935-2019) vermoedelijk omstreeks 1976. Ze poseren bij het borstbeeld van de Diksmuidse dichteres Maria Van Ackere Doolaeghe. Cecile was de enige overlevende achterkleindochter van de dichteres en werd naar aanleiding van haar bezoek aan het toenmalige stadsmuseum door burgemeester Laridon uitgenodigd voor een rondleiding, samen met stadsbediende Hendriek Pauwels, secretaris van de VVV. De aandacht van Cecile ging voornamelijk uit naar twee dichtbundels die toen tentoongesteld werden: 'Verenigde Dichtenbundel' en 'Sint-Godelieve'. Bron: Stadsarchief Diksmuide, Westhoek verbeeldt, fotonummer HEUO14506814.

Twee foto's uit de uitgave met betrekking tot de huldag voor dichteres Maria Doolaeghe van 11 september 1976. De bovenste foto toont het straatnaambord van de naar de dichteres vernoemde Maria Doolaeghestraat. Onderaan de gedenksteen die werd aangebracht aan het geboortehuis van Maria Doolaeghe. Bron: Stadarchief Diksmuide, Westhoek verbeeldt, fotonummer HEUO14506827.

Laridon. Hendrik Laridon, zie 2.16.

Lenvain. Omer Lenvain, zie 2.16.

Lonck. Amand Lonck, zie 2.16.

Missiaen. Emiel Missiaen (1888–1966), zie 2.16.

Muchez. Jacques Muchez, zie 2.16.

Tackoen. Steenkappers Tackoen, zie 2.9.

Titeca. Julien Titeca, zie 2.16.

Vilain. Foto. Voorjaar 1949. Naar aanleiding van het overlijden van Marie-Louise Vilain (1909–1948) – echtgenote van André Vandendaele – in december 1948 bracht het bestuur van de Belgische Vriendenkring der Politieke Gevangenen van Dannes een bezoek aan het graf van Marie-Louise op de stedelijke begraafplaats van Diksmuide. U ziet van l. naar r.: Jozef Altbrehin en Bernard Naidorf. Mevr. Vilain en haar man hadden verschillende personen onderdak gegeven na hun bevrijding uit de dodentrein op 4 september 1944, onder wie ook de personen op de foto. Bron: Stadsarchief Diksmuide, Westhoek verbeeldt, fotonummer HEUO14505138

4.12. Voornamen

De voornamen op de graftekens geven een goed tijdsbeeld vanaf 1920 tot de begin 21ste eeuw. Roger is veruit de meest voorkomende jongensnaam op de begraafplaats van Diksmuide met 72 vermeldingen, gevolgd door André (51), Marcel (51), Henri (43), Georges (40), Maurice (40), Albert (37), Michel (31), Gerard (28), Gilbert (27), Jules (27), Willy (26), Charles (24), Joseph (23), Arthur (22), Leon (22), August (21), Daniël (21), Emiel (20), Jerome (19), Robert (19), Camiel (18), Cyriel (17), Remi (17), Valère (17), Frans (16), Hector (16), René (16), Aloïs (15), Fernand (15) en Lucien (15). Opvallend is het absolute overwicht aan voornamen met een Franse herkomst in deze periode.

Maria is met grote voorsprong de populairste meisjesnaam met 131 vermeldingen, gevolgd door Alice (40), Simonne (31), Martha (29), Elisa (28), Irma (28), Marie (28), Madeleine (27), Godelieve (26), Marie-Louise (25), Yvonne (23), Julia (22), Rachel (22), Jeanne (21), Agnes (20), Augusta (19), Denise (18), Bertha (17), Germaine (17), Marguerite (17), Monique (17), Anna (16), Leonie (16), Paula (16) en Magdalena (16). Ook hier is er een duidelijk overwicht van namen met een Franse herkomst.

We geven alle voornamen hieronder alfabetisch weer met het aantal vermeldingen.

Abel 1, 12, Abraham 1, Achiel 4, Achille 6, Achilles 1, Adèle 3, Adelin 1, Adeline 2, Adiel 1, Adolf 1, Adolphe 1, Adolphine 1, Adrien 2, Adrienne 10, Adronie 1, Agnes 20, Aiello 1, Aimé 6, Aimée 2, Alain 3, Alberic 1, Albericus 1, Alberie 1, Albert 37, Alberta 2, Alberthe 1, Albertiene 1, Albertine 3, Albin 2, Alex 1, Alexander 1, Alfons 9, Alfred 2, Alice 40, Alida 5, Alidoor 3, Alidor 1, Aline 3, Alma 1, Aloïs 15, Alphonse 3, Alphonsine 1, Amanda 1, Amandine 1, An 1, Anaise 1, André 51, Andrea 6, Andriana 1, Andries 3, Angela 3, Angèle 9, Angeline 1, Anja 1, Ann 4, Anna 16, Anna-Maria 1, Anne-Marie 1, Annette 1, Annie 5, Antoine 3, Antoinette 7, Antonetta 1, Antoon 6, Ariette 1, Arlette 1, Armand 4, Armandine 1, Arsene 4, Arthur 22, Astrid 1, August 21, Augusta 19, Auguste 1, Augustine 1, Aureel 1, Aurel 1, Aurèle 1, Aurore 1

Balbina 1, Bart 5, Basile 1, Basiel 1, Baziel 1, Beatrice 3, Beatrix 1, Benedicta 1, Benigna 1, Benina 1, Benjamin 3, Benny 1, Benoit 3, Berlamin 1, Bernadette 1, Bernardino 1, Bernhard 1, Bernice 2, Bernise 1, Berta 1, Bertha 17, Berthe 2, Bertrand 1, Bethsy 1, Bianca 1, Björn 3, Blanca 2, Blanche 7, Blanka 2, Bob 1, Brigitta 1, Brigitte 1, Bruno 1

Camiel 18, Camilla 3, Camille 8, Carine 1, Carlos 2, Carmen 2, Caroline 2, Carolus 2, Cecile 14, Cecilia 1, Celesta 1, Celestina 1, Celina 5, Cesar 1, Charles 24, Charlinne 1, Charlotte 3, Chris 3, Christa 1, Christelle 1, Christiaan 1, Christiana 2, Christiane 11, Christina 1, Christine 7, Clairette 2, Clara 9, Claude 2, Clemence 3, Clementina 2, Clothilde 1, Constance 2, Constant 4, Cordula 1, Corneel 1, Cornelia 1, Curd 1, Cyriel 17, Cyrille 6

Damienne 1, Daniël 21, Daniële 1, Danny 3, Dany 1, David 1, Delphine 1, Denis 1, Denise 18, Desiré 8, Diana 1, Diane 1, Dieter 1, Dimitri 1, Dina 1, Dionis 1, Dirk 5, Dominique 3, Dora 1, Dorine 1, Doris 1

Eddy 8, Edgard 1, Edia 1, Edith 3, Edmond 5, Edouard 4, Eduard 4, Edward 2, Edwin 1, Eleonora 1, Eleonore 3, Eleotus 1, Elham 1, Eliane 2, Elias 2, Elie 1, Elisa 28, Elisabeth 14, Elodia 1, Elodie 10, Els 2, Elvina 1, Elvira 1, Elza 10, Ema 1, Emelda 1, Emelie 2, Emerance 5, Emiel 20, Emile 5, Emilia 1, Emiliana 1, Emilie 2, Emilienne 2, Emilius 1, Emma 14, Emmanuel 1, Emmelie 1, Engelbertus 1, Eric 12, Erika 1, Erna 2, Ernest 5, Ernestine 1, Ernestus 1, Estella 1, Estelle 2, Esther 3, Ethel 1, Etienne 11, Eudoxie 1, Eugene 3, Eugène 4, Eugenia 1, Eugenie 6, Eulalie 1, Euphrasie 2, Evarist 1

Fabiana 1, Febronie 1, Felix 3, Ferdinand 2, Fernand 15, Fernande 1, Fideel 1, Fidelia 1, Firmin 5, Flavie 1, Flora 3, Florence 1, Florent 5, Florentinus 1, Florimond 1, Fosco 1, Francine 2, Francis 1, Franciscus 1, François 4, Françoise 1, Frank 2, Franky 2, Frans 16, Freddy 6, Frederik 1, Fridolin 1, Frieda 1

Gabriël 4, Gabrielle 9, Gaby 7, Gaspard 1, Gaston 12, Geert 5, Genoveva 1, Gentiel 1, Gentil 1, George 2, Georges 40, Georgette 14, Georgië 1, Georgine 1, Gerard 28, Gerarda 5, Gerardus 1, Germain 8, Germaine 17, Germana 1, Gert 1, Gery 1, Ghislaine 4, Gilbert 27, Gilberte 1, Ginette 2, Gino 2, Gisèle 2, Gislène 1, Godefried 1, Godelieve 26, Godfried 3, Gratiana 1, Greta 1, Griet 2, Guido 7, Guillaume 1, Gustaaf 11, Gustaf 1, Gustave 3, Guy 1, Gwendoline 1

Hans 1, Hector 16, Helena 6, Hélène 9, Hendrik 6, Hendrika 2, Henri 43, Henriette 1, Henrica 1, Henry 1, Herman 9, Hermandina 1, Hermenie 2, Herminie 1, Hilaire 4, Hilda 6, Hilde 2, Homère 1, Honoré 3, Honorine 1, Hubert 2, Hugo 1, Hypoliet 1, Hyppoliet 1, Hyppolyte 1

Ida 3, Ides 1, Ignace 1, Inge 2, Ingrid 2, Iona 1, Irène 13, Irma 28, Isa 1, Isabel 1, Isabelle 1, Isidoor 7, Ivan 6, Ivette 1, Ivo 1, Ivonne 6

Jacques 4, Jacqueline 12, Jan 10, Jasper 1, Jean 10, Jeanine 5, Jean-Jacques 1, Jean-Marie 2, Jeanne 21, Jeannette 4, Jeannine 5, Jeannot 2, Jean-Pierre 2, Jenny 9, Jerome 19, Jinette 1, Joanna 1, Joannes 2, Johan 4, Johanna 3, John-Hugh 1, Johnny 6, Jonas 2, Jonathan 1, Joost 1, Joris 3, Jos 1, José 4, Joseph 23, Josephine 4, Josette 1, Josianne 2, Josinne 1, Jozef 12, Jozefina 1, Jozina 1, Jules 27, Julia 22, Juliaan 1, Juliana 1, Julianus 1, Julie 4, Julien 20, Julienne 4, Juliette 6, Julius 2, Julma 1, Jurgén 1, Justin 3

Kaat 1, Kamiel 5, Karel 10, Karin 2, Kathleen 3, Kathy 1, Katrien 1, Kenny 1, Kevin 2, Koenraad 1, Krista 1, Kristof 1, Kurt 1, Kwadi 1

Laura 7, Laure 2, Laurens 1, Laurent 1, Laurette 1, Leander 1, Lena 3, Leo 3, Leon 22, Leona 6, Leonel 1, Leonia 1, Leonie 16, Leonora 2, Leontine 5, Leopold 7, Lia 1, Lidwine 1, Liesbet 1, Liesbeth 1, Lieve 10, Lilianna 1, Liliane 1, Linda 5, Linzy 1, Lionel 1, Lisette 2, Lodewijk 1, Louis 10, Louisa 5, Louise 8, Luc 6, Lucette 2, Lucia 1, Lucie 4, Lucien 15, Lucienne 2, Luciette 1, Lucrèce 1, Ludie 1, Ludo 3, Ludovica 1, Ludovicus 1, Ludwien 1, Ludwine 3, Lusie 1, Lut 1, Lutgarde 1, Lydia 1, Lydie 3

Maarten 1, Madeleine 27, Mady 1, Magda 6, Magdalena 16, Manfred 1, Marc 4, Marceau 1, Marcel 51, Marcella 6, Margareta 3, Margaretha 5, Margarets 1, Margariet 1, Margriet 5, Marguerite 17, Maria 131, Maria-Magdalena 1, Marianne 1, Marie 28, Marie-An 1, Marie-Angèle 1, Marie-Antoinette 3, Marie-Cecile 1, Marie-Christine 1, Marie-Claire 2, Marie-Jeanne 7, Marie-José 9, Marie-Laure 1, Marie-Louise 25, Marie-Mariette 1, Marie-Rose 1, Marie-Thérèse 11, Mariette 11, Marin 1, Marina 2, Marino 1, Marleen 6, Marnix 1, Marte 1, Martha 29, Martin 1, Martine 3, Mary 1, Mathilde 5, Maurice 40, Maurits 9, Max 1, Medard 2, Melanie 1, Merantine 1, Mervina 1, Mia 2, Michael 1, Michel 31, Michiel 2, Mieke 1, Miranda 1, Monica 1, Monika 1, Monike 1, Monique 17

Nadine 3, Nancy 1, Napoleon 2, Nathalie 3, Naura 1, Nelly 6, Nera 2, Nick 1, Nicole 4, Noël 9, Noëlla 3, Nora 1, Norbert 5, Norma 1

Octaaf 3, Octave 1, Octavie 2, Oda 1, Odar 1, Odette 6, Odiel 8, Odile 3, Oktaaf 1, Olga 1, Olinto 1, Olivier 1, Olydia 1, Omer 14, Orinda 1, Orthon 1, Oscar 13, Oswald 1

Palmyre 1, Pamphiel 3, Pamphile 3, Pascal 2, Patrick 5, Paul 13, Paula 16, Paulette 3, Pauline 3, Pedro 1, Peter 4, Petra 1, Petronella 1, Pharail 1, Pharailde 7, Pharilde 1, Philibert 1, Philip 1, Philippe 1, Philippine 1, Philomena 2, Philomene 1, Phina 1, Pierre 5, Pieter 3, Pol 1, Polidoor 1, Polydore 5, Prosper 10, Prudence 2

Rachel 22, Rachella 1, Raf 5, Rafael 2, Rahis 1, Raoul 5, Raphael 14, Raymond 9, Raymonde 2, Regine 1, Remi 17, Remy 2, Renaat 1, Renatus 1, Renda 1, René 16, Renil 1, Renilde 5, Ria 3, Richard 8, Riet 1, Rik 1, Rika 1, Rita 5, Robert 19, Robertus 1, Roger 72, Rogette 1, Roland 10, Rolande 1, Romain 3, Romanie 8, Ronald 1, Roney 1, Ronny 6, Roos 3, Rosa 9, Rosalie 2, Rose-Marie 1, Rosette 2, Rudolf 1, Rudy 2, Rufin 1

Sabine 1, Samantha 1, Sarah 1, Serafien 1, Seraphin 1, Serge 1, Setareh 1, Sidon 1, Sidonie 3, Silvère 1, Silvie 5, Simon 2, Simone 3, Simonne 31, Solange 1, Sonia 2, Sonja 2, Sonny 1, Sophie 2, Sorine 1, Staf 1, Stanislas 1, Stefaan 2, Stefanie 1, Stephanie 4, Steven 1, Stijn 1, Suzanne 12, Sylvain 2, Sylvester 1, Sylvie 3

Tamara 1, Theo 1, Theodoor 1, Theodore 1, Theofiel 2, Theophiel 3, Theophile 5, Thérèse 4, Theresia 5, Thomas 2, Tiemen 1, Tom 2, Tonny 1, Trees 1, Trui 1

Udolie 1, Umberto 1, Urbain 2

Valeer 1, Valentina 2, Valentine 1, Valère 17, Valeria 1, Valerie 1, Veneranda 1, Vera 1, Veronique 1, Victor 5, Victoria 1, Victorine 1, Virginie 2, Viviane 2

Walther 1, Walter 6, Werner 3, Wilfried 9, Wilhelmina 1, William 5, Willy 26, Wim 3, Wouter 1, Wyllie 1

Xavier 1

Yolanda 4, Yolande 1, Yuri 1, Yves 2, Yvette 5, Yvonne 23

Zenailde 1, Zenobie 2, Zina 1, Zoë 8, Zulma 11

4.13. Geboorteplaats en sterfteplaats

De geboorteplaats is op de meeste graftekens niet aangeduid. Als er wél een indicatie is, dan is Diksmuide de meest voorkomende naam, naast toch een hele reeks andere, waarbij de dorpen in de onmiddellijke nabijheid of elders in West-Vlaanderen talrijkst zijn: Alveringem 1, Avecapelle 1, Beerst 2, Brugge 1, Bulscamp 1, Caeskerke 2, De Panne 1, Eessen 4, Fintele 1, Hooglede 1, Klerken 3, Kortrijk 1, Menen 1, Merckem 1, Moere 1, Nieuwkapelle 1, Nieuwkerke 1, Nieuwpoort 1, Oostende 1, Ramskapelle 1, Steene 1, Stuivekenskerke 2, Veurne 1, Vladsloo 1, Woumen 5, Wulpen 1, Wulveringem 1. Veneranda Devos (C07/01/13) werd geboren in Aalter. Ook verschillende soldaten die in Diksmuide sneuvelden, werden buiten de provincie geboren: André Van Campenhout (D07/01/22) werd geboren in Schaarbeek. Achille De Paepe (D07/01/23) werd geboren in Stekene. Constant Summaripa (A04/01/09) werd in 1885 geboren te Rhodes in Griekenland.

Ook de sterfteplaats is op de meeste graftekens niet aangeduid. Waar dat wél aangegeven is, is het logisch dat Diksmuide of Diksmuide veruit als belangrijkste naam voorkomt. Bij de oudste graftekens wordt vaak de formulering 'en alhier overleden' gebruikt. Toch zijn er ook uitzonderingen, waarbij soms de grotere West-Vlaamse steden aangeduid zijn, zoals Brugge, Roeselare, Oostende, Veurne, ... Vermoedelijk gaat het dan vooral om overlijdens in ziekenhuizen van die steden. Flora Dufoort (D01/01/21) overleed te Gistel. Basile Louis Baert (C01/01/06) stierf in Londen.

4.14. Beroep, functie, soldatenverleden, onderscheiding

Op een aantal graftekens is het beroep, een functie, een soldatenverleden of een onderscheiding van een overledene aangeduid.

■ Brandweerman

Een hele reeks brandweermannen van Diksmuide kregen een herdenkingsplaat op hun grafteken: Jerome Flouw (A02/02/17), Jeannot Hauspie (C02/02/05), Lucien Nys (C06/01/10) was ere-brandweercommandant. Ook André Muylle (F04/01/16) was ere-brandweerbevelhebber.

Foto. Plaat op grafteken F03/01/10 voor brandweerman Robert Van Outryve (1917-1985).

Foto. Opgelegde messing epigrafië op grafteken F03/01/11 voor ere-commandant brandweerman Gustave Schollier (1910-1989).

■ **Burgemeesters**

Op de begraafplaats zijn een aanzienlijk aantal oud-burgemeesters van Diksmuide begraven.

Foto. In de graftombe Woets-De Breyne (grafteken C01/01/30) is ook de naam van oud-burgemeester Jozef Dau-tricourt opgenomen. Die was burgemeester van 1871 tot aan zijn overlijden in 1892.

Foto. Een portret van Joseph-Bernard Dautricourt, geboren op 20 maart 1822 te Diksmuide en er overleden op 7 oktober 1892. Hij was burgemeester van Diksmuide van 1871 tot aan zijn dood. Zijn vader was Joseph-Jean Dautricourt, handelaar en grondbezitter, geboren te Diksmuide in 1778 en er overleden in 1851, en zijn moeder Barbara Virginie Troost (Barbe), geboren in 1791 en overleden in 1866 – ze hadden 14 kinderen, waaronder ook Adolphe François, Thérèse Virginie en Sophie Mathilde. Joseph-Bernard huwde Herminie Woets op 1 augustus 1848. Het huwelijk bleef kinderloos. Herminie was een dochter van August Woets en Charlotte de Breyne. Ze overleed te Diksmuide op 6 november 1886. Joseph-Bernard was handelaar-huidevetter en later rentenier. Voor hij burgemeester van Diksmuide werd, was hij onder meer vanaf 1869 liberaal raadslid en vanaf 1870 provincieraadslid. Hij had bezittingen te Diksmuide, Beerst, Woumen, Zarren, Esen, Klerken, Avekapelle, Kaaskerke, Sint-Pieterskapelle en Pollinkhove. De familie Dautricourt-Woets woonde in de Stationsstraat. Samen met het Stationsplein was het een nieuwe stadswijk waar de gegoede burgerij zich in riante villa's vestigde. Aan de Legeweg bezaten ze ook een zomerverblijf. De familie Dautricourt kwam zich rond 1773 in Diksmuide vestigen. Het was een belangrijke familie van grootgrondbezitters. Ze genoten al snel het aanzien van andere families uit de elite. De leden van de familie lagen goed in de huwelijksmarkt zowel in als buiten Diksmuide. Ze bekleedden belangrijke functies in politiek-geïnspireerde verenigingen en waren belangrijk op het vlak van bestuur en als grootgrondbezitters. Bron: Stadsarchief Diksmuide, Westhoek verbeeldt, fotonummer HEUO14506992.

Foto. Grafteken A04/02/13 voor Mijnheer dokter Theodoor Vanhoutte, burgemeester van Diksmuide (1854-1924) en mevrouw Augusta Vanderheyde (1855-1917).

Foto. We hadden het hogerop al over het grafteken C01/01/06 voor Basile Baert, die burgemeester was van 1896 tot 1915. De foto dateert van de periode 1900-1914. Basile Ludovicus Baert werd geboren in Ramskapelle op 18 april 1837 als zoon van Petrus Franciscus Baert (Koksijde) en Anna Deschoolmeester (Wulpen), landbouwers in Ramskapelle bij Nieuwpoort. Op 24 mei 1867 huwde hij in Menen (waar hij toen woonde) met Eleonora Ludovica Van Ackere. Zij werd geboren in Menen op 2 november 1844, als dochter van handelaar Henri en Rosalie Van Ackere-Van Ackere, en overleed in Diksmuide op 4 augustus 1909. Het echtpaar Baert-Van Ackere kwam van Menen naar Diksmuide wonen en staan er omschreven als handelaars en grondeigenaars. Het echtpaar kreeg drie kinderen : Eleonora Baert-Tommelein (1867-1932), notaris Arthur Baert-Van den Abeele (1869-1931) en Ernest Baert (1876-1923).

De Diksmuidse krant *De Dixmudenaar* omschreef in 1903 zijn politieke kleur: *“Baert hier in Dixmude als liberaal aangekomen werd hij progressist en wederom gematigde en na twintig jaren liberaal werd hij katholiek”*. Hij was meer dan 25 jaar provincieraadslid voor West-Vlaanderen en burgemeester van Diksmuide sedert 1 januari 1896 en dit tot aan zijn overlijden in april 1915. *‘Hij bewees aan het Kanton en aan de Stad Dixmude uitstekende diensten. Met onvermoeibaren ijver behertigde hij de stoffelijke en zedelijke belangen zijner medeburgers en won hij de achting van alle welvarende lieden. Iedereen weet welke taaie werkzaamheid aan de dag legde om de gemeenschapsmiddelen te verbeteren tusschen Dixmude en de omliggende steden en gemeenten. Niettegenstaande moeilijkheden van allen aard gelukte hij erin, Dixmude per buurtspoorweg te verbinden met Oostende, Yper, Poperinghe, Rousselaere en de tusschenliggende gemeenten. Het is bij iedereen bekend hoeveel de buurtspoorwegen bijgebracht hebben tot de stoffelijke verbetering van Dixmude en het kanton. De heer burgemeester Baert had nog andere ontwerpen in ’t zicht om den welstand van ’t Dixmudsche te verbeteren en, eenige maanden voor het uitbreken van den oorlog, hernam hij zijne pogingen, over meer dan 20 jaar begonnen, tot het delven eener vaart die Dixmude met Rousselaere en Brugge zou verbinden.’* [Dixmude en omstreken, op het vreemde, 1917 nr. 2]

Tijdens de Eerste Wereldoorlog verliet burgemeester Baert – met tegenzin – de Westhoek en vertrok richting Engeland. Hij verbleef met zijn familie in Sydenham (nabij Londen) waar hij op 21 april 1915 overleed in aanwezigheid van E.H. Deken Theophile Moulart. Bron: Stadsarchief Diksmuide, Westhoek verbeeldt, fotonummer HEUO14507026.

Baert was ook ‘ridder in de Leopoldsorde’, wat op zijn grafteken aangeduid wordt als ‘Chevalier de l’ordre de Leopold’.

Foto. Grafteken C01/01/06, in arduin en versierd met klaverkruis, voor burgemeester Basile Louis Baert (1857–1915).

Bij de bespreking van de arduinkappers hadden we het ook al over Alphonse of Alfons Dekeyser (grafteken A04/02/15). Hij werd geboren te Diksmuide op 31 oktober 1871 en was burgemeester van 1927 tot 1933.

Julien Titeca (1883–1963), begraven onder het grafteken A04/02/04, was burgemeester van 1933 tot 1939.

Foto. Grafteken A04/02/04 voor burgemeester Julien Titeca (1883-1963) en Valentina Grootaert (1877-1955).

Foto. Na zijn plechtige installatie op het Stadhuis als nieuwe burgemeester op 21 juli 1947, verlaat de nieuwe burgemeester per koets de pui van het Stadhuis. Hij is geflankeerd door zijn voorganger, ere-burgemeester Julien Titeca (burgemeester van 11 september 1944 tot 3 september 1947 zie HEU014502303). Emiel Missiaen (Koekelare 22 juni 1888 - Diksmuide 20 november 1966) werd in opvolging van Julien Titeca benoemd als burgemeester bij het KB van 3 juli 1947. Missiaen werd reeds in 1929 verkozen als raadslid, in 1939 als schepen en vervolgens in 1947 benoemd als burgemeester. Hij trad in functie op 25 juli 1947 tot en met 30 juli 1953. Hij werd opgevolgd door Jules Vancoillie (CVP). 1ste schepen Missiaen oefende reeds de functie uit als dienstdoende burgemeester sinds februari 1947. Na zijn officiële benoeming als burgemeester werden Maurits Laridon (CVP) en Georges Desmyter (CVP) aangeduid als schepen. Na zijn aftreden als burgemeester bleef hij zetelen als lid van de gemeenteraad tot in

1958. U ziet van l naar r: burgemeester Emiel Missiaen, ere-burgemeester Julien Titeca en 2de schepen Georges Desmyter. Bron: Stadsarchief Diksmuide, Westhoek verbeeldt, fotonummer HEUO14506346.

Emiel Missiaen (1888–1966) was burgemeester van 1947–1953. Emiel was een meer dan gekend figuur in Diksmuide. Vandewalle & Augustyn (2020) wijden een uitgebreide passage aan deze man, omdat hij de eerste was die na WOI terugkeerde naar het platgeschoten Diksmuide en er ook bleef. *'Missiaen geboren in 1888 is de zoon vann eenvoudige mensen uit Koekelare. Zijn vader August is dagloner en zijn moeder Eugeny Dutry, huishoudster. Emiel huwt op 5 november 1913 met Alida Seys. Tijdens de oorlogsjaren woont het koppel te Moere, de woonplaats van Alida, maar het gehuchtje bij Gistel is te rustig voor de ondernemende Missiaen. Nauwelijks zwijgen de wapens of Emiel gaat zijn geluk elders beproeven. Op 20 november 1918 vestigt hij zich samen met zijn vrouw Alida en twee ongehuwde zussen Pharaïlde en Clemence in Diksmuide. Missiaen woont eerst in een schamel barakje op de markt. Later breekt hij een Duitse soldatenbarak af nabij zijn ouderlijke woonst te Koekelare. Hij herbouwt deze op de markt van Diksmuide en doopt de barak om tot 'De Vrede'. De reusachtige barak, met twee verdiepingen en zeven kamers deed tijdens de oorlog dienst als lazaret. Eens terug opgetrokken dient ze als woning, winkel en herberg. Hoewel Diksmuide nog geen inwoners heeft, is er in de stad geen gebrek aan dorstige militairen, arbeiders en fronttoeristen. terwijl zijn vrouw en zussen de herberg openhouden, legt Emiel met zijn broer Oscar toe op een transportbedrijfje. Aan werk geen gebrek. Ze verhuren karren en koetsen. Ze ruimen puin en voeren bouw materiaal aan. Missiaen doet gouden zaken. Op zijn hoogtepunt stelt hij een twintigtal meiden en knechten in dienst. Hij bezit tientallen karren en negen paarden. In 1920 laat Missiaen het huidige hotel-restaurant 'De Vrede' bouwen op de grote markt. In 1925, wanneer het normale leven zich terug lijkt te hernemen, verkoopt hij de bloeiende zaak. Emiel en Alida betrekken een nieuwe woning in de De Breyne-Peellaertstraat. Hij verlegt zijn werkterrein naar de handel en nijverheid en begint veevoeders te verkopen. Hij is actief in het Diksmuidse verenigingsleven. Engageert zich in de toneelvereniging, de hoender- en konijnenclub, de hondenclub en de turnclub. Hij is voorzitter van de voetbalclub, hoofdman van de schuttersgilde en voorzitter van de Diksmuidse muziekmaatschappij. Missiaen zit niet stil en is overal. Het mag dan ook niet verwonderen dat de eenvoudige inwijkeling uit Koekelare het na de Tweede Wereldoorlog van 1947–1953 tot burgemeester van Diksmuide schopt'.*

Foto. Bij zijn inhuldiging als burgemeester op zondag 21 juli 1947 krijgt Emiel Missiaen de symbolische sleutel van de Stad overhandigd door een liefvallige kleine inwonster. Rechts van hem ziet u 1e Schepen Maurits Laridon. Op de achtergrond ziet u respectievelijk Drukkerij Valère Decan-Retsin, Apotheek Hauspie en op de hoek Gasthof van Vlaanderen (in de volksmond beter gekend als De Flandre). Emiel Missiaen (Koekelare 22 juni 1888 – Diksmuide 20 november 1966) werd in opvolging van Julien Titeca benoemd als burgemeester bij het KB van 3 juli 1947. Missiaen werd reeds in 1929 verkozen als raadslid, in 1939 als schepen en vervolgens in 1947 benoemd als burgemeester. Hij trad in functie op 25 juli 1947 tot en met 30 juli 1953. Hij werd opgevolgd door Jules Vancoillie (CVP). 1ste schepen Missiaen oefende reeds de functie uit als dienstdoende burgemeester sinds februari 1947. Na zijn officiële benoeming als burgemeester werden Maurits Laridon (CVP) en Georges Desmyter (CVP) aangeduid als schepen. Na zijn aftreden als burgemeester bleef hij zetelen als lid van de gemeenteraad tot in 1958. U ziet: 1. Missiaen Emiel, 2. Maurits Laridon 1ste Schepen, 4. Hendrik Laridon (met bugel, kleinzoon van 2 en later burgemeester en vader van de huidige burgemeester Lies Laridon). Bron: Stadsarchief Diksmuide, Westhoek verbeeldt, fotonummer HEU014506322.

Foto. Reeds heel kort na de wapenstilstand van november 1918, kwamen al de eerste vluchtelingen terug naar Diksmuide om aan de wederopbouw van de totaal vernielde stad te beginnen. Samen met politiecommissaris Focke, was Emiel Missiaen een van de eerste mensen die terugkeerden en die aan de wederopbouw een eerste impuls gaven. Emiel Missiaen had direct het nut van een hotel gezien voor de bloei van het ramptoerisme. Hij bouwde dan ook op de Grote Markt het hotel "De Vrede" dat tot op heden nog bestaat. Op de gevel kan men zien dat het Nederlands in die tijd nog niet zo ingeburgerd was gezien de schrijfwijze van "Afspaning". De stallen voor de paarden waren aan de achterkant van het hotel dat uitgaaf aan de Maria Doolaeghestraat (Zie HEU014506396). U ziet Alida Seys in het deurgat staan, met rechts haar echtgenoot Emiel Missiaen. Ook de meid, de knecht en de chauffeur ontbraken niet op de foto. Het hotel zal Emiel wel wat opgebracht hebben gezien hij zich al een auto kon aanschaffen, wat voor die tijd wel een uitzondering was. Bron: Stadsarchief Diksmuide, Westhoek verbeeldt, fotonummer HEU014506395.

Hendrik Laridon was burgemeester van 1973 tot 2001. Hij rust onder het grafteken D01/01/18bis.

Foto. Grafteken D01/01/18 bis voor Ere-burgmeester Hendrik Laridon (1935-2019) en Cecile Delputte (1936-).

De opeenvolgende burgemeesters in Diksmuide waren respectievelijk:

- WILLIE Antoon (1817-1823)
- VAN HILLE Jan-Baptiste (1824-1835)
- DE BREYNE-PEELLAERT Pieter (1836-1863)
- PARRET Leo (1864-1867)
- GHYSELEN Jan (1868-1869)
- DAUTRICOURT-WOETS Jozef (1871-1893)
- PARRET Edmond (1893-1895) - dienstdoend burgemeester
- BAERT Baziel (1896-1915)
- VANDENBUSSCHE Gustaaf (1919-1920) - dienstdoend burgemeester
- VANHOUTTE Theodoor (1921-1925)
- BAERT Arthur (1925-1926)
- DEKEYSER Alfons (1927-1933) - verkozen buiten de raad
- TITECA Julien (1933-1939)
- KETELE Paul (1940-1942)
- MAECKELBERGHE Marcel (1942-1944)
- KETELE Paul (1944-1945)
- TITECA Julien (1945-1947)
- MISSIAEN Emiel (1947-1953)
- VAN COILLIE Jules (1953-1973)
- LARIDON Hendrik (1973-2001)
- VANDAMME Godelieve (2002-2004)
- DE KEYSER Eric (2004-2005) - dienstdoend burgemeester
- DEBAILLIE Geert (2005-2006)
- LARIDON Lies (2006-heden)

■ Diamantslijper

Het grafteken A04/01/01 voor J.K. Marcel De Handsetters (1913-1984) en Jeanne Baeyens (1910-1997) toont op het eerste zicht een eigenaardige kleine sculptuur van een hand waarvan de vingers omhoog wijzen. Een deel van de sculptuur is echter verdwenen. Vroeger hield de hand een stukje

glas in de vorm van een diamant vast. Marcel was immers diamantslijper. De vlakbij gelegen Diamantstraat verwijst nog naar deze beroepstak die vroeger talrijker aanwezig was in Diksmuide. Er bestaat nog altijd een industriële diamantslijperij in Kaaskerke (mondelinge mededeling Dirk Coopman, 2022). Het grafteken A01/02/03 voor Luc De Hantsetters (1943-1981) en Paulette Decoene (1945-) toont een gelijkaardige tekening van een hand die een diamant vasthoudt. Ook Luc was diamantslijper. Op verschillende graftekens komen ook gedenkplaten voor, geschonken door collega's van de diamantslijperij.

Foto. Hand die diamant vasthield, op het grafteken A04/01/01 voor diamantslijper Marcel De Handsetters (1913-1984).

Foto. Het grafteken A01/02/03 voor Luc De Hantsetters (1943-1981) en Paulette Decoene (1945-) toont een tekening van een hand die een diamant vasthoudt. Luc was diamantslijper.

■ Dokter

Firmin Beuselinck (A04/01/20) was dokter, evenals Theodoor Vanhoutte (A04/02/13). Ook Pieter Delahaye (C01/01/11) was geneesheer. Auguste Woets-Debreyne (C01/0130) was 'docteur en médecine'.

Foto. Marmeren grafteken F03/01/13 voor dokter André Sierens (1931-1983) en Monique Vandewalle (1942-).

■ Gemeenteraadslid

Joseph Vanblaere (1871-1959) was gemeenteraadslid en ligt begraven onder grafteken A02/02/02.

■ Kloosterzusters

In de rij D08/01 liggen paters en kloosterzusters begraven van diverse ordes: zusters van het Sint-Janshospitaal Dixmude, de minderbroeders ('Fratrum Minorum Sepultra'), de zusters van Sint-Niklaas-Kortrijk Augustinessen, de 'zusters van den H. Augustinus gezeid de Zwarte Zusters' van het klooster van Diksmuide.

■ Koorknaap

Foto. Grafteken A01/01/25 voor Wilfried Reynaert (1924-1937) is versierd met een afbeelding en expliciete vermelding van 'koorknaap'.

■ Molenaar

Foto. Amand Loncke (1827-1900), begraven onder het B08/01/04, was de laatste molenaar van de Kattemolen. Het arduinen grafteken met leliekruis dateert vermoedelijk pas van 1936, sterfjaar van zijn echtgenote Eugenie Missy (1857-1936).

Foto. De Kattemolen te Diksmuide, ook bekend als Loncke's Molen. Het was een houten korenmolen (en later ook een oliemolen) die zich aan de oostzijde van Oostvesten bevond, de vroegere oostelijke stadsomwalling, ter hoogte van het kruispunt met het huidige Invalidenplein. De foto dateert van voor 1895, want in dat jaar werd deze houten staakmolen afgebroken. De bewoners van de aanpalende volkse (armen)buurt Oostvesten en Drooghof poseren op en rond de molen. De naam Kattemolen verwijst naar een term uit de vestingbouw, nl. een ruitvormige uitsprong of bastion, waarop vaak hoog en dus volop in de wind een molen werd gebouwd. De eerste Kattemolen werd er voor 1613 gebouwd. In 1643 had ze plaats geruimd voor geschut. In oorlogs- en bezettingstijden kenden vestingmolens een kort bestaan. In de periode 1752-1773 kreeg molenaar Loncke onder meer de grond waarop de molen stond in bezit. In 1816 maalde Joannes Loncke (1767-1857) op de molen en hij werd daarbij geholpen door zijn zoon Joannes Loncke-Borgonie (1792-1854). In 1826 brak een kruisplaat en kantelde de molen om. Vader Loncke liep daarbij een dijbeenbreuk en kneuzingen op, maar zijn zoon kwam er met de schrik vanaf. Dankzij een door het stadsbestuur toegelaten hulpactie onder de Diksmuidse bevolking werd voldoende geld en ook hout in natura ingezameld voor de heropbouw van de molen. De inzamelingsactie werd in goede banen geleid door de gemeenteraadsleden Bernard Dautricourt, Johannes Provoost en Pieter Weyne. Zoon Joannes stierf alsnog in de molen in 1854 wat zou kunnen wijzen op een ongeval met dodelijke afloop. Zijn weduwe Borgonie en zijn zoon Amandus (1824-1900) erfden de molen. In 1892 werd Amandus Loncke-Missy volle eigenaar na het overlijden van zijn moeder. De in onbruik geraakte molen werd in 1895 afgebroken en het hout werd als brandhout in loten verkocht. De molenwal is nog deels bewaard in het huidige stadspark. Bron: Stadsarchief Diksmuide, Diksmuide verbeeldt.be, fotonummer HEUOI4501556 en <https://www.molenechos.org/verdwenen/molen.php?AdvSearch=3163>, DEMOEN Herman, Het Diksmuide van toen, Uitgeverij Marc Van de Wiele, Brugge, 1985, p. 50.

■ Notaris

Octave Delaye (1870–1940, C01/01/11) was ere-notaris.

■ Ondernemer

Jos Van Beylen (1879–1927, A04/02/11) was zelfstandig ondernemer: 'A la pieuse mémoire de Jos Van Beylen, entrepr.'

■ Oprichter eerste grootwarenhuis Diksmuide

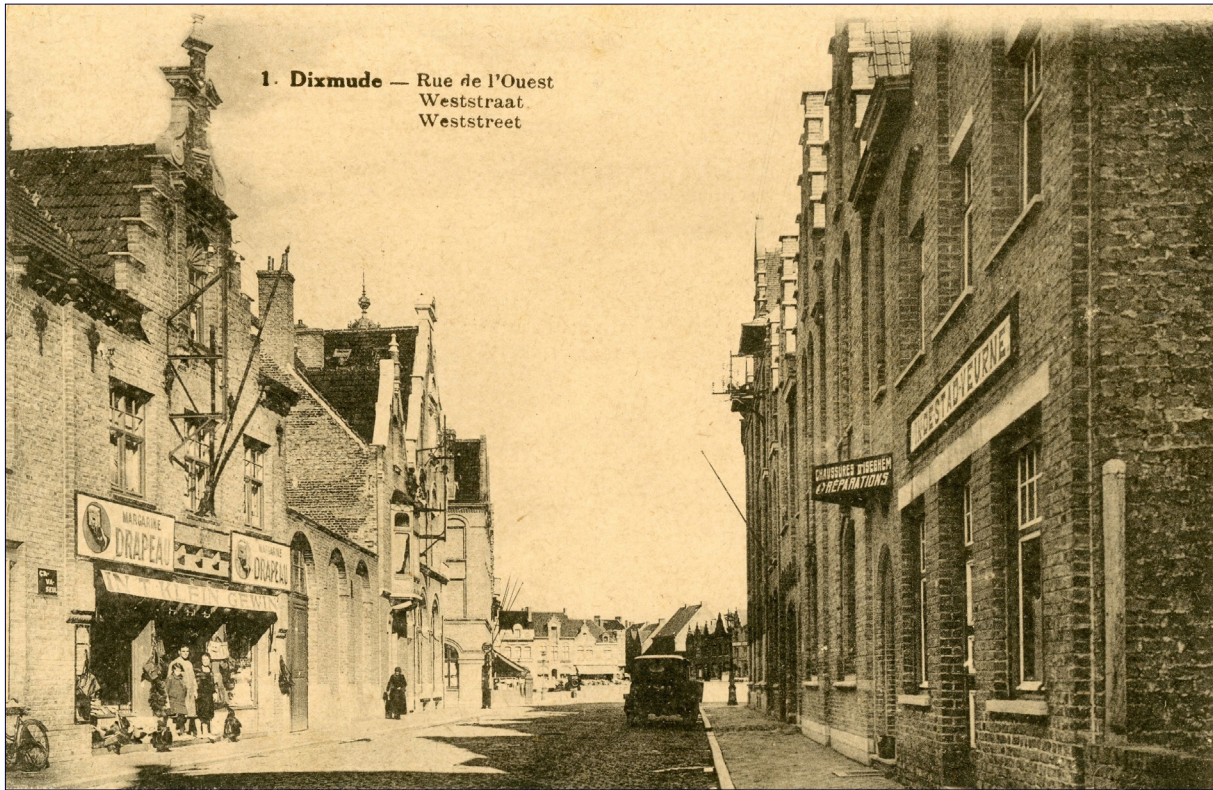

Foto. Het grafteken A02/01/11 voor de familie Muchez is een onder meer een herinnering aan de oprichter van het eerste grootwarenhuis in Diksmuide. Jacques Muchez richtte een winkel in 'koloniale waren' op. De prentbriefkaart uit de periode van het Interbellum toont een mooi zicht op de Weststraat, de huidige Generaal Baron Jacquesstraat. Verderop de Grote Markt. Links in beeld zien we het eerste grootwarenhuis 'In 't Klein Gewin', uitgebaat door Jacques Muchez (° 19 mei 1898, Antwerpen † 1 september 1972, Nieuwpoort) en Madeleine Van der Zande. De zaak brandde volledig uit in het Duitse bombardement van 27 mei 1940. Bron: Stadsarchief Diksmuide, Westhoek verbeeldt, fotonummer HEU014502756.

Foto. Enkele verpakkingen voor Diksmuidse bedrijven, gedrukt door drukkerij Desmyter (in de Kiekenstraat). Links zien we een verpakking voor kaarsen voor de zaak van Jacques Muchez: "In 'T Klein Gewin" (in de Weststraat nummer 5, nu de Generaal Baron Jacquesstraat). In het midden en rechts twee verpakkingen voor de "Diksmuidse keersensfabriek" van Paul Ketele (hij werd tijdens de oorlog op 20 juli 1941 dienstdoend burgemeester van Diksmuide).

Drukkerij Desmyter was tijdens de 19e (en het grootste deel van de 20e) eeuw gespecialiseerd in het printen van vierkleurenverpakkingen. Bron: Stadsarchief Diksmuide, Westhoek verbeeldt, fotonummer HEUO14502661.

Foto. Grafteken A02/01/11 met marmeren engel en larvikiet zuilen, voor de familie Mucchez.

Foto. Ondanks de speciale vormgeving van het grafteken voor de familie Mucchez in Diksmuide, blijkt dit toch niet uniek. Vergelijk met dit grafteken op het kerkhof van Stalhille.

■ Pastoor, bisschop, kanunnik

Henri Leroeye (A02/01/20) was pastoor van Moorsele. Eugène Laridon (C01/01/09) was hulpbisschop van Brugge.

■ Politie

Charles (Karel) Focke (D01/01/01) was ere-politiecommissaris, ridder der kroon en Leopold II-orde.

■ Postbediende

Noël Wouters (F06/02/09) kreeg een plaat vanwege zijn collega's postbedienden.

■ Schilder-glasbewerker

Emile Poulblon was schilder-glasbewerker van het huis 'In de Roode Bol', huis gesticht in 1892. Op zijn grafteken en het aangrenzende (A04/02/07 en A04/02/08) is een schilderspalet weergegeven.

■ Schoolhoofd

Camille Joseph Jansseune (F08/02/06) was ere-schoolhoofd te Diksmuide.

■ Tuinman van de IJzertoren

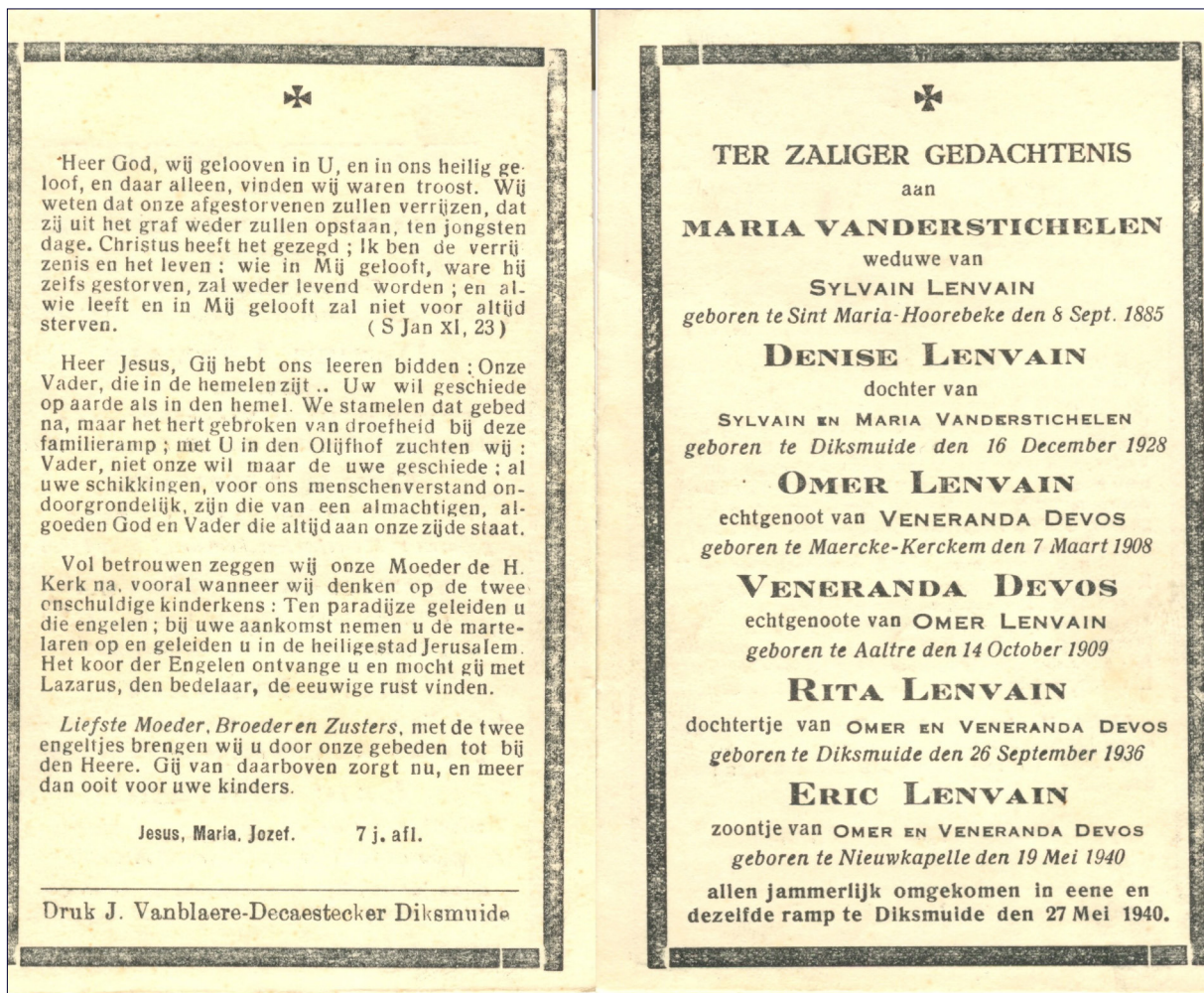

Foto. Grafteken C07/01/13 voor Omer Lenvain (1908-1940) getuigt van een bombardement op 27 mei 1940, waarbij een huis getroffen werd en een hele reeks mensen in één keer overleden, zoals een bidprentje nog aangeeft: 'allen jammerlijk omgekomen in eene en dezelfde ramp te Diksmuide den 27 Mei 1940'. Omer was de tuinman van de IJzertoren. Bron: Stadsarchief Diksmuide, Diksmuide verbeeldt.be, Bidprentje, Archief brandweer Diksmuide, fotonummer HEU014500420.

■ Veldwachter

De porseleinfoto van Benjamin Swyngedouw (A01/02/17) toont een man met kepie. Was Benjamin veldwachter?

■ Vrederechter

J. Teugels (1896–1944, A04/01/10) was vrederechter. Ook August Kempynck (1857–1900, C01/01/34) was vrederechter.

Foto. Grafteken C01/01/34 voor vrederechter August Kempynck (1857–1900), vrederechter.

■ Soldatenverleden

De begraafplaats van Diksmuide telt vele tientallen oud-strijders, vooral van WOI, maar ook van WOII. Hun graftekens komen verspreid op de begraafplaats voor, maar ook geconcentreerd in enkele rijen van blok F. Veel van die graftekens dragen een specifiek plaatje dat de bezoekers herinnert aan dit soldatenverleden. Het aantal graftekens voor gesneuvelde soldaten is eerder beperkt. In blok C komen een drietal Britse en Canadese graftekens voor (C07/01/01, 02 en 02bis). Verschillende graftekens dragen de vermelding dat er een 'vuurkruiser' begraven ligt. Het Vuurkruis (Frans: *Croix du Feu*) was een Belgische militaire onderscheiding die werd toegekend aan alle houders van de zogenaamde «Vuurkaart» die werd uitgereikt aan iedereen die zich tijdens de Eerste Wereldoorlog minstens 32 maanden aan het front had bevonden. De medaille werd ingesteld bij koninklijk besluit van 6 februari 1934. Deze onderscheiding kon niet postuum worden toegekend.

De onderscheiding is een 44 mm brede en 54 mm hoge (inclusief lintlus) bronzen kruiskwadraat. Behalve de 3 mm brede, vlakke rand waren de dwarsarmen gegroefd: horizontaal voor de zijarmen en verticaal voor de verticale armen aan zowel de voorzijde als de achterzijde van het kruis. De centrale rechthoek (van 30 mm breed en 37 mm hoog) droeg op de voorzijde, aan weerszijden een 5 mm brede rand met verticale lauriertakken. In het midden van deze rechthoek staat een reliëfbeeld van een verlaten slagveld met op de voorgrond het reliëfbeeld van een Belgische helm uit de Eerste Wereldoorlog, een bajonet, en een houwitser. Rechtsboven breekt de zon door de wolken. Op de keerzijde staat een grote lauriertak die zich diagonaal uitstrekt van linksonder naar rechtsboven die doorsneden wordt door een reliëfinscriptie met twee regels in het Latijn: "SALUS PATRIAE SUPREMA LEX" ("DE NATIONALE REDDING IS ONZE HOOGSTE PLICHT"). In de linkerbovenhoek bevindt zich een koningskroon van waaruit zeven reliëfstralen zich naar beneden uitstrekken. Rechtsonder staat boven elkaar geschreven: "1914" en "1918". Linksonder (net onder de stengel van de lauriertak) staat de naam van de ontwerper van deze onderscheiding: "A. Rombaut". Het kruis hangt aan een 36 mm breed roodzijden lint met drie verticale, blauwe strepen (één in het midden en de andere twee aan weerszijden (op 1 mm van de randen van het lint)).^[1]

Foto. Het karakteristieke plaatje: 'Hier rust een oud-strijder, voorbijganger gedenk hem' prijkt op heel wat graftekens, vooral in blok F, waar een groot aantal graftekens van oud-strijders verzameld werden.

Foto. Zeldzame plaat op graftekens E06/01/12 voor Leon Cornet (1922-1998) en Jeanne Theunynck (1924-1991), van de Nationale Unie der Oudgedienden van de bezettingslegers.

Foto. Zeldzame plaat op grafteken F07/01/10 voor oud-strijder 1914-1918 Achiel Huyghebaert (1888-1975) en Camilla Vandenmessynck (1890-1974).

Foto. Zeldzame plaat voor oud-strijder, op grafteken F07/02/14 voor familie Vermeersch-Rauwen.

Drie foto's. De graftekens C07/01/01, 02 en 02bis werden opgericht voor een Britse, een anonieme en een Canadese soldaat die sneuvelden in de Tweede Wereldoorlog.

Foto. Porseleinfoto op grafteken F02/01/12 voor kolonel René Vandendriessche (1905-1963).

■ Medailles

Foto. Een porseleinfoto van Jacques Muchez op grafteken A02/01/11 toont naast een hele reeks militaire onderscheidingen ook een art deco-herdenkingsmedaille.

Foto. Door de Franse vereniging *Anciens déportés politiques d'Aurigny* werd aan Jacques Muchez een bronzen art-decoherdenkingsmedaille geschonken met vooraan het opschrift: «Déporté politique» en «Les déportés d'Aurigny à mr J. Muchez». Ze werd gemaakt door de Franse medailleur G.B Bazor in 1945. Muchez kreeg deze medaille als dank voor zijn verzetsdaden, inzonderheid tijdens en na de bevrijding van de gevangenen van de transporttrein van 4 september 1945. Bron: Stadsarchief Diksmuide, Westhoek verbeeldt, fotonummer HEU014504936.

Foto. Een rijkelijk met medailles gedecoreerde Alfons Tackoen (1891–1966). Porseleinfoto op grafteken D01/01/03.

Arthur Rabau (1875–1928, C01/01/29) werd vereerd met de medaille van nationaal herstel. De Medaille van het Nationaal Herstel werd ingesteld bij K.B. van 22 mei 1928. 'Er wordt een onderscheiding ingesteld, genaamd « Medaille van het nationaal herstel » bestemd om de verdiensten en de toewijdingen te belonen van de beheerders, commissarissen of medewerkers van de coöperatieve verenigingen, wier doel het was de regering ter hulp te komen bij herstel van oorlogsschade, die zich bijzonder hebben toegewijd aan de hen toevertrouwde opdracht'.

4.15. Te bewaren graftekens, ZEN of andere subsidiemogelijkheden

Wanneer een concessie verlopen is en niet meer vernieuwd wordt, worden graftekens vaak verward. Voor een aantal graftekens zou dat bijzonder jammer zijn, aangezien er vaak pareltjes van steenhouderskunst of bronzen grafsierkunst voorkomen. Andere graftekens herdenken bijzondere personen.

Voor dergelijke waardevolle graftekens voorziet Onroerend Erfgoed in een subsidie voor het onderhoud, de zogenaamde ZEN-subsidie (subsidie voor onroerend erfgoed Zonder Economisch Nut), gekoppeld aan een beheerplan voor een beschermd monument, beschermd landschap, beschermd dorpsgezicht of beschermd stadsgezicht.

Ook wanneer het om niet beschermde elementen gaat is er een subsidiemogelijkheid voor waardevolle graftekens. Het 'Decreet op Begraafplaatsen en Lijkbezorging' van 16 januari 2004 voorziet hierin de mogelijkheid van een subsidie voor waardevolle graftekens.

Bij de inventarisatie hebben we 136 graftekens aangeduid die in aanmerking komen voor een dergelijke status. We gebruikten daarvoor hoofdzakelijk volgende criteria: graftekens die WOI overleefd hebben, graftekens met duidelijke stijkenmerken van neogotiek, neoclassicisme, eclectisme of art deco. Ook eenvoudige graftekens, maar met een typisch lokale betekenis, zoals de bepaalde betonnen grafkruisen (cirmorné, e.a.) kunnen in aanmerking komen. Ook graftekens met een unieke vormgeving of graftekens voor personen met een bijzondere historische betekenis werden vaak weerhouden. Ook de vormenrijkdom van de lokale steenkappers-graftekenontwerpers werd mee in overweging genomen.

Op die manier werden 136 graftekens aangeduid met een overtuigend ja voor behoud. Bij 95 werd een vraagteken geplaatst. Het vraagteken beduidt dat er van een bepaald type voldoende vertegenwoordigers zijn om een keuze te maken, of omdat het grafteken waardevol is, maar beschadigd en heel wat herstellkosten vereist, of omdat het niet een absolute top is, maar toch zeker ook niet banaal. Het gaat vaak om art deco-graftekens die vrij overvloedig aanwezig zijn. Ook de graftekens van oud-strijders werden met een vraagteken aangeduid. Het is aan de gemeente om deze aanduidingen eerst nader te onderzoeken, de volledige inventaris te bekijken, een beheerplan op te maken of te laten opmaken en vervolgens aan Onroerend Erfgoed om een definitieve uitspraak te doen over de aanduidingen als het om ZEN-aanduidingen gaat. Hieronder wordt een korte duiding gegeven waarom bepaalde graftekens aangeduid werden als beschermwaardig. Bij de twijfelgevallen is een (?) toegevoegd achter het graftekennummer.

	Blok A	Blok B	Blok C	Blok D	BLOK E	Blok F	Totaal
Ja	51	19	40	17	2	7	136
?	13	11	13	5		53	95

In blok A zijn 51 graftekens aangeduid en nog eens 13 kregen een vraagteken. A01/01/01 is aangeduid als typisch art deco-grafteken van arduinkapper Bossaert uit Diksmuide, met een voor de begraafplaats unieke marmeren pleureuse op de stèle. Het grafteken is er bovendien voor een oud-strijder. A01/01/03 is het grafteken voor Alfons Bossaert en zijn echtgenote. Alfons was een van de steenkappers uit Diksmuide die talloze graftekens vervaardigde voor de begraafplaats van Diksmuide. A01/01/10 is een art deco-grafteken van de steenkappers Nevejans-Verhoeven uit de jaren 1930. A01/01/12 (?) is een eenvoudige arduinen sarcofaag van arduinkapper Bossaert uit de jaren 1930, met twee goed bewaarde porseleinfoto's en een lelie-iconografie. A01/01/21 is een art deco grafteken van arduinkapper Tackoen (Diksmuide) uit de jaren 1930, met een bronzen pleureuse als grafdecoratie. A01/01/25 is een arduinen art deco-grafteken van arduinkappers Bossaert-Delameilleure uit de jaren 1930, met een zeldzame iconografie van een koorknaap met wierookvat. A01/02/02 is een arduinen art deco-grafteken van arduinkappers Bossaert-Delameilleure, met een marbriet hoog reliëf dat Sint-Christoffel voorstelt. A01/02/04 is een arduinen art deco-grafteken van arduinkapper Tackoen uit de jaren 1930, met een bronzen reliëfplaat van een kruisdragende Christus. A01/02/06 (?) is een

arduinen art deco-grafteken van arduinkapper Tackoen uit de jaren 1930, met een vaak voorkomend bronzen Christushoofd met doornenkroon van de bronsgieters Norga. A01/02/10 is een arduinen art deco-grafteken van arduinkapper Cordier uit Veurne uit de jaren 1930, met een bronzen reliëfplaat met engel (Norga?). A01/02/13 (?) is een arduinen art deco-grafteken van arduinkapper Bossaert, met een marmeren reliëfplaat met een kruisdragende Christus. A02/01/11 is een monumentaal grafteken uit arduin en larvikiet van steenkapper Bossaert uit 1942 (?), met een groot (zandstenen?) beeld van een engel en vijf goed bewaarde porseleinfoto's. A02/01/12 is een arduinen art deco-grafteken van arduinkapper Bossaert uit 1940 (?) met een hoog-reliëf met afbeelding van Christus aan het kruis. A02/01/20 is een eenvoudig arduinen grafteken van arduinkapper Bossaert uit 1944. De iconografie bestaat uit een kelk met hostie, verwijzend naar de pastoor die hier begraven ligt. A02/02/03 is een arduinen art deco-grafteken van arduinkapper Bossaert uit 1940 (?). A02/02/07 is een arduinen art deco-grafteken van arduinkapper A. Tackoen uit 1943 (?), met een bronzen decoratie van Christus aan het kruis en twee knielende engelen. A02/02/08 (?) is een grafteken van arduin en graniet van een ongekenste steenkapper. Het heeft een mooi leliekruis met klimopmotieven. A02/02/11 is een arduinen grafteken van Bossaert uit 1944. Het heeft een mooi marbriet hoog-reliëf van Christus aan het kruis. A02/02/15 is een arduinen grafteken van arduinkapper Bossaert uit de jaren 1930 met een bronzen Christus aan het kruis. A03/01/09 is een arduinen art deco-grafteken van arduinkapper Tackoen uit 1947, met een bronzen hoog-reliëf met Christushoofd met doornenkroon (< Sylvain Norga?). A03/01/10 (?) is een arduinen grafteken van arduinkapper Bossaert uit 1948. A03/01/12 is een arduinen grafteken van arduinkapper Tackoen uit 1949 met de lettersymbolen X/P, alfa en omega. A03/01/13 is een arduinen laat art deco-grafteken van arduinkapper Bossaert uit 1946. A03/01/14 (?) is een arduinen art deco-grafteken van arduinkapper Bossaert uit 1947, met porseleinen hoog-reliëf van een Christus met doornenkroon. A03/02/03 is een art deco-grafteken in arduin en larvikiet van arduinkapper Bossaert, met bronzen Christus aan het kruis INRI-plaatje en typische art deco-roosjesversiering. A03/02/09 is een arduinen grafteken van arduinkapper Bossaert met arduinen vuurpotversiering. A03/02/13 is een grafteken in arduin en graniet van steenkapper Tackoen, porseleinen Christus met doornenkroon en gesigioneerde porseleinfoto's (Tackoen). A03/02/14 is een grafteken in arduin en graniet van steenkapper Bossaert uit 1948 met een marbriet hoog-reliëf van een engel en gesigioneerde porseleinfoto (Bossaert). A03/02/15 is een art deco-grafteken in arduin en graniet van arduinkapper Tackoen. A03/02/20 is een laat art deco-grafteken in arduin en larvikiet uit 1950 van steenkapper Tackoen. A04/01/02 (?) is een arduinen grafteken van arduinkapper Bossaert uit 1942. De bronzen decoratie van ineengestrengelde handen is vrij uniek. A04/01/06 is een art deco-grafteken in arduin en larvikiet van steenkapper Bossaert. De marbrietplaat met pleureuse en de graftuin afgeboord met bronzen stangen zijn vrij uniek. A04/01/07 is een art deco-grafteken in arduin en larvikiet van steenkapper Tackoen. De arduinen roosjes- en vaasversiering zijn typische art deco-elementen. A04/01/08 is een art deco-grafteken in arduin en larvikiet van steenkapper Bossaert. De vormgeving en versiering (art deco-roosjes) zijn vrij uniek. A04/01/12 is een arduinen kinder-grafteken van Bossaert uit 1945, met karakteristieke porseleinen versiering van engel en duif. De porseleinfoto is gesigioneerd (Bossaert). A04/01/14 is een arduinen art deco-grafteken uit 1945 (?) met unieke vormgeving. A04/01/17 is een van de weinige eclectische graftekens op de begraafplaats. Het is van de hand van arduinkapper Bossaert en dateert van 1951. Het cementrustieke kruis is een van de laatste voorbeelden van deze eclectische stijl. Het grafteken draagt ook een plaatje van de Bond van het Heilig Hart. A04/01/20 (?) is een arduin en larvikiet art deco-grafteken uit 1945. A04/01/22 is een van de weinige eclectische graftekens van de begraafplaats. Het bestaat uit arduin en cementrustiek. De steenkapper is niet gekend. Het grafteken is een van de oudste van de begraafplaats en dateert van 1923. A04/01/29 is een art deco-grafteken van arduin en larvikiet van steenkapper Tackoen uit 1946. De versiering bestaat o.a. uit een porseleinen Christus met doornenkroon, met goudkleurige doornenkroon. De porseleinfoto's zijn gesigioneerd (Tackoen). A04/01/36 is een art deco-grafteken uit arduin en larvikiet van steenkapper Tackoen uit 1949 (?). A04/02/00 is een monumentaal art deco-grafteken in arduin en rood graniet van steenkapper Bossaert. De vormgeving is uniek voor de begraafplaats. A04/02/01 is een arduinen art deco-grafteken van steenkapper Tackoen uit 1933 en versiert met bronzen Christus aan het kruis en INRI-plaatje. A04/02/03 (?) is een arduinen art deco-grafteken van steenkappers Bossaert-Delameilleure, met porseleinen hoog-reliëf van een kruisdragende Christus met doornenkroon. A04/02/05z is een graniet grafteken van steenkapper Bossaert uit 1955 voor ere-burgemeester Julien Titeca en familie. A04/02/07 en 08 zijn arduinen graftekens van steenkapper Bossaert uit 1936

en 1960, met een vrij unieke vormgeving en iconografie van een schilderspalet. Dat verwijst naar het beroep van Emile Poublon, die schilder-glasbewerker was van het huis 'In de Roode Bol', huis gesticht in 1892. A04/02/11 is een arduinen grafteken van steenkappers Bossaert-Delameilleure uit 1923. Het is een van de oudste graftekens van de begraafplaats. A04/02/12 is een arduinen kinder-grafteken van steenkapper Bossaert uit 1942, met porseleinen engel en Christus met doornenkroon en gesigeneerde porseleinfoto. A04/02/13 is een arduinen grafteken van steenkappers Bossaert-Delameilleure uit 1924. Het is een van de oudste graftekens van de begraafplaats en het is het grafteken voor burgemeester Theodoor Vanhoutte en zijn echtgenote. A04/02/15 is een arduinen art deco-grafteken van steenkapper M. Cortier uit Veurne uit 1938. Het is het grafteken voor gewezen burgemeester Alphons Dekeyser en zijn familie. A04/02/18 is een eenvoudige maar stijlvolle arduinen sarcofaag van steenkappers Bossaert-Delameilleure met een mooi leliekruis als versiering. Het grafteken is niet gedateerd, maar is wellicht een van de oudste van de begraafplaats. A04/02/19 is een erg analoog, evenmin gedateerd grafteken. A04/02/21 is een arduinen neoclassicistische sarcofaag van steenkappers Bossaert-Delameilleure uit 1940. A04/02/23 is een eenvoudige arduinen sarcofaag van steenkapper Tackoen uit 1921 (?). Het is een van de oudste graftekens van de begraafplaats. A04/02/24 is een erg analoog grafteken, met mooie spontane begroeiing van het lichen *Variospora aurantia*. De lichenen worden liefst niet verwijderd! A04/02/25 is een arduinen grafteken met een graftuin van zuiltjes verbonden door kettingen, van steenkappers Bossaert-Delameilleure uit 1930. A04/02/27 is een arduinen grafteken van steenkappers Bossaert-Delameilleure uit 1931. Het graf is getooid met arduinen lelie- en bronzen roosjesversieringen. A04/02/30 (?) is een eenvoudige arduinen sarcofaag van steenkappers Bossaert-Delameilleure uit 1931. A04/02/31 is een arduinen eclectisch grafteken van de steenkappers Bossaert-Delameilleure uit 1931. Het is een van de weinige eclectische graftekens op de begraafplaats. A04/02/32 is een arduinen grafteken van steenkapper Tackoen uit 1931. De porseleinen kruisdragende Christus is gesigeneerd door Laloux. A04/02/36 is een eenvoudige arduinen sarcofaag van steenkappers Bossaert-Delameilleure uit 1932. De decoratie bestaat uit een bronzen hoog-reliëf van Christus met doornenkroon (< bronskunstenaar Sylvain Norga?).

In blok B zijn 19 graftekens aangeduid en nog eens 11 met een vraagteken. B00/01/01 is het in 1976 heropgerichte grafteken voor dichteres Maria Doolaeghe. Het grafteken zelf is niet bijzonder, maar de persoon is een gedenkwaardige persoon in Diksmuide, die ook een straatnaam naar haar genoemd kreeg. B02/01/08 is een karakteristiek art deco-grafteken van steenkappers Bossaert-Delameilleure uit 1936, met bronzen kruisbeeld en niet gesigeneerde porseleinfoto's. B02/01/10 (?) is een art deco-grafteken van steenkapper Tackoen uit 1934. B02/01/12 is een arduinen sarcofaag van steenkappers Bossaert-Delameilleure uit 1931, met een bronzen kruisbeeld en een unieke voorplaat. B02/01/14 (?) is een art deco stèle met graftuin en bronzen Christus met doornenkroon van steenkapper Tackoen uit 1926. B02/01/16 is een typisch arduinen grafteken voor een overleden kind, van steenkapper Bossaert uit 1942. Ook de porseleinen engel is karakteristiek. B02/01/18 is een arduinen art deco-grafteken van steenkappers Bossaert-Delameilleure. De marmeren kruisdragende Christus is vrij uniek. B02/01/20 is een arduinen art deco-grafteken (stèle met graftuin) van steenkapper Bossaert uit 1943. B02/01/21 is een art deco-grafteken uit 1943, in arduin en graniet, met porseleinen engel en duif. B02/02/01 is een sarcofaag in arduin en graniet van steenkapper Tackoen uit 1939. Het is het enige grafteken op de begraafplaats waar een klaproos als iconografie gebruikt wordt. B02/02/02 is een arduinen art deco-grafteken van steenkapper Tackoen, met een bronzen plaat, die Christus in het graf voorstelt. B02/02/03 (?) is geen bijzonder grafteken, maar hier ligt oud-burgemeester Emiel Missiaen (1888-1966) begraven samen met zijn echtgenote Alida Seys (1888-1982). B02/02/09 is een arduinen art deco-grafteken van steenkapper Tackoen uit 1939, met een bronzen plaat die een treurende engel voorstelt. B02/02/10 (?) is een arduinen art deco-grafteken van steenkappers Bossaert-Delameilleure uit 1939, met een porseleinen Christus met doornenkroon. B02/02/11 (?) is een arduinen art deco-grafteken van steenkapper Bossaert uit 1939. B02/02/12 (?) is een arduinen art deco-grafteken van steenkapper Tackoen uit 1940. Er is een intacte porseleinfoto en een iconografie van klimopraken. B03/01/01 (?) is een arduinen art deco-grafteken van steenkapper Bossaert uit 1940. Er is een hoog-reliëf in marbriet, van een kruisdragende Christus. B03/01/06 is een grafkruis-stèle met vlakke grafplaat van steenkapper Bossaert uit 1940, met een bronzen Christus met doornenkroon (Norga?). B03/01/13 (?) is art deco-grafteken in arduin en graniet van steenkapper Bossaert uit 1943. B03/01/15 is een arduinen art deco-grafteken

van steenkapper Tackoen uit 1940, met een bronzen plaat voorstellend Christus met doornenkroon (< Norga?). B03/01/16 is een van de oudste graftekens van de begraafplaats. Het is een arduinen grafkruis-stèle met vlakke grafzerk uit 1922. B07/02/11 is een granieten sarcofaag van steenkapper Tackoen uit 1977 met een unieke bronzen plaat, voor een oud-strijder van WOI. B07/02/21(?) is het grafteken voor een oud-strijder uit WOI. B08/01/01 (?) is een tamelijk recent, maar niet precies gedateerd, granieten vlakke grafzerk in de vorm van een reusachtig boek. Deze vormgeving is uniek voor de begraafplaats. B08/01/03 is een arduinen art deco-grafteken van steenkappers Bossaert-Delameilleure uit 1934. Het is een art deco grafteken van de eerste strekking, met neoclassicistische elementen. B08/01/04 (?) is een arduinen sarcofaag van steenkappers Bossaert-Delameilleure uit 1936, met niet gesigineerde porseleinfoto en bronzen kruisbeeld. B08/01/05 is een arduinen sarcofaag van steenkappers Bossaert-Delameilleure, met drie porseleinfoto's en een iconografie van lelies en palmtakken. B08/01/07 is een art deco-grafteken van de eerste strekking (neoclassicistische kenmerken) van steenkappers Bossaert-Delameilleure uit 1934 en een bronzen versiering gesigineerd door Norga. B08/01/13 is een arduinen, eclectisch grafkruis-stèle met sarcofaag en porseleinen kruisbeeld.

In blok C zijn 41 graftekens aangeduid en nog eens 13 kregen een vraagteken. C01/01/01 (?) is een arduinen typisch kindergrafteken van arduinkapper Bossaert uit 1956. C01/01/04 is een art deco-grafteken in arduin en graniet van steenkapper Bossaert uit 1955, met een mooi bronzen hoog-reliëf (niet gesigineerd) met pleureuse. C01/01/06 is een groot arduinen grafteken voor voormalig burgemeester Basile Louis Baert (1837-1915) en zijn echtgenote. Baert stierf in Londen, maar werd nadien in Diksmuide begraven, op een niet precies bekende datum, maar vermoedelijk nog wel in de jaren 1920. Dit is een van de oudste graftekens van de begraafplaats en het kreeg ook een ereplaatsje langs het hoofdpad leidend naar de calvarie. De steenkapper is niet bekend. Het grafteken is versierd met een mooi in arduin uitgekapt klaverkruis. C01/01/08 is een zeer gelijkelijk grafteken, evenmin precies gedateerd en van onbekende steenkapper, grenzend aan vorig grafteken. Ook dit is ongetwijfeld een van de oudste graftekens van de begraafplaats. C01/01/09 is een zeldzaam voorbeeld van een grafteken in witte kalkzandsteen (met fossielen). Het werd gemaakt voor Eugène Laridon, hulpbisschop van Brugge, door Macoba graniet uit Diksmuide in 1999. Niet alleen de materiaalkeuze is bijzonder maar ook het Keltisch kruis is uitzonderlijk voor de begraafplaats. C01/01/11 is een arduinen sarcofaag van arduinkapper Bossaert uit 1925 (?) De vormgeving met pijlertjes verbonden door kettingen bovenop de sarcofaag is bijzonder. Ook dit is een van de oudste graftekens van de begraafplaats, gelegen langs het hoofdpad richting calvarie. C01/01/13 is een arduinen stèle met grafkruis en graftuin afgegrensd door pijlers, verbonden door kettingen. De leeftijd en de steenkapper zijn niet bekend. C01/01/15 is een grote maar sobere arduinen sarcofaag van een ongekende steenkapper uit 1946. Het grafteken is versierd met een arduinen liliëkruis. C01/01/17 is een arduinen sarcofaag van steenkapper A. Tackoen uit 1923, langs het hoofdpad richting calvarie. Het is een van de weinige neoclassicistische graftekens van de begraafplaats met een rijke iconografie van gesluerde urne, Christushoofd met doornenkroon, palmtak en lettersymbolen EV en RIP. Dit is een van de oudste graftekens van de begraafplaats. C01/01/22 is een arduinen stèle met vlakke grafzerk van steenkapper Bossaert uit 1927. De heilig hart-iconografie is vrij uniek voor de begraafplaats en wordt ook expliciet vermeld in de epigrafie. C01/01/23 is een arduinen sarcofaag met stèle van steenkapper Bossaert uit 1928 (?). C01/01/24 is een stijlvolle maar sobere arduinen sarcofaag van steenkapper Bossaert, van niet precies gekend jaartal, maar vermoedelijk nog uit de jaren 1920. C01/01/25 is een stijlvolle sobere arduinen sarcofaag van steenkappers Bossaert-Delameilleure uit 1929. C01/01/26 is een sobere arduinen sarcofaag van steenkapper Bossaert van niet precies gekend jaartal. Het beeldaspect door het geheel van analoge graftekens links en rechts in dezelfde rij verantwoordt de bescherming. Ook C01/01/27 is een sobere arduinen sarcofaag van niet meer gekende steenkapper en ongekend jaartal. C01/01/29 is een mooie arduinen sarcofaag van steenkapper Bossaert uit 1928. De stijleenheid met de aangrenzende graftekens in dezelfde rij is vermeldenswaard. C01/01/30 is een arduinen sarcofaag met stèle van ongekende steenkapper en leeftijd. Hier ligt, samen met tal van andere familieleden, ook voormalig burgemeester Joseph Dautricourt-Woets (1829-1892) begraven. C01/01/31 is een eclectisch grafteken in arduin en cementrustiek, van de Brugse steenkapper R. Schotte, van ongekend jaartal. Dit is een van de weinige eclectische graftekens van de begraafplaats. C01/01/32 is een arduinen sarcofaag met grafkruisstèle, van steenkapper Bossaert uit 1926. Het grafteken is versierd met een

guirlande-laurierkrans. C01/01/34 is een arduinen sarcofaag met graftuin afgeboord door pijlers, die verbonden zijn (waren) door bronzen staven. Ook dit is een van de oudere graftekens, vermoedelijk uit 1929. Ook C01/01/35 is een arduinen sarcofaag met graftuin, afgeboord door pijlers die verbonden zijn door bronzen staven. De steenkappers zijn Bossaert-Delameilleure en het grafteken dateert van 1929. De sarcofaag is versierd met een arduinen klaverkruis. C01/01/37 is een arduinen sarcofaag met grafkruisstèle uit 1930. C01/01/39 is een arduinen sarcofaag met grafkruisstèle van steenkappers Bossaert-Delameilleure, vermoedelijk van omstreeks 1930. Het is een van de weinige neoclassicistische graftekens. De decoratie bestaat onder meer uit verdiepte, wit ingekleurde klaverkruisen. C01/02/16 is een typisch kindergrafteken in arduin uit 1934, met (niet gesigioneerde) porseleinfoto. C01/02/18 is eveneens een kindergrafteken van ongekende steenkapper en jaartal, wellicht wat jonger dan voorgaand grafteken. C01/02/22 is een cementrustiek grafkruis uit 1934. Het is een zeldzaam voorbeeld van een afgeknotte boom-grafteken op deze begraafplaats. C01/02/27 (?) is een zeldzaam voorbeeld van een geroest ijzeren grafplaat op deze begraafplaats. Het grafteken dateert van 1983. C01/01/05 is een recent grafteken (1996), maar een van de weinige voorbeelden van granieten graftekens die qua vormgeving een zekere uniciteit vertonen. Het werd vervaardigd door Macoba graniet Diksmuide. C03/01/29 is een recente vlakke grafplaat (2004) in arduin, met een zeer sobere, maar mooie aparte vormgeving. C06/01/01 is een van de weinige graftekens vervaardigd in witte kalkzandsteen. Ook de vormgeving is bijzonder, evenals de verdiepte, paars ingekleurde epigrafie. Het grafteken uit 1995 is verwant met C01/01/09. De vis-iconografie is eveneens uniek voor deze begraafplaats. Ichthus (Oudgrieks: ἰχθύς - "vis") is van oorsprong een Oudgrieks woord dat in het christendom een symbolische waarde heeft gekregen. In de letters van dit woord zagen de vroege christenen de kern van de Bijbelse boodschap, het is voor christenen een belangrijke afkorting. De letters van het woord hebben in de loop der tijd tot verschillende christelijke symbolen geleid. Het *ichthusteken* stelt een vis voor. De vis staat in verband met de doop in het water, maar ook met de wonderbare visvangst. Het is een acroniem, want iedere letter in het woord ἰχθύς is een afkorting voor een woord. Die woorden tezamen vormen de zin (vertaald): *Jezus Christus, Gods zoon, (en / de) Redder*. C06/01/14 is een zeldzaam voorbeeld van een grafteken in kalkzandsteen. Het vrij recente grafteken (1999) valt op door zijn sobere maar bijzondere vormgeving. Het werd vervaardigd door A. Harde uit Veurne. Ook de kleine sculptuur op de vlakke grafplaat is zeer origineel. C06/01/26 is een recent grafteken (2002) in graniet, vervaardigd door Macoba graniet uit Diksmuide. De vormgeving is bijzonder. C06/01/30 is een recent grafteken (2003) in rood graniet, van ongekende vervaardiger. De vormgeving is bijzonder. C06/02/10 (?) is een arduinen typisch grafteken voor een kindergraf uit 1947. De kleine engel-sculptuur is karakteristiek. C06/02/22 (?) is een sobere arduinen grafplaat uit 1951. C06/02/23 (?) is een sober arduinen art deco-grafteken, dat het midden houdt tussen een grafteken voor een kindergraf en dat voor een volwassene. De porseleinen Christus met doornenkroon is beschadigd. C07/01/01, C07/01/02 en C07/01/02bis zijn drie samen geplaatste kalkzandstenen stèles voor gesneuvelde Engelse en Canadese soldaten uit de Tweede Wereldoorlog. C07/01/13 is een eenvoudig arduinen art deco-grafteken uit 1950, versierd met een porseleinen Christus met doornenkroon. Het grafteken werd opgericht voor 4 familieleden die omkwamen in 1940 als oorlogsslachtoffers. C07/02/01 is een marmeren beeldje op sokkel, vergezeld van een met baksteen afgeboord plantbed. Het grafteken is niet gedateerd. C07/02/05 (?) is een arduinen art deco-grafteken van steenkapper Tackoen uit 1950. De vormgeving is bijzonder voor deze begraafplaats, maar wordt op tal van andere begraafplaatsen ook teruggevonden. C07/02/06 (?) is een arduinen art deco-grafteken uit 1950. De vormgeving is bijzonder voor deze begraafplaats, maar wordt op tal van andere begraafplaatsen ook teruggevonden. C07/02/08 is een art deco-grafteken uit arduin en graniet. De vormgeving is vrij uniek voor deze begraafplaats. C07/02/10 is een arduinen art deco-grafteken uit 1951. Bescherming wordt ingegeven door de stijleenheid met de aangrenzende graftekens. C07/02/12 is een arduinen art deco-grafteken uit 1951. Bescherming wordt ingegeven door de stijleenheid met de aangrenzende graftekens. C07/02/14 (?) is een sobere arduinen grafplaat uit 1951, met bijna onleesbaar geworden epigrafie. Dit soort arduinen graftekens kunnen na verloop van tijd rijke groeiplaatsen voor lichenen worden als ze niet meer jaarlijks gereinigd worden. C07/02/15 (?) is een art deco arduinen vlakke grafzerk met stèle van steenkapper Tackoen. De iconografie (pleureuse in arduin) is uniek voor deze begraafplaats. C07/02/16 (?) is een arduinen art deco-grafteken van steenkapper Bossaert uit 1942 (?). Bescherming wordt ingegeven door de stijleenheid met de aangrenzende graftekens. C07/02/18 is een art deco-grafteken in arduin en graniet van steenkapper Tackoen uit 1951. De porseleinfoto is gesigioneerd (Tackoen en zoon).

Bescherming wordt ingegeven door de stijleenheid met de aangrenzende graftekens. C07/02/20 is een arduinen eclectisch grafteken uit 1962. Het is een zeer laat voorbeeld van deze stijl. C07/02/22 is een arduinen sarcofaag van steenkapper Bossaert uit 1963. Bescherming wordt ingegeven door de stijleenheid met de aangrenzende graftekens. C07/02/23 is een arduinen sarcofaag van steenkapper Bossaert. Bescherming wordt ingegeven door de stijleenheid met de aangrenzende graftekens. C07/02/24 (?) is een art deco-grafteken in arduin en larvikiet van steenkapper Bossaert uit 1951. Bescherming wordt eventueel ingegeven door de stijleenheid met de aangrenzende graftekens. C07/02/26 is een arduinen eclectisch grafkruis-stèle met vlakke grafzerk uit 1951. Het is een van de weinige voorbeelden van deze eclectische stijl op deze begraafplaats. C07/02/30 is een art deco-grafteken in arduin en graniet van steenkapper Tackoen uit 1950. Bescherming wordt ingegeven door de stijleenheid met de aangrenzende graftekens.

In blok D zijn slechts 17 graftekens aangeduid en nog eens 5 kregen een vraagteken. De beschermingswaardige monumenten bevinden zich hoofdzakelijk langs het hoofdpad naar de calvarie. In dit blok werden in de jaren 1980 heel wat gietijzeren grafkruisen verwijderd, wat vanuit beschermingsstandpunt te betreuren valt. D01/01/01 is het grafteken voor politiecommissaris Karel (Charles) Focke (1862-1936), één van de eerste mensen die na WO I terugkeerden in Diksmuide. D01/01/02 is een van de pronkstukken van de begraafplaats. Het is een groot, arduinen, eclectisch grafteken, met een typologie van cippe met door pijlers afgeboorde graftuin (waarvan de kettingen verdwenen zijn). Het grafteken is een van de oudste van de begraafplaats. Het verwijst nog naar de begraafplaats aan de overzijde van de Woumenweg. Het valt meteen op door het opvallende Lam Gods met vaandel, uitgekapt in het bovenste gedeelte van het grafteken. De vierzijdige sokkel is ook aan de vier zijden met epigrafieën bedacht. Eén van de zijden vermeldt: *'De familie Van De Woude werd begraven in het voormalig kerkhof, door den oorlog 1914-1918 vernield'*. De naar de hoofdlaan gerichte zijde vermeldt: *'Hier rust Theresia Louwagie, geb. te Wulpen den 2 april 1839, overl. te Veurne 25 januari 1926, weduwe van de heer Pamphile Van de Woude'*. Een derde zijde vermeldt: *'Tot nagedachtenis van mejuffrouw Virginie Van de Woude, geb. te Caeskerke den 18 april 1826, overleden te Dixmude 25 augustus 1901'*. Een vierde zijde vermeldt: *'Tot aandenken van den heer Joannes Van de Woude, geb. te Caeskerke den 4 april 1786, overleden te Dixmude den 9 juni 1876, echtgenoot van vrouw Rosalie De Grave, geb. te Stuivekenskerke 9 april 1801, overleden te Dixmude den 30 juni 1878'*. Vermoedelijk is het jaartal 1926 niet het jaartal waarop dit grafteken opgericht werd, want in de notulen van de gemeenteraadszittingen vinden we al een aanvraag in het jaar 1921 en heeft mevrouw Louwagie al vijf jaar voor haar overlijden een grafteken laten oprichten voor haar en haar eerder overleden familie, die voorheen op de begraafplaats aan de overzijde van de weg begraven waren. De insignering van de steenkappers is *'D. Beckaert & A. Hatse Veurne'*. Er bestaat nog altijd een bedrijf met de naam Hatse, gevestigd te Veurne. Het is wenselijk om dit waardevolle grafteken te restaureren en de verdwenen kettingen opnieuw aan te brengen. D01/01/04 is een arduinen vlakke grafzerk op een bakstenen onderbouw. Het grafteken is een van de oudste van de begraafplaats en dateert wellicht van 1928. De epigrafie is evenwel bijna onleesbaar geworden. Het grafteken had destijds zes zuiltjes, die vermoedelijk met kettingen verbonden waren. D01/01/18 is een typisch kindergrafteken, met karakteristieke engeltjes-iconografie. Het grafteken dateert van 1938. D01/01/18bis (?) is het grafteken voor oud-burgmeester Hendrik Laridon (1935-2019) en zijn echtgenote Cecile Delputte (1936-). D01/01/21 is de enige grafkapel van de begraafplaats. Ze werd gemaakt door Jules Pouille uit 'Rousselare' en dateert van 1930. Ze vertoont zowel neogotische als meer classicistische kenmerken en kan dus best eclectisch genoemd worden. In de grafkapel rusten talrijke personen van de families Vantroyen, Dufoort, De Witte, De Clercq, Delporte, Catrysse en Debruyne. Als materialen zijn arduin en marmer gebruikt en er komt ook een glasraampje voor. De iconografie is talrijk met onder meer ineengestengelde handen, maltezerkruis, palmtak, vaas, Mariabeeld, lettersymbolen, ... D01/01/22 is een arduinen sarcofaag van de steenkappers Bossaert-Delameilleure. Het jaartal is niet meer bekend. De iconografie is bijzonder met een pijlachtig motief waarvan de symbolische betekenis ons niet bekend is. D01/01/25 is een arduinen art deco-grafteken van steenkapper Bossaert uit 1955. Een bronzen grafplaat beeldt een pleureuse af. D01/01/30 is een art deco-grafteken in arduin en graniet van steenkapper Bossaert uit 1955. Charles Le Roy was ook oud-strijder van WO I, waaraan een plaatje nog herinnert. D01/02/15 is een recent grafteken (2016) in arduin, met een bijzondere vormgeving en een verdiepte, ingekleurde epigrafie die handschrift imiteert. D01/02/18 is een recent grafteken (2017) in graniet en ijzer, gemaakt door Timmerman uit Ieper. De sobere vormgeving is

bijzonder. D07/02/13 is een van de weinige marmeren graftekens. Het kindergrafteken dateert van 1988. Een porseleinen engeltje is de obligate kleine sculptuur. D08/01/01 is een eclectische arduinen grafkruisstèle voor de zusters van het Sint-Janshospitaal te 'Dixmude'. Het grafteken werd gemaakt door Bossaert in 1923. D08/01/05 is een arduinen grafkruisstèle voor de zusters van de H. Augustinus 'gezeid de zwarte zusters van het klooster van Diksmuide'. Het grafteken dateert van 1923. D08/02/01 is een art deco-grafteken in arduin en graniet, van steenkapper Bossaert uit 1955. Het hoog-re-liëf beeldt een kruisdragende Christus af. De iconografie met schelpenmotief is vrij uitzonderlijk. D08/02/05 is een neoclassicistische vlakke grafzerk met grafkruisstèle van steenkapper Bossaert uit 1926 (?). Er is een rijke iconografie met o.a. kruis-, ster-, roos- en lillie-motieven. D08/02/10 (?) is een eenvoudige arduinen sarcofaag van Bossaert uit 1952. De vormgeving is niet uniek, maar de context van arduinen graftekens in deze rij verantwoordt misschien wel bewaring. D08/02/17 is een zeldzaam voorbeeld van een typologie met afgebroken zuil op deze begraafplaats. Het grafteken bestaat uit arduin en cementrustiek en is van de hand van steenkapper Tackoen uit 1952. De porseleinfoto's zijn gesigineerd (Tackoen). D08/02/18 (?) is een art deco-grafteken van arduin en graniet, van steenkapper Bossaert uit 1952. De vormgeving is niet uniek, maar de context van aangrenzende arduinen graftekens verantwoordt misschien wel de bewaring. D08/02/22 (?) is een arduinen sarcofaag van steenkapper Bossaert. De vormgeving is niet uniek, maar de context van aangrenzende arduinen graftekens verantwoordt misschien wel de bewaring. D08/02/23 is een arduinen art deco-grafteken van steenkapper J. Hatse uit Veurne, van 1954. De vormgeving door deze steenkapper is vrij uniek voor deze begraafplaats. De twee porselein foto's (niet gesigineerd) zijn goed bewaard. D08/02/26 (?) is een eenvoudige arduinen sarcofaag van Tackoen uit 1953. De gebogen stukken vooraan zijn een laattijdige herinnering aan de 19de-eeuwse classicistische voorbeelden.

In blok E werden slechts twee graftekens aangeduid. E01/01/29 (steenkapper onbekend, jaartal afwezig) werd aangeduid als voorbeeld van stijlvolle eenvoud van het grafteken. E02/02/01 uit 1974 is het grafteken voor Noël Tackoen en zijn echtgenote. Noël was een van de steenkappers die talloze graftekens vervaardigde voor de begraafplaats van Diksmuide. Het grafteken valt op door het grote laagrelief en vooral door de verdiept goudkleurig ingekleurde gotische epigrafie.

In blok F werden slechts 7 graftekens aangeduid, naast vele tientallen met een vraagteken. Die laatste reeks slaat op het feit dat in dit blok heel veel oud-strijders begraven werden. De graftekens van deze mensen zijn meestal niet bijzonder, maar de vraag of oud-strijders een eeuwige vergunning krijgen of niet is wellicht een vraagstuk dat door de gemeenteraad moet opgelost worden. Op sommige graftekens verwijst een plaatje specifiek naar het feit dat het om oud-strijders gaat, maar op veel graftekens is dat niet expliciet weergegeven, terwijl de graftekens wél in de rijen van de oud-strijders voorkomen. Heel wat oud-strijders liggen bovendien ook nog verspreid over andere delen van het kerkhof begraven. F01/02/31 (?) is een art deco-grafteken van steenkapper Bossaert uit 1957. De gesigineerde porseleinfoto's zijn goed bewaard. Het grafteken is goed onderhouden en een mooi voorbeeld van de stijlperiode, maar er zijn heel wat zeer gelijkaardige monumenten op de andere Diksmuidse begraafplaatsen. F02/01/22 is een pastoorsgraf uit 1954 voor kanunnik Oscar Vanden Abeele, die 34 jaar lang ook deken was van Diksmuide. De iconografie van kelk met hostie verwijst naar het ambt van de geestelijke. F02/02/03 (?) is het grafteken voor een oorlogsvrijwilliger van de Tweede Wereldoorlog. De epigrafie die dat vermeldt in een afzonderlijk kadertje is uniek voor de begraafplaats. F02/02/21 is een typisch kinder-grafteken uit 1931. Het is een arduinen sokkel waarop een porseleinen engel stond. De engel is van zijn sokkel gevallen en kan best opnieuw geplaatst worden. F03/02/25 is een granieten grafteken uit 1990. Bijzonder is dat het grafteken voor een groot deel bestaat uit een in vorm gesnoeiide Buxus in de vorm van een sarcofaag met kruis. F06/01/03 is een grafteken voor een kindergraf uit 1983. De stèle is een witte marmeren plaat. F06/02/11 (?) is geen bijzonder opvallend grafteken, maar de bronzen ineengestrengelde handen, gesigineerd door Pascal Norga, zijn het mooiste voorbeeld van deze iconografie op deze begraafplaats. F07/01/09 Dit granieten grafteken uit 1973 is niet erg bijzonder, maar de bronzen fakkel, omwonden met prikkeldraad op het graf van deze oud-strijder van WOI, gesigineerd door Pascal Norga, is het enige voorbeeld van een dergelijke iconografie op de begraafplaats. F08/01/07 is een vrij recent (1982) arduinen grafteken dat opvalt door zijn sobere eenvoud. In de steen zijn bovendien mooi fossielen van koralen te bewonderen.

4.16. Beplanting van de begraafplaats (door de gemeente)

De voormalige beplanting van deze begraafplaats kan afgeleid worden uit de plannen van De Stobbeleir (1948). Deze voorzag heel wat bomen, hagen en noemde ook individuele soorten op (zie 2.2.3): o.a. linden aan de straatzijde, treurwilgen, ligustrumhagen, hagedoorn, ... Enkele oude foto's uit de jaren '50- laten ook nog bomen zien. Deze bomen werden echter quasi allemaal geveld, op de beplanting van bomen en hagen op de grens van de begraafplaats na. Later werd een cha-maecyparis-beplanting langs het hoofdpad aangeplant. De lage naaldbomen zijn strikt gesnoeid/geschoren en bieden noch schaduw, noch enige afscherming of opsplitsing van de grote massa steen die de begraafplaats kenmerkt. Globaal gezien is het gebrek aan opgaande bomen op de begraafplaats een zeer opvallend en betreurenswaardig kenmerk. Overigens is de resterende open ruimte op de begraafplaats erg beperkt, waardoor ook geen noemenswaardige gazongedeelten voorkomen. Op, tussen en voor de graftekens zijn alleen door particulieren (familieleden, kennissen van de overledenen) overblijvende planten en bloemen aangebracht. Er zijn geen beplantingen door de gemeente zelf voorzien.

4.17. Spontane plantenbegroeiingen, mossen en korstmossen, hogere planten

Wanneer een grafteken een tijdje niet meer onderhouden wordt, komen er al snel planten, mossen of korstmossen op het grafteken groeien. Planten verschijnen snelst spontaan op het grafmonument wanneer er een zogenaamde graftuin of plantbed voorkomt dat niet meer onderhouden wordt. Gehoornde klaverzuring (*Oxalis corniculata*), gewone brunel (*Prunella vulgaris*), grote weegbree (*Plantago major*), heermoes (*Equisetum arvense*), kleine veldkers (*Cardamine hirsuta*), madeliefje (*Bellis perennis*), paardenbloem (*Taraxacum officinale*), rood zwenkgras (*Festuca rubra*), straatgras (*Poa annua*), veldbeemdgras (*Poa pratensis*), vlinderstruik (*Buddleia davidii*) en zandraket (*Arabidopsis thaliana*) zijn talrijk aanwezig. Wanneer grafstenen barsten beginnen te vertonen of op de overgang van verticale naar horizontale delen komen muurvaren (*Asplenium ruta-muraria*), tongvaren (*Asplenium scolopendrium*), mannetjesvaren (*Dryopteris filix-mas*) of muurleeuwenbek (*Cymbalaria muralis*) vaak voor op wat oudere kerkhoven. Deze soorten berokkenen meestal geen schade aan het grafmonument en kunnen zonder probleem gerust gelaten worden. In Diksmuide zijn dit soort begroeiingen echter uiterst schaars. Muurvaren komt voor op graftekens C01/01/39.

Tussen de graftekens en in de gazongedeelten komen nog veel meer spontane planten voor. In de pionierende gedeelten met open aarde valt in maart de zeer abundante klimopereprijs (*Veronica hederifolia*) heel sterk op naast een hele reeks eenjarige soorten. In de kieren van grafstenen is heermoes een van de algemeenste spontane soorten. Ook Robertskruid is er vrij algemeen voorkomend. Een vrij zeldzame soort is de gladde ereprijs (*Veronica polita*), die op één plaats werd aangetroffen. In de gazongedeelten houden vooral meerjarige soorten stand. Zij kunnen onder een normaal maaibeheer zonder problemen blijven staan en zijn een nuttige vorm van biodiversiteit voor allerlei ongewervelde dieren als bijen, dagvlinders enz. Een niet al te frequent maaibeheer laat hen uiteraard beter tot bloei komen. Onder het huidige maaibeheer komen de margrietjes in het gazon wellicht nooit tot bloeien. Een alfabetische lijst van de spontane begroeiing van hogere planten volgt hieronder.

Akkermelkdistel (*Sonchus arvensis*), Boswilg (*Salix caprea*), Canadese fijnstraal (*Conyza canadensis*), Engels raaigras (*Lolium perenne*), Es (*Fraxinus excelsior*), Gehoornde klaverzuring (*Oxalis corniculata*), Gekroesde melkdistel (*Sonchus asper*), Gestreepte witbol (*Holcus lanatus*), Gewone brunel (*Prunella vulgaris*), Gewone duivenkervel (*Fumaria officinalis*), Gewone esdoorn (*Acer pseudoplatanus*), Gewone hoornbloem (*Cerastium fontanum*), Gewone vlier (*Sambucus nigra*), Gewone vogelmelk (*Ornithogalum umbellatum*), Gewoon biggenkruid (*Hypochoeris radicata*), Gewoon struisgras (*Agrostis capillaris*), Gladde ereprijs (*Veronica polita*), Glad vingergras (*Digitaria ischaemum*), Grote weegbree (*Plantago major*), Heermoes (*Equisetum arvense*), Herderstasje (*Capsella bursa-pastoris*), Hopklaver (*Medicago lupulina*), Jakobskruid (*Senecio jacobaea*), Kleefkruid (*Galium aparine*), Kleine klaver (*Trifolium dubium*), Kleine veldkers (*Cardamine hirsuta*), Klein kruiskruid (*Senecio vulgaris*), Klimop (*Hedera helix*), Klimopereprijs (*Veronica hederifolia*), Kluwenhoornbloem (*Cerastium glomeratum*), Kweek (*Elymus repens*), Liggende vetmuur (*Sagina procumbens*), Madeliefje (*Bellis perennis*), Margriet (*Leucanthemum vulgare*), Muurpeper (*Sedum*

acre), Muurvaren (*Asplenium ruta-muraria*), Paardenbloem (*Taraxacum vulgare*), Paarse dovenetel (*Lamium purpureum*), Robertskruid (*Geranium robertianum*), Rood zwenkgras (*Festuca rubra*), Smalle weegbree (*Plantago lanceolata*), Speerdistel (*Cirsium vulgare*), Straatgras (*Poa annua*), Tuinwolfsmelk (*Euphorbia peplus*), Veldbeemdgras (*Poa pratensis*), Veldereprijs (*Veronica arvensis*), Vogelmuur (*Stellaria media*), Witte dovenetel (*Lamium album*), Witte klaver (*Trifolium repens*), Zachte dravik (*Bromus hordeaceus*), Zandraket (*Arabidopsis thaliana*)

Sneller nog dan hogere planten, komen er op de arduinsteen en zelfs op de gepolijste graniet of op de ijzeren, houten en betonnen grafkruisen mossen en korstmossen (lichenen) voor. Vaak zijn ze zo klein dat er een loep voor nodig is om ze te zien of op zijn minst om ze op naam te kunnen brengen. Als het onderhoud van het grafteken al verschillende decennia gestaakt is, zijn ze ook met het blote oog gemakkelijk waarneembaar. Snel groeien die lichenen weliswaar niet: een groeisnelheid van een mm per jaar is ongeveer de regel. In Diksmuide zijn heel wat graven al een hele tijd niet meer jaarlijks onderhouden en komen inmiddels een aardig reeksje lichenen en mossen voor. We troffen volgende korstmossen en mossen op de graftekens aan: *Brachythecium rutabulum* (Gewoon dikkopmos), *Bryum capillare* (Gedraaid knikmos), *Calogaya pusilla* (Sinaasappelkorst), *Candelariella medians* (Gelobde geelkorst), *Candelariella vitellina* (Grove geelkorst), *Circinaria calcarea* (Plat dambordje), *Circinaria contorta* (Rond dambordje), *Flavoplaca citrina* (Gewone citroenkorst), *Flavoplaca dichroa* (Mandarijnkorst), *Lecanora albescens* (Kalkschotelkorst), *Lecanora dispersa* (Verborgen schotelkorst), *Lecanora muralis* (Muurschotelkorst), *Physcia adscendens* (Kapjesvingermos), *Protoblastenia rupestris* (Rode baksteenkorst), *Pyrenodesmia teicholyta* (Witte citroenkorst), *Syntrichia muralis* (Gewoon muursterretje), *Verrucaria nigrescens* (Gewone stippelkorst), *Variospora aurantia* (Platte citroenkorst), *Variospora flavescens* (Gelobde citroenkorst) en *Xanthoria parietina* (Groot dooiermos).

Ook deze organismen berokkenen op een historische tijdschaal gezien geen schade van betekenis aan de graftekens en kunnen met een gerust gemoed verder gedijen. Korstmossen bieden zelfs een bescherming tegen chemische aantastingen van vervuilde lucht aan de graftekens.

4.18. Cultuurplanten (bij de individuele graftekens)

Op de begraafplaats van Diksmuide, komt in november een zee van chrysanten voor. Omdat de overige planten moeilijk allemaal op één moment van het jaar kunnen waargenomen worden, karteerden we ze los van het tijdstip waarop de graftekens zelf bemonsterd werden. In de tabel hieronder wordt de beplanting bovendien naast die van het kerkhof van Keiem, het kerkhof van Esen en het kerkhof van Lampernisse getoond, zodat een vergelijking meteen ook mogelijk wordt.

Het aantal typische kerkhofplanten in Diksmuide is eerder beperkt. Er komen geen treurbomen voor en nauwelijks altijdgroene naaldbomen, maar wél de altijdgroene Taxus, de Himalaya-jeneverbes (*Juniperus squamata*) en Buxus (die helaas ook veel Buxusmot op bezoek kreeg). Bij de kruidachtige planten zijn de altijdgroene klimop en de ook 's winters bloeiende heidesoorten typische kerkhofplanten. Ook rozen, viooltjes, anjers, lelies en narcissen zijn typische traditionele kerkhofplanten. Dat geldt ook voor een reeks rots- en steen bewonende soorten: kruipklokje, steenbreeksoorten en vetkruiden. En uiteraard zijn er de chrysanten die vanaf begin november ook hier nog massaal het kerkhof opfleuren.

Veel overige soorten weerspiegelen toch vooral wat de lokale tuincentra aanbieden en dat spectrum is sterk mode-gebonden en lijkt ook erg goed op het courante tuinspectrum.

WETENSCHAPPELIJKE PLANTENNAAM	NEDERLANDSE PLANTENNAAM	KERKHOF KEIEM	KERKHOF ESEN	BEGRAAFPLAATS DIKSMUIDE	KERKHOF LAMPERNISSE
Acer pseudoplatanus	Gewone esdoorn	1			
Aesculus hippocastanum	Witte paardenkastanje			1	
Amelanchier lamarckii	Amerikaans krentenboompje	1			
Arum italicum	Italiaanse aronskelk				1
Aster species	Aster	1			
Aubrietia x cultorum	Aubrietia		1		
Aucuba japonica	Broodboom	1	1	1	
Begonia semperflorens	Begonia	1	1	1	
Bellis perennis Pomponette-serie	Madeliefje Pomponette			1	
Bergenia crassifolia	Schoenlappersplant			1	1
Buxus sempervirens	Buxus	1	1	1	1
Calendula officinalis	Goudsbloem			1	
Calluna vulgaris	Struikhei		1	1	1
Campanula poscharskyana	Kruipklokje	1		1	
Carex morrowii	Japanse zegge				1
Centaurea montana	Bergcentaurie		1		
Cerastium tomentosum	Viltige hoornbloem		1		
Chamaecyparis lawsoniana	Dwergcipres			1	
Chrysanthemum	Chrysant	1	1	1	1
Convallaria majalis	Lelietje-van-dalen, Meiklokje			1	
Coreopsis rosea	Meisjesogen			1	
Cosmos bipinnatus	Cosmea	1			

WETENSCHAPPELIJKE PLANTENNAAM	NEDERLANDSE PLANTENNAAM	KERKHOF KEIEM	KERKHOF ESEN	BEGRAAFPLAATS DIKSMUIDE	KERKHOF LAMPERNISSE
Cotoneaster divaricatus	Uitgespreide cotoneaster		1	1	
Crocus vernus	Bonte crocus	1	1	1	
Cuphea hyssopifolia	Mexicaanse heide		1	1	
Cyclamen	Cyclaam			1	1
Cyperus	Cyperus			1	
Delosperma cooperi	Middagsbloem		1	1	
Dianthus	Anjer			1	1
Dipladenia cultivars	Mandevilla		1	1	
Echeveria species	Echeveria			1	
Erica carnea	Alpenheide (Sneeuwheide)				1
Erica x darleyensis	Winterheide	1	1	1	1
Erica x darleyensis 'Kramers Rote'	Winterheide		1	1	
Erica gracilis	Zuidafrikaanse dopheide		1	1	
Euonymus fortunei 'Emerald Gaiety'	Bontbldige Japanse kardinaalsmuts		1	1	1
Fagus sylvatica	Beuk(en Haag)		1	1	
Festuca glauca	Blauw schapengras			1	
Fuchsia species	Bellenplant		1		
Galanthus nivalis	Sneeuwkllokje	1	1	1	1
Gaultheria procumbens	Bergthee			1	
Gaura lindheimeri	Prachtkaars		1	1	
Geranium pratense	Beemdooievaarsbek		1		
Geranium species	Geranium			1	1
Gleditsia triacanthos	Valse christusdoorn	1			
Hebe albicans 'Red Edge'	Struikveronica		1		
Hebe speciosa	Struikveronica		1		1
Hedera helix	Klimop	1	1	1	1
Helleborus niger	Kerstroos		1	1	
Helleborus orientalis	Kerstroos		1	1	
Hemerocallis	Daglelie	1			
Hesperantha coccinea	Karmozijnrode vlaglelie			1	
Hieracium aurantiacum	Oranje havikskruid			1	
Hyacinthus orientalis	Hyacint		1	1	1
Hydrangea macrophylla	Hortensia	1		1	
Hyacinthoides hispanicus	Spaanse boshyacint	1	1	1	
Hypericum androsaemum	Mansbloed		1	1	
Iberis sempervirens	Witte scheefkelk		1		1

WETENSCHAPPELIJKE PLANTENNAAM	NEDERLANDSE PLANTENNAAM	KERKHOF KEIEM	KERKHOF ESEN	BEGRAAFPLAATS DIKSMUIDE	KERKHOF LAMPERNISSE
<i>Ilex aquifolium</i>	Hulst		1		
<i>Ilex crenata</i>	Japanse hulst		1		
<i>Impatiens walleriana</i>	Vlijtig liesje		1	1	
<i>Inula</i>	Alant			1	
<i>Iris foetidissima</i>	Stinkende lis		1		
<i>Juniperus squamata</i> 'Blue compact'	Himalaya-jeneverbes		1		
<i>Kalanchoe tomentosa</i>	Pandaplant		1	1	
<i>Lavandula angustifolia</i>	Echte lavendel		1	1	
<i>Leucojum aestivum</i>	Zomerklokje			1	
<i>Leucophyta brownii</i>	Zilverstruikje			1	
<i>Lewisia cotyledon</i>	Bitterkruid			1	
<i>Ligustrum ovalifolium</i>	Haagliguster	1			
<i>Lobelia erinus</i>	Tuinlobelia			1	
<i>Lobularia maritima</i>	Zeeschildzaad		1		
<i>Lobularia maritima</i> 'Seet alyssum'	Zeeschildzaad			1	
<i>Lychnis coronaria</i>	Prikneus		1	1	
<i>Mahonia aquifolium</i>	Struikmahonie			1	
<i>Muscari armeniacum</i>	Blauwe druifjes, Armeense druifhyacint	1	1	1	1
<i>Muscari botryoides</i>	Blauwe druifjes		1	1	
<i>Muscari neglectum</i>	Blauwe druifjes		1	1	
<i>Narcissus pseudo-narcissus</i> divisie 1	Trompetnarcis	1	1	1	1
<i>Narcissus</i> divisie 2	Grootkronige narcis	1	1	1	
<i>Narcissus</i> divisie 3	Kleinkronige narcis			1	
<i>Narcissus</i> divisie 4	Gevuldbloemige narcis		1		
<i>Narcissus poeticus</i>	Witte narcis	1			
<i>Pachysandra terminalis</i>	Dikkemanskruid, Schaduwkruid			1	
<i>Paeonia lactiflora</i>	Pioenroos		1		
<i>Pelargonium</i>	Pelargonium		1	1	
<i>Petunia hybrida</i>	Petunia		1	1	
<i>Pieris japonica</i>	Rotsheide		1	1	
<i>Primula x polyantha</i>	Sleutelbloem (hybriden)	1	1	1	1
<i>Prunus cerasifera</i> 'Nigra'	Kerspruim		1		
<i>Prunus laurocerasus</i> 'Schipkaensis'	Laurierkers		1		
<i>Prunus laurocerasus</i> 'Rotundifolia'	Laurierkers	1	1		
<i>Ribes sanguineum</i>	Rode ribes		1		
<i>Rosa</i>	Roos	1	1	1	1

WETENSCHAPPELIJKE PLANTENNAAM	NEDERLANDSE PLANTENNAAM	KERKHOF KEIEM	KERKHOF ESEN	BEGRAAFPLAATS DIKSMUIDE	KERKHOF LAMPERNISSE
Rosmarinus officinalis	Rozemarijn			1	
Rudbeckia fulgida 'Goldsturm'	Zonnehoed			1	
Sanvitalia speciosa	Dwergzonneroos		1	1	
Saxifraga x arendsii 'Blütenteppich'	Steenbreek		1	1	
Saxifraga x urbium	Schildersverdriet				1
Sedum album	Wit vetkruid	1			
Sedum reflexum	Tripmadam		1	1	
Sedum telephium	Hemelsleutel	1	1		
Sempervivum species	Vetkruid		1	1	1
Sempervivum spurium	Roze vetkruid	1			
Sempervivum tectorum	Huislook		1	1	
Skimmia japonica 'Finchy'	Skimmia (witbloeiend)		1	1	
Skimmia japonica 'Rubella'	Skimmia (rozerood bloeiend)	1	1	1	
Streptocarpus saxorum	Kaapse primula			1	
Sutera cordata	Bacopa			1	
Tagetes	Afrikaantje, Stinkerdje		1	1	
Taxus baccata	Taxus(haag of -massief)	1	1	1	
Thuja orientalis	Chinees thuja		1		
Tilia	Linde	1	1		
Tulipa	Tulp	1	1	1	1
Viburnum tinus	Sneeuwbal			1	
Vinca major 'Aureovariegata'	Grote maagdenpalm 'Aureovariegata'		1		
Vinca major	Grote maagdenpalm			1	
Vinca minor	Kleine maagdenpalm		1	1	1
Viola cornuta	Hoornviooltje			1	
Viola odorata	Maarts viooltje	1	1	1	
Viola tricolor cultivars	Driekleurig viooltje	1	1	1	
Viola x wittrockiana cultivars	Perkviool	1	1	1	

4.19. Plan van het kerkhof met de nummers van de graftekens

Van de begraafplaats van Diksmuide bestond een plan met nummering van de graftekens. Omdat inmiddels zowel graftekens verdwenen waren of bijgekomen, werd een nieuw plan opgemaakt (zie bijlage).

Op een tweede versie van het plan zijn ook alle graftekens aangeduid waarvoor een bescherming wenselijk is.

5. AANBEVELINGEN

5.1. Keuzes maken

Bij verschillende studies van lokale kerkhoven of begraafplaatsen valt op dat er sterk verschillende waarderings- en beschermingsvoorstellen bestaan.

In de recente beheerplannen voor het beschermd stadsgezicht Damme en het beschermd landschap Lampernisse bijvoorbeeld, was Onroerend Erfgoed de doorslaggevende instantie om te bepalen welke graftekens een ZEN-statuuut verdienen en dus konden op steun van de Vlaamse Overheid rekenen. Hierbij werden duidelijke criteria gehanteerd als 'niet jonger dan WOII' en (kunst) historische of aan min of meer gekende of beroemde personen gelinkte waarden.

Bij de 'geïntegreerde visie op het kerkhof van Gijverinkhove te Alveringem, door kunsthistorica Anne-Mie Havermans (2012) is een behoorlijk verschillende waardering geformuleerd. Er wordt geen criterium van leeftijd van het grafteken gehanteerd. Ook zeer eenvoudige graftekens als betonnen kruisen worden sterk onder de aandacht gebracht (wegens karakteristiek voor de Westhoek). Er is ook heel veel aandacht voor de ensemble-waarde: betonnen en ijzeren kruisen zijn des te krachtiger van uitdrukking als ze bewaard worden in groep. Er wordt ook sterk afgeraden om te bewaren graftekens te verplaatsen. Dat levert niet alleen gevaar op voor de gaafheid van het grafteken, maar het verbreekt ook de typische link met de plaats van overlijden, met de plaats op het kerkhof (vaak binnen familieverband), met de richting ten opzichte van het kerkhof. Er wordt ook aanbevolen van elk type van elke periode minstens één exemplaar te bewaren.

In de eerste plaats dient een gemeente zich dus zelf te bezinnen, al dan niet ondersteund door studies, over waar ze naar toe wil met een beschermingsbeleid.

5.2. Financiële ondersteuning

Z(onder) E(conomisch) N(ut)-subsidies, betaald door de Vlaamse overheid, kunnen alleen toegekend worden aan elementen met een beschermd statuut (beschermd landschap, beschermd dorpsgezicht, beschermd stadsgezicht, ...).

Bij niet beschermde sites is er wél ook een subsidiemogelijkheid, door het 'decreet op Begraafplaatsen en Lijkbezorging' van 16 januari 2004. Daarin werden de klijtlijnen uitgezet voor een goed beheer van onze begraafplaatsen door lokale besturen. Het decreet verwijst expliciet naar het behoud van bepaalde graftekens.

Art. 26.2 vermeldt: *'Het college van burgemeester en schepenen maakt hierbij een lijst op van graven met lokaal historisch belang die als kleine onroerende erfgoedelementen kunnen worden beschouwd. De graven op deze lijst dienen 50 jaar te worden bewaard en onderhouden door de gemeente-overheid. Deze termijn kan worden verlengd. Bij ontstentenis van deze lijst kan het initiatief tot de opmaak ervan genomen worden door de Vlaamse regering of haar gemachtigde. Deze lijst wordt bekrachtigd door het college van burgemeester en schepenen. De Vlaamse regering bepaalt de voorwaarden voor de lijsten van graven met lokaal historisch belang'.*

Het uitvoeringsbesluit van 14.05.2004 verduidelijkt het decreet van 2004. Zo wordt omschreven wat concreet wordt verwacht van die lijst van graven met lokaal historisch belang, nl:

1

Art. 47. *De lijsten van graven met lokaal historisch belang bedoeld in artikel 26, §2, van het decreet bevatten de graven met een historische, artistieke, volkskundige of socio-culturele waarde die niet beschermd zijn als monument overeenkomstig het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten, stads- en dorpsgezichten.*

Art. 48. Het college van burgemeester en schepenen bepaalt autonoom welke de graven zijn van lokaal historisch belang.

Art. 49 De lijst met graven van lokaal historisch belang bevat:

1° informatie over een eventuele concessie en de begraven personen;

- 2° informatie over de bouwfysische toestand;
- 3° informatie over het grafteken;
- 4° een bondige omschrijving van het lokaal historisch belang;
- 5° een foto.

De graven van lokaal historisch belang worden tevens aangegeven op een plan van de begraafplaats.

Art. 50. Een afschrift van de bekrachtigde lijst met plan wordt bezorgd aan de Vlaamse minister, bevoegd voor de monumenten en de landschappen.

Graven vermeld op de lijst van graven van lokaal historisch belang waarvan het behoud uiteindelijk toch van algemeen belang blijkt te zijn en die als zodanig beschermd worden als monument, worden op het moment van de definitieve bescherming van rechtswege geschrapt van de lijst.

Omzendbrief B.A. 2006/03, 10 maart 2006, Hoofdstuk Vi. Graftekens (Artikelen 25 – 26)

De omzendbrief herhaalt nog eens de vrijheid van het college van burgemeester en schepenen ten aanzien van de bestemming van de graftekens die eigendom van de gemeente zijn (artikel 26, § 2), maar herneemt ook dat de gemeente hierbij dient rekening te houden met het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten, stads- en dorpsgezichten, inclusief wat de regeling inzake kleine onroerende erfgoedelementen betreft.

De verschillende versies: decreet, uitvoeringsbesluit en omzendbrief roepen met betrekking tot het beheer van het funerair erfgoed bij sommigen vragen op, ondanks de verduidelijkingen die er later aan zijn toegevoegd. Havermans (2012 p. 9) geeft een goede samenvatting:

‘In feite moet dus iedere gemeente een lijst opmaken van alle graftekens die een zekere waarde in zich dragen. Van degenen die niet meer in bezit van de familie zijn, dient de gemeente het onderhoud op zich te nemen voor ten minste 50 jaar. Graftekens die deel uitmaken van een beschermd dorpsgezicht of beschermd zijn als monument, komen niet in aanmerking als grafmonument met lokaal historisch belang (ze worden al beschermd worden op Vlaams niveau). Toch is de opmaak van een inventaris ook hier aangewezen, in het kader van de opmaak van een onderhouds- en beheersplan. Voor beschermde dorpsgezichten geldt van rechtswege een onderhoudsplicht (decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten, art. 11 §1). Bovendien is een inventaris van de erfgoedelementen een essentieel onderdeel van een herwaarderingsplan, dat recht geeft op subsidies.

De toegekende waarde kan immaterieel zijn, vb. indien het gaat om een graf van een lokale persoonlijkheid, maar ook materieel. Bij het onderzoek van de begraafplaats en de graven komen meerdere aspecten aan bod, zoals de symboliek, stijl, type, materiaal, de figuur van de ontwerper-uitvoerder, de situering op de begraafplaats, de totstandkoming ... dit alles samen schept een totaalbeeld. Bovendien staat een grafteken niet op zichzelf; ook gehelen zijn belangrijk, omwille van de historiciteit of de harmonie. Het is dus een kwestie van het geheel én de individuen samen op te nemen. Er wordt dus meer gevraagd dan een lijst met namen van graven en hun ligging. Het invullen van de waarden en kenmerken is niet erg voor de hand liggend’.

5.3. Bepanting

Een kerkhof draagt vaak de stempel van een welbepaalde periode, namelijk van oprichting van de eerste graftekens tot de stopzetting van het gebruik van het kerkhof. Die tijdsgeest kan aanzienlijk versterkt worden door zorg voor de originele bepanting, die samengaat met de oprichting van het kerkhof. Oude foto's, prentbriefkaarten of schriftelijke getuigenissen kunnen helpen om de oorspronkelijke bepanting te achterhalen. In veel gevallen is de oude haag te determineren op soort (meidoorn, beuk, taxus, buxus...), zijn er bomen herkenbaar. Het verdient aanbeveling om die tijdsgebonden context te respecteren en mee op te nemen in een herstel- of beschermingsplan.

Concreet voor Diksmuide bieden de ontwerpplannen van De Stobbeleir (1948) een zeer goed beeld welke bepanting de man voor ogen had, al is hij niet altijd even concreet in welke planten waar moesten komen. Een beperkt aantal foto's getuigen nog van deze aanplant. Het verdient sterke aanbeveling om de steriele bepanting van de huidige streng geschoren *Chamaecyparis* te verwijderen en te vervangen door de hoogstammige bepanting die De Stobbeleir destijds voorschreef, waarbij treurwilgen en andere treurbomen de basis kunnen vormen. Meidoornhagen, beukenhagen, haagbeukhagen, ... kunnen helpen de grote stenen oppervlakte te doorbreken en de begraafplaats een aanzienlijk groenere aanblik te geven. Niet meer gebruikte plantbedden bij de individuele graftekens kunnen opnieuw ingevuld worden met overblijvende kruidachtige planten, die ofwel om hun symbolische kerkhofwaarde kunnen gekozen worden (zie hieronder) of als alternatief eventueel ook met het doel op verwildering kunnen gekozen worden. Het Brugs Kerkhof in Assebroek biedt een uitstekend voorbeeld hoe een dergelijke 'verwildering' tot een schitterend resultaat kan leiden.

Individuele graven worden meestal beplant door de naaste familieleden van de overledene en dragen, buiten de traditionele chrysanten in de novembermaand, sterk de stempel van het aanbod aan planten van de nabijgelegen tuinentra. De bepanting die de gemeente voorziet kan echter de typische sfeer van het kerkhof verhogen. Er zijn een aanzienlijk aantal typische kerkhofsoorten, zoals treurbomen (treurberk, treurbeuk, treurcypres, treuriep, treures, treurwilg, ...).

Ook bij de meerjarige bloemen en struiken zijn er tal van soorten met een karakteristieke binding aan kerkhoven: rozen (met egelantier in het bijzonder, als symbool voor de eeuwige rust), lelies (een typische Maria-plant), viooltjes (symbool voor nederigheid, bescheidenheid), vergeet-me-nietjes, klaprozen (WOI-symbool), *Sempervivum* (letterlijk 'eeuwig levend of altijdgroen'), *Buxus sempervivens* (eveneens 'eeuwig levend'), ... Het verdient aanbeveling om dit spectrum prioriteit te geven boven exotische bepantingen zonder die extra dimensie.

Haagaanplantingen die het kerkhof compartimenteren, kunnen sterk de aantrekkelijkheid van een kerkhof verhogen. Ze zijn een dankbaar element om een traditioneel stenen kerkhof om te toveren in een parkkerkhof. De hagen kunnen best rekening houden met de traditionele indeling van het kerkhof (oud gedeelte met arduinen graftekens, kinderkerkhof, recent gedeelte, urnenveld, ommegang met kapellen, ...).

Het herbicidenvrij onderhoud van begraafplaatsen wordt op verschillende plaatsen erg verschillend geïnterpreteerd. Gebruik van kokend water of verhitting door vuur leidt tot saaie, stenen of aarden toestanden, die de doodsheid van begraafplaatsen alleen maar verhogen. Een doordachte groenaanleg, met gras, met bodembedekkers of met bloemen en kruiden kan de begraafplaats een aantrekkelijk parkkarakter verlenen. Denk bij de plantenkeuze ook aan de meerwaarde voor ongewervelde dieren, zoals dagvlinders, wilde bijen, ...

5.4. Informatie verlenen

Verschillende kerkhoven of begraafplaatsen in West-Vlaanderen kregen de jongste jaren informatiepaneeltjes bij een aantal graven, met uitleg over de persoon die er begraven ligt of over de cultuurhistorische waarde van een grafteken. Het rapport toont aan dat ook in Diksmuide volop stof aanwezig is om dit voorbeeld te volgen.

5.5. Lapidarium

Graftekens die niet meer volledig zijn of niet meer onderhouden worden door de nabestaanden kunnen eventueel een plaatsje krijgen in een speciaal daarvoor bedoelde ruimte: een 'lapidarium'. Daar kan de informatie over het kerkhof verzameld worden en geïllustreerd met een aantal voorbeelden van bijvoorbeeld gietijzeren grafkruisen, porseleinen kleine sculpturen, bronzen grafdecoraties, herdenkingsplakaatjes voor oud-strijders, votiefplaten, iconografische motieven, enz.

5.6. Biodiversiteit

Kerkhoven kunnen op hun manier bijdragen aan de biodiversiteit. We wezen hierboven al op de spontane flora die in Diksmuide voorkomt. Minstens in het gazon is er geen reden om die te verwijderen, integendeel zelfs. Ook de muurbegroeiing van een kerkhofmuur kan waardevol en mooi zijn. Denk maar aan soorten zoals kruipklokjes, muurleeuwenbek, muurbloem, muurvaren, steenbreekvaren, ... In veel gevallen herbergen kerkhoven en begraafplaatsen ook een rijke fauna. Dagvlinders profiteren van de aangeplante of spontane bloemen. Solitaire bijtjes (grasbij, roodgatje, roodbuikje, groefbijtjes, ...) nestelen in rustige hoekjes in de grond of in het gazon. Een beetje aandacht voor die biodiversiteit kan de waarde voor de fauna nog aanzienlijk doen toenemen. Het niet meer gebruiken van biociden maakt al een groot verschil. De beplanting kan de waarde voor de biodiversiteit nog sterk verhogen. Voorbeelden van een dergelijke inrichting kunnen ter inspiratie bekeken worden in Assebroek (Brugs kerkhof), Torhout, ...

6. LITERATUUR

Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Parochiekerk Sint-Pieter en kerkhof <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/78190>

Anoniem (1891). Fonderie Corneau Alfred, Deville, Pailliette & Cie à Charleville (Ardennes). Album général.

Anoniem (niet gedateerd). Versteende getuigenissen. Inventariseren van funerair erfgoed. TERF, 39 p.

[Celen, J. \(2021\). Vrijzinnig funerair erfgoed. De begraafplaats van Elsene. De Mens nu. Magazine 10 \(4\): 1-11.](#)

[Demoen, H. \(1984\). Het Diksmuide van toen. Uitg. Marc Van de Wiele, 176 p.](#)

Dendooven, L. (1959-1962). Dit is West-Vlaanderen. Drie delen. Uitg. Flandria n.v. Sint-Andries.

Depestel, A. (2006). De gemeentelijke begraafplaats aan de Gasthuisstraat te Temse. Deel I: studie van de site en de graftekens. Verhandeling voorgelegd aan de faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Vakgroep Kunst-, muziek- en theaterwetenschappen.

Desmedt, M. (2005). Graf sierkunst van de familie Norga. Grafzerkje vzw, Nieuwsbrief Nr. 26: 2-3.

Goossens, D. (1984). Inleiding tot de geologie en geomorfologie van België. Tweede gewijzigde en uitgebreide druk, Uitg. van de Berg, Geologische Boekhandel W.G. Witkam, Enschede, 228 p.

Dewilde, M. (2011). Rapportage vondstmelding. Stadhuis Diksmuide (West-Vlaanderen). 30/07/2011. Uitg. Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed, Zarren.

Durenne, A. (1872). Planche 627. Croix.

Havermans, A.-M. (2012). Naar een geïntegreerde visie op het kerkhof van Gijverinkhove te Alveringem. Deel I: Inventarisatie van het Sint-Petruskerkhof van Gyverinkhove. WVI, 57 p.

Havermans, A.-M. (2012). Inventarisatie van het Sint-Audomaruskerkhof van Alveringem Deel I: historisch kader en overzicht van de bevindingen. Ongepubliceerde studie i.o.v. het gemeentebestuur.

Havermans, A.-M. & Celis, M. (2006). Norga, terug van weggeweest. Epitaaf 20 (3): 3-9.

Havermans, A.-M. (2006). Norga's nalatenschap op Schoonselhof. Epitaaf 20 (3): 10-11.

Hosten, E. (1905). Eenige bijzonderheden uit de geschiedenis der St-Nikolauskerk Diksmuide. 128 p.

Hourant, R. (1992). Nomenclature des modèles rencontrés (croix en fonte). In Lempereur et al. (1992). La fonte en Wallonie: 100.

Kennes, C. (2012). Gietijzeren kruisen. Grafzerkje vzw Nieuwsbrief Nr. 67 – maart 2012: 1-9.

Laisnez, K. & Acke, B. (2013). Archeologische opgraving Diksmuide stadhuis (prov. West-Vlaanderen). Basisrapport conceptversie. Monument Vandekerckhove nv, Oostrozebekestraat 54, 8770 Ingelmunster. Afdeling Archeologie, rapport 2013/xx, 89 p.

Lempereur, F., Tulliez, O. & Hourant, R. (1992). La fonte en Wallonie: les croix de nos aïeux. Liège, Eds. du Perron, 222 p.

Maekelberg, D. & Scheirlinckx, G. (Red) (2011). Onderhoud van funerair erfgoed. Monumentenwacht Vlaanderen vzw, 75 p.

Missiaen, H. & Vanneste, P. mmv Gherardts, F. & Scheir, O. (2005). Inventaris van het bouwkundig erfgoed, Provincie West-Vlaanderen, Gemeente Diksmuide Deel I: deelgemeenten Diksmuide, Beerst, Esen, Kaaskerke, Keiem en Lampernisse.

Nijssen, J. (2001). Grafkruisen van de Sint-Truidense gieterij Brialmont. M&L 20 (4): 38-44.
Onroerend Erfgoed (2021). Beschermd monument Begraafplaats: grafkruisen, Baasrodestraat zonder nummer, Baasrode (Dendermonde), Oost-Vlaanderen. ID: 8389 URL: <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/8389>

Onroerend Erfgoed (2021). Gietijzeren grafkruis M.M. Hermans, Sint-Truiden Schuurhoven zonder nummer.

Perchet, D. (2017). Croix de nos aïeux: un patrimoine en danger. In: La Mougeotte. Infolettre du réseau international de la fonte d'art 70: 1-31.

Pieters, R. (1885). Geschiedenis van Dixmude naar de beste oorkonden door Robert Pieters, met vier plannen der stade. Uitg. Dixmude, drukkerij van Ed. Desmyter, 348 p.

Saenen, M. & Fourny, A. (2002). Croix de fonte dans l'est du Brabant Wallon. Revue d'histoire religieuse du Brabant wallon 16 (1): 73-82.

Van Aerschot, J. (niet gedateerd). Bladen met modellen voor gietijzeren grafkruisen en toebehoren, getekend door Joseph Van Aerschot, maar teruggaand op de productie van zijn vader August (Verz. Laukens). Croix funéraires. Plaques pour inscriptions. Socles de croix. 1 pagina.

Vandeputte, S. (1827). Oudheden en Graf-steden der Kerk van Dixmuide. Bijeenverzameld door S. Vandeputte A. 1827. Handschrift, 86 p.

Van de Putte, F. (1842). Histoire de la ville de Dixmude et de ses chatelains. Uitg. onbekend, 177 p.

Vandewalle, C. (2008). De dolle biertocht van Sint-Henricus en zijn Arabier(en)/ De brouwerij Sint-Henricus. De Dolle Brouwers in Esen (1835-heden). Uitg. Westhoek-Monumenten zw, 64 p.

Vandewalle, Ch. & Augustyn, S. (2020). Wederopbouw 1919-1929 Diksmuide en de gemeenten aan de IJzer. Uitg. Stad Diksmuide, 352 p.

Van Belleghem, K. (2010). Infobundel Funerair erfgoed in de zuidelijke Westhoek, 50 p.

Vanneste, P. (2016). beschermingsdossier: de Sint-Martinuskerk en het kerkhof met militair ereperk en gedenkkapel, Diksmuide (Vladslo) – monument, 20 p.

Vlaemynck, J. (niet gedateerd). Esen. Geschiedenis van ons dorp. Verzameling losse geschriften bewaard in het stadsarchief van Diksmuide.

Zwaenepoel, A. (2018). beheerplan voor het beschermd landschap Oudlandpolders van Lampernisse. WVI i.o.v. gemeente Diksmuide, 176 p.

Zwaenepoel, A. (2021). Funerair erfgoed kerkhof Keiem. WVI i.o.v. stad Diksmuide, 122 p.

Zwaenepoel, A. (2022). Funerair erfgoed kerkhof Esen. WVI i.o.v. stad Diksmuide, 200 p.

<https://nl.wikipedia.org/wiki/%C3%89caussinnes>

<https://nl.wikipedia.org/wiki/%C3%89caussinnes>

[https://www.kerknet.be/kerknet-academie/cursus/
herken-jij-deze-13-verschillende-christelijke-kruisen](https://www.kerknet.be/kerknet-academie/cursus/herken-jij-deze-13-verschillende-christelijke-kruisen)